Brandeis University

Waltham, Massachusetts

Donated In Memory of

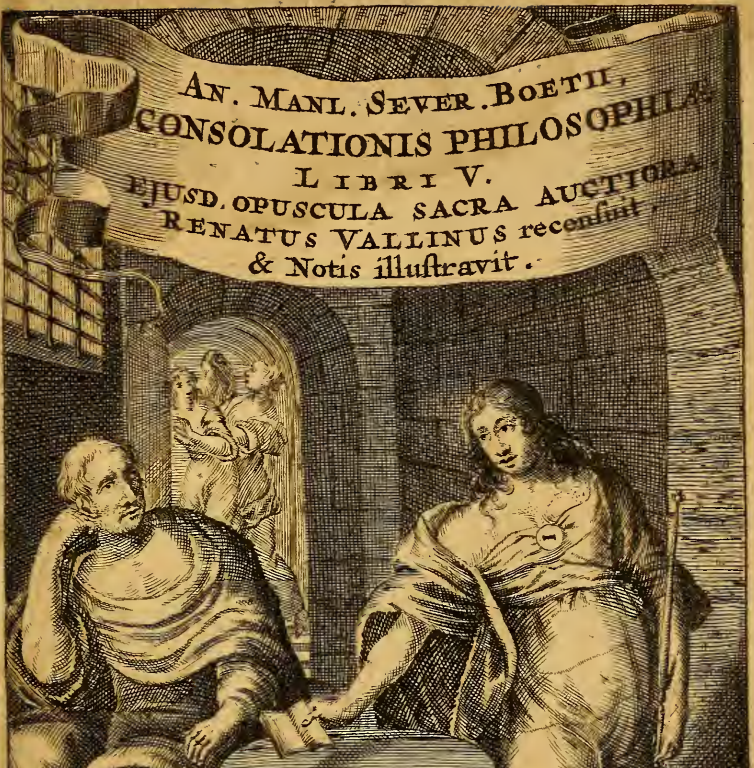
AVRAHM YARMOLINSKY

By

BABETTE DEUTSCH

34.

Comparavit ſibi
Jacobus . Middelboty
pro 12 ſt.

AN. MANL. SEVER. BOETII,
CONSOLATIONIS PHILOSOPHIÆ
LIBRI V.
EJUSD. OPUSCULA SACRA AUCTIORA.
RENATUS VALLINUS recenſuit,
& Notis illuſtravit.
LUGD. BATAVORUM,
Apud Franciſcum Hackium. A°. MDCLVI.

C. L. Haase

RARE Books
XB
659
.C2
1656

BOETII VITA.

ANICIUS MANLIUS SEVERINUS BOETIUS ſenatoria, patricia & Conſulari familia ac antiqua nobilitate majorum imprimis clarus fuit; natus Romæ iis temporibus, quibus, relegato Auguſtulo Romanorum Imperatorum ultimo, in Italia regnare Odoacer Erulorum rex cœpit, circa nimirum annum Chriſti CDLXXV, vel paulo poſt. Avus illi videtur fuiſſe BOETIUS V. C. ſub Valentiniano prætorio præfectus, Aëtii fortiſſimi ducis ut laborum expeditionumque comes & victoriarum particeps; ita & cum eodem Valentiniani Imp. manu interfecto, ipſe ab amicis ejuſdem oppreſſus. cum quorum ſanguine Occidentalis Imperii

 vita,

vita, ſalus majeſtaſque abiere. Patrem habuit ANIC. MANL. FLAV. BOETIUM V. C. ſuperioris filium, qui anno CDLXXXVII Conſul fuit. Quem cum puer amiſiſſet, amicorum propinquorumque cura ac conſilio educatus, mox Athenas profectus eſt: ubi & perfectam Græci ſermonis notitiam adeptus & omni Philoſophiæ aliarumque ſcientiarum genere imbutus eſt. Neque enim multi iis ſtudiis anni inſumti: celeritate mira omnes diſciplinas accepit, hauſit, imbibit. Itaque adoleſcens Romam reverſus miraculo omnibus fuit, brevique dignitatibus ornatus; Patriciatu primum adhuc juvenis: deinde anno DX Conſulatu: poſtremùm paullo provectiori ætate Magiſteriatu officiorum. Duas uxores habuit, Elpen ſcilicet & Ruſticianam. Illa è Sicilia oriunda, pater Feſtus fuit, tum temporis ſenatus princeps. Ea dotibus animi longè corporis fortunæque bona ſuperavit. ſcripſit enim verſus emendatiſſimos, ſcribentique marito ſuaviſſimus genius adſedit. Deſideravit autem ex ea liberos, amatamque maximè ultimo carmine proſecutus eſt;

quod

quod quia mirè maritales affectus ſpirat, ſubjiciam,

Helpes dicta fui Siculæ regionis alumna,
Quam procul à patria conjugis egit amor.
Quo ſine mœſta dies, nox anxia, flebilis hora,
Nec ſolum caro ſed ſpiritus unus erat.
Lux mea non clauſa eſt tali remanente marito,
Majorique animæ parte ſuperſtes ero.
Porticibus ſacris jam nunc peregrina quieſco
Judicis æterni teſtificata thronum.
Ne qua manus buſtum violet, niſi forte jugalis
Hæc iterum cupiat jungere membra ſuis;
Vt thalami cumulique comes nec morte revellar,
Et ſocios vitæ nectat uterque cinis.

Altera Ruſticiana fuit Q. AUR. MEMM. SYMMACHI, anno CDXXCV Conſulis, Patricii, ſenatus principis viri filia. Ex ea plures liberos ſuſcepit, quorum duo Conſules fuere, Q. AUR. ANIC. SYMMACHUS & ANIC. MANL. SEVER. BOETIUS, anno videlicet DXXII; hic patris, ille avi nomine appellati. Symmacho enim, cum ſine prole maſcula eſſet, rem gratiſſimam facturum ſe putavit Boëtius gener, ſi ſuſcepto ex filia puero natu majori avi no-

 men

men imponeret. Porro non mediocres opes poſſediſſe eum [præterquam quod eas ſibi abundantiſſimas fuiſſe, ſeque omnium, quæ fortunæ ſunt, affluentia & ſplendore circundatum ipſe ſcribit] veri ſimile eſt. quippe cui pater Conſul, avus in ſummis reip. periculis prætorio præfectus fuerit. Neque ſolum ipſe abundavit fundis, ſed & dives inſuper contigit uxor Ruſticiana, ad quam filioſque univerſa Symmachi patris bona rediere. Galla enim, altera Symmachi filia, mortuo juvene marito exconſule, perpetuam caſtitatem apud ſacras virgines ſervavit. Iſta vero natalium ac fortunæ ornamenta duobus potiſſimum natura adjuvit, ſumma & dicendi & ſcribendi facultate: quibus ita valuit, ut in ſe primam quidem ipſe agnoſcat; alteram verò in eo non defuiſſe, quiſquis aut ejus de Mathematicis diſciplinis, aut Logicis nodis Theologiſve diſputationibus libros pertractarit, facile per ſe intellecturus ſit. Opus autem Conſolationis, longè cæteris præſtantius, divinum dici fas eſt; tot rerum arduarum argumentis fœcundum eſt, & tot acuminibus

eminet

eminet ſententiarum. Quicquid porro ſcriptione aggreſſus eſt, ſic abſolvit, ut nemo accuratius docuerit, probaverit firmius aut perſpicacius illuſtrarit. Denique, ut uno verbo abſolvam, fuit tanta in excogitando vis mentis illi viro, tantumque in rebus gerendis judicium, ut à rege etiam callidiſſimo timeri potuerit ſanctiſſimus. Hæc verò illi exſilii mortiſque cauſa fuit, ſumma nimirum integritas cum ſumma virtute conjuncta; quibus ſtudebat bonos quidem tueri, malos autem, quoties ſe facultas dederat, coërcere. Dum enim à rege oblata Magiſteriatus officiorum dignitate, imminente alioqui periculo recuſanti, fungitur; judex aulici conſiſtorii factus, ut ad quem nimirum Palatii pertineret diſciplina: & plerorumque Principis arcanorum ſollicitudinumque quas conſilio juvabat, particeps, æquitatis invictæ non unum ſpecimen dedit. Inter cætera enim, Paulinum Albinumque conſulares viros & ipſum ſenatum Campaniamque provinciam adverſus ipſius Theoderici regis, Cypriani, Triguillæ & Conigaſti vim inſidiaſque; tum Præfecti præto-

rio cæterorumque barbarorum inhiantem avariciam defendit. Quibus rebus & ſceleratorum quorumcumque inimicitias & regis offenſionem incurrit. At eo ipſo tempore Juſtinus imp. Anaſtaſio, Catholicus Ariano ſuccedens, veluti ſol novus reddita fidei luce Orientem illuſtrabat. Ille ab Theoderico Gothorum rege, qui tum in Italia Odoacre occiſo rebus jamdudum potiebatur, petitam pacem confirmavit. deinde Conſtantinopolitana Eccleſia primariiſque aliis Hormiſdæ Pontifici Romano reconciliatis, mox edicto Arianos omnes, exceptis dumtaxat Gothis, toto Oriente exturbavit. Iſta autem ſupra quam dici par eſt Theoderici animus ægrè tulit: diſſimulatione tamen rem ducebat, cum ecce delatores tres perditis moribus homines, Gaudentius & Opilio, tunc ob innumeras fraudes exſilio damnati, Baſiliuſque pridem à procuratione domus regiæ dejectus obæratuſque plurimum, regem adeunt, apud quem Boëtium accuſant, quod delatorem ne documenta deferret, quibus ſenatum majeſtatis reum faceret, impediſſet.

quod

quod de vindicanda in libertatem Italia ſcriptis litteris, quæ apud ſe eſſent, cogitaſſet. quod inſuper magicis artibus dignitates ambiret. Theodericus, ut eſt regnum res ſuſpicioſa, metuens ne aſſerta religione Catholica majus aliquid aggrederentur Romani, Juſtino Catholico addictiores, lætatus ea occaſione, ut qui ſciebat Hormiſdæ Pontificis ſenatorumque Romanorum gratia precibuſque pleraque ea, quæ ſuperius diximus contra Arianos in Oriente facta, fidem deferentibus præbet. nec mora, Romam, unde vir optimus longè aberat, miſſi delatores à Theoderico ad ſenatum, qui crimina objectarent, referrentque de ſalute Principis Gothorumque omnium agi. Ita horrentibus bonis innocens Boëtius, abſens, inauditus, indefenſus morti præſcriptionique damnatur. Veritus tamen rex graviſſimam Juſtini omniumque bonorum offenſionem ſi occideret, non morte ſed exſilio damnavit, ut, interim cæteris terrori futurus, eſſet aliquando quem pro libidine mactaret. Anno igitur DXXII in agrum Mediolanenſem, ſeu, ut aliis placet, Ticinum, urbem

ſibi ab eo præſcriptam, relegatus eſt: cautumque ne quis ei ex propinquis & familiaribus comes in via eſſet, aut in ea regione conſtituto obſequeretur. Eo locorum degens, quo poſteris innocentiam ſuam cognitam faceret, pulcherrimum illud Conſolationis volumen conſcripſit. Quod opus dum cudit vir eruditiſſimus, ſolamenque tam crudæ injuriæ ex litteris quærit, Juſtinus anno DXXIV promulgato edicto, jam ne exceptis quidem Gothis, Arianos aggreſſus, jubet omnium & univerſorum Epiſcopos deponi & Eccleſias Catholica religione conſecrari. Ita Gothis undique exturbatis ſed & undecunque clamantibus ad Theodericum perfugium eſt. Is primum literis de eorum libertate cum Juſtino agit. Sed ubi ſeſe iſta via minus procedere videt, legationem parat, eamque legatorum dignitate illuſtrem eſſe magnique momenti credi voluit. Joannes Romanus Pontifex [quod antè factum fuerat numquam] cumque eo conſulares Patriciique viri quatuor delecti: quibus mandatum, Imperatorem adeant, perſuaſuri uti edictum de pellendis Arianis quam

quam primum revocet. quod ni fiat, omnia ſe in Italia ferro flammaque abſumturum. Advenientes Conſtantinopolim legati incredibili lætitia, honore, cultu ab Juſtino excipiuntur; obviam euntibus populis cumque Imperatore clero univerſo. ipſe etiam Pontifex dexter dextrum Eccleſiæ inſedit ſolium diemque domini noſtri Reſurrectionis plena voce Romanis precibus celebravit, Juſtinumque coronavit. Exhibitos tot honores acerbiſſimè tulit Theodericus, neque tamen ante penitus ira excanduit, quam queſti apud eum Gothi ſcribunt, Joannem Papam Arianorum Eccleſias, ſpreto legationis mandato, Catholico ritu conſecrare. Tum demum ubi putat contemtui injuriam additam, minari ac furere cœpit ſui ipſius impotens, & qua ſeſe ulciſceretur meditari. neque tum procul materies aberat. Itaque Boëtium [x Cal. Novembris anno DXXV, exſilii ſui IV,] mortalem ratus, ad immortalitatem ſpiranti gladio viam fieri juſſit. Neque deſunt qui dicant, regem rabie æſtuantem, cum ea audiſſet, non jam ut antea ſibi conjurationem

animo

animo finxiſſe, ſed, certiſſimam cum credidiſſet, juſſiſſe Boëtium per tribunum moneri, ſi ſalvum ſe eſſe vellet, quicquid conjurationis erat aperiret. quod ubi ille nullius in regem facti conſcius renuit, percuſſus eſt. Quod ad Symmachum ſpectat, accerſitum Ravennam tradunt & in cuſtodia aliquandiu habitum. Joannes verò Papa Conſtantinopoli Romam reverſus cum aliis legatis Boëtium amicum occiſum, Italiam gementem, regem furentem nactus, cum vix Romæ aliquantiſper ſubſtitiſſet, à rege vultum ad clementiam & benevolentiam falſò componente, uti Ravennam proficiſceretur, monentibus contra multis, facile eſt inductus. Quo cum advenere, datis cuſtodibus omnes variis pœnis adflixit. Joannes Pontifex in locum eſt horrentem conjectus; cujus tetra facie, ſquallore atque inedia paucos intra dies VI Cal. Junii confectus eſt. Sanctiſſimi viri necem ſecuta eſt poſtridie Symmachi cædes, in quem eſt ſimiliter ſævitum nullo ſervato judiciorum ordine. Nec ſic quidem reſediſſet Theoderici ira, quin cæterorum quoque Patriciorum

rum cruore odio ſuo indulſiſſet, ni à patrando reliquo ſcelere aliqua Juſtini auguſti reverentia deterruiſſet. Joannis corpus inde tranſlatum honore ac cultu, quo martyres ſolent, ab Clero populoque Cal. Junii Romæ ſuſceptum eſt. quod ne Boëtii ac Symmachi, eadem palma donatorum, corporibus contingeret, ea rex ſedulo abſcondi juſſit. Neque verò tam barbaro facinori ipſe diu ſuperfuit, ulciſcente ſe numine quando mortales non poſſent. Paucis enim pòſt diebus inter cœnæ tempora ac fercula ex appoſito fortè ingenti piſcis capite, viſus eſt à ſe mactatus nuper Symmachus dentibus ei oculiſque torvè atque acerbè minitari. Quo ex terribili viſu monſtroque membris totus tremens ac rigens traditus eſt lecto, & mox letho. cum prius apud Elpidium medicum conceptum à ſe de Boëtii & Symmachi nece dolorem etiam lachrymis teſtatus eſſet. Extincto Theoderico Amalaſiunta filia, horum conſcia, cum in regno ſucceſſiſſet, patris acta contra jus & fas decreta reſcidit; & Symmachi ac Boëtii bona, in fiſcum redacta, eorum liberis reſtituit.

Extin-

Extinctus uterque divinos honores à noſtris conſecutus eſt : & Boëtii quidem hodie quoq; Ticini x Calend. Novembris; quemadmodum & Ravennæ Symmachi v Calend. Junii memoriæ celebrantur; quod pro Catholicis contra perfidiam Arii mortem ſuſtinuerint. Boëtii ſepulchrum Ticini in æde B. Auguſtini etiamnum viſitur, qua parte in adytum templi aſcenſus patet, cum hoc epithaphio,

Mæonia & Latia lingua clariſſimus, & qui
Conſul eram, hic perii miſſus in exſilium.
Et quid mors rapuit? probitas me vexit ad auras,
Et nunc fama viget maxima, vivit opus.

Oſſa ejus cum multis poſt ſæculis Otho III. Imperator, neglectu temporum jacentia, marmore clauſiſſet; addidit elogium Gerbertus Philoſophus, is qui poſtea Sylveſter II. Papa, quod ejuſmodi eſt,

Roma potens dum jura ſuo declarat in orbe,
Tu pater & patriæ lumen, Severine Boëti,
Conſulis officio rerum diſponis habenas,
Infundis lumen ſtudiis & cedere neſcis
Græcorum ingeniis, ſed mens divina coërcet
Imperium mundi. gladio bacchante Gothorum

Liber-

Libertas Romana perit : tu Conſul & exſul
Inſignes titulos præclara morte relinquis.
Nunc decus Imperii , ſummas qui prægravat artes
Tertius Otto ſua dignum te judicat aula ;
Æternumque tui ſtatuit monimenta laboris,
Et benè promeritum meritis exornat honeſtis.

ALIQUOT SCRIPTORUM EJUSDEM ÆTATIS, AC RECENTIORUM, DE BOETIO TESTIMONIA.

I.

Ennodii Epiſcopi Ticinenſis Epiſt. xiii. lib. vii. Boetio.

TU in me, emendatiſſime hominum, dignaris prædicare virtutes, quem in annis puerilibus ſine ætatis præjudicio, induſtria fecit antiquum: qui per diligentiam imples omne quod cogitur; cui inter vitæ exordia ludus eſt lectionis aſſiduitas, & deliciæ ſudor alienus. in cujus manibus duplicato igne rutilat, qua veteres face fulſerunt. nam quod vix majoribus circa extremitatem vitæ contigit, hoc tibi abundat in limine.

Ejusdem Epiſt. i. lib. viii. eid. Cos. facto.

Optimæ *ſpei plenus, cui fautum cupio, ad curam officii epiſtolaris adſpiro. Decet enim veſtris faſcibus hac præfatione delibari; & inter purpuras poſ-*

ſeſſoris

ſeſſoris luce creſcentes, qualicumque non abſtinere colloquio. Numquid ſolius doctrinæ beneficiis amor agnoſcitur, nec fas eſſe credendum eſt, prodire in medium deſideria ruſticantis? Simplicius innoteſcunt vota nullo peritiæ velata præſtigio. Ergo nos hoc ſumus ore, quod pectore. non amara præcordiorum delenificis poſſumus mutare ſermonibus. pudens laudator eſt, cui in concinnatione blandimenti dicenda mens ſuggerit. Deo ergo omnipotenti gratias, qui in vobis, dum vetera familiæ veſtræ bona cuſtodit, nova multiplicat; & quod plus eſt apice dignitatis, dignos facit eſſe culminibus. Redditur quidem veſtræ gloria iſta origini, ſed quod eſt clarius, merito impetrante perſonæ. Fuerit in morem veteribus, curulium celſitudinem campi ſudore mercari, & contemptu lucis honorum luce fulgere; ſed aliud genus virtutis quæritur, poſtquam præmium facta eſt Roma victorum. Noſter candidatus poſt manifeſtam decertationem, debitum triumphum, dum numquam viderit bella, ſortitur. Judicio exigit laureas, & congredi non neceſſarium duxit armatis. Inter Ciceronis gladios & Demoſthenis enituit, & utriuſque propoſiti acumina, quaſi natus in ipſa artium pace, collegit. Nemo diſſonantiam Atticæ perfectionis metuat & Romanæ; nec præcipua gentium bona in ſocietatem dubitet convenire. Unus es qui utrumq; complecteris, & quicquid viritim diſtributum poterat ſatis eſſe, avidus maximarum rerum poſſeſſor includis. Eloquentiam veterum, dum imitaris, exſuperas. dicendi

formam doctiſſimis tribuis dum requiris. Eſt apud me epiſtolæ veſtræ, quæ hujus rei fidem faciat, veneranda compoſitio. Utinam quæ à vobis diriguntur, tam eſſent crebra, quam ſuavia! Dicatis forſitan, Par fuit propinquum laudare, in commune augmentum laborantem. quia non eſt proprium, quod quaſi ſingulariter videtur palmata conferre. Venit ad me equidem portio de curuli; ſed ſi mihi conceditis, plus erigor de genio & ſtudiis ſublimati. Interdum acceſſerunt iſta de caſibus, ſoli contigerunt illa virtuti. prope inops ad ſcipionem adducitur ſuffragii Conſularis, qui tantum de parentibus gloriatur. Tibi utrumque in peculio eſt, Latiaris ſcientia, & vena purpurarum.

II.

CASSIODORI Epiſt. XLV. lib. I.
BOETIO V. INL. PATRICIO THEODERICUS REX.

SPERNENDA *non ſunt quæ à vicinis regibus præſumptionis gratiâ poſtulantur; dum plerumque res parvæ plus prævalent præſtare, quàm magnæ poſſunt obtinere divitiæ. Frequenter enim quod arma explere nequeunt, oblectamina ſuavitatis imponunt. Sit ergo pro repub. & cùm ludere videmur. nam ideo voluptuoſa quærimus, ut per ipſa, ſeria compleamus. Burgundionum itaque dominus à nobis magnoperè*

perè poſtulavit, ut horologium, quod aquis ſub modulo fluentibus temperatur, & quod ſolis immenſi comprehenſa illuminatione diſtinguitur, cum magiſtris rerum, ei tranſmittere deberemus. quatenus impetratis delectationibus perfruendo, quod nobis eſt quotidianum, illis videatur eſſe miraculum. meritò ſiquidem reſpicere cupiunt, quod legatorum ſuorum relationibus obſtupeſcunt. Hoc te, multâ eruditione ſaginatum, ita noſſe didicimus, ut artes, quas exercent vulgariter neſcientes, in ipſo diſciplinarum fonte potaveris. Sic enim Athenienſium ſcholas longè poſitus introiſti; ſic palliatorum choris miſcuiſti togam, ut Græcorum dogmata doctrinam feceris eſſe Romanam. Didiciſti enim, quâ profunditate cum ſuis partibus ſpeculativa cogitetur: quâ ratione Activa cum ſua diviſione diſcatur; deducens ad Romuleos ſenatores, quicquid Cecropidæ mundo fecerant ſingulare. Tranſlationibus enim tuis Pythagoras muſicus, Ptolemæus aſtronomus leguntur Italis. Nicomachus arithmeticus, geometricus Euclides audiuntur Auſoniis. Plato theologus, Ariſtoteles logicus Quirinali voce diſceptant. Mechanicum etiam Archimedem Latialem Siculis reddidiſti: & quaſcumq; diſciplinas vel artes fœcunda Græcia per ſingulos viros edidit, te uno auctore, patrio ſermone Roma ſuſcepit. quos tantâ verborum luculentiâ reddidiſti claros, tantâ linguæ proprietate conſpicuos, ut potuiſſent & illi opus tuum præferre, ſi utrumque didiciſſent. Tu illam in naturæ penetralibus conſidentem, auctorum libris

invitantibus cordis lumine cognoviſti; cui ardua noſſe uſus miracula, monſtrare propoſitum eſt, molitur oſtendere quod obſtupeſcant homines eveniſſe: miroque modo naturis converſis facti detrahit fidem, cum oſtentet ex oculis viſionem. Et paulo poſt, *Quale eſt hoc homini etiam facere, quod vel intellexiſſe poteſt eſſe mirabile? Quare cùm vos ornet talium rerum prædicanda notitia, horologia nobis, publicis expenſis, ſine veſtro diſpendio, deſtinate. Primum ſit, ubi ſtilus diei index, per umbram exiguam horas conconſuevit oſtendere. Radius itaque immobilis & parvus, peragens quod tam miranda magnitudo ſolis diſcurrit, & fugam ſolis æquiparat, quod motum ſemper ignorat. Inviderent talibus, ſi aſtra ſentirent, & meatum ſuum fortaſſe deflecterent, ne tali ludibrio ſubjacerent. Ubi eſt illud horarum de lumine venientium ſingulare miraculum, ſi has & umbra demonſtrat? Ubi prædicabilis indefecta rotatio, ſi hoc & metalla peragunt, quæ ſitu perpetuo continentur? O artis inæſtimabilis virtus quæ dum ſe dicit ludere, natura prævalet ſecreta vulgare! Secundum ſit, ubi præter ſolis radios hora dignoſcitur, noctes in partes dividens: quod ut nihil deberet aſtris, rationem cœli ad aquarum potius fluenta convertit; quorum motibus oſtendit, quod cælum volvitur; & audaci præſumptione conceptâ, ars elementis confert, quod originis conditio denegavit univerſæ diſciplinæ, cunctus prudentium labor naturæ potentiam, ut tantum poſſint noſſe, perquirit. Mechaniſma ſolum eſt,*

quod

quod illam ex contrariis appetit imitari, &, ſi fas eſt dicere, in quibuſdam etiam nititur velle ſuperare. Hoc enim feciſſe dignoſcitur Dædalum volare. hoc ferreum Cupidinem in Dianæ templo ſine aliqua alligatione pendere. hoc hodie facit muta cantare, inſenſata vivere, immobilia moveri. Mechanicus, ſi fas eſt dicere, penè ſocius eſt naturæ; occulta reſerans, manifeſta convertens, miraculis ludens, ita pulchrè ſimulans, ut quod compoſitum non ambigitur, veritas æſtimetur. Hæc quia ſtudioſius te legiſſe comperimus, prædicta nobis horologia quantocius tranſmittere maturabis, ut te notum in illa parte mundi facias, ubi aliter pervenire non poteras. Agnoſcant per te exteræ gentes, tales nos habuiſſe nobiles, quales loquuntur auctores. Quoties non ſunt credituri qui viderint: quoties hanc veritatem luſoria ſomnia putabunt. Et quando fuerint à ſtupore converſi, non audebunt ſe æquales nobis dicere, apud quos ſciunt ſapientes talia cogitaſſe.

EJUSDEM Epiſtola XL. lib. II.

BOETIO PATRICIO THEODORICUS REX.

CUM *Rex Francorum, convivii noſtri famâ pellectus, à nobis cytharœdum magnis precibus expetiſſet, ſolâ ratione complendum eſſe promiſimus, quòd te eruditionis muſicæ peritum eſſe noveramus. Adja-*

cet enim vobis doctum eligere, qui diſciplinam ipſam in arduo collocatam, potuiſtis attingere. Quid enim illa præſtantius, quæ cœli machinam ſonorâ dulcedine modulatur, & naturæ convenientiam ubique diſperſam virtutis ſuæ gratiâ comprehendit? Et paulo poſt: *Sed quoniam nobis facta eſt voluptuoſa digreſſio (quia ſemper gratum eſt de doctrinâ colloqui cum peritis) cytharœdum, quem à nobis diximus poſtulatum, ſapientia veſtra eligat præſenti tempore meliorem; facturus aliquid Orphei, cum dulci ſono gentilium fera corda domuerit. Et quantæ nobis gratiæ fuerint actæ, tantæ vobis ex noſtra æquabili compenſatione referentur, qui & imperio noſtro paretis, &, quod vos clarificare poſſit, efficitis.*

III.

PROCOPII Hiſt. Gothicæ lib. I.

Σύμμαχος καὶ Βοέτιος, ὁ τούτου γαμβρὸς, εὐπατρίδαι μὲν τὸ ἀνέκαθεν ἤστην. πρώτω δὲ βουλῆς τῆς Ῥωμαίων καὶ ὑπάτω ἐγενέσθην. ἄμφω τὲ φιλοσοφίαν ἀσκήσαντε, καὶ δικαιοσύνης ἐπιμελησαμένω

Symmachus, & ejus gener, Boëtius, Patricii, alto majorum ſanguine, principes verò ſenatus Romani, & Conſules fuere, Philoſophiæ & æquitati ſupra cæteros mortales ſtuduerant, multiſque egenis

οὐδενὸς ἧσσον. πολλοῖς τε αὐτῶν καὶ ξένων χρήμασι τὴν ἀπορίαν ἰασαμένω. καὶ δόξης ἐπὶ μέγα χωρήσαντε, ἄνδρας ἐς φθόνον τοὺς πικροτάτους ἐπηγαγέτην. οἷς δὴ συκοφαντοῦσι Θευδέριχος ἀναπεισθεὶς, ἅτε νεωτέροις πράγμασιν ἐγχειροῦντας τὼ ἄνδρε τούτω ἔκτεινε, καὶ τὰ χρήματα ἐς τὸ δημόσιον ἀνάγραπτα ἐποιήσατο. Δειπνοῦντι δέ οἱ, ὀλίγαις ἡμέραις ὕστερον, ἰχθύος μεγάλου κεφαλὴν οἱ θεράποντες παρετίθεσαν· αὕτη Θευδερίχῳ ἔδοξε κεφαλὴ Συμμάχου νεοσφαγοῦς εἶναι, καὶ τοῖς μὲν ὀδοῦσιν ἐς χεῖλος τὸ κάτω ἐμπεπηγόσι, τοῖς δὲ ὀφθαλμοῖς βλοσυρόν τι καὶ μανικὸν ὁρῶσιν,

genis tùm Romanorum, tùm externorum opibus ſuis ſubvenere. Hi ad ingentem gloriam evecti, deterrimos quoſque in ſui invidiam concitarunt. quibus delatoribus Theodoricus rex perſuaſus, viros clariſſimos perinde ac res novas molientes occidit, eorumque bona omnia publicavit. Sed paucis pòſt diebus cœnanti illi cùm ingentis piſcis caput miniſtri adpoſuiſſent, illud Theodorico viſum eſt caput eſſe Symmachi nuper occiſi, dentibus quidem in inferius labrum impactis, oculis verò torvè & furibundè intuentibus minari ſibi plurimum videbatur. Vnde prodigii novi-

ἀπειλοῦντι οἱ ἐπιπλεῖστον ἐῴκει. περιδεὴς δὲ ὢν τῷ τέρατι τὰ ὑπερβάλλοντα γεγονὼς, καὶ ῥιγώσας ἐκτόπως. ἐς κοίτην τὴν αὑτοῦ ἀπεχώρησε δρόμῳ. τριβώνιά τε πολλὰ οἱ ἐπιθεῖναι κελεύσας, ἡσύχαζε. μετὰ δὲ, ἅπαντα ἐς Ἐλπίδιον τὸν ἰατρὸν τὰ ξυμπεσόντα ἐξενεγκὼν, τὴν ἐς Σύμμαχόν τε καὶ Βοέτιον ἁμαρτάδα ἔκλαιεν. ἀποκλαύσας δὲ, καὶ περιαλγήσας τῇ συμφορᾷ, οὐ πολλῷ ὕστερον ἐτελεύτησεν. ἀδίκημα τοῦτο πρῶτον καὶ τελευταῖον ἐς τοὺς ὑπηκόους τοὺς αὐτοῦ δράσας· ὅτι δὴ οὐ διερευνησάμενος, ὥσπερ εἰώθει τὴν περὶ τοῖν ἀνδροῖν γνῶσιν ἤνεγκε.

tate perterritus, membriſq; præter modum tremebundus & horrens, in lectum citato gradu ſe recepit. identidemq; ſibi togarum vim magnam ingeri jubendo paulum quievit. Elpidio deinde Medico omnibus, quemadmodum accidiſſent, explicatis, in Symmachum Boëtiumque patratum à ſe ſcelus deflebat. quo denique deplorato, ex accepta calamitate dolore ingenti adfectus, haud longè poſt moritur. cùm primum hoc, & ultimum injuriæ exemplum in ſibi ſubjectos idcirco exercuiſſet, quia non, uti conſueverat, diligenter perveſtigatâ causâ, in tantos viros animadverterat.

EJUS-

EJUSDEM lib. III. ejuſd. Hiſtor.

Καὶ οὐχ ἥκιστα Ῥουστικιανῇ, τῇ Βοετίου μὲν γαμετῇ γενομένῃ, παιδὶ δὲ Συμμάχου, καὶ τὴν οὐσίαν ἀεὶ τοῖς δεομένοις προτεινομένῃ, δούλων τε καὶ ἀγροίκων ἀμπεχομένῃ ἱμάτια, πρὸς τῶν πολεμίων ἄρτον ἢ ἄλλό τι τῶν ἀναγκαίων αἰτουμένῃ βιοῦν. ἔς τε τὰς οἰκίας περιϊόντες, καὶ τὰς θύρας ἐς ἀεὶ κόπτοντες, τροφὴν διδόναι σφίσιν ἐδέοντο, οὐ φέροντος αὐτοῖς αἰσχύνην τοῦ ἔργου. καὶ Γότθοι μὲν Ῥουστικιανὴν κτείνειν ἐν σπουδῇ ἐποιοῦντο. ἐπικαλοῦντες, ὅτι δὴ χρήματα προϊεμένη τοῖς τῶν Ῥωμαίων στρατοῦ ἄρχουσι, τὰς

Vnde vel Ruſticianæ Boëtii quondam uxori, & Symmachi filiæ, id reliquum fuit ad vitam, & ad miſeriarum cumulum ut ſervili & ruſtico habitu induta, quæ egentibus facultates ſuas erogaverat, panem, cæteraque advictum neceſſaria ab hoſtibus mendicaret. domos enim circumeundo, foreſque oppulſando, cibum dari ſibi ſuppliciter precabantur, nil prorſus his ignominiæ ea re adferente. Et certè Gothi in Ruſticianæ mortem conſpiraverant, illi objicientes, quod exercitus Romani

Θευδερίχου εἰκόνας διαφθείρειε, τοὺς φόνους ἀμυνομένη Συμμάχου τε τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ Βοετίου τοῦ ξυνοικήσαντος. Τωτίλας δὲ οὐδὲν ἄχαρι παθεῖν αὐτὴν ξυνεχώρησεν, ἀλλ' αὐτήν τε καὶ τὰς ἄλλας ἁπάσας ὕβρεως ἐκτὸς διεφύλαξε.

ducibus pecunias largiens, Theodorici ſtatuas diſturbaſſet, cædem Symmachi patris Boëtiique mariti ulta. Totilas tamen nulla hanc affici injuria permiſit, ſed eam aliaſque omnes ab contumelia immunes conſervavit.

PAULUS DIACONUS lib. VII. ad Eutropii hiſtoriam addito.

DUM *hi*, Joannes Papa, Theodorus, Importunus, & Agapitus conſulares viri, aliuſque Agapitus patritius, ad Juſtinum Legati, *in itinere demorantur, Theodericus rabie ſuæ iniquitatis ſtimulatus, Symmachum exconſulem ac patritium, & Boëtium ſeniorem & exconſulem Catholicos viros gladio trucidavit.*

IV.

MARII Epiſc. Chronico.

Juſtino II. & Opilione COSS. IND. II. *hoc eſt anno* DXXIV.

Eo anno interfectus eſt Boëtius patricius in territorio Mediolanenſe.

Probo

Probo juniore & Philoxeno IND. III. *id eſt anno* DXXV.

His COSS. *occiſus eſt Symmachus Patricius Ravennæ.*

V.

ANASTASII Bibliothecar. in Joanne I.

EODEM *tempore cum hi ſupraſcripti, id eſt Papa Joannes cum Senatoribus, Theodoro exconſule, Importuno exconſule, Agapito exconſule, (Agapito patritio defuncto Theſſalonicæ) poſiti eſſent Conſtantinopoli, Theodoricus rex hæreticus tenuit duos ſenatores præclaros, & exconſules Symmachum & Boëtium, & occidit, interficiens gladio.*

VI.

ADONIS Viennenſis in Chronico.

QUI *cùm rediens,* Joannes Papa, *Ravennam veniſſet, Theodoricus eum cum comitibus cæteris carceris afflictione peremit, invidia ductus, quia Catholicæ pietatis defenſor Juſtinus eum honorificè ſuſcepiſſet. Quo tempore Symmachum atque Boëtium conſulares viros pro Catholica pietate idem Theodoricus occidit.*

VII.

AIMOINI de geſtis Franc. lib. II. cap. I.

ALIOS *quoque qui cum eo*, Joanne Papa, *fuerant partim igne cremavit, partim variis pœnis interfecit. inter quos Symmachum patritium & Boëtium ejus generum poſt carceris cuſtodiam, gladio puniri juſſit. Qui, videlicet Boëtius, quàm diſertus fuerit in literis ſæcularibus, quàmque fuerit Catholicus, ex ejus comprobatur codicibus. Teſtatur hoc Arithmetica, nec non Dialectica, ipſa etiam omnium animis gratiſſima Muſica ab eo tranſlata, & Latinorum jamdudum eam deſiderantium auribus delectabiliter infuſa. Porrò ejuſdem de ſanctæ Trinitatis conſubſtantialitate liber, liquido oſtendit quàm eximius ſuo, ſi licuiſſet, tempore ſanctæ Eccleſiæ colonus exſtitiſſet.*

VIII.

JOANNIS Saresberienſis Epiſc. Carnot. Policratici lib. VII. cap. XV.

SI *mihi non credis, liber de Conſolatione Philoſophiæ revolvatur attentius, & planum erit hæc in contrarium cedere. Et licet liber ille Verbum non exprimat incarnatum, tamen apud eos, qui ratione nituntur, non mediocris auctoritatis eſt; cum, ad repri-*

reprimendum quemlibet exulceratæ mentis dolorem, congrua cuique medicamenta conficiat. Nec Judæus quidem nec Græcus ſub prætextu religionis medicinæ declinet uſum, cum ſapientibus in fide, & in perfidia deſipientibus ſic vividæ rationis confectio proficiat artificioſa, ut nulla religio quod miſcet abominari audeat, niſi quis rationis expers eſt. Sine difficultate profundus eſt in ſententiis, in verbis ſine levitate conſpicuus, orator vehemens, efficax demonſtrator. Ad id quod ſequendum eſt, nunc prolabitur ſuadens, nunc quaſi ſtimulo neceſſitatis impellens.

Ex veteri ſtatua marmorea quæ eſt Romæ.

ANICII MANLII SEVERINI BOETII,

V. C. ET INL. EXCONS. ORD. EXMAG. OFF. ATQUE PATRICII,

CONSOLATIONIS PHILOSOPHIÆ,

LIBER I. INCIPIT.

ARGUMENTUM LIBRI I.

Apparet Philoſophia Boëtio, ac Muſas fugat. quæ, ab illo agnita, ſapientum virorum ſimili diſcrimine oppreſſorum, cum exemplo conſolatur. exponit ille merita ſua in ſenatum ſenatoreſque, ac in ipſam Italiam. tum accuſationis ſeriem atque exſilii ſui cauſas aperit, vitæ factorumque ſuorum innocentiam probans. mox de injuria ſibi illata & læſa nominis dignitatiſque exiſtimatione queritur. poſtremo quæ ſint mentis ejus perturbationes earumque origo, inquirit Philoſophia; quod nimirum eſt ſubjectum totius reliqui operis.

Carmina qui quondam ſtudio florente peregi,
Flebilis, heu, mæſtos cogor inire modos.
Ecce mihi laceræ dictant ſcribenda Camenæ,
Et veris elegi fletibus ora rigant.
Has ſaltem nullus potuit pervincere terror,
Ne noſtrum comites proſequerentur iter;
Gloria felicis olim viridiſque juventæ!
Solantur mæſti nunc mea fata ſenis.

 Venit

Venit enim properata malis inopina ſenectus,
Et dolor ætatem juſſit ineſſe ſuam.
Intempeſtivi funduntur vertice cani,
Et tremit effeto corpore laxa cutis.
Mors hominum felix, quæ ſe nec dulcibus annis
Inſerit, & mæſtis ſæpè vocata venit.
Eheu, quàm ſurdâ miſeros avertitur aure,
Et flenteis oculos claudere ſæva negat!
Dùm levibus malefida bonis fortuna faveret,
Pænè caput triſtis merſerat hora meum.
Nunc, quia fallacem mutavit nubila vultum,
Protrahit ingratas impia vita moras.
Quid me felicem toties jactaſtis amici?
Qui cecidit, ſtabili non erat ille gradu.

Hæc dum tacitus mecum ipſe reputarem, querimoniamque lacrymabilem ſtyli officio deſignarem, adſtitiſſe mihi ſupra verticem viſa eſt mulier reverendi admodum vultus, oculis ardentibus, & ultra communem hominum valentiam perſpicacibus, colore vivido, atque inexhauſti vigoris, quamvis ita ævi plena foret, ut nullo modo noſtræ crederetur ætatis. Statura diſcretionis ambiguæ. nam nunc quidem ad communem ſeſe hominum menſuram cohibebat; nunc verò pulſare cælum ſummi verticis cacumine videbatur: quæ cùm caput altiùs extuliſſet, ipſum etiam cælum penetrabat, reſpicientiumque hominum fruſtrabatur intuitum. Veſtes erant tenuiſſimis filis, ſubtili artificio, indiſſolubilique materiâ perfectæ; quas, uti

poſt

poſt eadem prodente cognovi, ſuis manibus ipſa texuerat. quarum ſpeciem, veluti fumoſas imagines ſolet, caligo quædam neglectæ vetuſtatis obduxerat. Harum in extremo margine Π, in ſupremo vero Θ legebatur intextum. Atque inter utraſque litteras, in ſcalarum modum, gradus quidam inſigniti videbantur, quibus ab inferiore ad ſuperius elementum eſſet adſcenſus. Eandem tamen veſtem violentorum quorundam ſciderant manus, & particulas, quas quiſque potuit, abſtulerant. Et dextera quidem ejus libellos, ſceptrum verò ſiniſtra geſtabat. Quæ ubi poëticas Muſas vidit, noſtro aſſiſtenteis toro, fletibuſque meis verba dictanteis, commota paulliſper, ac torvis inflamata luminibus, Quis, inquit, has ſcenicas meretriculas ad hunc ægrum permiſit accedere? quæ dolores ejus non modò nullis remediis foverent, verùm dulcibus inſuper alerent venenis? Hæ ſunt enim, quæ infructuoſis affectuum ſpinis, uberem fructibus rationis ſegetem necant, hominumque menteis aſſuefaciunt morbo, non liberant. At ſi quem profanum, uti vulgò ſolitum vobis, blanditiæ veſtræ detraherent, minùs moleſtè ferendum putarem. nihil quippe in eo noſtræ operæ læderentur. hunc verò Eleaticis, atque Academicis ſtudiis innutritum? Sed abite potiùs Seirenes uſque in exitium dulces, meiſque eum Muſis curandum, ſanandumque relinquite. His ille chorus increpitus, dejecit humi mæſtior vultum, confeſſuſque rubore

verecundiam, limen triſtis exceſſit. At ego, cujus acies lacrymis merſa caligarat, ne dignoſcere poſſem, quænam hæc eſſet mulier tam imperioſæ auctoritatis, obſtupui, viſuque in terram defixo, quidnam deinceps eſſet actura, exſpectare tacitus cœpi. Tum illa propius accedens, in extrema lectuli mei parte conſedit, meumque intuens vultum luctu gravem, atque in humum mærore dejectum, his verſibus de noſtræ mentis perturbatione conqueſta eſt.

Heu, quàm præcipiti merſa profundo
Mens hebet, &, propriâ luce relictâ,
Tendit in externas ire tenebras,
Terrenis quoties flatibus aucta
Creſcit in immenſum noxia cura!
Hic quondam cælo liber aperto
Suetus in ætherios ire meatus,
Cernebat roſei lumina ſolis,
Viſebat gelidæ ſidera lunæ,
Et quæcunque vagos ſtella recurſus
Exercet, varios flexa per orbeis,
Comprenſam in numeris victor habebat.
Quin etiam cauſſas, unde ſonora
Flamina ſollicitent æquora Ponti,
Quis volvat ſtabilem ſpiritus orbem,
Vel cur Heſperias ſidus in undas
Caſurum rutilo ſurgat ab ortu:
Quid veris placidas temperet horas,
Ut terram roſeis floribus ornet:

Quid

Quid dedit ut pleno fertilis anno
Autumnus gravidis influat uvis,
Rimari ſolitus, atque latentis
Naturæ varias reddere cauſſas.
Nunc jacet effeto lumine mentis,
Et preſſus gravibus colla catenis,
Declivemque gerens pondere vultum,
Cogitur, heu, ſtolidam cernere terram.

Sed medicinæ, inquit, tempus eſt, non querelæ. Tum verò totis in me intenta luminibus; Tune ille es, ait, qui noſtro quondam lacte nutritus, noſtris educatus alimentis, in virilis animi robur evaſeras? Atqui talia contuleramus arma: quæ niſi prius abjeciſſes, invicta te firmitate tuerentur. Agnoſcisne me? Quid taces? pudore, an ſtupore ſiluiſti? mallem pudore; ſed te, ut video, ſtupor oppreſſit. Cumque me non modò tacitum, ſed elinguem prorſus, mutumque vidiſſet, admovit pectori meo leniter manum. &, Nihil, inquit, periculi eſt; lethargum patitur, communem illuſarum mentium morbum. Sui paulliſper oblitus eſt; recordabitur facilè, ſi quidem nos ante cognoverit. quod ut poſſit, paulliſper lumina ejus, mortalium rerum nube caligantia, tergamus. Hæc dixit, oculoſque meos fletibus undanteis, contracta in rugam veſte, ſiccavit.

Tunc me diſcuſſâ liquerunt nocte tenebræ,
Luminibuſque prior rediit vigor:
Ut cùm præcipiti glomerantur ſidera Coro,
Nimboſiſque polus ſtetit imbribus,

Sol latet, ac non dum cælo venientibus aſtris,
Deſuper in terram nox funditur,
Hanc ſi Threïcio Boreas emiſſus ab antro
Verberet, & clauſum reſeret diem,
Emicat, & ſubito vibratus lumine Phœbus,
Miranteis oculos radiis ferit.

Haud aliter triſtitiæ nebulis diſſolutis, hauſi cælum, & ad cognoſcendam medicantis faciem mentem recepi. Itaque, ubi in eam deduxi oculos intuitumque defixi, reſpicio nutricem meam, in cujus ab adoleſcentia Laribus obverſatus fueram, Philoſophiam. Et quid, inquam, tu in has exſilii noſtri ſolitudines, ô omnium magiſtra virtutum, ſupero cardine delapſa veniſti? an ut tu quoque mecum rea falſis criminationibus agiteris? An, inquit illa, te, alumne, deſererem, nec ſarcinam, quam mei nominis invidiâ ſuſtuliſti, communicato tecum labore partirer? Atqui Philoſophiæ fas non erat, incomitatum relinquere iter innocentis. meam ſcilicet criminationem vererer, &,quaſi novum aliquid acciderit, perhorreſcerem? Nunc enim primùm cenſes apud improbos mores laceſſitam periculis eſſe ſapientiam? Nonne apud veteres quoque, ante noſtri Platonis ætatem, magnum ſæpe certamen cum ſtultitiæ temeritate certavimus? eodemque ſuperſtite, præceptor ejus Socrates injuſtæ victoriam mortis me adſtante promeruit? Cujus hereditatem cum deinceps Epicuréum vulgus,ac Stoicum,ceterique pro ſua quiſque parte raptum

raptum ire molirentur, meque reclamantem, renitentemque, velut in partem prædæ, traherent, veſtem, quam meis texueram manibus, diſciderunt, abreptiſque ab ea panniculis, totam me ſibi ceſſiſſe credentes, abiere. In quibus, quoniam quædam noſtri habitus veſtigia videbantur, meos eſſe familiareis imprudentia rata, non nullos eorum profanæ multitudinis errore pervertit. Quòd ſi nec Anaxagoræ fugam, nec Socratis venenum, nec Zenonis tormenta, quoniam ſunt peregrina, noviſti; at Canios, at Senecas, at Soranos, quorum nec pervetuſta, nec incelebris memoria eſt, ſcire potuiſti. Quos nihil aliud in cladem detraxit, niſi quòd noſtris moribus inſtituti, ſtudiis improborum diſſimillimi videbantur. Itaque nihil eſt quod admirere, ſi in hoc vitæ ſalo circumflantibus agitemur procellis, quibus hoc maxime propoſitum eſt, peſſimis diſplicere. Quorum quidem tametſi numeroſus exercitus, ſpernendus tamen eſt; quoniam nullo duce regitur, ſed errore tantùm temere, ac paſſim lymphante raptatur. Qui ſi quando contra nos aciem ſtruens valentior incubuerit, noſtra quidem dux copias ſuas in arcem contrahit; illi verò circa diripiendas inutileis ſarcinulas occupantur. At nos deſuper irridemus, viliſſima rerum quæque rapienteis, ſecuri totius furioſi tumultus, eoque vallo muniti, quo graſſanti ſtultitiæ adſpirare fas non ſit.

Quiſquis compoſito ſerenus ævo,
Fatum ſub pedibus dedit ſuperbum,

Fortunamque tuens utramque rectus,
Invictum potuit tenere vultum;
Non illum rabies minæque Ponti
Verſum funditus excitantis æſtum,
Nec ruptis quoties vagus caminis
Torquet fumificos Veſevus igneis,
Aut celſas ſoliti ferire turreis
Ardentis via fulminis movebit.
Quid tantum miſeri feros tyrannos
Mirantur ſine viribus furenteis?
Nec ſperes aliquid, nec extimeſcas,
Exarmaveris impotentis iram:
At quiſquis trepidus pavet, vel optat,
Quòd non ſit ſtabilis, ſuique juris,
Abjecit clypeum, locoque motus
Nectit, quâ valeat trahi, catenam.

Sentíſne, inquit, hæc, atque animo illabuntur tuo? Es'ne ὄνος λύρας? Quid fles? Quid lacrymis manas? Ἐξαύδα, μὴ κεῦθε νόῳ. Si operam medicantis exſpectas, oportet vulnus detegas. Tum ego collecto in vires animo: An ne adhuc eget admonitione, nec per ſe ſatis eminet fortunæ in nos ſævientis aſperitas? Nihilne te ipſa loci facies movet? Hæccine eſt bibliotheca, quam certiſſimam tibi ſedem noſtris in Laribus ipſa delegeras? in qua mecum ſæpè reſidens, de divinarum humanarumque rerum ſcientia diſſerebas? Talis habitus, taliſque vultus erat cùm tecum naturæ ſecreta rimarer, cum mihi ſiderum vias radio deſcriberes, cùm mores

mores noſtros, totiuſque vitæ rationem ad cæleſtis ordinis exemplar formares? Hæccine præmia referimus tibi obſequentes? Atqui tu hanc ſententiam Platonis ore ſanxiſti, Beatas fore reſpublicas, ſi eas vel ſtudioſi ſapientiæ regerent, vel earum rectores ſtudere ſapientiæ contigiſſet. Tu ejuſdem viri ore, hanc ſapientibus capeſſendæ reipublicæ neceſſariam cauſſam eſſe monuiſti, ne improbis flagitioſiſque civibus urbium relicta gubernacula, peſtem bonis ac perniciem inferrent. Hanc igitur auctoritatem ſecutus, quod à te inter ſecreta otia didiceram, transferre in actum publicæ adminiſtrationis optavi. Tu, mihi &, qui te ſapientium mentibus inſeruit Deus, conſcii, nullum me ad magiſtratum, niſi commune bonorum omnium ſtudium, detuliſſe. Inde cum improbis graves, inexorabileſque diſcordiæ, & quod conſcientiæ libertas habet, pro tuendo jure ſpreta potentiorum ſemper offenſio. Quoties ego Conigaſtum in imbecillis cujuſque fortunas impetum facientem obvius excepi! Quoties Triguillam regiæ præpoſitum domus, ab incepta, perpetrataque jam prorſus injuria dejeci! Quoties miſeros, quos infinitis calumniis impunita Barbarorum ſemper avaritia vexabat, objecta periculis auctoritate protexi! Numquam me ab jure ad injuriam quiſquam detraxit. Provincialium fortunas, tum privatis rapinis, tum publicis vectigalibus peſſumdari, non aliter, quam qui patiebantur, indolui. Cùm, acerbæ famis tem-

pore, gravis atque inexplicabilis indicta coëmtio profligatura inopia Campaniam provinciam videretur, certamen adverſum præfectum prætorii, communis commodi ratione ſuſcepi, rege cognoſcente contendi, & ne coëmtio exigeretur, evici. Paulinum conſularem virum, cujus opes Palatini canes jam ſpe atque ambitione devoraſſent, ab ipſis hiantium faucibus traxi. Ne Albinum conſularem virum præjudicatæ accuſationis pœna corriperet, odiis me Cypriani delatoris oppoſui. Satiſne in me magnas videor exacervaſſe diſcordias? ſed eſſe apud ceteros tutior debui, qui mihi amore juſtitiæ nihil apud aulicos, quo magis eſſem tutior, reſervavi. Quibus autem deferentibus perculſi ſumus? quorum Baſilius, olim regio miniſterio depulſus, in delationem noſtri nominis, alieni æris neceſſitate compulſus eſt. Opilionem verò, atque Gaudentium, cùm ob innumeras multipliceſque fraudes ire in exſilium regia cenſura decreviſſet, cumque illi parere nolentes ſacrarum ſeſe ædium defenſione tuerentur, compertumque id regi foret, edixit, ut ni intra præſcriptum diem Ravenna urbe decederent, notas inſigniti frontibus pellerentur. Quid huic ſeveritati poſſe adſtrui videtur? Atqui eodem die deferentibus eiſdem, nominis noſtri delatio ſuſcepta eſt. Quid igitur? noſtræ ne artes ita meruerunt? an illos accuſatores juſtos fecit præmiſſa damnatio? Itane nihil fortunam puduit, ſi minus accuſatæ innocentiæ, at accuſantium vilitatis? At, cujus

cujus criminis arguimur, ſummam quæris? Senatum dicimur ſalvum eſſe voluiſſe. Modum deſideras? delatorem, ne documenta deferret, quibus Senatus majeſtatis reum faceret, impediſſe criminamur. Quid igitur ô magiſtra cenſes? inſitiabimur crimen, ne tibi pudori ſimus? At volui, nec umquam velle deſiſtam. Fatebimur? Sed impediendi delatoris opera ceſſabit. An optaſſe illius ordinis ſalutem nefas vocabo? Ille quidem ſuis de me decretis, uti hoc nefas eſſet, effecerat. Sed ſibi ſemper mentiens imprudentia, rerum merita non poteſt immutare; nec mihi Socratico decreto fas eſſe arbitror, vel occuluiſſe veritatem, vel conceſſiſſe mendacium. Verùm id quoquo modo ſit, tuo, ſapientiumque judicio, æſtimandum relinquo. Cujus rei ſeriem, atque veritatem, ne latere poſteros queat, ſtylo etiam, memoriæque mandavi. Nam de compoſitis falsò litteris, quibus libertatem arguor ſperaſſe Romanam, quid attinet dicere? Quarum fraus aperta patuiſſet, ſi nobis ipſorum confeſſione delatorum, quod in omnibus negotiis maximas vires habet, uti licuiſſet. Nam quæ ſperari reliqua libertas poteſt? Atque utinam poſſet ulla! Reſpondiſſem Canii verbo: qui cùm à C. Cæſare Germanici filio conſcius contra ſe factæ conjurationis fuiſſe diceretur: Si ego, inquit, ſciſſem, tu neſciſſes. Qua in re non ita ſenſus noſtros mæror hebetavit, ut impios ſcelerata contra virtutem querar molitos: ſed quæ ſperaverint effeciſſe vehemen-

hementer admiror. Nam deteriora velle, noſtri fuerit fortaſſe defectus: poſſe verò contra innocentiam, quæ ſceleratus quiſque conceperit, inſpectante Deo, monſtri ſimile eſt. Unde haud injuria tuorum quidam familiarium quæſivit: Siquidem Deus, inquit, eſt, unde mala? bona verò unde, ſi non eſt? Sed fas fuerit nefarios homines, qui bonorum omnium, totiuſque Senatus ſanguinem petunt, nos etiam, quos propugnare bonis Senatuique viderant, perditum ire voluiſſe. Sed num idem de patribus quoque merebamur? Meminiſti, ut opinor, quoniam me dicturum quid, facturumve præſens ſemper ipſa dirigebas. Meminiſti inquam, Veronæ cùm rex avidus communis exitii, majeſtatis crimen in Albinum delatum ad cunctum Senatus ordinem transferre moliretur, univerſi innocentiam Senatus, quanta mei ſecuritate periculi defenderim. Scis me hæc & vera proferre, & in nulla umquam mei laude jactaſſe. Minuit enim quodam modo ſe probantis conſcientiæ ſecretum, quoties oſtentando quis factum, recipit famæ pretium. Sed innocentiam noſtram quis exceperit eventus vides. Pro veræ virtutis præmiis falſi ſceleris pœnas ſubimus. Et cujus umquam facinoris manifeſta confeſſio ita judices habuit in ſeveritate concordes, ut non aliquos vel ipſe humani error ingenii, vel fortunæ conditio cunctis mortalibus incerta ſummitteret? Si inflamare ſacras ædes voluiſſe, ſi ſacerdotes impio jugulare gladio, ſi bonis omni-

omnibus necem ſtruxiſſe diceremur, præſentem tamen ſententia confeſſum, convictumve puniſſet. Nunc quingentis ferè paſſuum millibus procul moti, atque indefenſi, ob ſtudium propenſius in Senatum, morti, proſcriptionique damnamur. ô meritos, de ſimili crimine neminem poſſe convinci! cujus dignitatem reatus ipſi etiam, qui detulere, viderunt: quam, uti alicujus ſceleris admiſtione fuſcarent, ob ambitum dignitatis ſacrilegio me conſcientiam polluiſſe mentiti ſunt. Atqui & tu inſita nobis, omnem rerum mortalium cupidinem de noſtri animi ſede pellebas, & ſub tuis oculis ſacrilegio locum eſſe fas non erat. Inſtillabas enim auribus, cogitationibuſque quotidie meis Pythagoricum illud, ἕπου θεῷ. Nec conveniebat viliſſimorum me ſpirituum præſidia captare, quem tu in hanc excellentiam componebas, ut conſimilem Deo faceres. Prætereà penetral innocens domus, honeſtiſſimorum cœtus amicorum, ſocer etiam ſanctus, & æquè ac tu ipſa reverendus, ab omni nos hujus criminis ſuſpicione defendunt. Sed ô nefas! Illi verò de te tanti criminis fidem capiunt; atque hoc ipſo videbimur affines fuiſſe maleficio, quod tuis imbuti diſciplinis, tuis inſtituti moribus ſumus. Ita non eſt ſatis nihil mihi profuiſſe tuam reverentiam, niſi ultrò tu mea potiùs offenſione lacereris. At verò hic etiam noſtris malis cumulus accedit, quod exiſtimatio plurimorum non rerum merita, ſed fortunæ ſpectat eventum, eaque tantùm

tùm judicat eſſe proviſa, quæ felicitas commendaverit. Quo fit, ut exiſtimatio bona prima omnium deſerat infelices. Qui nunc populi rumores, quàm diſſonæ, multipliceſque ſententiæ, piget reminiſci. Hoc tantum dixerim; ultimam eſſe adverſæ fortunæ ſarcinam, quod dum miſeris aliquod crimen affingitur, quæ perferunt, meruiſſe creduntur. & ego ſiquidem bonis omnibus pulſus, dignitatibus exutus, exiſtimatione fœdatus, ob beneficium ſupplicium tuli. Videre autem videor nefarias ſceleratorum officinas gaudio lætitiaque fluitanteis: perditiſſimum quemque novis delationum fraudibus imminentem: jacere bonos, noſtri diſcriminis terrore proſtratos: flagitioſum quemque ad audendum quidem facinus impunitate, ad efficiendum verò præmiis incitari: inſonteis autem non modò ſecuritate, verùm ipſa etiam defenſione privatos. Itaque libet exclamare;

O ſtelliferi conditor orbis,
Qui perpetuo nixus ſolio
Rapido cælum turbine verſas,
Legemque pati ſidera cogis,
Ut nunc pleno lucida cornu,
Totis fratris & obvia flamis,
Condat ſtellas Luna minores;
Nunc obſcuro pallida cornu,
Phœbo propior, lumina perdat.
Et qui primæ tempore noctis
Agit algenteis Heſperus ortus,

Solitas

Solitas iterum mutet habenas
Phœbi pallens Lucifer ortu.
Tu frondifluæ frigore brumæ
Stringis lucem breviore mora:
Tu, cùm fervida venerit æſtas,
Agileis noctis dividis horas.
Tua vis varium temperat annum,
Ut quas Boreæ ſpiritus aufert,
Revehat mitis Zephyrus, frondeis;
Quæque Arcturus ſemina vidit,
Seirius altas urat ſegetes.
Nihil antiqua lege ſolutum
Linquit propriæ ſtationis opus.
Omnia certo fine gubernans,
Hominum ſolos reſpuis actus
Merito rector cohibere modo.
Nam cur tantas lubrica verſat
Fortuna vices? premit inſonteis
Debita ſceleri noxia pœna:
At perverſi reſident celſo
Mores ſolio, ſanctaque calcant
Injuſta vice colla nocentes.
Latet obſcuris condita virtus
Clara tenebris, juſtuſque tulit
Crimen iniqui.
Nil perjuria, nil nocet ipſis
Fraus, mendaci compta colore.
Sed cùm libuit viribus uti,
Quos innumeri metuunt populi,

Summos gaudent ſubdere reges.
O jam miſeras reſpice terras,
Quiſquis rerum fœdera nectis.
Operis tanti pars non vilis
Homines, quatimur fortunæ ſalo.
Rapidos rector comprime fluctus,
Et, quo cælum regis immenſum,
Firma ſtabileis fœdere terras.

Hæc ubi continuato dolore delatravi, illa vultu placido, nihilque meis queſtibus mota: Cùm te, inquit, mæſtum, lacrymantemque vidiſſem, illico miſerum, exſulemque cognovi. Sed quàm id longinquum eſſet exſilium, niſi tua prodidiſſet oratio, neſciebam. Sed tu procul à patria non quidem pulſus es, ſed aberraſti. At ſi te pulſum exiſtimari mavis, te potiùs ipſe pepuliſti. Nam id quidem de te numquam cuiquam fas fuiſſet. Si enim cujus oriundus ſis patriæ reminiſcaris, non, uti Athenienſium quondam, multitudinis imperio regitur: ſed εἷς κοίρανός ἐστιν, εἷς βασιλεύς; qui frequentiâ civium, non depulſione lætatur: cujus agi frenis, atque obtemperare juſtitiæ, ſumma libertas eſt. An ignoras illam tuæ civitatis antiquiſſimam legem, quâ ſancitum eſt, ei jus exſulare non eſſe, quiſquis in ea ſedem fundare maluerit? Nam qui vallo ejus, ac munimine continetur, nullus metus eſt, ne exſul eſſe mereatur. At quiſquis inhabitare eam velle deſierit, pariter deſinit etiam mereri. Itaque non tam me loci hujus, quàm tua

facies movet. Nec bibliothecæ potiùs comptos ebore, ac vitro parietes, quàm tuæ mentis ſedem requiro. In qua non libros, ſed id quod libris pretium facit, librorum quondam meorum ſententias collocavi. Et tu quidem de tuis in commune bonum meritis vera quidem, ſed pro multitudine geſtorum tibi, pauca dixiſti. De objectorum tibi vel honeſtate, vel falſitate, cunctis nota memoraſti. De ſceleribus fraudibuſque delatorum rectè tu quidem ſtrictim attingendum putaſti, quòd ea meliùs, uberiuſque recognoſcentis omnia vulgi ore celebrentur. Increpuiſti etiam vehementer injuſti factum Senatus. De noſtra etiam criminatione doluiſti, læſæ quoque opinionis damna fleviſti. Poſtremus adverſus fortunam dolor incanduit, conqueſtuſque es non æqua meritis præmia penſari. In extremo Muſæ ſævientis, uti quæ cælum, terras quoque pax regeret, vota poſuiſti. Sed, quoniam plurimus tibi affectuum tumultus incubuit, diverſumque te dolor, ira, mæror diſtrahunt, uti nunc mentis es, non dum te validiora remedia contingunt. Itaque lenioribus paulliſper utemur, ut quæ in tumorem perturbationibus influentibus induruerunt, ad acrioris vim medicaminis recipiendam, tactu blandiore molleſcant.

Cum Phœbi radiis grave
Cancri ſidus inæſtuat,
Tum qui larga negantibus
Sulcis ſemina credidit,

Eluſus Cereris fide,
Quernas pergat ad arbores.
Numquam purpureum nemus
Lecturus violas petas,
Cùm ſævis Aquilonibus
Stridens campus inhorruit.
Nec quæras avida manu
Vernos ſtringere palmites,
Uvis ſi libeat frui;
Autumno potiùs ſua
Bacchus munera contulit.
Signat tempora propriis
Aptans officiis Deus,
Nec, quas ipſe coërcuit,
Miſceri patitur vices.
Sic quod præcipiti viâ
Certum deſerit ordinem,
Lætos non habet exitus.

Primum igitur paterisne me pauculis rogationibus ſtatum tuæ mentis attingere, atque tentare, ut, qui modus ſit tuæ curationis, intelligam? Tu verò arbitratu, inquam, tuo quæ voles, ut reſponſurum rogato. Tum illa, Hunccine, inquit, mundum temerariis agi fortuitiſque caſibus putas, an ullum credis ei regimen ineſſe rationis? Atqui, inquam, nullo exiſtimaverim modo, ut fortuita temeritate tam certa moveantur. Verum operi ſuo conditorem præſidere Deum ſcio; nec umquam fuerit dies, qui me ab hac ſententiæ veritate depellat.

pellat. Ita eſt, inquit. Nam id etiam paullo antè ceciniſti, homineſque tantùm divinæ exſortes curæ eſſe deploraſti. Nam de ceteris, quin ratione regerentur, nihil movebare. Papæ autem vehementer admiror, cur, in tam ſalubri ſententia locatus ægrotes. Verùm altiùs perſcrutemur; neſcio, quid abeſſe conjecto. Sed dic mihi, quoniam à Deo mundum regi non ambigis, quibus etiam gubernaculis regatur advertis? Vix, inquam, rogationis tuæ ſententiam noſco, ne dum ad inquiſita reſpondere queam. Num me, inquit, fefellit abeſſe aliquid, per quod, velut hiante valli robore, in animum tuum perturbationum morbus irrepſerit? Sed dic mihi, meminiſtine, quis ſit rerum finis? quove totius naturæ tendat intentio? Audieram, inquam, ſed memoriam mæror hebetavit. At quî ſcis, unde cuncta proceſſerint? Novi, inquam, Deumque eſſe reſpondi. Et quî fieri poteſt, ut principio cognito, quis ſit rerum finis, ignores? Verùm hi perturbationum mores ſunt, ea valentia eſt, ut movere quidem loco hominem poſſint: convellere autem, ſibique totum extirpare non poſſint. Sed hoc quoque reſpondeas velim, hominemne te eſſe meminiſti? Quid ni, inquam, meminerim? Quid igitur homo ſit, poteriſne proferre? Hoccine interrogas, an eſſe me ſciam rationale animal atque mortale? Scio, & id me eſſe confiteor. Et illa: Nihilne te aliud eſſe noviſti? Nihil. Jam ſcio, inquit, morbi tui, aliam vel maximam cauſ-

ſam, quid ipſe ſis, noſſe deſiſti. Quare pleniſſimè vel ægritudinis tuæ rationem, vel aditum reconciliandæ ſoſpitatis inveni. Nam quoniam tui oblivione confunderis, & exſulem te, & expoliatum propriis bonis eſſe doluiſti. Quoniam verò, quis ſit rerum finis, ignoras, nequam homines, atque nefarios, potenteis, feliceſque arbitraris. Quoniam verò, quibus gubernaculis mundus regatur, oblitus es, has fortunarum vices exiſtimas ſine rectore fluitare. Magnæ non ad morbum modò, verùm ad interitum quoque cauſſæ. Sed ſoſpitatis auctori grates, quòd te nondum totum natura deſtituit. Habemus maximum tuæ fomitem ſalutis, veram de mundi gubernatione ſententiam, quòd eam non caſuum temeritati, ſed divinæ rationi ſubditam credis. Nihil igitur pertimeſcas. Jam tibi ex hac minima ſcintillula vitalis calor illuxerit. Sed quoniam firmioribus remediis non dum tempus eſt, & eam mentium conſtat eſſe naturam, ut quoties abjecerint veras, falſis opinionibus induantur, ex quibus orta perturbationum caligo verum illum confundit intuitum; hanc paulliſper lenibus, mediocribuſque fomentis attenuare tentabo, ut dimotis fallacium affectionum tenebris, ſplendorem veræ lucis poſſis agnoſcere.

Nubibus atris
Condita nullum
Fundere poſſunt
Sidera lumen.
Si mare volvens
Turbidus Auſter
Miſceat æſtum,
Vitrea dudum,

Parque

Parque ſerenis
Unda diebus,
Mox, reſoluto
Sordida cœno,
Viſibus obſtat.
Quique vagatur
Montibus altis
Defluus amnis,
Sæpè reſiſtit
Rupe ſoluti
Objice ſaxi.
Tu quoque ſi vis
Lumine claro
Cernere verum,
Tramite recto
Carpere callem:
Gaudia pelle,
Pelle timorem;
Spemque fugato,
Nec dolor adſit.
Nubila mens eſt,
Vinctaque frenis,
Hæc ubi regnant.

ANICII MANLII SEVERINI BOETII CONSOLATIONIS PHILOSOPHIÆ, LIBER SECUNDUS.

ARGUMENTUM LIBRI.

Rhetoricis rationibus perſuadet Philoſophia, immerito Boëtium prioris fortunæ deſiderio teneri. Fortunæ deſcriptio. ejus ad Boëtium adlocutio. illum non infelicem eſſe; ſed maxima adhuc felicitatis parte beatum. humanæ ejuſdem Felicitatis, ſed falſæ deſcriptio. eam non eſſe in fortuitis, non in divitiis, non in dignitatibus ac potentia, non in gloria & fama: imo ipſam quandoque adverſam fortunam, utilem eſſe.

POſthæc paulliſper obticuit, atque ubi attentionem meam modeſtâ taciturnitate collegit, ſic exorſa eſt: Si penitus ægritudinis tuæ cauſſas, habitumque cognovi, fortunæ prioris affectu, deſiderioque tabeſcis; ea tantum animi tui ſtatum, ſicuti tu tibi fingis, mutata pervertit. Intelligo multiformeis illius prodigii fucos, & eo uſque cum iis, quos eludere nititur, blandiſſimam familiaritatem, dum intolerabili dolore confundat, quos inſperata reliquerit. cujus ſi naturam, mores, ac meritum reminiſcare, nec habuiſſe te in ea pulcrum aliquid, nec amiſiſſe cognoſces. Sed, ut arbitror, haud multum tibi hæc in memoriam revo-

revocare laboraverim. Solebas enim præſentem quoque, blandientemque virilibus inceſſere verbis, eamque de noſtro adyto prolatis inſectabare ſententiis. Verùm omnis ſubita mutatio rerum, non ſine quodam quaſi fluctu contingit animorum. Sic factum eſt, ut tu quoque paulliſper à tua tranquillitate diſceſſeris. Sed tempus eſt, haurire te aliquid ac deguſtare molle, atque jucundum, quod ad interiora tranſmiſſum, validioribus hauſtibus viam fecerit. Adſit igitur rhetoricæ ſuadela dulcedinis, quæ tùm tantum recto calle procedit, cùm noſtra inſtituta non deſerit; cumque hac, Muſica, Laris noſtri vernula, nunc leviores, nunc graviores modos ſuccinat. Quid eſt igitur ô homo, quod te in mæſtitiam, luctumque dejecit? novum credo aliquid, inuſitatumque vidiſti. Tu, fortùnam putas erga te eſſe mutatam? erras. Hi ſemper ejus mores ſunt; iſta natura. Servavit circa te propriam potiùs in ipſa ſui mutabilitate conſtantiam. Talis erat, cùm blandiebatur, cùm tibi falſæ illecebris felicitatis alluderet. Deprehendiſti cæci Numinis ambiguos vultus. Quæ ſeſe adhuc aliis velat, tota tibi prorſus innotuit. Si probas, utere moribus, ne queraris. Si perfidam perhorreſcis, ſperne atque abjice pernicioſa ludentem. Nam quæ nunc tibi eſt tanti cauſſa mæroris, hæc eadem tranquillitatis eſſe debuiſſet. Reliquit enim te, quam non relicturam nemo umquam poterit eſſe ſecurus. An verò tu pretioſam æſtimas abitu-

ram felicitatem? & cara tibi eſt fortuna præſens, nec manendi fida, & cùm diſceſſerit allatura mærorem? Quòd ſi nec ex arbitrio retineri poteſt, & calamitoſos fugiens facit, quid eſt aliud fugax, quàm futuræ quoddam calamitatis indicium? Neque enim quod ante oculos ſitum eſt, ſuffecerit intueri. Rerum exitus prudentia metitur: eademque in alterutro mutabilitas, nec formidandas fortunæ minas, nec exoptandas facit eſſe blanditias. Poſtremò æquo animo toleres oportet, quidquid intra fortunæ aream geritur, cùm ſemel jugo ejus colla ſubmiſeris. Quòd ſi manendi, abeundique ſcribere legem velis ei, quam tu dominam ſponte elegiſti, nonne injurius fueris, & impatientiâ ſortem exacerbes, quam permutare non poſſis? Si ventis vela committeres, non quò voluntas peteret, ſed quò flatus impellerent, promovereris. Si arvis ſemina crederes, feraces inter ſe annos, ſterileiſque penſares. Fortunæ te regendum dediſti, dominæ moribus oportet obtemperes. Tu verò volventis rotæ impetum retinere conaris? At, omnium mortalium ſtolidiſſime, ſi manere incipit, fors eſſe deſiſtit.

Hæc cùm ſuperba verterit vices dextra,
Exæſtuantis more fertur Euripi;
Dudum tremendos ſæva proterit reges,
Humilemque victi ſublevat fallax vultum;
Non illa miſeros audit; haud curat fletus,
Ultroque gemitus, dura quos fecit, ridet.

Sic

Sic illa ludit, ſic ſuas probat vires,
Suique magnum monſtrat oſtentum, ſi quis
Viſatur una ſtratus ac felix hora.

Vellem autem pauca tecum fortunæ ipſius verbis agitare. Tu igitur an jus poſtulet, animadverte. Quid tu ô homo ream me cotidianis agis querelis? Quam tibi fecimus injuriam? Quæ tua tibi detraximus bona? Quovis judice de opum, dignitatumque mecum poſſeſſione contende. Et, ſi cujuſquam mortalium proprium quid horum eſſe monſtraveris, ego jam tua fuiſſe, quæ repetis, ſponte concedam. Cùm te matris ex utero natura produxit, nudum rebus omnibus, inopemque ſuſcepi, meis opibus fovi, &, quod te nunc impatientem noſtri facit, favore prona indulgentiùs educavi, & omnium, quæ mei ſunt juris, affluentiâ,& ſplendore circumdedi. Nunc mihi retrahere manum libet; habe gratiam, velut uſus alienis. non habes jus querelæ, tamquam prorſus tua perdideris. Quid igitur ingemiſcis? nulla tibi à nobis eſt allata violentia. Opes, honores, ceteraque talia mei ſunt juris. Dominam famulæ cognoſcunt; mecum veniunt, me abeunte diſcedunt. Audacter affirmem, ſi tua forent, quæ amiſſa conquereris, nullo modo perdidiſſes. An ego ſola meum jus exercere prohibebor? Licet cælo, proferre lucidos dies, eoſdemque tenebroſis noctibus condere. licet anno, terræ vultum nunc floribus frugibuſque redimire, nunc nimbis frigoribuſque confundere.

dere. jus eſt mari, nunc ſtrato æquore blandiri, nunc procellis ac fluctibus inhorreſcere. Nos ad conſtantiam, noſtris moribus alienam, inexpleta hominum cupiditas alligabit? Hæc noſtra vis eſt, hunc continuum ludum ludimus. Rotam volubili orbe verſamus, infima ſummis, ſumma infimis mutare gaudemus. Aſcende ſi placet, ſed ea lege, uti ne, cùm ludicri mei ratio poſcet, deſcendere injuriam putes. An tu mores ignorabas meos? Neſciebas Crœſum regem Lydorum Cyro paullò antè formidabilem, mox deinde miſerandum rogi flammis traditum, miſſo cælitus imbre defenſum? Num te præterit Paullum Perſi regis à ſe capti calamitatibus pias impendiſſe lacrymas? Quid tragœdiarum clamor aliud deflet, niſi indiſcreto ictu fortunam felicia regna vertentem? Nonne adoleſcentulus δύο πίθους, τὸν μὲν ἕνα κακῶν, τὸν δὲ ἕτερον καλῶν, in Jovis limine jacere didiciſti? Quid ſi uberiùs de bonorum parte ſumſiſti? quid ſi à te non tota diſceſſi? quid ſi hæc ipſa mei mutabilitas juſta tibi cauſſa eſt ſperandi meliora? Tamen ne animo contabeſcas, & intra commune omnibus regnum locatus, proprio jure vivere deſideres.

Si quantas rapidis flatibus incitus
Pontus verſat arenas,
Aut quot ſtelliferis edita noctibus
Cælo ſidera fulgent,
Tantas fundat opes, nec retrahat manum
Pleno copia cornu;

Huma-

Humanum miſeras haud ideo genus
Ceſſet flere querelas.
Quamvis vota libens excipiat Deus
Multi prodigus auri,
Et claris avidos ornet honoribus,
Nil jam parta videntur:
Sed quæſita vorans ſæva rapacitas
Altos pandit hiatus.
Quæ jam præcipitem frena cupidinem
Certo fine retentent,
Largis cùm potiùs muneribus fluens
Sitis ardeſcit habendi?
Numquam dives agit qui trepidus gemens
Seſe credit egentem.

His igitur ſi pro ſe tecum fortuna loqueretur, quid profectò contrà hiſceres non haberes. aut ſi quid eſt, quo querelam tuam jure tuearis, proferas oportet; dabimus dicendi locum. Tum ego: Specioſa quidem iſta ſunt, inquam, oblitaque rhetoricæ ac muſicæ melle dulcedinis; tum tantùm, cùm audiuntur, oblectant. Sed miſeris malorum altior ſenſus eſt. Itaque cùm hæc auribus inſonare deſierint, inſitus animum mæror prægravat. Et illa, Ita eſt, inquit. Hæc enim nondum morbi tui remedia, ſed adhuc contumacis adverſus curationem doloris fomenta quædam ſunt. Nam quæ in profundum ſeſe penetrent, cùm tempeſtivum fuerit, admovebo. Veruntamen ne te exiſtimari miſerum velis, an numerum modumque tuæ felici-

tatis

tatis oblitus es? Taceo quòd deſolatum parente, ſummorum te virorum cura ſuſcepit; delectuſque in affinitatem principum civitatis, quod pretioſiſſimum propinquitatis genus eſt, priùs carus, quam proximus eſſe cœpiſti. Quis non te feliciſſimum cum tanto ſplendore ſocerorum, cum conjugis pudore, tum maſculæ quoque prolis opportunitate prædicavit? Prætereo (libet enim præterire communia) ſumptas in adoleſcentia negatas ſenibus dignitates: ad ſingularem felicitatis tuæ cumulum venire delectat. Si quis rerum mortalium fructus ullum beatitudinis pondus habet, poteritne illius memoria lucis quantalibet ingruentium malorum mole deleri? cùm duos pariter conſules liberos tuos domo provehi ſub frequentia patrum, ſub plebis alacritate vidiſti; cùm eiſdem in curia curules inſidentibus tu regiæ laudis orator, ingenii gloriam, facundiæque meruiſti: cùm in circo duorum medius conſulum circumfuſæ multitudinis exſpectationem, triumphali largitione ſatiaſti. Dediſti, ut opinor, verba fortunæ, dum te illa demulcet, dum te, ut delicias ſuas, fovet. Munus, quod nulli umquam privato commodaverat, abſtuliſti. Viſne igitur cum fortuna calculum ponere? Nunc te primùm liventi oculo perſtrinxit. Si numerum, modumque lætorum, triſtiumve conſideres, adhuc te felicem negare non poſſis. Quòd ſi idcirco te fortunatum eſſe non exiſtimas, quoniam quæ tunc læta videbantur, abierunt; non eſt quòd
te

te miſerum putes, quoniam, quæ nunc creduntur mæſta, prætereunt. An tu in hanc vitæ ſcenam nunc primum ſubitus, hoſpeſque veniſti? ullamne humanis rebus ineſſe conſtantiam reris, cùm ipſum ſæpè hominem velox hora diſſolvat? Nám etſi rara eſt fortuitis manendi fides, ultimus tamen vitæ dies mors quædam fortunæ eſt etiam manentis. Quid igitur referre putas? Tune illam moriendo deſeras, an te illa fugiendo?

Cum polo Phœbus roſeis quadrigis
Lucem ſpargere cœperit,
Pallet albenteis hebetata vultus
Flammis ſtella prementibus,
Cùm nemus flatu Zephyri tepentis
Vernis inrubuit roſis,
Spiret inſanum nebuloſus Auſter,
Jám ſpinis abeat decus:
Sæpe tranquillo radiat ſereno
Immotis mare fluctibus;
Sæpe ferventeis Aquilo procellas
Verſo concitat æquore.
Rara ſi conſtat ſua forma mundo,
Si tantas variat vices,
Crede fortunis hominum caducis,
Bonis crede fugacibus.
Conſtat, æterna poſitumque lege eſt,
Ut conſtet genitum nihil.

Tum ego, Vera, inquam, commemoras ô virtutum omnium nutrix, nec infitiari poſſum proſperi-

ſperitatis meæ velociſſimum curſum. Sed hoc eſt, quod recolentem vehementiùs coquit. Nam in omni adverſitate fortunæ infeliciſſimum genus eſt infortunii, fuiſſe felicem. Sed quòd tu, inquit, falſæ opinionis ſupplicium luis, id rebus jure imputare non poſſis. Nam ſi te hoc inane nomen fortuitæ felicitatis movet, quàm plurimis maximiſque abundes, mecum reputes licet. Igitur ſi quod in omni fortunæ tuæ cenſu pretioſiſſimum poſſidebas, id tibi divinitùs illæſum adhuc, inviolatumque ſervatur, poteriſne, meliora quæque retinens, de infortunio jure cauſſari? Atqui viget incolumis, illud pretioſiſſimum generis humani decus, Symmachus ſocer, &, quod vitæ pretio non ſegnis emeres, vir totus ex ſapientia, virtutibuſque factus, ſuarum ſecurus, tuis ingemiſcit injuriis. Vivit uxor ingenio modeſta, pudicitiæ pudore præcellens, &, ut omneis ejus dotes breviter includam, patri ſimilis. Vivit, inquam, tibique tantùm, vitæ hujus exoſa, ſpiritum ſervat; quoque uno felicitatem minui tuam, vel ipſa conceſſerim, tui deſiderio lacrymis, ac dolore tabeſcit. Quid dicam liberos conſulares, quorum jam, ut in id ætatis pueris, vel paterni, vel aviti ſpecimen elucet ingenii? Cùm igitur præcipua ſit mortalibus vitæ cura retinendæ, ô te, ſi tua bona cognoſcas, felicem, cui ſuppetunt etiam nunc, quæ vita nemo dubitat eſſe cariora! Quare ſicca jam lacrymas. Non dum eſt ad unum omneis exoſa fortuna, nec

tibi

tibi nimium valida tempeſtas incubuit, quando tenaces hærent ancoræ, quæ nec præſentis ſolamen, nec futuri ſpem temporis abeſſe patiantur. Et hæreant, inquam, precor; illis namque manentibus, utcumque ſe res habeant, enatabimus. Sed, quantum decus ornamentis noſtris deceſſerit, vides. Et illa, Promovimus, inquit, aliquantum, ſi te nondum totius tuæ ſortis piget. Sed delicias tuas ferre non poſſum, qui abeſſe aliquid tuæ beatitudini tam luctuoſus atque anxius conquferaris. Quis eſt enim tam compoſitæ felicitatis, ut non aliqua ex parte cum ſtatus ſui qualitate rixetur? Anxia enim res eſt humanorum conditio bonorum, & quæ vel numquam tota proveniat, vel numquam perpetua ſubſiſtat. Huic cenſus exuberat, ſed eſt pudori degener ſanguis. Hunc nobilitas notum facit, ſed anguſtiâ rei familiaris incluſus, eſſe mallet ignotus. Ille utroque circumfluus vitam cælibem deflet. Ille nuptiis felix, orbus liberis, alieno cenſum nutrit heredi. Alius prole lætatus, filii, filiæve delictis mæſtus illacrymat. Iccirco nemo facilè cum fortunæ ſuæ conditione concordat. ineſt enim ſingulis, quod inexpertus ignoret, expertus exhorreat. Adde quòd feliciſſimi cujuſque delicatiſſimus ſenſus eſt, &, niſi ad nutum cuncta ſuppetant, omnis adverſitatis inſolens, minimis quibuſque proſternitur, adeò perexigua ſunt, quæ fortunatiſſimis beatitudinis ſummam detrahunt. Quàm multos eſſe conjectas, qui ſeſe cælo proximos arbitren-

bitrentur, ſi de fortunæ tuæ reliquiis pars eis minima contingat? Hic ipſe locus, quem tu exſilium vocas, incolentibus patria eſt. adeò nihil eſt miſerum, niſi cùm putes: contraque beata ſors omnis eſt æquanimitate tolerantis. Quis eſt ille tam felix, qui cùm dederit impatientiæ manus, ſtatum ſuum mutare non optet? Quàm multis amaritudinibus humanæ felicitatis dulcedo reſperſa eſt! quæ ſi etiam fruenti jucunda eſſe videatur, tamen, quò minùs, cùm velit, abeat, retineri non poſſit. Liquet igitur quàm ſit mortalium rerum miſera beatitudo, quæ nec apud æquanimos perpetua perdurat, nec anxios tota delectat. Quid igitur ô mortales extrà petitis intrà vos poſitam felicitatem? Error vos, inſcitiaque confundit. Oſtendam breviter tibi ſummæ cardinem felicitatis. Eſtne aliquid tibi te ipſo pretioſius? Nihil, inquies. Igitur ſi tui compos fueris, poſſidebis quod nec tu amittere umquam velis, nec fortuna poſſit auferre. Atque ut agnoſcas in his fortuitis rebus beatitudinem conſtare non poſſe, ſic collige: Si beatitudo eſt ſummum naturæ bonum ratione degentis, nec illud eſt ſummum bonum, quod eripi ullo modo poteſt; quoniam præcellit id, quod nequeat auferri: manifeſtum eſt, quòd ad beatitudinem percipiendam fortunæ inſtabilitas aſpirare non poſſit. Ad hæc, quem caduca iſta felicitas vehit, vel ſcit eam, vel neſcit eſſe mutabilem. Si neſcit, quænam beata ſors eſſe poteſt ignorantiæ cæcitate? Si ſcit,

metuat

metuat neceſſe eſt, ne amittat, quod amitti poſſe non dubitat. quare continuus timor non ſinit eſſe felicem. An vel ſi amiſerit, negligendum putat? Sic quoque perexile bonum eſt, quod æquo animo feratur amiſſum. Et quoniam tu idem es, cui perſuaſum atque inſitum permultis demonſtrationibus ſcio, menteis hominum nullo modo eſſe mortaleis: cumque clarum ſit, fortuitam felicitatem corporis, morte finiri: dubitari nequit, ſi hæc auferre beatitudinem poteſt, quin omne mortalium genus in miſeriam, mortis fine, labatur. Quòd ſi multos ſcimus beatitudinis fructum non morte ſolùm, verùm etiam doloribus, ſuppliciiſque quæſiſſe, quonam modo præſens vita facere beatos poteſt, quæ miſeros tranſacta non efficit?

Quiſquis volet perennem
Cautus ponere ſedem,
Stabiliſque, nec ſonori
Sterni flatibus Euri,
Et fluctibus minantem
Curat ſpernere Pontum;
Montis cacumen alti,
Bibulas vitet arenas.
Illud proteruus Auſter
Totis viribus urget;
Hæ pendulum ſolutæ
Pondus ferre recuſant.
Fugiens periculoſam
Sortem ſedis amœnæ,

Humili domum memento
Certus figere ſaxo.
Quamvis tonet ruinis
Miſcens æquora ventus,
Tu conditus quieti
Felix robore valli,
Duces ſerenus ævum,
Ridens ætheris iras.

Sed quoniam rationum jam in te mearum fomenta deſcendunt, paullo validioribus utendum puto. Agè enim, ſi jam caduca & momentaria fortunæ dona non eſſent, quid in eis eſt, quod aut veſtrum umquam fieri queat, aut non perſpectum conſideratumque vileſcat? Divitiæne vel veſtri, vel ſui naturâ pretioſæ ſunt? Quid earum potiùs, aurumne, an vis congeſta pecuniæ? Atqui hæc effundendo magis quàm coacervando meliùs nitent: ſiquidem avaritia ſemper odioſos, claros largitas facit. Quòd ſi manere apud quemquam non poteſt, quod transfertur in alterum: tunc eſt pretioſa pecunia, cùm, tranſlata in alios, largiendi uſu deſinit poſſideri. At eadem ſi apud unum, quanta eſt ubique gentium, congeratur, cæteros ſui inopes fecerit. Et vox quidem tota pariter multorum replet auditum; veſtræ verò divitiæ, niſi comminutæ, in plureis tranſire non poſſunt. quod cùm factum eſt, pauperes neceſſe eſt faciant, quos relinquunt. O igitur anguſtas, inopeſque divitias, quas nec habere totas pluribus licet, & ad quemlibet ſine cete-

rorum

rorum paupertate non veniunt! An gemmarum fulgor oculos trahit? Sed ſi quid eſt in hoc ſplendore præcipui, gemmarum eſt lux illa, non hominum: quas quidem mirari homines vehementer admiror. Quid eſt enim carens animæ motu, atque membrorum compage, quod animatæ rationabilique naturæ pulcrum eſſe jure videatur? Quæ tametſi conditoris operâ, ſuique diſtinctione poſtremæ aliquid pulcritudinis trahunt, infra veſtram tamen excellentiam collocatæ, admirationem veſtram nullo modo merebantur. An vos agrorum pulcritudo delectat? Quid ni? Eſt enim pulcerrimi operis pulcra portio. Sic quondam ſereni maris facie gaudemus: ſic cælum, ſidera, Solem, Lunamque miramur. Num te horum aliquid attingit? num audes alicujus talium ſplendore gloriari? An vernis floribus ipſe diſtingueris? aut tua in æſtivos fructus intumeſcit ubertas? Quid inanibus gaudiis raperis? quid externa bona pro tuis amplexaris? Numquam tua faciet eſſe fortuna, quæ à te natura rerum fecit aliena. Terrarum quidem fructus, animantium proculdubio debentur alimentis. Sed ſi, quod naturæ ſatis eſt, replere indigentiam velis, nihil eſt quòd fortunæ affluentiam petas. Paucis enim, minimiſque natura contenta eſt: cujus ſatietatem ſi ſuperfluis urgere velis, aut injucundum, quod infuderis, fiet, aut noxium. Jam verò pulcrum variis fulgere veſtibus putas? quarum ſi grata intuitu ſpecies eſt, aut materiæ naturam, aut in-

genium mirabor artificis. An verò te longus ordo famulorum facit eſſe felicem? Qui ſi vitioſi moribus ſunt, pernicioſa domus ſarcina, & ipſi domino vehementer inimica: ſin verò probi, quonam modo in tuis opibus aliena probitas numerabitur? Ex quibus omnibus nihil horum, quæ in tuis computas bonis, tuum eſſe bonum liquidò monſtratur. Quibus ſi nihil ineſt appetendæ pulcritudinis, quid eſt, quòd vel amiſſis doleas, vel læteris retentis? Quòd ſi naturâ pulcra ſunt, quid id tua refert? Nam hæc per ſe à tuis quoque opibus ſequeſtrata placuiſſent. Neque enim iccirco ſunt pretioſa, quòd in tuas venere divitias: ſed quoniam pretioſa videbantur, tuis ea divitiis annumerare maluiſti. Quid autem tanto fortunæ ſtrepitu deſideratis? Fugare, credo, indigentiam copia quæritis. Atqui hoc vobis in contrarium cedit. Pluribus quippe adminiculis opus eſt ad tuendam pretioſæ ſupellectilis varietatem: verumque illud eſt, permultis eos indigere, qui permulta poſſideant; contráque minimo, qui abundantiam ſuam naturæ neceſſitate, non ambitus ſuperfluitate metiantur. Itane autem nullum eſt proprium vobis, atque inſitum bonum, ut in externis, ac ſepoſitis rebus bona veſtra quæratis? Sic rerum verſa conditio eſt, ut divinum merito rationis animal, non aliter ſibi ſplendere, niſi inanimatæ ſupellectilis poſſeſſione videatur? Et alia quidem ſuis contenta ſunt: vos autem Deo mente conſimiles, ab rebus infimis excellen-

cellentis naturæ ornamenta captatis; nec intelligitis quantam conditori veſtro faciatis injuriam. Ille genus humanum terrenis omnibus præſtare voluit: vos dignitatem veſtram infra infima quæque detruditis. Nam ſi omne cujuſque bonum, eo cujus eſt, conſtat eſſe pretioſius, cùm viliſſima rerum veſtra bona eſſe judicatis, eiſdem voſmetipſos veſtra æſtimatione ſummittitis: quod quidem haud immeritò cadit. Humanæ quippe naturæ iſta conditio eſt, ut tum tantùm ceteris rebus, cùm ſe cognoſcit, excellat: eadem tamen infra beſtias redigatur, ſi ſe noſſe deſierit. Nam ceteris animantibus ſeſe ignorare, natura eſt: hominibus verò, vitio venit. Quam verò latè patet veſter hic error, qui ornari poſſe aliquid ornamentis exiſtimatis alienis. At id fieri nequit. Nam ſi quid ex appoſitis luceat, ipſa quidem, quæ ſunt appoſita, laudantur: illud vero his tectum, atque velatum in ſua nihilo minùs fœditate perdurat. Ego verò nego illud eſſe bonum, quod noceat habenti. Num id mentior? Minimè, inquies. Atqui divitiæ poſſidentibus perſæpè nocuerunt, cùm peſſimus quiſque, eóque alieni magis avidus, quidquid auri uſquam, gemmarumque eſt, ſe ſolum, qui habeat, digniſſimum putat. Tu igitur, qui nunc contum gladiumque ſolicitus pertimeſcis, ſi vitæ hujus callem vacuus viator intraſſes, coram latrone cantares. O præclara opum mortalium beatitudo, quam cùm adeptus fueris, ſecurus eſſe deſiſtis!

Felix nimium prior ætas,
Contenta fidelibus arvis,
Nec inerti perdita luxu;
Facili quæ ſera ſolebat
Jejunia ſolvere glande.
Non Bacchica munera norant
Liquido confundere melle,
Nec lucida vellera Serum
Tyrio miſcere veneno.
Somnos dabat herba ſalubreis,
Potum quoque lubricus amnis,
Umbras altiſſima pinus.
Non dum maris alta ſecabat,
Nec mercibus undique lectis
Nova litora viderat hoſpes.
Tunc claſſica ſæva tacebant,
Odiis neque fuſus acerbis
Cruor horrida tinxerat arma.
Quid enim furor hoſticus ulla
Vellet prior arma movere,
Cùm vulnera ſæva viderent,
Nec præmia ſanguinis ulla?
Utinam modò noſtra redirent
In mores tempora priſcos!
Sed ſævior ignibus Ætnæ
Fervens amor ardet habendi.
Heu, primus quis fuit ille,
Auri qui pondera tecti,
Gemmaſque latere volenteis,
Pretioſa pericula fodit?

Quid autem de dignitatibus potentiaque diſſeram, quas vos, veræ dignitatis ac poteſtatis inſcii, cælo exæquatis? Quæ ſi in improbiſſimum quemque ceciderint, quæ flammis Ætna eructantibus, quod diluvium tantas ſtrages dederint? Certè, uti meminiſſe te arbitror, conſulare imperium, quod libertatis principium fuerat, ob ſuperbiam conſulum veſtri veteres abolere cupierunt: qui ob eandem ſuperbiam priùs regium de civitate nomen abſtulerant. At, ſi quando, quod perrarum eſt, probis deferantur, quid in eis aliud, quàm probitas utentium, placet? Ita fit, ut non virtutibus ex dignitate, ſed ex virtute dignitatibus honor accedat. Quæ verò eſt iſta veſtra expetibilis, ac præclara potentia? Nonne ô terrena animalia conſideratis, quibus qui præſidere videamini? Nam ſi inter mures videres unum aliquem jus ſibi, ac poteſtatem præ ceteris vendicantem; quanto movereris cachinno! Quid verò, ſi corpus ſpectes, imbecillius homine reperire queas, quos ſæpè muſcularum quoque vel morſus, vel in ſecreta quæque reptantium necat introitus? Quo verò quiſquam jus aliquod in quempiam, niſi in ſolum corpus, & quod infra corpus eſt, fortunam loquor, poſſit exercere? Num quidquam umquam libero imperabis animo? num mentem firma ſibi ratione cohærentem de ſtatu propriæ quietis amovebis? Cùm liberum quendam virum ſuppliciis ſe tyrannus adacturum putaret, ut adverſum ſe factæ conjurationis con-

ſcios proderet, linguam ille momordit atque abſcidit, & in os tyranni ſævientis abjecit: ita cruciatus, quos putabat tyrannus materiam crudelitatis, vir ſapiens fecit eſſe virtutis. Quid autem eſt, quod in alium facere quiſquam poteſt, quod ſuſtinere ab alio ipſe non poſſit? Buſiridem accipimus necare hoſpites ſolitum, ab Hercule hoſpite fuiſſe mactatum. Regulus plures Pœnorum bello captos in vincula conjecerat: ſed mox ipſe victorum catenis manus præbuit. Ullamne igitur ejus hominis potentiam putas, qui, quod ipſe in alio poteſt, ne id in ſe alter valeat, efficere non poſſit? Ad hæc, ſi ipſis dignitatibus ac poteſtatibus ineſſet aliquid naturalis ac proprii boni, numquam peſſimis provenirent. Neque enim ſibi ſolent adverſa ſociari. Natura reſpuit, ut contraria quæque jungantur. Ita cùm peſſimos plerumque dignitatibus fungi dubium non ſit, illud etiam liquet, natura ſui bona non eſſe, quæ ſe peſſimis hærere patiantur. Quod quidem de cunctis fortunæ muneribus dignius exiſtimari poteſt, quæ ad improbiſſimum quemque uberiora proveniunt. De quibus illud etiam conſiderandum puto, quòd nemo dubitat eſſe fortem, cui fortitudinem ineſſe conſpexerit: & cuicumque velocitas adeſt, manifeſtum eſt, eſſe velocem. Sic muſica quidem muſicos, medicina medicos, rhetorica rhetores facit. Agit enim cujuſque rei natura quod proprium eſt, nec contrariarum rerum miſcetur effectibus, & ultrò, quæ ſunt adverſa,

verſa, depellit. Atqui nec opes inexpletam reſtinguere avaritiam queunt; nec poteſtas ſui compotem fecerit, quem vitioſæ libidines inſolubilibus adſtrictum retinent catenis.& collata improbis dignitas, non modò non efficit dignos, ſed prodit potiùs, & oſtentat indignos. Cur ita provenit? Gaudetis enim res ſeſe aliter habentes falſis compellare nominibus, quæ facilè ipſarum rerum redarguuntur effectu:itaque nec illæ divitiæ, nec illa potentia, nec hæc dignitas jure appellari poteſt. Poſtremò idem de tota concludere fortuna licet, in qua nihil expetendum,nihil nativæ bonitatis ineſſe manifeſtum eſt, quæ nec ſe bonis ſemper adjungit,& bonos,quibus fuerit adjuncta,non efficit.

Novimus quantas dederit ruinas,
Urbe flamata patribuſque cæſis,
Fratre qui quondam ferus interemto,
Matris effuſo maduit cruore.
Corpus & viſu gelidum pererrans,
Ora non tinxit lacrymis, ſed eſſe
Cenſor exſtincti potuit decoris:
Hic tamen ſceptro populos regebat,
Quos videt condens radios ſub undas
Phœbus, extremo veniens ab ortu:
Quos premunt ſeptem gelidi triones:
Quos Notus ſicco violentus æſtu
Torret, ardenteis recoquens arenas.
Celſa num tandem valuit poteſtas
Vertere inſani rabiem Neronis?

Heu gravem ſortem, quoties iniquus
Additur ſævo gladius veneno!

Tum ego, Scis, inquam, ipſa minimùm nobis ambitionem mortalium rerum fuiſſe dominatam: ſed materiam gerendis rebus optavimus, quo ne virtus tacita conſeneſceret. Et illa: Atqui hoc unum eſt, quod præſtantes quidem natura mentes, ſed non dum ad extremam manum virtutum perfectione perductas allicere poſſit, gloriæ ſcilicet cupido, & optimorum in rempublicam fama meritorum: quæ quàm ſit exilis & totius vacua ponderis, ſic conſidera: Omnem terræ ambitum, ſicuti aſtrologicis demonſtrationibus accepiſti, ad cæli ſpatium, puncti conſtat obtinere rationem: id eſt, ut ſi ad cæleſtis globi magnitudinem conferatur, nihil ſpatii prorſus habere judicetur. Hujus igitur tam exiguæ in mundo regionis quarta ferè portio eſt, ſicut Ptolemæo probante didiciſti, quæ à nobis cognitis animantibus incolatur. Huic quartæ, ſi quantum maria, paludeſque premunt, quantumque ſiti vaſta regio diſtenditur, cogitatione ſubtraxeris, vix anguſtiſſima inhabitandi hominibus area relinquetur. In hoc igitur minimo puncti quodam puncto circumſepti, atque concluſi, de pervulganda fama, de proferendo nomine cogitatis? At quid habet amplum, magnificumque gloria, tam anguſtis exiguiſque limitibus arctata? Adde quòd hoc ipſum brevis habitaculi ſeptum plures incolunt nationes, lingua, moribus, totius vitæ ratione diſtantes:

ſtantes: ad quas tum difficultate itinerum, tum loquendi diverſitate, tum commercii inſolentiâ, non modò fama hominum ſingulorum, ſed ne urbium quidem pervenire queat. Ætate denique Marci Tullii, ſicut ipſe quodam loco ſignificat, non dum Caucaſum montem Romanæ reipublicæ fama tranſcenderat, & erat tunc adulta, Parthis etiam, ceteriſque id locorum gentibus formidoloſa. Videſne igitur quàm ſit anguſta, quàm compreſſa gloria, quam propagare ac dilatare laboratis? An ubi Romani nominis tranſire fama nequit, Romani hominis gloria progredietur? Quid, quòd diverſarum gentium mores inter ſe, atque inſtituta diſcordant, ut quod apud alios laude, apud alios ſupplicio dignum judicetur. Quo fit, ut ſi quem famæ prædicatio delectat, huic, in plurimos populos nomen proferre, nullo modo conducat. Erit igitur pervagata inter ſuos gloria quiſque contentus, & intra unius gentis terminos præclara illa famæ immortalitas coarctabitur. Sed quàm multos clariſſimos ſuis temporibus viros ſcriptorum inops delevit oblivio! Quamquam quid ipſa ſcripta proficiant, quæ cum ſuis auctoribus premit longior, atque obſcura vetuſtas? Vos autem immortalitatem vobis propagare videmini, cùm futuri famam temporis cogitatis. Quòd ſi ad æternitatis infinita ſpatia pertractes, quid habes, quòd de tui nominis diuturnitate læteris? Unius etenim mora momenti, ſi decem millibus conferatur annis, quoniam utrumque

ſpatium

ſpatium definitum eſt, minimam licet, habet tamen aliquam portionem. At hic ipſe numerus annorum, ejuſque quantumlibet multiplex, ad interminabilem diuturnitatem ne comparari quidem poteſt. Etenim finitis ad ſe invicem fuerit quædam; infiniti verò, atque finiti, nulla umquam poterit eſſe collatio. Ita fit, ut quamlibet prolixi temporis fama, ſi cum inexhauſta æternitate cogitetur, non parva, ſed planè nulla eſſe videatur. Vos autem niſi ad populareis auras, inaneiſque rumores, rectè facere neſcitis, & relicta conſcientiæ, virtutiſque præſtantiâ, de alienis præmia ſermunculis poſtulatis. Accipe in hujuſmodi arrogantiæ levitate quàm feſtivè aliquis illuſerit. Nam cùm quidam adortus eſſet hominem contumeliis, qui non ad veræ virtutis uſum, ſed ad ſuperbam gloriam falſum ſibi philoſophi nomen induerat, adjeciſſetque jam ſe ſciturum, an ille philoſophus eſſet, ſiquidem illatas injurias leniter, patienterque toleraſſet. Ille patientiam paulliſper aſſumſit, acceptâque contumeliâ velut inſultans, Jam tandem, inquit, intelligis me eſſe philoſophum? Tum ille nimium mordaciter, Intellexeram, inquit, ſi tacuiſſes. Quid autem eſt, quod ad præcipuos viros (de his enim ſermo eſt) qui virtute gloriam petunt; quid, inquam, eſt, quod ad hos de fama poſt reſolutum morte ſuprema corpus attineat? Nam ſi, quod noſtræ rationes credi vetant, toti moriuntur homines, nulla eſt omnino gloria: cùm is, cujus ea eſſe dicitur,

dicitur, non exſtet omnino. Sin verò bene mens ſibi conſcia, terreno carcere reſoluta, cælum libera petit, nonne omne terrenum negotium ſpernet, quæ ſe, cælo fruens, terrenis gaudet exemtam?

Quicumque ſolam mente præcipiti petit,
Summumque credit gloriam,
Latè patentes ætheris cernat plagas,
Arctumque terrarum ſitum:
Brevem replere non valentis ambitum
Pudebit aucti nominis.
Quid ô ſuperbi colla mortali jugo
Fruſtrà levare geſtiunt?
Licet remotos fama per populos means
Diffuſa, linguas explicet,
Et magna titulis fulgeat claris domus,
Mors ſpernit altam gloriam,
Involvit humile pariter, & celſum caput,
Æquatque ſummis infima.
Ubi nunc fidelis oſſa Fabricii jacent?
Quid Brutus, aut rigidus Cato?
Signat ſuperſtes fama tenuis pauculis
Inane nomen litteris.
Sed quòd decora novimus vocabula,
Num ſcire conſumtos datur?
Jacetis ergo prorſus ignorabiles,
Nec fama notos efficit.
Quòd ſi putatis longiùs vitam trahi
Mortalis aura nominis,

Cùm

Cùm ſera vobis rapiet hoc etiam dies,
Jam vos ſecunda mors manet.

Sed ne me inexorabile contra fortunam gerere bellum putes, eſt aliquando, cùm de hominibus fallax illa non nihil bene mereatur; tum ſcilicet, cùm ſe aperit, cùm frontem detegit moreſque profitetur. Non dum fortè quid loquar, intelligis. Mirum eſt, quod dicere geſtio, eoque ſententiam verbis explicare vix queo. Etenim plus hominibus reor adverſam, quàm proſperam prodeſſe fortunam. Illa enim ſemper ſpecie felicitatis, cùm videtur blanda, mentitur: hæc ſemper vera eſt, cùm ſe inſtabilem mutatione demonſtrat. illa fallit; hæc inſtruit: illa mendacium ſpecie bonorum, mentes fruentium ligat; hæc cognitione fragilis felicitatis abſolvit. Itaque illam videas ventoſam, fluentem, ſuique ſemper ignaram: hanc ſobriam, ſuccinctamque, & ipſius adverſitatis exercitatione prudentem. Poſtremò felix, à vero bono devios blanditiis trahit: adverſa plerumque ad vera bona reduces unco retrahit. An hoc inter minima æſtimandum putas, quòd amicorum tibi fidelium menteis hæc aſpera, hæc horribilis fortuna detexit: hæc tibi certos ſodalium vultus, ambiguoſque ſecrevit; diſcedens, ſuos abſtulit, tuos reliquit? Quanti hoc integer, &, ut videbaris tibi, fortunatus emiſſes? Deſine nunc & amiſſas opes quærere, quod pretioſiſſimum divitiarum genus eſt, amicos inveniſti.

Quòd mundus ſtabili fide

Concor-

Concordes variat vices,
Quòd pugnantia ſemina
Fœdus perpetuum tenent,
Quòd Phœbus roſeum diem
Curru provehit aureo,
Ut quas duxerit Heſperus
Phœbe noctibus imperet,
Ut fluctus avidum mare
Certo fine coërceat,
Ne terris liceat vagis
Latos tendere terminos.
Hanc rerum ſeriem ligat,
Terras, ac pelagus regens,
Et cælo imperitans amor.
Hic ſi frena remiſerit,
Quidquid nunc amat invicem,
Bellum continuò geret:
Et quam nunc ſocia fide
Pulcris motibus incitant,
Certent ſolvere machinam.
Hic ſancto populos quoque
Junctos fœdere continet:
Hic & conjugii ſacrum
Caſtis nectit amoribus:
Hic fidis etiam ſua
Dictat jura ſodalibus.
O felix hominum genus,
Si veſtros animos amor,
Quo cælum regitur, regat!

ANICII MANLII SEVERINI BOETII CONSOLATIONIS PHILOSOPHIÆ, LIBER TERTIUS.

ARGUMENTUM LIBRI.

Validioribus jam argumentis agit Philoſophia. omnes mortales beatitudinem quidem appetere; ſed in ea adipiſcenda aberrare; dum ſcilicet hi in cumulandis divitiis eam reponunt, illi verò in dignitatibus, regum amicitia, præclarè factorum gloria, nobilitate, corporis voluptatibus. quam minimè in iis eſſe demonſtrat; quòd non bona, imo multis malis implicita ſint, ſed in Deo, qui eſt ſummum bonum atque unum. ejuſque gubernaculis mundum regi.

IAm cantum illa finierat, cùm me audiendi avidum, ſtupentemque arrectis adhuc auribus carminis mulcedo defixerat. Itaque paullo poſt, O, inquam, ſummum laſſorum ſolamen animorum, quantum me vel ſententiarum pondere, vel canendi etiam jucunditate refoviſti! adeò ut jam me poſthac imparem fortunæ ictibus non arbitrer. Itaque remedia, quæ paullò acriora eſſe dicebas, non modò non perhorreſco, ſed audiendi avidus vehementer efflagito. Tum illa, Senſi, inquit, cùm verba noſtra tacitus, attentuſque rapiebas, eumque tuæ mentis habitum vel exſpectavi, vel,

vel, quod eſt verius, ipſa perfeci. talia ſunt quippe, quæ reſtant, ut deguſtata quidem mordeant, interius autem recepta dulceſcant. Sed quòd tu te audiendi cupidum dicis, quanto ardore flagrares, ſi, quonam te ducere aggredimur, agnoſceres. Quonam, inquam? Ad veram, inquit, felicitatem, quam tuus quoque ſomniat animus; ſed occupato ad imagines viſu, ipſam illam non poteſt intueri. Tum ego: Fac obſecro, &, quæ illa vera ſit, ſine cunctatione demonſtra. Faciam, inquit illa, tui cauſſa libenter: ſed quæ tibi cauſſa notior eſt, eam priùs deſignare verbis, atque informare conabor: ut ea perſpecta, cùm in contrariam partem flexeris oculos, veræ ſpecimen beatitudinis poſſis agnoſcere.

Qui ſerere ingenuum volet agrum,
Liberat arva priùs fruticibus,
Falce rubos, filicemque reſecat,
Ut nova fruge gravis Ceres eat.
Dulcior eſt apium mage labor,
Si malus ora prius ſapor edat.
Gratiùs aſtra nitent, ubi Notus
Deſinit imbriferos dare ſonos.
Lucifer ut tenebras pepulerit,
Pulcra dies roſeos agit equos:
Tu quoque falſa tuens bona prius,
Incipe colla jugo retrahere;
Vera dehinc animum ſubierint.

Tum defixo paullulum viſu, & velut in augu-

ſtam ſuæ mentis ſedem recepta, ſic cœpit: Omnis mortalium cura, quam multiplicium ſtudiorum labor exercet, diverſo quidem calle procedit, ſed ad unum tamen beatitudinis finem nititur pervenire. Id autem eſt bonum, quo quis adepto, nihil ulterius deſiderare queat. Quod quidem eſt omnium ſummum bonorum, cunctaque intra ſe bona continens: cui ſi quid abſforet, ſummum eſſe non poſſet, quoniam relinqueretur extrinſecus, quod poſſet optari. Liquet igitur, eſſe beatitudinem ſtatum bonorum omnium congregatione perfectum. Hunc, uti diximus, diverſo tramite mortales omnes conantur adipiſci. Eſt enim mentibus hominum veri boni naturaliter inſerta cupiditas: ſed ad falſa devius error abducit. Quorum quidem alii ſummum eſſe bonum nihilo indigere credentes, ut divitiis affluant, elaborant: alii verò bonum, quòd ſit digniſſimum veneratione, judicantes, adeptis honoribus, reverendi civibus ſuis eſſe nituntur. Sunt qui ſummum bonum in ſumma potentia eſſe conſtituant: hi vel regnare ipſi volunt, vel regnantibus adhærere conantur. At quibus optimum quiddam claritas videtur; hi vel belli, vel pacis artibus glorioſum nomen propagare feſtinant. Plurimi verò boni fructum gaudio, lætitiâque metiuntur: hi feliciſſimum putant voluptate diffluere. Sunt etiam, qui horum fineis, cauſſaſque alterutro permutant. ut, qui divitias ob potentiam, voluptateſque deſiderant, vel qui potentiam ſeu pecuniæ

cauſsâ,

cauſsâ, ſeu proferendi nominis petunt. In his igitur, ceteriſque talibus humanorum actuum, votorumque verſatur intentio; veluti nobilitas, favorque popularis, quæ videntur quandam claritudinem comparare; uxor, ac liberi, qui jucunditatis gratia petuntur. Amicorum verò, quod ſanctiſſimum quidem genus eſt, non in fortuna, ſed in virtute numeratur. Reliquum verò vel potentiæ cauſſa, vel delectationis aſſumitur. Jam verò corporis bona promtum eſt, ut ad ſuperiora referantur. Robur enim magnitudoque videntur præſtare valentiam; pulcritudo atque velocitas celebritatem; ſalubritas, voluptatem. Quibus omnibus ſolam beatitudinem deſiderari liquet. Nam quod quiſque præ ceteris petit, id ſummum eſſe judicat bonum. Sed ſummum bonum beatitudinem eſſe definivimus. Quare beatum eſſe judicat ſtatum, quem præ ceteris quiſque deſiderat. Habes igitur ante oculos propoſitam ferè formam felicitatis humanæ, opes, honores, potentiam, gloriam, voluptates. Quæ quidem ſola conſiderans Epicurus, conſequenter ſibi ſummum bonum voluptatem eſſe conſtituit, quòd cetera omnia jucunditatem animo videantur afferre. Sed ad hominum ſtudia revertor: quorum animus, & ſi caligante memoria, tamen bonum ſummum repetit, ſed velut ebrius, domum quo tramite revertatur, ignorat. Num enim videntur errare hi, qui nihilo indigere nituntur? Atqui non eſt aliud, quod æquè perficere beatitu-

dinem poſſit, quàm copioſus bonorum omnium ſtatus, nec alieni egens, ſed ſibi ipſe ſufficiens. Num verò labuntur hi, qui quod ſit optimum, id etiam reverentiæ cultu digniſſimum putant? minimè. Neque enim vile quiddam, contemnendumque eſt, quòd adipiſci omnium ferè mortalium laborat intentio. An in bonis non eſt numeranda potentia? Quid igitur? Num imbecillum, ac ſine viribus æſtimandum eſt, quod omnibus rebus conſtat eſſe præſtantius? An claritudo nihili pendenda eſt? Sed ſequeſtrari nequit, quin omne quod excellentiſſimum ſit, id etiam videatur eſſe clariſſimum. Nam non eſſe anxiam, triſtemque beatitudinem, nec doloribus, moleſtiiſque ſubjectam quid attinet dicere, quando in minimis quoque rebus id appetitur, quod habere, fruique delectet? Atqui hæc ſunt, quæ adipiſci homines volunt, eaque de cauſſa divitias, dignitates, regna, gloriam, voluptateſque deſiderant, quòd per hæc ſibi ſufficientiam, reverentiam, potentiam, celebritatem, lætitiamque credunt eſſe venturam. Bonum eſt igitur, quod tam diverſis ſtudiis homines petunt: in quo quanta ſit naturæ vis, facilè monſtratur, cùm licet variæ diſſidenteſque ſententiæ, tamen in deligendo boni fine conſentiunt.

Quantas rerum flectat habenas
Natura potens, quibus immenſum
Legibus orbem provida ſervet,
Stringatque ligans irreſoluto

Sin-

Singula nexu, placet arguto
Fidibus lentis promere cantu.
Quamvis Pœni pulcra leones
Vincula geſtent, manibuſque datas
Captent eſcas, metuantque trucem
Soliti verbera ferre magiſtrum:
Si cruor horrida tinxerit ora,
Reſides olim redeunt animi,
Fremituque gravi meminere ſui,
Laxant nodis colla ſolutis,
Primuſque lacer dente cruento
Domitor rabidas imbuit iras.
Quæ canit altis garrula ramis
Ales, caveæ clauditur antro:
Huic licet illita pocula melle,
Largaſque dapes dulci ſtudio
Ludens hominum cura miniſtret,
Si tamen, arto ſaliens tecto,
Nemorum gratas viderit umbras;
Sparſas pedibus proterit eſcas,
Silvas tantum mæſta requirit,
Silvas dulci voce ſuſurrat.
Validis quondam viribus acta
Pronum flectit virga cacumen:
Hanc ſi curvans dextra remiſit,
Recto ſpectat vertice cælum.
Cadit Heſperias Phœbus in undas;
Sed ſecreto tramite rurſus
Currum ſolitos vertit ad ortus.

Repetunt proprios quæque recurſus,
Redituque ſuo ſingula gaudent.
Nec manet ulli traditus ordo,
Niſi quod fini junxerit ortum,
Stabilemque ſui fecerit orbem.

Vos quoque ô terrena animalia, tenui licet imagine, veſtrum tamen principium ſomniatis, verumque illum beatitudinis finem, licet minimè perſpicaci, qualicumque tamen cogitatione proſpicitis, eoque vos, & ad verum bonum naturalis ducit intentio, & ab eodem multiplex error abducit. Conſidera namque, an per ea, quibus ſe homines adepturos beatitudinem putant, ad deſtinatum finem valeant pervenire. Si enim vel pecunia, vel honores, ceteraque tale quid afferunt, cui nihil bonorum abeſſe videatur, nos quoque fateamur fieri aliquos horum adeptione felices. Quòd ſi neque id valent efficere, quod promittunt, boniſque pluribus carent, nonne liquidò falſa in eis beatitudinis ſpecies deprehenditur? Primum igitur te ipſum, qui paullo antè divitiis affluebas, interrogo. Inter illas abundantiſſimas opes numquam ne animum tuum concepta ex qualibet injuria confudit anxietas? Atqui, inquam, tam libero me fuiſſe animo, quin aliquid ſemper angeret, reminiſci nequeo. Nonne quia vel aberat, quod abeſſe non velles; vel aderat, quod adeſſe noluiſſes? Ita eſt, inquam. Illius igitur præſentiam, hujus abſentiam deſiderabas. Confiteor, inquam. Eget verò, inquit, eo,

quod

quod quiſque deſiderat. Eget, inquam. Qui verò eget aliquo, num eſt uſquequaque ſibi ipſe ſufficiens? Minimè, inquam. Tu itaque hanc inſufficientiam plenus, inquit, opibus ſuſtinebas? Quid ni? inquam. Opes igitur nihilo indigentem, ſufficientemque ſibi facere nequeunt, & hoc erat, quod promittere videbantur. Atqui hoc quoque maximè conſiderandum puto, quod nihil habeat ſuapte naturâ pecunia, ut his, à quibus poſſidetur, invitis nequeat auferri. Fateor, inquam. Quidni fateare, cùm eam cotidie valentior aliquis eripiat invito? Unde enim forenſes querimoniæ, niſi quòd vel vi, vel fraude à nolentibus pecuniæ repetuntur ereptæ? Ita eſt, inquam. Egebit igitur, inquit, extrinſecus petito præſidio, quo ſuam pecuniam quiſque tueatur. Quis, inquam, neget? Atqui non egeret eo, niſi poſſideret pecuniam, quam poſſet amittere. Dubitari, inquam, nequit. In contrarium igitur relapſa res eſt: nam quæ ſufficientes ſibi facere putabantur opes, alieno potiùs præſidio faciunt indigentes. Quis autem modus eſt, quo pellatur divitiis indigentia? Num enim divites eſurire nequeunt? num ſitire non poſſunt? num frigus hibernum pecunioſorum membra non ſentiunt? Sed adeſt, inquies, opulentis, quo famem ſatient; quo ſitim, friguſque depellant. Sed hoc modo conſolari quidem divitiis indigentia poteſt, auferri penitus non poteſt. Nam ſi hæc hians ſemper, atque aliquid poſcens, opibus non expletur, maneat

neceſſe eſt, quæ poſſit expleri. Taceo, quòd naturæ minimum, quòd avaritiæ nihil ſatis eſt. Quare ſi opes nec ſummovere indigentiam poſſunt, & ipſæ ſuam faciunt, quid eſt quòd eas ſufficientiam præſtare credatis?

Quamvis fluente dives auri gurgite
Non expleturas cogat avarus opes,
Oneretque baccis colla rubri litoris;
Ruraque centeno ſcindat opima bove:
Nec cura mordax deſerit ſuperſtitem,
Defunctumque leves non comitantur opes.

Sed dignitates honorabilem, reverendumque, cui provenerint, reddunt. Num vis ea eſt magiſtratibus, ut utentium mentibus virtutes inſerant, vitia depellant? Atqui non fugare, ſed illuſtrare potiùs nequitiam ſolent. quò fit, ut indignemur eas ſæpè nequiſſimis hominibus contigiſſe. unde Catullus licet in curuli Nonium ſedentem, ſtrumam tamen appellat. Videſne quantum malis dedecus adjiciant dignitates? Atqui minus eorum patebit indignitas, ſi nullis honoribus inclareſcant. Tu quoque num tandem tot periculis adduci potuiſti, ut cum Decorato gerere magiſtratum putares, cùm in eo mentem nequiſſimi ſcurræ, delatoriſque reſpiceres? Non enim poſſumus ob honores reverentia dignos judicare, quos ipſis honoribus judicamus indignos. At ſi quem ſapientia præditum videres, num poſſes eum vel reverentia, vel ea, qua præditus eſt, ſapientia, non dignum putare? Minimè,

mè. Ineſt enim dignitas propria virtuti, quam protinus in eos, quibus fuerit adjuncta, transfundit. Quod quia populares facere nequeunt honores, liquet eos propriam dignitatis pulcritudinem non habere. In quo illud eſt animadvertendum magis: nam ſi eò abjectior eſt, quò magis à pluribus quiſque contemnitur, cùm reverendos facere nequeat, quos pluribus oſtentat, deſpectiores potiùs improbos dignitas facit. Verùm non impunè: reddunt namque improbi parem dignitatibus vicem, quas ſua contagione commaculant. Atque ut agnoſcas veram illam reverentiam per has umbratileis dignitates non poſſe contingere; Si quis multiplici conſulatu functus in Barbaras nationes fortè devenerit, venerandum ne Barbaris honor faciet? Atqui ſi hoc naturale munus dignitatibus foret, ab officio ſuo quoquo gentium nullo modo ceſſarent. ſicut ignis ubique terrarum, numquam tamen calere deſiſtit. Sed quoniam id eis non propria vis, ſed hominum fallax adnectit opinio, vaneſcunt illico, cùm ad eos venerint, qui dignitates eas eſſe non æſtimant. Sed hoc apud exteras nationes. Inter eos verò, apud quos ortæ ſunt, num perpetuò perdurant? Atqui prætura magna olim poteſtas, nunc inane nomen eſt, & ſenatorii cenſus gravis ſarcina. Si quis quondam populi curaſſet annonam, magnus habebatur. Nunc ea præfectura quid abjectius? Ut enim paullo antè diximus, quòd nihil habet proprii decoris, opinione utentium nunc

ſplendorem accipit, nunc amittit. Si igitur reverendos facere nequeunt dignitates, ſi ultrò improborum contagione ſordeſcunt, ſi mutatione temporum ſplendere deſinunt, ſi gentium æſtimatione vileſcunt, quid eſt, quod in ſe expetendæ pulcritudinis habeant, ne dum aliis præſtent?

Quamvis ſe, Tyrio ſuperbus oſtro,
Comeret & niveis lapillis,
Inviſus tamen omnibus vigebat
Luxuriæ Nero ſævientis.
Sed quondam dabat improbus verendis
Patribus indecores curules.
Quis illos igitur putet beatos,
Quos miſeri tribuunt honores?

An verò regna regumque familiaritas efficere potentem valent? Quid ni, quando eorum felicitas perpetuò perdurat? Atqui plena eſt exemplorum vetuſtas, plena etiam præſens ætas, qui reges felicitatem calamitate mutaverint. O præclara potentia, quæ ne ad conſervationem quidem ſui ſatis efficax invenitur! Quòd ſi hæc regnorum poteſtas beatitudinis auctor eſt, nonne ſi qua parte defuerit, felicitatem minuat, miſeriam importet? Sed quamvis latè humana tendantur imperia, plures neceſſe eſt gentes relinqui, quibus regum quiſque non imperet. Qua verò parte beatos faciens deſinit poteſtas, hac impotentia ſubintrat, quæ miſeros facit: hoc igitur modo majorem regibus ineſſe neceſſe eſt miſeriæ portionem. Expertus ſortis ſuæ pericu-

periculorum Tyrannus, regni metus pendentis ſupra verticem gladii terrore ſimulavit. Quæ eſt igitur hæc poteſtas, quæ ſolicitudinum morſus expellere, quæ formidinum aculeos vitare nequit? Atqui vellent ipſi vixiſſe ſecuri, ſed nequeunt. dehinc de poteſtate gloriantur. An tu potentem cenſes, quem videas velle, quod non poſſit efficere? Potentem cenſes, qui ſatellite latus ambit, qui quos terret, ipſe plus metuit; qui ut potens eſſe videatur, in ſervientium manu ſitum eſt? Nam quid ego de regum familiaribus diſſeram, cùm regna ipſa tantæ imbecillitatis plena demonſtrem? quos quidem regia poteſtas ſæpè incolumis, ſæpè autem lapſa proſternit? Nero Senecam familiarem, præceptoremque ſuum ad eligendæ mortis coëgit arbitrium. Papinianum diu inter aulicos potentem, militum gladiis Antoninus objecit. Atqui uterque potentiæ ſuæ renuntiare voluerunt; quorum Seneca opes etiam ſuas tradere Neroni, ſeque in otium conferre conatus eſt. ſed dum ruituros moles ipſa trahit, neuter, quod voluit, effecit. Quæ eſt igitur iſta potentia, quam pertimeſcunt habentes, quam, nec, cùm habere velis, tutus ſis, & cùm deponere cupias, vitare non poſſis? An præſidio ſunt amici, quos non virtus, ſed fortuna conciliat? Sed quem felicitas amicum fecit, infortunium faciet inimicum. Quæ verò peſtis efficacior ad nocendum, quàm familiaris inimicus?

Qui ſe volet eſſe potentem,
Animos domet ille feroces,
Nec victa libidine colla
Fœdis ſummittat habenis.
Etenim licet Indica longè
Tellus tua jura tremiſcat,
Et ſerviat ultima Thule;
Tamen atras pellere curas,
Miſeraſque fugare querelas
Non poſſe, potentia non eſt.

Gloria verò quàm fallax ſæpè, quàm turpis eſt! Unde non injuria Tragicus exclamat: Ὦ δόξα, δόξα, μυρίοισι δὴ βροτῶν, Οὐδὲν γεγῶσι βίοτον ὤγκωσας μέγαν. Plures enim magnum ſæpè nomen falſis vulgi opinionibus abſtulerunt, quo quid turpius excogitari poteſt? Nam qui falſo prædicantur, ſuis ipſi neceſſe eſt laudibus erubeſcant. Quæ ſi etiam meritis conquiſitæ ſint, quid tamen ſapientis adjecerint conſcientiæ, qui bonum ſuum non populari rumore, ſed conſcientiæ veritate metitur? Quòd ſi hoc ipſum propagaſſe nomen, pulcrum videtur; conſequens eſt, ut fœdum non extendiſſe judicetur. Sed cum, uti paullo antè diſſerui, plures gentes eſſe neceſſe ſit, ad quas unius fama hominis nequeat pervenire, fit, ut quem tu æſtimas glorioſum, pro maxima parte terrarum videatur inglorius. Inter hæc verò popularem gratiam, ne commemoratione quidem dignam puto, quæ nec judicio provenit, nec umquam firma perdurat. Jam verò quàm ſit

ſit inane, quàm futile nobilitatis nomen, quis non videat? quæ ſi ad claritudinem refertur, aliena eſt. Videtur namque eſſe nobilitas, quædam de meritis veniens laus parentum. Quòd ſi claritudinem prædicatio facit, illi ſint clari neceſſe eſt, qui prædicantur. Quare ſplendidum te, ſi tuam non habes, aliena claritudo non efficit. Quod ſi quid eſt in nobilitate bonum, id eſſe arbitror ſolum, ut impoſita nobilibus neceſſitudo videatur, ne à majorum virtute degenerent.

Omne hominum genus in terris
Simili ſurgit ab ortu:
Unus enim rerum pater eſt,
Unus cuncta miniſtrat.
Ille dedit Phœbo radios,
Dedit & cornua Lunæ.
Ille homines etiam terris
Dedit, & ſidera cælo.
Hic clauſit membris animos
Celſa ſede petitos.
Mortaleis igitur cunctos
Edit, nobile germen.
Quid genus, & proavos ſtrepitis?
Si primordia veſtra,
Auctoremque Deum ſpectes,
Nullis degener exſtat,
Ni vitiis peiora fovens
Proprium deſerat ortum.

Quid autem de corporis voluptatibus loquar,

quarum

quarum appetentia quidem plena eſt anxietatis, ſatietas verò pœnitentiæ? Quantos illæ morbos, quàm intolerabileis dolores, quaſi quendam fructum nequitiæ fruentium ſolent referre corporibus! quarum motus quid habeat jucunditatis, ignoro. Triſteis verò eſſe voluptatum exitus, quiſquis reminiſci libidinum ſuarum volet, intelliget. Quæ ſi beatos explicare poſſunt, nihil cauſſæ eſt, quin pecudes quoque beatæ eſſe dicantur; quarum omnis ad explendam corporalem lacunam feſtinat intentio. Honeſtiſſima quidem conjugis foret, liberorumque jucunditas, ſed nimis è natura dictum eſt, neſcio quem filios inveniſſe tortores: quorum quàm ſit mordax quæcumque conditio, neque aliàs expertum te, neque nunc anxium neceſſe eſt admonere. In quo Euripidis mei ſententiam probo, qui carentem liberis infortunio dixit eſſe felicem.

Habet omnis hoc voluptas,
Stimulis agit fruenteis,
Apiumque par volantum,
Ubi grata mella fudit,
Fugit, & nimis tenaci
Ferit icta corda morſu.

Nihil igitur dubium eſt, quin hæ ad beatitudinem viæ deviæ quædam ſint, nec perducere quemquam eò valeant, ad quod ſe perducturas eſſe promittunt. Quantis verò implicitæ malis ſint, breviſſimè monſtrabo. Quid enim? pecuniamne congre-

gregare conaberis? ſed eripies habenti. Dignitatibus fulgere velis? danti ſupplicabis; & qui præire ceteros honore cupis, poſcendi humilitate vileſces. Potentiamne deſideras? ſubjectorum inſidiis obnoxius, periculis ſubjacebis. Gloriam petis? ſed per aſpera quæque diſtractus, ſecurus eſſe deſiſtis. Voluptariam vitam degas. ſed quis non ſpernat, atque abjiciat viliſſimæ fragiliſſimæque rei, corporis, ſervum? Jam verò qui bona præ ſe corporis ferunt, quàm exigua, quàm fragili poſſeſſione nituntur! Num enim elephantos mole, tauros robore ſuperare poteritis? num tigres velocitate præibitis? Reſpicite cæli ſpatium, firmitudinem, celeritatem, & aliquando deſinite vilia mirari. Quod quidem cælum non his potius eſt, quàm ſua, qua regitur, ratione, mirandum. Formæ verò nitor ut rapidus eſt, ut velox, & vernalium florum mutabilitate fugacior! Quòd ſi, ut Ariſtoteles ait, Lynceis oculis homines uterentur, ut eorum viſus obſtantia penetraret, nonne introſpectis viſceribus, illud Alcibiadis ſuperficie pulcerrimum corpus, turpiſſimum videretur? Igitur te pulcrum videri, non tua natura, ſed oculorum ſpectantium reddit infirmitas. Sed æſtimate, quàm vultis nimio corporis bona, dum ſciatis hoc, quodcumque miramini, triduanæ febris igniculo poſſe diſſolvi. Ex quibus omnibus illud redigere in ſummam licet: quòd hæc, quæ nec præſtare, quæ pollicentur, bona poſſunt, nec omnium bonorum congregatione per-

perfecta ſunt, ea nec ad beatitudinem, quaſi quidam calles, ferunt, nec beatos ipſa perficiunt.

Eheu, quæ miſeros tramite devios
Abducit ignorantia!
Non aurum in viridi quæritis arbore,
Nec vite gemmas carpitis,
Non altis laqueos montibus abditis,
Ut piſce ditetis dapes.
Nec vobis capreas ſi libeat ſequi,
Tyrrhena captatis vada.
Ipſos quin etiam fluctibus abditos
Norunt receſſus æquoris,
Quæ gemmis niveis unda feracior,
Vel quæ rubentis purpuræ,
Nec non quæ tenero piſce, vel aſperis
Præſtent echinis litora.
Sed quonam lateat, quod cupiunt bonum,
Neſcire cæci ſuſtinent,
Et, quod ſtelliferum trans abiit polum,
Tellure demerſi petunt.
Quid dignum ſtolidis mentibus imprecer?
Opes, honores ambiant,
Et cùm falſa gravi mole paraverint,
Tum vera cognoſcant bona.

Hactenus mendacis formam felicitatis oſtendiſſe ſuffecerit; quam ſi perſpicaciter intueris, ordo eſt deinceps, quæ ſit vera monſtrare. Atqui video, inquam, nec opibus ſufficientiam, nec regnis potentiam, nec reverentiam dignitatibus, nec cele-

celebritatem gloriâ, nec lætitiam voluptatibus poſſe contingere. An etiam cauſſas, cur id ita ſit, deprehendiſti? Tenui quidem veluti rimulâ mihi videor intueri; ſed ex te cognoſcere malim apertiùs. Atqui promtiſſima ratio eſt. Quod enim ſimplex eſt, indiviſumque naturâ, id error humanus ſeparat, & à vero, atque perfecto ad falſum, imperfectumque traducit. An tu arbitraris, quod nihilo indigeat, egere potentia? Minimè, inquam. Rectè tu quidem: nam ſi quid eſt, quod in ulla re imbecillioris valentiæ ſit, in hac præſidio neceſſe eſt egeat alieno. Ita eſt, inquam. Igitur ſufficientiæ, potentiæque una eſt, eademque natura. Sic videtur. Quod verò hujuſmodi ſit, ſpernendum ne eſſe cenſes, an contrà rerum omnium veneratione digniſſimum? At hoc, inquam, ne dubitari quidem poteſt. Addamus igitur ſufficientiæ, potentiæque reverentiam, ut hæc tria unum eſſe judicemus. Addamus, ſiquidem vera volumus confiteri. Quid igitur? inquit, obſcurum ne hoc, atque ignobile cenſes eſſe, an omni celebritate clariſſimum? Conſidera verò, ne, quod nihilo indigere, quod potentiſſimum, quod honore digniſſimum eſſe conceſſum eſt, egere claritudine, quam ſibi præſtare non poſſit, atque ob id aliqua ex parte videatur abjectius. Non poſſum, inquam, quin hoc uti eſt, ita etiam celeberrimum eſſe confitear. Conſequens igitur eſt, ut claritudinem ſuperioribus tribus nihil differre fateamur. Conſequitur, in-

quam. Quod igitur nullius egeat alieni, quod ſuis cuncta viribus poſſit, quod ſit clarum, atque reverendum, nonne hoc etiam conſtat eſſe lætiſſimum? Sed unde huic, inquam, tali mæror ullus obrepat, ne cogitare quidem poſſum. quare plenum eſſe lætitiæ, ſiquidem ſuperiora manebunt, neceſſe eſt confiteri. Atqui illud quoque per eadem neceſſarium eſt, ſufficientiæ, potentiæ, claritudinis, reverentiæ, jucunditatis, nomina quidem eſſe diverſa, nullo verò modo diſcrepare ſubſtantiam. Neceſſe eſt, inquam. Hoc igitur, quod eſt unum ſimplexque natura, pravitas humana diſpertit, &, dum rei, quæ partibus caret, partem conatur adipiſci, nec portionem, quæ nulla eſt, nec ipſam, quam minimè affectat, aſſequitur. Quonam, inquam, modo? Qui divitias, inquit, petit, penuriæ fugâ, de potentia nihil laborat: vilis, obſcuruſque eſſe mavult, multas etiam ſibi naturaleis quoque ſubtrahit voluptates, ne pecuniam, quam paravit, amittat. Sed hoc modo nec ſufficientia quidem contingit ei, quem valentia deſerit, quem moleſtia pungit, quem vilitas abjicit, quem recondit obſcuritas. Qui verò ſolùm poſſe deſiderat; profligat opes, deſpicit voluptates, honoremque potentia carentem, gloriam quoque nihili pendit. Sed hunc quoque quàm multa deficiant vides. Fit enim ut aliquando neceſſariis egeat, ut anxietatibus mordeatur; cumque hæc depellere nequeat, etiam id quod maximè petebat, potens eſſe deſiſtat. Similiter

liter ratiocinari de honoribus, gloria, voluptatibus licet. Nam cùm unumquodque horum idem, quod cetera, ſit, quiſquis horum aliquid ſine ceteris petit, nec illud quidem, quod deſiderat, apprehendit. Quid igitur, inquam, Si quis cuncta ſimul cupiat adipiſci? Summam quidem ille beatitudinis velit; ſed num in his eam reperiet, quæ demonſtravimus, id, quod pollicentur, non poſſe conferre? Minimè, inquam. In his igitur, quæ ſingula quæque expetendorum præſtare creduntur, beatitudo nullo modo inveſtiganda eſt. Fateor, inquam, & hoc nihil dici verius poteſt. Habes igitur, inquit, & formam falſæ felicitatis, & cauſſas: deflecte nunc in adverſum mentis intuitum; ibi enim veram, quam promiſimus, ſtatim videbis. Atqui hæc, inquam, vel cæco perſpicua eſt, eamque tu paullo antè monſtraſti, dum falſæ cauſſas aperire conabaris. Nam, ni fallor, ea vera eſt, & perfecta felicitas, quæ ſufficientem, potentem, reverendum, celebrem, lætumque perficiat. Atque ut me interius animadvertiſſe cognoſcas, quæ unum horum, quoniam idem cuncta ſunt, veraciter præſtare poteſt, hanc eſſe plenam beatitudinem ſine ambiguitate cognoſco. O te alumne hac opinione felicem, ſiquidem hoc, inquit, adjeceris! Quid nam? inquam. Eſſene aliquid in his mortalibus caducisque rebus putas, quod hujuſmodi ſtatum poſſit afferre? Minimè, inquam, puto, idque à te, nihil ut ampliùs deſideretur, oſtenſum eſt. Hæc igitur vel imagi-

nes veri boni, vel imperfecta quædam dare bona mortalibus videntur: verum autem, atque perfectum bonum conferre non poſſunt. Aſſentior, inquam. Quoniam igitur agnoviſti, quæ vera illa ſit, quæ autem beatitudinem mentiantur, nunc ſupereſt, ut unde veram hanc petere poſſis, agnoſcas. Id quidem, inquam, jam dudum vehementer exſpecto. Sed cùm, uti in Timæo Platoni, inquit, noſtro placet, in minimis quoque rebus divinum præſidium debeat implorari, quid nunc faciendum cenſes, ut illius ſummi boni ſedem reperire mereamur? Invocandum, inquam, rerum omnium patrem, quo prætermiſſo, nullum ritè fundatur exordium. Rectè, inquit, ac ſimul ita modulata eſt.

O qui perpetua mundum ratione gubernas,
Terrarum cælique ſator, qui tempus ab ævo
Ire jubes, ſtabiliſque manens das cuncta moveri;
Quem non externæ pepulerunt fingere cauſſæ
Materiæ fluitantis opus, verùm inſita ſummi
Forma boni, livore carens. tu cuncta ſuperno
Ducis ab exemplo; pulcrum pulcerrimus ipſe
Mundum mente gerens, ſimilique in imagine formans,
Perfectaſque jubens perfectum abſolvere parteis.
Tu numeris elementa ligas, ut frigora flammis,
Arida conveniant liquidis: ne purior ignis
Evolet, aut merſas deducant pondera terras.
Tu triplicis mediam naturæ cuncta moventem
Connectens animam per conſona membra reſolvis.
Quæ cum ſecta duos motum glomeravit in orbeis,

In

In ſemet reditura meat; mentemque profundam
Circuit, & ſimili convertit imagine cælum.
Tu cauſſis animas paribus, vitaſque minores
Provehis, & levibus ſublimeis curribus aptans
In cælum, terramque ſeris: quas lege benignâ
Ad te converſas reduci facis igne reverti.
Da pater auguſtam menti conſcendere ſedem,
Da fontem luſtrare boni, da luce repertâ
In te conſpicuos animi defigere viſus.
Diſiice terrenæ nebulas & pondera molis,
Atque tuo ſplendore mica. tu namque ſerenum,
Tu requies tranquilla piis; te cernere finis,
Principium, vector, dux, ſemita, terminus idem.

Quoniam igitur quæ ſit imperfecti, quæ etiam perfecti boni forma vidiſti: nunc demonſtrandum reor, quonam hæc felicitatis perfectio conſtituta ſit. In quo illud primùm arbitror inquirendum, an aliquod hujuſmodi bonum, quale paullo antè definiſti, in rerum natura poſſit exiſtere, ne nos præter rei ſubjectæ veritatem caſſa cogitationis imago decipiat. Sed quin exiſtat, ſitque hoc veluti quidam omnium fons bonorum, negari nequit. Omne enim, quod imperfectum eſſe dicitur, id imminutione perfecti imperfectum eſſe perhibetur. Quò fit, ut ſi in quolibet genere imperfectum quid eſſe videatur, in eo, perfectum quoque aliquid eſſe, neceſſe ſit. Etenim perfectione ſublatâ, unde illud, quod imperfectum perhibetur, exſtiterit, ne fingi quidem poteſt. Neque enim ab diminutis, incon-

ſummatiſque natura rerum cepit exordium, ſed ab integris, abſolutiſque procedens, in hæc extrema, atque effeta dilabitur. Quòd ſi, uti paullo antè monſtravimus, eſt quædam boni fragilis imperfecta felicitas: eſſe aliquam ſolidam, perfectamque, non poteſt dubitari. Firmiſſimè, inquam, veriſſimeque concluſum eſt. Quò verò, inquit, habitet, ita conſidera. Deum rerum omnium Principem bonum eſſe, communis humanorum conceptio probat animorum. Nam cùm nihil Deo melius excogitari queat, id, quo melius nihil eſt, bonum eſſe quis dubitet? ita verò bonum eſſe Deum ratio demonſtrat, ut perfectum quoque in eo bonum eſſe convincat. Nam ni tale ſit, rerum omnium Princeps eſſe non poterit. erit enim eo præſtantius aliquid, perfectum poſſidens bonum, quod hoc prius, atque antiquius eſſe videatur. omnia namque perfecta minùs integris priora eſſe claruerunt. quare ne in infinitum ratio prodeat, confitendum eſſe ſummum Deum, ſummi, perfectique boni eſſe pleniſſimum. Sed perfectum bonum veram eſſe beatitudinem conſtituimus. Veram igitur beatitudinem in ſummo Deo ſitam eſſe, neceſſe eſt. Accipio, inquam, nec eſt quod contradici ullo modo queat. Sed quæſo, inquit, te, vide quàm id ſanctè atque inviolabiliter probes, quòd boni ſummi ſummum Deum diximus eſſe pleniſſimum. Quonam, inquam, modo? Ne hunc rerum omnium patrem illud ſummum bonum, quo plenus eſſe perhibetur, vel

extrin-

extrinſecus accepiſſe, vel ita naturaliter habere præſumas, quaſi habentis Dei, habitæque beatitudinis diverſam cogites eſſe ſubſtantiam. Nam ſi extrinſecus acceptum putes, præſtantius id quod dederit, eo quod acceperit, exiſtimare poſſis. Sed hunc eſſe rerum omnium præcellentiſſimum dignisſimè confitemur. Quòd ſi naturâ quidem ineſt, ſed eſt ratione diverſum, cùm de rerum Principe loquamur Deo, fingat qui poteſt, quis hæc diverſa conjunxerit? Poſtremò quod à qualibet re diverſum eſt, id non eſt illud, à quo intelligitur eſſe diverſum. Quare quod à ſummo bono diverſum eſt ſui naturâ, id ſummum bonum non eſt: quod nefas eſt de Deo cogitare, quo nihil conſtat eſſe præſtantius. Omnino enim nullius rei natura ſuo principio melior poterit exſiſtere. quare quod omnium principium ſit, id etiam ſui ſubſtantia ſummum eſſe bonum veriſſima ratione concluſerim. Rectiſſimè, inquam. Sed ſummum bonum beatitudinem eſſe conceſſum eſt. Ita eſt, inquam. Igitur, inquit, Deum eſſe ipſam beatitudinem, neceſſe eſt confiteri. Nec propoſitis, inquam, prioribus refragari queo, & ab illis hoc illatum conſequens eſſe perſpicio. Reſpice, inquit, an hinc quoque idem firmiùs approbetur, quod duo ſumma bona, quæ à ſe diverſa ſint, eſſe non poſſunt. Etenim quæ diſcrepant bona, non eſſe alterum, quod ſit alterum, liquet: quare neutrum poterit eſſe perfectum, cùm alterutri alterum deeſt. Sed quod

perfectum non ſit, id ſummum non eſſe manifeſtum eſt. nullo modo igitur quæ ſumma ſunt bona, ea poſſunt eſſe diverſa. Atqui & beatitudinem, & Deum, ſummum bonum eſſe collegimus: quare ipſam neceſſe eſt ſummam eſſe beatitudinem, quæ ſit ſumma divinitas. Nihil, inquam, nec re hac verius, nec ratiocinatione firmius, nec Deo dignius concludi poteſt. Super hæc, inquit, igitur, veluti geometræ ſolent, demonſtratis propoſitis, aliquid inferre, quæ πορίσματα ipſi vocant, ita ego quoque tibi veluti corollarium dabo. Nam quoniam beatitudinis adeptione fiunt homines beati, beatitudo verò eſt ipſa divinitas, divinitatis adeptione beatos fieri, manifeſtum eſt. Sed uti juſtitiæ adeptione juſti, ſapientiæ ſapientes fiunt, ita divinitatem adeptos, Deos fieri ſimili ratione neceſſe eſt. Omnis igitur beatus, Deus; ſed naturâ quidem unus, participatione verò nihil prohibet eſſe quàm plurimos. Et pulcrum, inquam, hoc, atque pretioſum, ſive πόρισμα, ſive corollarium vocari mavis. Atqui hoc quoque pulcrius nihil eſt, quod his annectendum eſſe ratio perſuadet. Quid, inquam? Cùm multa, inquit, beatitudo continere videatur, utrumne hæc omnia unum veluti corpus beatitudinis quadam partium varietate conjungant, an ſit eorum aliquid, quod beatitudinis ſubſtantiam compleat, ad hoc verò cetera referantur? Vellem, inquam, id ipſarum rerum commemoratione patefaceres. Nonne, inquit, beatitudinem bonum eſſe cenſe-

cenſemus? Ac ſummum quidem, inquam. Addas, inquit, hoc omnibus licet. Nam eadem ſufficientia ſumma eſt,eadem ſumma potentia,reverentia quoque, claritas, ac voluptas beatitudo eſſe judicatur. Quid igitur? Hæccine omnia, bonum, ſufficientia, potentia, ceteraque veluti quædam beatitudinis membra ſunt, an ad bonum veluti ad verticem cuncta referuntur? Intelligo, inquam, quid inveſtigandum proponas; ſed, quid conſtituas, audire deſidero. Hujus diſcretionem rei ſic accipe. Si hæc omnia beatitudinis membra forent, à ſe quoque invicem diſcreparent. Hæc eſt enim partium natura, ut unum corpus diverſa componant. Atqui hæc omnia idem eſſe monſtrata ſunt. Minimè igitur membra ſunt: alioquin ex uno membro beatitudo videbitur eſſe conjuncta, quod fieri nequit. Id quidem, inquam, dubium non eſt: ſed id, quod reſtat, exſpecto. Ad bonum verò cetera referri palàm eſt. Iccirco enim ſufficientia petitur,quoniam bonum eſſe judicatur. iccirco potentia, quoniam id quoque eſſe creditur bonum. Idem de reverentia, claritudine, jucunditate, conjectare licet. Omnium igitur expetendorum ſumma, atque cauſſa, bonum eſt. Quod enim neque re, neque ſimilitudine ullum in ſe retinet bonum, id expeti nullo modo poteſt. Contraque etiam, quæ naturâ bona non ſunt, tamen etſi eſſe videantur, quaſi vera bona ſint,appetuntur. Quo fit uti ſumma, cardo, atque cauſſa expetendorum omnium, bonitas eſſe

jure credatur. Cujus verò cauſſa quid expetitur,id maximè videtur optari. Veluti ſi ſalutis cauſsâ quiſpiam velit equitare,non tam equitandi motum deſiderat, quàm ſalutis effectum. Cùm igitur omnia boni gratiâ petantur, non illa potiùs, quàm bonum ipſum deſideratur ab omnibus. Sed propter quod cetera optantur, beatitudinem eſſe conceſſimus : quare ſic quoque ſola quæritur beatitudo. Ex quo liquidò apparet ipſius boni, & beatitudinis unam, atque eandem eſſe ſubſtantiam. Nihil video,cur diſſentire quiſpiam poſſit.Sed Deum veramque beatitudinem unum atque idem eſſe monſtravimus. Ita,inquam. Securè igitur concludere licet. Dei quoque in ipſo bono, nec uſquam alio, ſitam eſſe ſubſtantiam.

Huc omnes pariter venite capti,
Quos fallax ligat improbis catenis
Terrenas habitans libido menteis.
Hæc erat vobis requies laborum,
Hic portus placidâ manens quiete,
Hoc patens unum miſeris aſylum.
Non quidquid Tagus aureis arenis
Donat, aut Hermus rutilante ripa,
Aut Indus calido propinquus orbi,
Candidis miſcens virideis lapillos,
Illuſtrant aciem, magiſque cæcos
In ſuas condunt animos tenebras.
Hoc quidquid placet, excitatque menteis,
Infimis tellus aluit cavernis.

Splen-

Splendor quo regitur vigetque cælum,
Vitat obſcuras animæ ruinas.
Hanc quiſquis poterit notare lucem,
Candidos Phœbi radios negabit.

Aſſentior, inquam. Cuncta enim firmiſſimis nexa rationibus conſtant. Tum illa, Quanti, inquit, æſtimabis, ſi bonum ipſum quid ſit, agnoveris? Infiniti, inquam: ſiquidem mihi pariter Deum quoque, qui bonum eſt, continget agnoſcere. Atqui hoc veriſſima, inquit, ratione patefaciam, maneant modò quæ paullo antè concluſa ſunt. Manebunt, inquam. Nonne, inquit, monſtravimus ea, quæ appetuntur à pluribus, iccirco vera, perfectaque bona non eſſe, quoniam à ſe invicem diſcreparent, cumque alteri abeſſet alterum, plenum, abſolutumque bonum afferre non poſſe? tum autem verum bonum fieri, cùm in unam veluti formam, atque efficientiam colliguntur, ut quæ ſufficientia eſt, eadem ſit potentia, reverentia, claritas, atque jucunditas; niſi verò unum, atque idem omnia ſint, nihil habere, quò inter expetenda numerentur? Demonſtratum eſt, inquam, nec dubitari ullo modo poteſt. Quæ igitur, cùm diſcrepant, minimè bona ſunt; cùm verò unum eſſe cœperint, bona fiunt: nonne hæc ut bona ſint, unitatis fieri adeptione contingit? Ita, inquam, videtur. Sed omne quod bonum eſt, boni participatione bonum eſſe concedis, an minimè? Ita eſt. Oportet igitur idem eſſe unum, atque bonum ſimili ratione concedas.

cedas. Eadem namque ſubſtantia eſt eorum, quorum naturaliter non eſt diverſus effectus. Negare, inquam, nequeo. Noſtine igitur, inquit, omne quod eſt, tam diu manere atque ſubſiſtere, quàm diu ſit unum, ſed interire atque diſſolvi pariter, poſtquam unum eſſe deſtiterit? Quonam modo? Ut in animalibus inquit, cùm in unum coëunt, ac permanent anima corpuſque, id animal vocatur. Cùm verò hæc unitas utriuſque ſeparatione diſſolvitur, interire, nec jam eſſe animal liquet. Ipſum quoque corpus cùm in una forma, membrorum conjunctione, permanet, humana viſitur ſpecies. At ſi diſtributæ, ſegregatæque partes corporis diſtraxerint unitatem, deſinit eſſe quod fuerat. Eoque modo percurrenti cetera proculdubio patebit ſubſiſtere unumquodque, dum unum eſt: cùm verò unum eſſe deſinit, interire. Conſideranti, inquam, mihi plura, minimè aliud videtur. Eſtne igitur, inquit, quod inquantum naturaliter agat, relicta ſubſiſtendi appetentiâ, venire ad interitum corruptionemque deſideret? Si animalia, inquam, conſiderem, quæ habent aliquam volendi, nolendique naturam, nihil invenio, quod, nullis extrà cogentibus, abjiciat manendi intentionem, & ad interitum ſponte feſtinet. Omne namque animal tueri ſalutem laborat: mortem verò, perniciemque devitat. Sed quid de herbis, arboribuſque, quid de inanimatis omnino conſentiam rebus, prorſus dubito. Atqui non eſt, quòd de hoc quoque poſſis ambi-

ambigere, cùm herbas, atque arbores intuearis, primum ſibi convenientibus innaſci locis, ubi quantum earum natura queat, citò exareſcere atque interire non poſſint. Nam aliæ quidem campis, aliæ montibus oriuntur, alias ferunt paludes, aliæ ſaxis hærent, aliarum fecundæ ſunt ſteriles arenæ, quas ſi in alia quiſpiam loca transferre conetur, areſcant. Sed dat cuique natura quod convenit, &, ne, dum manere poſſunt, intereant, elaborat. Quid, qnod omnes, velut in terras ore demerſo, trahunt alimenta radicibus, ac per medullas robur, corticemque diffundunt? Quid, quòd molliſſimum quodque, ſicuti medulla eſt, interiore ſemper ſede reconditur, extra verò quadam ligni firmitate tegitur; ultimus autem cortex adverſum cæli intemperiem, quaſi mali patiens defenſor opponitur? Jam verò quanta eſt naturæ diligentia, ut cuncta ſemine multiplicato propagentur. quæ omnia non modò ad tempus manendi, verùm generatim quoque quaſi in perpetuum permanendi, veluti quaſdam machinas eſſe quis neſciat? Ea etiam quæ inanimata eſſe creduntur, nonne quod ſuum eſt quæque ſimili ratione deſiderant? Cur enim flamas quidem ſurſum levitas vehit, terras verò deorſum pondus deprimit, niſi quòd hæc ſingulis loca motioneſque conveniunt? Porrò autem quod cuique conſentaneum eſt, id unumquodque conſervat; ſicuti ea, quæ ſunt inimica, corrumpunt. Jam verò quæ dura ſunt, ut lapides, adhærent

rent tenaciſſimè partibus ſuis, &, ne facilè diſſolvantur, reſiſtunt. Quæ verò liquentia, ut aër, atque aqua, facilè quidem dividentibus cedunt, ſed citò in ea rurſus, à quibus ſunt abſciſſa, relabuntur. Ignis verò omnem refugit ſectionem. Neque nunc nos de voluntariis animæ cognoſcentis motibus, ſed de naturali intentione tractamus. Sicuti eſt, quòd acceptas eſcas ſine cogitatione tranſigimus, quòd in ſomno ſpiritum ducimus neſcientes. Nam ne in animalibus quidem manendi amor ex animæ voluntatibus, verùm ex naturæ principiis venit. Nam ſæpè mortem cogentibus cauſſis, quam natura reformidat, voluntas amplectitur: contraque illud, quo ſolo mortalium rerum durat diuturnitas, gignendi opus, quod natura ſemper appetit, interdum coërcet voluntas. Adeò hæc ſui caritas non ex animali motione, ſed ex naturali intentione procedit. Dedit enim providentia creatis à ſe rebus hanc vel maximam manendi cauſſam, ut quoad poſſunt, naturaliter manere deſiderent. quare nihil eſt, quod ullo modo queas dubitare, cuncta, quæ ſunt, appetere naturaliter conſtantiam permanendi, devitare perniciem. Confiteor, inquam, nunc me indubitatò cernere, quæ dudum incerta videbantur. Quod autem, inquit, ſubſiſtere ac permanere appetit id unum eſſe deſiderat. hoc enim ſublato, nec eſſe quidem cuiquam permanebit. Verum eſt, inquam. Omnia igitur, inquit, unum deſiderant. Conſenſi. Sed unum id ipſum monſtra-

vimus

vimus eſſe, quod bonum eſt. Ita quidem. Cuncta igitur bonum petunt: quod quidem ita deſcribas licet, Ipſum bonum eſſe, quod deſideretur ab omnibus. Nihil, inquam, verius excogitari poteſt. Nam vel ad nihilum cuncta referuntur, & uno veluti vertice deſtituta, ſine rectore fluitabunt, aut ſi quid eſt, ad quod univerſa feſtinent, id erit omnium ſummum bonorum. Et illa, Nimium, inquit, ô alumne lætor: ipſam enim mediæ veritatis notam mente fixiſti: ſed in hoc patuit tibi, quod ignorare te paullo antè dicebas. Quid? inquam. Quis eſſet, inquit, rerum omnium finis. Id enim eſt profectò, quod deſideratur ab omnibus: quod quia bonum eſſe collegimus, oportet, rerum omnium finem bonum eſſe, fateamur.

Quiſquis profundâ mente veſtigat verum,
Cupitque nullis ille deviis falli,
In ſe revolvat intimi lucem viſus,
Longoſque in orbem cogat inflectens motus,
Animumque doceat quidquid extra molitur,
Suis retruſum poſſidere theſauris:
Dudum quod atra texit erroris nubes,
Lucebit ipſo perſpicacius Phœbo.
Non omne namque mente depulit lumen,
Obliviosam corpus invehens molem.
Hæret profectò ſemen introrſum veri,
Quod excitatur ventilante doctrinâ.
Nam cur rogati ſponte recta cenſetis,
Ni merſus alto viveret fomes corde?

Quod

Quod ſi Platonis Muſa perſonat verum,
Quod quiſque diſcit, immemor recordatur.

Tum ego, Platoni, inquam, vehementer aſſentior: nam me horum jam ſecundò commemoras. Primùm, quod memoriam corporea contagione, dehinc cum mæroris mole preſſus amiſi. Tum illa, Si ſuperiora, inquit, conceſſa reſpicias, ne illud quidem longius aberit, quin recorderis, quod te dudum neſcire confeſſus es. Quid? inquam. Quibus, ait illa, gubernaculis mundus regatur. Memini, inquam, me inſcitiam meam fuiſſe confeſſum: ſed quid afferas, licet jam proſpiciam, planius tamen ex te audire deſidero. Mundum inquit, hunc, â Deo regi paullo antè minimè dubitandum putabas. Ne nunc quidem arbitror, inquam, nec umquam dubitandum putabo, quibuſque in hoc rationibus accedam, breviter exponam. Mundus hic ex tam diverſis contrariiſque partibus in unam formam minimè conveniſſet, niſi unus eſſet, qui tam diverſa conjungeret. conjuncta verò naturarum ipſa diverſitas, invicem diſcors, diſſociaret atque divelleret, niſi unus eſſet, qui quod nexuit, contineret. Non tam verò certus naturæ ordo procederet, nec tam diſpoſitos motus, locis, temporibus, efficientiâ, ſpatiis, qualitatibus explicaret, niſi unus eſſet, qui has mutationum varietates manens ipſe diſponeret. Hoc quidquid eſt, quo condita manent, atque agitantur, uſitato cunctis vocabulo, Deum nomino. Tum illa, Cùm hæc, inquit,

ita ſentias, parvam mihi reſtare operam puto, ut felicitatis compos, patriam ſoſpes reviſas, ſed quæ propoſuimus intueamur. Nonne in beatitudine ſufficientiam numeravimus? Deumque beatitudinem ipſam eſſe conceſſimus? Ita quidem. Et ad mundum igitur, inquit, regendum nullis extrinſecis adminiculis indigebit; alioquin ſi quo egeat, plenam ſufficientiam non habebit. Id, inquam, ita eſt neceſſarium. Per ſe igitur ſolum cuncta diſponit. Negari, inquam, nequit. Atqui Deus ipſum eſſe bonum monſtratus eſt. Memini, inquam. Per bonum igitur cuncta diſponit: ſiquidem per ſe regit omnia, quem bonum eſſe conceſſimus, & hic eſt veluti quidam clavus, atque gubernaculum, quo mundana machina ſtabilis, atque incorrupta ſervatur. Vehementer aſſentior, inquam, & id te paulò antè dicturam, tenui licet ſuſpicione, proſpexi. Credo, inquit: jam enim, ut arbitror, vigilantiùs ad cernenda vera oculos deducis: ſed quod dicam non minùs ad contuendum patet. Quid, inquam? Cùm Deus, inquit, omnia bonitatis clavo gubernare jure credatur, eademque omnia, ſicuti docui, ad bonum naturali intentione feſtinent, num dubitari poteſt, quin voluntariè regantur, ſeque ad diſponentis nutum veluti convenientia, contemperataque rectori ſponte convertant? Ita, inquam, neceſſe eſt, nec beatum regimen eſſe videretur; ſi quidem detrectantium jugum foret, non obtemperantium ſalus. Nihil eſt igitur, quod naturam

ſervans, Deo contraire conetur. Nihil, inquam. Quid ſi conetur, ait, num tandem proficiet quidquam adverſus eum, quem jure beatitudinis potentiſſimum eſſe conceſſimus? Prorſus, inquam, nihil valeret. Non eſt igitur aliquid, quod ſummo huic bono vel velit, vel poſſit obſiſtere. Non, inquam, arbitror. Eſt igitur inquit, ſummum bonum, quod regit cuncta fortiter, ſuaviterque diſponit. Tum ego, Quàm, inquam, me non modò ea, quæ concluſa eſt, ſumma rationum, verùm multò magis hæc ipſa, quibus uteris, verba delectant, ut tandem aliquando ſtultitiam magna latrantem ſui pudeat. Accepiſti, inquit, in fabulis laceſſenteis cælum Gigantes: ſed illos quoque, uti condignum fuit, benigna fortitudo depoſuit. Sed viſne rationes ipſas invicem collidamus? forſitan ex hujuſmodi conflictatione pulcra quædam veritatis ſcintilla diſſiliet. Tuo, inquam, arbitratu. Deum, inquit, eſſe omnium potentem nemo dubitaverit. Qui quidem, inquam, mente conſiſtat, nullus prorſus ambigat. Qui verò eſt, inquit, omnium potens, nihil eſt, quod ille non poſſit. Nihil, inquam. Num igitur Deus facere malum poteſt? Minimè, inquam. Malum igitur, inquit, nihil eſt, cùm id facere ille non poſſit, qui nihil non poteſt. Ludiſne, inquam, me, inextricabilem labyrinthum rationibus texens, quæ nunc quidem, qua egrediaris, introeas; nunc verò qua introieris, egrediare; an mirabilem quendam divinæ ſimplicitatis orbem complicas?

Etenim

Etenim paullo antè à beatitudine incipiens, eam ſummum bonum eſſe dicebas, quam in ſummo Deo ſitam loquebare: ipſum quoque Deum ſummum eſſe bonum, plenamque beatitudinem diſſerebas: ex quo neminem beatum fore, niſi qui pariter Deus eſſet, quaſi munuſculum dabas. Rurſus ipſam boni formam, Dei, ac beatitudinis loquebaris eſſe ſubſtantiam: ipſumque unum id ipſum eſſe bonum docebas, quod ab omni rerum natura peteretur: Deum quoque bonitatis gubernaculis univerſitatem regere diſputabas, volentiaque cuncta parere, nec ullam mali eſſe naturam: atque hæc nullis extrinſecus ſumtis, ſed altero ex altero fidem trahente, inſitis, domeſticiſque probationibus explicabas. Tum illa, Minimè, inquit, ludimus, remque omnium maximam Dei munere, quem dudum deprecabamur, exegimus. Ea eſt enim divinæ forma ſubſtantiæ, ut neque in externa dilabatur, nec in ſe externum aliquid ipſa ſuſcipiat; ſed, ſicut de ea Parmenides ait, Πάντοθεν εὐκύκλου σφαίρας ἐναλίγκιον ὄγκῳ, rerum orbem mobilem rotat, dum ſe immobilem ipſa conſervat. Quod ſi rationes quoque non extra petitas, ſed intra rei, quam tractabamus, ambitum collocatas agitavimus, nihil eſt quod admirere, cùm Platone ſanciente didiceris, cognatos, de quibus loquimur, rebus oportere eſſe ſermones.

Felix, qui potuit boni
Fontem viſere lucidum:
Felix, qui potuit gravis

Terræ ſolvere vincula.
Quondam funera conjugis
Vates Threicius gemens,
Poſtquam flebilibus modis
Silvas currere mobileis,
Amneis ſtare coëgerat,
Junxitque intrepidum latus
Sævis cerva leonibus,
Nec viſum timuit lepus
Jam cantu placidum canem,
Cùm flagrantior intima
Fervor pectoris ureret,
Nec qui cuncta ſubegerant,
Mulcerent dominum modi,
Immiteis ſuperos querens,
Infernas adiit domos.
Illic blanda ſonantibus
Chordis carmina temperans,
Quidquid præcipuis deæ
Matris fontibus hauſerat,
Quod luctus dabat impotens,
Quod luctum geminans amor
Deflet, Tænara commovens,
Et dulci veniam prece
Umbrarum dominos rogat.
Stupet tergeminus novo
Captus carmine janitor,
Quæ ſontes agitant metu
Ultrices ſcelerum deæ,

Jam

Jam mæſtæ lacrimis madent.
Non Ixionium caput
Velox præcipitat rota,
Et longa ſite perditus
Spernit flumina Tantalus.
Vultur dum ſatur eſt modis,
Non traxit Tityi jecur.
Tandem, Vincimur, arbiter
Umbrarum miſerans ait:
Donamus comitem viro
Emtam carmine conjugem:
Sed lex dona coërceat,
Ne, dum Tartara liquerit,
Fas ſit lumina flectere.
Quis legem det amantibus?
Major lex amor eſt ſibi.
Heu, noctis prope terminos
Orpheus Eurydicen ſuam
Vidit, perdidit, occîdit.
Vos hæc fabula reſpicit,
Quicumque in ſuperum diem
Mentem ducere quæritis.
Nam qui Tartareum in ſpecus
Victus lumina flexerit,
Quidquid præcipuum trahit,
Perdit, dum videt inferos.

ANICII MANLII SEVERINI BOETII CONSOLATIONIS PHILOSOPHIÆ, LIBER QUARTUS.

ARGUMENTUM LIBRI.

Mirantem cur mala bonis, bona autem malis contingant, docet Philoſophia, bonos potentes, malos impotentes eſſe. illis præmia, his ſupplicia conſtituta. malos miſeriores ſi inferunt injuriam, ſi & impuniti permanent: Poſt definit quid providentia, quid fatum. Deinde omnem fortunam, ſeu jucundam, ſeu aſperam, bonam eſſe.

HÆc cùm Philoſophia, dignitate vultus, & oris gravitate ſervata, leniter ſuaviterque cecinisſet, tum ego, non dum penitus inſiti mæroris oblitus, intentionem dicere adhuc aliquid parantis abrupi. Et ô, inquam, veri prævia luminis, quæ uſque adhuc tua fudit oratio, cum ſui ſpeculatione divina, tum tuis rationibus invicta patuerunt; eaque mihi, & ſi ob injuriæ dolorem nuper oblita, non tamen ante hac prorſus ignorata dixiſti. Sed ea ipſa eſt vel maxima noſtri cauſſa mæroris, quod cùm rerum bonus rector exiſtat, vel eſſe omnino mala poſſint, vel impunita prætereant. quod ſolum quanta dignum ſit admiratione, profectò conſideras. At huic aliud majus adjungitur: nam

nam imperante florenteque nequitia, virtus non ſolùm præmiis caret, verum etiam ſceleratorum pedibus ſubjecta calcatur, & in locum facinorum ſupplicia luit. Quæ fieri in regno ſcientis omnia, potentis omnia, ſed bona tantummodo volentis Dei, nemo ſatis poteſt nec admirari, nec conqueri. Tum illa, Et eſſet, inquit, infiniti ſtuporis, omnibuſque horribilius monſtris, ſi, uti tu exiſtimas, in tanti veluti patrisfamilias diſpoſitiſſima domo, vilia vaſa colerentur, pretioſa ſordeſcerent: ſed non ita eſt. Nam ſi ea, quæ paullo antè concluſa ſunt, inconvulſa ſervantur, ipſo, de cujus nunc regno loquimur, auctore cognoſces, ſemper quidem potentes bonos eſſe, malos verò abjectos ſemper, atque imbecilleis; nec ſine pœna unquam eſſe vitia, nec ſine præmio virtutes; bonis felicia, malis ſemper infortunata contingere, multaque id genus, quæ ſopitis querelis firmâ te ſoliditate corroborent. Et quoniam veræ formam beatitudinis me dudum monſtrante vidiſti, quò etiam ſita ſit agnoviſti, decurſis omnibus, quæ præmittere neceſſarium puto, viam tibi, quæ te domum revehat, oſtendam. Pennas etiam tuæ menti, quibus ſe in altum tollere poſſit, affigam, ut perturbatione depulsâ, ſoſpes in patriam, meo ductu; meâ ſemitâ, meis vehiculis revertaris.

Sunt etenim pennæ volucres mihi,
Quæ celſa conſcendant poli:
Quas ſibi cum velox mens induit,

Terras peroſa deſpicit,
Aëris immenſi ſuperat globum,
Nubeſque poſt tergum videt.
Quique agili motu calet ætheris,
Tranſcendit ignis verticem,
Donec in aſtriferas ſurgat domos,
Phœboque conjungat vias,
Aut comitetur iter gelidi ſenis,
Miles coruſci ſideris,
Vel quocumque micans nox pingitur,
Recurrat aſtri circulum,
Atque ubi jam exhauſti fuerit ſatis,
Polum relinquat extimum,
Dorſaque velocis premat ætheris
Compos verendi luminis.
Heic regum ſceptrum dominus tenet,
Orbiſque habenas temperat,
Et volucrem currum ſtabilis regit,
Rerum coruſcus arbiter.
Huc te ſi reducem referat via,
Quam nunc requiris immemor,
Hæc dices, memini, patria eſt mihi,
Hinc ortus, heic ſiſtam gradum.
Quòd ſi terrarum placeat tibi
Noctem relictam viſere;
Quos miſeri torvos populi timent,
Cernes tyrannos exſules.

Tum ego, Papæ, inquam, ut magna promittis! nec dubito quin poſſis efficere: tu modò quem exci-

citaveris, ne moreris. Primum igitur, inquit, bonis ſemper adeſſe potentiam, malos cunctis viribus eſſe deſertos, agnoſcas licebit : quorum quidem alterum demonſtratur ex altero. Nam cùm bonum, malumque contraria ſint, ſi bonum potens eſſe conſtiterit, liquet imbecillitas mali : at ſi fragilitas clareſcat mali, boni firmitas nota eſt. Sed uti noſtræ ſententiæ fides abundantior ſit, alterutro calle procedam, nunc hinc, nunc inde propoſita confirmans. Duo ſunt, quibus omnis humanorum actuum conſtat effectus; voluntas ſcilicet, ac poteſtas : quorum ſi alterutrum deſit, nihil eſt quod explicari queat. Deficiente etenim voluntate, ne aggreditur quidem quiſque quod non vult: át ſi poteſtas abſit, voluntas fruſtra ſit. Quo fit; ut ſi quem videas adipiſci velle, quod minimè adipiſcatur, huic obtinendi quod voluerit, defuiſſe valentiam dubitare non poſſis. Perſpicuum eſt, inquam, nec ullo modo negari poteſt. Quem verò effeciſſe quod voluerit, videas, num etiam potuiſſe dubitabis? Minimè. Quod verò quiſque poteſt, in eo validus: quod verò non poteſt, in hoc imbecillis eſſe cenſendus eſt. Fateor, inquam. Meminiſtine igitur, inquit, ſuperioribus rationibus eſſe collectum, intentionem omnem voluntatis humanæ, quæ diverſis ſtudiis agitur, ad beatitudinem feſtinare? Memini, inquam, id quoque eſſe demonſtratum. Num recordaris beatitudinem ipſum eſſe bonum, eoque modo cùm beatitudo petitur, ab omnibus deſiderari

bonum? Minimè, inquam, recordor, quoniam id memoriæ fixum teneo. Omnes igitur homines boni pariter, ac mali, indiſcreta intentione ad bonum pervenire nituntur? Ita, inquam, conſequens eſt. Sed certum eſt, adeptione boni, bonos fieri. Certum. Adipiſcuntur igitur boni, quod appetunt? Sic videtur. Mali verò ſi adipiſcerentur, quod appetunt bonum, mali eſſe non poſſent. Ita eſt. Cùm igitur utrique bonum petant, ſed hi quidem adipiſcantur, illi verò minimè; non dubium eſt, bonos quidem potentes eſſe, qui verò mali ſunt, imbecilles. Quiſquis, inquam, dubitat, nec rerum naturam, nec conſequentiam poteſt conſiderare rationum. Rurſus inquit: Si duo ſint, quibus idem ſecundum naturam propoſitum ſit, eorumque unus naturali officio idipſum agat, atque perficiat; alter verò naturale illud officium minimè adminiſtrare queat, alio verò modo, quàm naturæ convenit, non quidem impleat propoſitum ſuum, ſed imitetur implentem; quemnam horum valentiorem eſſe decernis? Etſi conjecto inquam, quid velis, planiùs tamen audire deſidero. Ambulandi, inquit, motum ſecundum naturam eſſe hominibus, num negabis? Minimè, inquam. Ejuſque rei pedum officium eſſe naturale num dubitas? Ne hoc quidem, inquam. Si quis igitur pedibus incedere valens ambulet, aliuſque, cui hoc naturale pedum deſit officium, manibus nitens, ambulare conetur, quis horum jure valentior exiſtimari poteſt? Contexe, in-

inquam, cetera: nam quin naturalis officii potens, eo;qui idem nequeat, valentior ſit, nullus ambigit. Sed ſummum, inquit, bonum, quod æquè malis boniſque propoſitum, boni quidem naturali officio virtutum petunt: mali verò variam per cupiditatem, quod adipiſcendi boni naturale officium non eſt, idem ipſum conantur adipiſci. An tu aliter exiſtimas? Minimè, inquam, nam etiam, quod eſt conſequens, patet. Ex his enim quæ conceſſeram, bonos quidem potenteis, malos verò eſſe neceſſe eſt imbecilleis. Rectè, inquit præcurris, idque, uti medici ſperare ſolent, indicium eſt erectæ jam, reſiſtentiſque naturæ. Sed quoniam te ad intelligendum promtiſſimum eſſe conſpicio, crebras coacervabo rationes. Vide enim quanta vitioſorum hominum pateat infirmitas, qui ne ad hoc quidem pervenire queunt, ad quod eos naturalis ducit, ac pene compellit intentio. Et quid? ſi hoc tam magni ac pene invicto præeuntis naturæ desererentur auxilio? Conſidera verò quanta ſceleratos homines habeat impotentia. Neque enim levia, aut ludicra præmia petunt, quæ conſequi atque obtinere non poſſunt: ſed circa ipſam rerum ſummam, verticemque deficiunt, nec in eo miſeris contingit effectus, quod ſolum dies, noctesque moliuntur: in qua re bonorum vires eminent. Sicut enim eum qui pedibus incedens, ad eum locum uſque pervenire potuiſſet, quo nihil ulterius peruium jaceret inceſſui, ambulandi potentiſſimum eſſe cenſeres: ita

ita eum, qui expetendorum finem, quo nihil ultra eſt, apprehendit, potentiſſimum neceſſe eſt judices. Ex quo fit, quod huic objacet, ut iidem ſceleſti, iidem viribus omnibus videantur eſſe deſerti. Cur enim relictâ virtute vitia ſectantur? inſcitiâne bonorum? ſed quid enervatius ignorantiæ cæcitate? An ſectanda noverunt? ſed tranſverſos eos libido præcipitat, ſic quoque intemperantia fragiles, qui obluctari vitio nequeunt. An ſcientes, volenteſque bonum deſerunt, ad vitia deflectuntur? Sed hoc modo non ſolùm potenteis eſſe, ſed omnino eſſe deſinunt. Nam qui communem omnium, quæ ſunt, finem relinquunt, pariter quoque eſſe deſiſtunt. Quod quidem cuipiam mirum fortè videatur, ut malos, qui plures hominum ſunt, eoſdem non eſſe dicamus: ſed ita ſeſe res habet. Nam qui mali ſunt, eos malos eſſe non abnuo: ſed, eoſdem eſſe, purè atque ſimpliciter nego. Nam uti cadaver hominem mortuum dixeris, ſimpliciter verò hominem appellare non poſſis: ita vitioſos, malos quidem eſſe conceſſerim, ſed eſſe abſolutè nequeam confiteri. Eſt enim, quod ordinem retinet, ſervatque naturam: quod verò ab hac deficit, eſſe etiam, quod in ſua natura ſitum eſt, derelinquit. Sed poſſunt, inquies, mali: nec ego quidem negaverim; ſed hæc eorum potentia non à viribus ſed ab imbecillitate deſcendit. Poſſunt enim mala, quæ minimè valerent, ſi in bonorum efficientia manere potuiſſent. Quæ poſſibilitas eos evidentius nihil poſſe, demonſtrat.

Nam

Nam ſi, uti paullo antè collegimus, malum nihil eſt, cùm mala tantummodo poſſint, nihil poſſe improbos liquet. Perſpicuum eſt. Atque ut intelligas, quænam ſit hujus potentiæ vis, ſummo bono nihil potentius paullo antè definivimus. Ita eſt, inquam. Sed idem, inquit, facere malum nequit. Minimè. Eſt igitur, inquit, aliquis, qui omnia poſſe homines putet? Niſi qui inſaniat, nemo. Atqui iidem poſſunt mala. Utinam quidem, inquam, non poſſent. Cùm igitur, bonorum tantummodo potens, poſſit omnia; non verò queant omnia potentes etiam malorum: eoſdem, qui mala poſſunt, minùs poſſe manifeſtum eſt. Huc accedit, quòd omnem potentiam inter expetenda numerandam, omniaque expetenda referri ad bonum, velut ad quoddam naturæ ſuæ cacumen, oſtendimus. Sed patrandi ſceleris poſſibilitas referri ad bonum non poteſt. Expetenda igitur non eſt. Atqui omnis potentia expetenda eſt. Liquet igitur malorum poſſibilitatem non eſſe potentiam. Ex quibus omnibus bonorum quidem potentia, malorum verò minimè dubitabilis apparet infirmitas. veramque illam Platonis eſſe ſententiam liquet, Solos, quod deſiderent, facere poſſe ſapientes: improbos verò exercere quidem quod libeat, quod verò deſiderent, explere non poſſe. Faciunt enim quælibet, dum per ea, quibus delectantur id bonum, quod deſiderant, ſe adepturos putant; ſed minimè adipiſcuntur, quoniam ad beatitudinem probra non veniunt.

Quos

Quos vides ſedere celſos
Solii culmine reges,
Purpura claros nitente,
Septos triſtibus armis,
Ore torvo comminantes,
Rabie cordis anhelos;
Detrahat ſi quis ſuperbis
Vani tegmina cultus,
Jam videbit intus arctas
Dominos ferre catenas.
Hinc enim libido verſat
Avidis corda venenis,
Hinc flagellat ira mentem
Fluctus turbida tollens,
Mæror aut captos fatigat,
Aut ſpes lubrica torquet.
Ergo, cum caput tot unum
Cernas ferre tyrannos,
Non facit, quod optat, ipſe
Dominis preſſus iniquis.

Videſne igitur quanto in cœno probra volvantur, qua probitas luce reſplendeat? in quo perſpicuum eſt, numquam bonis præmia, numquam ſua ſceleribus deeſſe ſupplicia. Rerum etenim quæ geruntur, illud propter quod unaquæque res geritur, ejuſdem rei præmium eſſe non injuria videri poteſt: uti currenti in ſtadio, propter quam curritur, jacet præmium corona. Sed beatitudinem eſſe idem ipſum bonum, propter quod omnia geruntur, oſtendimus.

dimus. Eſt igitur humanis actibus ipſum bonum, veluti præmium commune propoſitum. Atqui hoc à bonis non poteſt ſeparari. Neque enim bonus ultrà jure vocabitur, qui careat bono; quare probos mores ſua præmia non relinquunt. Quantum libet igitur ſæviant mali, ſapienti tamen corona non decidet, non areſcet. Neque enim probis animis proprium decus, aliena decerpit improbitas. Quòd ſi extrinſecus accepto lætaretur, poterat hoc vel alius quiſpiam, vel ipſe etiam, qui contuliſſet, auferre. Sed quoniam id ſua cuique probitas confert, tum ſuo præmio carebit, cùm probus eſſe deſierit. Poſtremò cùm omne præmium iccirco appetatur, quoniam bonum eſſe creditur, quis boni compotem, præmii judicet expertem? At cujus præmii? omnium pulcerrimi, maximique. Memento etenim corollarii illius, quod paullo antè præcipuum dedi, ac ſic collige. Cùm ipſum bonum beatitudo ſit, bonos omnes eo ipſo quòd boni ſint, fieri beatos liquet. Sed qui beati ſunt, deos eſſe convenit. Eſt igitur præmium bonorum, quod nullus deterat dies, nullius minuat poteſtas, nullius fuſcet improbitas, deos fieri. Quæ cùm ita ſint, de malorum quoque inſeparabili pœna dubitare ſapiens nequeat. Nam cùm bonum malumque, item pœnæ atque præmium adverſa fronte diſſideant, quæ in boni præmio videmus accidere, eadem neceſſe eſt in mali pœna contraria parte reſpondeant. Sicut igitur probis probitas ipſa fit præmium; ita improbis ne-

qui-

quitia ſupplicium eſt. Jam verò quiſquis afficitur pœna, malo ſe affectum eſſe non dubitat. Si igitur ſeſe ipſi æſtimare velint, poſſunt ne ſibi ſupplicii expertes videri, quos omnium malorum extrema nequitia non afficit modò, verumetiam vehementer inficit? Vide autem ex adverſa parte bonorum, quæ improbos pœna comitetur. Omne namque, quod ſit, unum eſſe, ipſumque unum bonum eſſe paullo antè didiciſti. cui conſequens eſt, ut omne quod ſit, id etiam bonum eſſe videatur. Hoc igitur modo quidquid à bono deficit, eſſe deſiſtit: quo fit, ut mali deſinant eſſe quod fuerant. Sed fuiſſe homines, adhuc ipſa humani corporis reliqua ſpecies oſtentat. quare verſi in malitiam, humanam quoque amiſere naturam. Sed cùm ultra homines quemque provehere ſola probitas poſſit, neceſſe eſt, ut quos ab humana conditione dejecit, infra hominis meritum detrudat improbitas. Evenit igitur, ut quem transformatum vitiis videas, hominem æſtimare non poſſis. Avaritiâ fervet alienarum opum violentus ereptor? lupi ſimilem dixeris. Ferox, atque inquies linguam litigiis exercet? cani comparabis. Inſidiator occultis ſurripuiſſe fraudibus gaudet? vulpeculis exæquetur. Iræ intemperans fremit? leonis animum geſtare credatur. Pavidus, ac fugax non metuenda formidat? cervis ſimilis habeatur. Segnis, ac ſtupidus torpet? aſinum vivit. Levis atque inconſtans ſtudia permutat? nihil ab avibus differt. Fœdis immundiſque

que libidinibus immergitur? ſordidæ ſuis voluptate detinetur. Ita fit, ut qui, probitate deſerta, homo eſſe deſierit, cùm in divinam conditionem tranſire non poſſit, vertatur in belluam.

Vela Neritii ducis,
Et vagas pelago rates
Eurus appulit inſulæ,
Pulcra quâ reſidens dea
Solis edita ſemine,
Miſcet hoſpitibus novis
Tacta carmine pocula.
Quos ut in varios modos
Vertit herbipotens manus:
Hunc apri facies tegit;
Ille Marmaricus leo
Dente creſcit, & unguibus;
Hic lupis ſuper additus
Flere dum parat, ululat:
Ille, tigris ut Indica,
Tecta mitis obambulat.
Sed licet variis malis
Numen Arcadis alitis
Obſitum miſerans ducem
Peſte ſolverit hoſpitis:
Jam tamen mala remiges
Ore pocula traxerant:
Jam ſues Cerealia
Glande pabula verterant.
Et nihil manet integrum

Voce, corpore, perditis.
Sola mens ſtabilis, ſuper
Monſtra, quæ patitur, gemit.
O levem nimiùm manum,
Nec potentia gramina,
Membra quæ valeant licet,
Corda vertere non valent.
Intus eſt hominum vigor
Arce conditus abditâ.
Hæc venena potentiùs
Detrahunt hominem ſibi
Dira, quæ penitus meant,
Nec nocentia corpori
Mentis ulcere ſæviunt.

Tum ego, Fateor, inquam, nec injuria dici video vitioſos, tametſi humani corporis ſpeciem ſervent, in belluas tamen animorum qualitate mutari. Sed quorum atrox ſcelerataque mens bonorum pernicie ſævit, id ipſum eis licere noluiſſem. Nec licet, inquit, uti convenienti monſtrabitur loco. ſed tamen ſi idipſum quod eis licere creditur, auferatur, magna ex parte ſceleratorum hominum pœna relevatur. Etenim quod incredibile cuiquam fortè videatur, infeliciores eſſe neceſſe eſt malos, cùm cupita perfecerint, quàm ſi ea, quæ cupiunt, implere non poſſint. Nam ſi miſerum eſt voluiſſe prava, potuiſſe miſerius eſt, ſine quo voluntatis miſeræ langueret effectus. Itaque cùm ſua ſingulis miſeria ſit, triplici infortunio neceſſe eſt urgeantur,

tur, quos videas ſcelus velle, poſſe, perficere. Accedo, inquam: ſed uti hoc infortunio citò careant, patrandi ſceleris poſſibilitate deſerti, vehementer exopto. Carebunt, inquit, ocyus, quàm vel tu forſitan velis, vel illi ſeſe exiſtiment eſſe carituros. Neque enim eſt aliquid in tam brevibus vitæ metis ita ſerum, quod exſpectare longum immortalis præſertim animus putet: quorum magna ſpes, & excelſa facinorum machina repentino atque inſperato ſæpè fine deſtruitur. quod quidem illis miſeriæ modum ſtatuit. Nam ſi nequitia miſeros facit, miſerior ſit neceſſe eſt diuturnior nequam: quos infeliciſſimos eſſe judicarem, ſi non eorum malitiam ſaltem mors extrema finiret. Etenim ſi de pravitatis infortunio vera concluſimus, infinitam liquet eſſe miſeriam, quam eſſe conſtat æternam. Tum ego, Mira quidem, inquam, & conceſſu difficilis illatio; ſed his eam, quæ priùs conceſſa ſunt, nimium convenire cognoſco. Rectè, inquit, exiſtimas: ſed qui concluſioni accedere durum putat, æquum eſt vel falſum aliquid præceſſiſſe demonſtret, vel collationem propoſitionum non eſſe efficacem neceſſariæ concluſionis oſtendat: alioquin conceſſis præcedentibus, nihil prorſus eſt, quod de illatione cauſſetur. Nam hoc quoque quod dicam, non minùs mirum videatur, ſed ex his, quæ ſumta ſunt, æque eſt neceſſarium. Quid nam? inquam. Feliciores, inquit, eſſe improbos ſupplicia luentes, quàm ſi eos nulla juſtitiæ pœna coerceat.

Neque id nunc molior, quod cuivis veniat in mentem, corrigi ultione pravos mores, & ad rectum ſupplicii terrore deduci, ceteris quoque exemplum eſſe culpanda fugiendi: ſed alio quodam modo infeliciores eſſe improbos arbitror impunitos, tametſi nulla ratio correctionis, nullus reſpectus habeatur exempli. Et quis erit, inquam, præter hos alius modus? Et illa, Bonos, inquit, eſſe felices, malos verò miſeros nonne conceſſimus? Ita eſt, inquam. Si igitur, inquit, miſeriæ cujuſpiam bonum aliquid addatur, nonne felicior eſt eo, cujus pura ac ſolitaria ſine cujuſquam boni admiſtione miſeria eſt? Sic, inquam, videtur. Quid ſi eidem miſero, qui cunctis careat bonis, præter ea, quibus miſer eſt, malum aliud fuerit annexum, nonne multo infelicior eo cenſendus eſt, cujus infortunium boni participatione relevatur? Quid ni? inquam. Habent igitur improbi, cùm puniuntur, boni quidem aliquid annexum, pœnam ipſam ſcilicet, quæ ratione juſtitiæ bona eſt: iidemque cum ſupplicio carent, ineſt eis aliquid ulterius mali, ipſa impunitas, quam iniquitatis meritò malum eſſe confeſſus es. Negare non poſſum. Multò igitur infeliciores improbi ſunt injuſta impunitate donati, quàm juſta ultione puniti. Sed puniri improbos, juſtum; impunitos verò elabi, iniquum eſſe manifeſtum eſt. Quis id neget. Sed ne illud quidem, ait, quiſquam negabit, bonum eſſe omne, quod juſtum eſt: contraque quod injuſtum eſt, malum liquere eſſe. Tum ego:

ego: Iſta quidem conſequentia ſunt eis, quæ paullo antè concluſa ſunt. Sed quæſo, inquam, te, nullane animarum ſupplicia poſt defunctum morte corpus relinquis? Et magna quidem, inquit: quorum alia pœnali acerbitate, alia verò purgatoria clementia exerceri puto. Sed nunc de his diſſerere conſilium non eſt. Id verò hactenus egimus, ut, quæ indigniſſima tibi videbatur, malorum poteſtas, eam nullam eſſe cognoſceres: quoſque impunitos querebare, videres numquam improbitatis ſuæ carere ſuppliciis. Licentiam quam citò finiri precabaris, nec longam eſſe diſceres: infelicioremque fore, ſi diuturnior; infeliciſſimam verò, ſi eſſet æterna. Poſt hæc miſeriores eſſe improbos, injuſta impunitate dimiſſos, quàm juſta ultione punitos. Cui ſententiæ conſequens eſt, ut tum demum gravioribus ſuppliciis urgeantur, cùm impuniti eſſe creduntur. Tum ego, Cùm tuas, inquam, rationes conſidero, nihil dici verius puto. At ſi ad hominum judicia revertar, quis ille eſt, cui hæc non credenda modò, ſed ſaltem non audienda videantur? Ita eſt, inquit illa. Nequeunt enim oculos tenebris aſſuetos ad lucem perſpicuæ veritatis attollere, ſimileſque avibus ſunt, quarum intuitum nox illuminat, dies cæcat. dum enim non rerum ordinem, ſed ſuos intuentur affectus, vel licentiam, vel impunitatem ſcelerum putant eſſe felicem. Vide autem quid æterna lex ſanciat. Melioribus animum conformaveris; nihil opus eſt judice

præmium deferente; tu te ipſe excellentioribus addidiſti. Studium ad pejora deflexeris; extra ne quæſieris ultorem;tu te ipſe in deteriora detruſiſti: veluti ſi vicibus ſordidam humum, cælumque reſpicias, cunctis extra ceſſantibus,ipſa cernendi ratione nunc cœno, nunc ſideribus intereſſe videaris. At vulgus iſta non reſpicit. Quid igitur?his ne accedamus, quos belluis ſimileis eſſe monſtravimus? Quid, ſi quis amiſſo penitus viſu, ipſum etiam ſe habuiſſe obliviſceretur intuitum, nihilque ſibi ad humanam perfectionem deeſſe arbitraretur, num videntes eadem cæcos putaremus? Nam ne illud quidem acquieſcent,quod æquè validis rationum nititur firmamentis, Infeliciores eos eſſe, qui faciunt,quàm qui patiuntur injuriam. Vellem, inquam,has ipſas audire rationes. Omnem, inquit, improbum num ſupplicio dignum negas? Minimè. Infelices verò eſſe, qui ſint improbi, multipliciter liquet. Ita eſt, inquam. Qui igitur ſupplicio digni ſunt, miſeros eſſe non dubitas? Convenit, inquam. Si igitur cognitor, ait, reſideres, cui ſupplicium inferendum putares,eine qui feciſſet, an qui pertuliſſet injuriam? Nec ambigo, inquam, quin perpeſſo ſatisfacerem dolore facientis.Miſerior igitur tibi injuriæ illator, quàm acceptor eſſe videretur. Conſequitur, inquam. Hac igitur aliiſque de cauſſis ea radice nitentibus,quod turpitudo ſuapte natura miſeros faciat, apparet, illatam cuilibet injuriam non accipientis, ſed inferentis eſſe miſeriam.

riam. Atqui nunc, ait, contrà faciunt oratores. pro his enim, qui grave quid, acerbumque perpeſſi ſunt, miſerationém judicum excitare conantur, cùm magis admittentibus juſtior miſeratio debeatur: quos non ab iratis, ſed à propitiis potiùs, miſerantibuſque accuſatoribus ad judicium, veluti ægros ad medicum duci oportebat, ut culpæ morbos ſupplicio reſecarent: quo pacto defenſorum opera, vel tota frigeret, vel ſi prodeſſe hominibus mallet, in accuſationis habitum verteretur. Ipſi quoque improbi, ſi eis aliqua rimula virtutem relictam fas eſſet adſpicere, vitiorumque ſordes pœnarum cruciatibus ſe depoſituros viderent, compenſatione adipiſcendæ probitatis, nec hos cruciatus eſſe dicerent, defenſorumque operam repudiarent, ac ſe totos accuſatoribus judicibuſque permitterent. quo fit, ut apud ſapientes nullus prorſus odio locus relinquatur. Nam bonos quis niſi ſtultiſſimus oderit? malos verò odiſſe ratione caret. Nam ſi, uti corporum languor, ita vitioſitas quidam eſt quaſi morbus animorum; cùm ægros corpore minimè dignos odio, ſed potiùs miſeratione judicemus, multò magis non inſequendi, ſed miſerandi ſunt, quorum mentes omni languore atrocior urget improbitas.

Quid tantos juvat excitare motus,
Et propria fatum ſollicitare manu?
Si mortem petitis, propinquat ipſa
Sponte ſuâ, volucreis nec remoratur equos,

Quos ſerpens, leo, tigris, urſus, apri
Dente petunt, iidem ſe tamen enſe petunt.
An diſtant quia, diſſidentque mores,
Injuſtas acies, & fera bella movent,
Alterniſque volunt perire telis?
Non eſt juſta ſatis ſævitiæ ratio.
Vis aptam meritis vicem referre?
Dilige jurè bonos, & miſereſce malis.

Heic ego, Video, inquam, quæ ſit vel felicitas, vel miſeria in ipſis proborum atque improborum meritis conſtituta. Sed in hac ipſa fortuna populari, non nihil boni, malive ineſſe perpendo. Neque enim ſapientum quiſquam exſul, inops, ignominioſuſque eſſe malit potiùs, quam pollens opibus, honore reverendus, potentia validus, in ſua permanens urbe florere. Sic enim clariùs, teſtatiuſque ſapientiæ tractatur officium, cùm in contingenteis populos regentium quodam modo beatitudo transfunditur: cùm præſertim carcer, lex, ceteraque legalium tormenta pœnarum pernicioſis potiùs civibus, propter quos etiam conſtituta ſunt, debeantur. Cur hæc igitur verſa vice mutentur, ſcelerumque ſupplicia bonos premant, præmia virtutum mali rapiant, vehementer admiror; quæque tam injuſtæ confuſionis ratio videatur, ex te ſcire deſidero. Minus etenim mirarer, ſi miſceri omnia fortuitis caſibus crederem. Nunc ſtuporem meum Deus rector exaggerat, qui cùm ſæpè bonis jucunda, malis aſpera, contraque bonis dura tribuat, malis

lis optata concedat, niſi cauſſa deprehendatur, quid eſt quod à fortuitis caſibus differre videatur? Nec mirum, inquit, ſi quid ordinis ignorata ratione, temerarium confuſumque credatur. Sed tu quamvis cauſſam tantæ diſpoſitionis ignores, tamen quoniam bonus mundum rector temperat, rectè fieri cuncta ne dubites.

Si quis Arcturi ſidera neſcit
Propinqua ſummo cardine labi,
Cur legat tardus plauſtra Bootes,
Mergatque ſeras æquore flamas;
Cùm nimis celeres explicet ortus,
Legem ſtupebit ætheris alti.
Palleant plenæ cornua Lunæ
Infecta metis noctis opacæ,
Quæque fulgenti texerat ore
Confuſa Phœbe, detegat aſtra.
Commovet genteis publicus error,
Laſſantque crebris pulſibus aëra.
Nemo miratur flamina Cori
Litus frementi tundere fluctu,
Nec nivis duram frigore molem
Fervente Phœbi ſolvier æſtu.
Heic enim cauſſas cernere promtum eſt;
Illic latentes pectora turbant
Cuncta, quæ rara provehit ætas,
Stupetque ſubitis mobile vulgus.
Cedat inſcitiæ nubilus error,
Ceſſent profectò mira videri.

Ita eſt, inquam. Sed cùm tui muneris ſit latentium rerum cauſſas evolvere, velataſque caligine explicare rationes: quæſo uti hinc decernas, & quoniam hoc me miraculum maximè perturbat, ediſſeras. Tum illa paulliſper arridens, Ad rem me, inquit, omnium quæſitu maximam vocas, cui vix exhauſti quidquam ſatis ſit. Talis namque materia eſt, ut unâ dubitatione ſuccisâ, innumerabiles aliæ, velut hydræ capita, ſuccreſcant: nec ullus fuerit modus, niſi quis eas vivaciſſimo mentis igne coërceat. In hac enim de providentiæ ſimplicitate, de fati ſerie, de repentinis caſibus, de cognitione, ac prædeſtinatione divina, de arbitrii libertate quæri ſolet: quæ quanti oneris ſint, ipſe perpendis. Sed quoniam hæc quoque te noſſe, quædam medicinæ tuæ portio eſt, quamquam anguſto limite temporis ſepti, tamen aliquid delibare conabimur. Quòd ſi te muſici carminis oblectamenta delectant, hanc oportet paulliſper differas voluptatem, dum nexas ſibi ordine contexo rationes. Ut libet, inquam. Tum velut ab alio orſa principio, ita diſſeruit. Omnium generatio rerum, cunctuſque mutabilium naturarum progreſſus, & quidquid aliquo movetur modo, cauſſas, ordinem, formas ex divinæ mentis ſtabilitate ſortitur. Hæc in ſuæ ſimplicitatis arce compoſita, multiplicem rebus gerendis modum ſtatuit. qui modus cùm in ipſa divinæ intelligentię puritate conſpicitur, providentia nominatur: cùm verò ad ea quæ movet, atque diſponit,

nit, refertur, fatum à veteribus appellatum eſt. Quæ diverſa eſſe facilè liquebit, ſi quis utriuſque vim mente conſpexerit. Nam providentia eſt illa ipſa divina ratio in ſummo omnium principe conſtituta, quæ cuncta diſponit: fatum verò inhærens rebus mobilibus diſpoſitio, per quam providentia ſuis quæque nectit ordinibus. Providentia namque cuncta pariter, quamvis diverſa, quamvis infinita, complectitur: fatum verò ſingula digerit in motum, locis, formis, ac temporibus diſtributa: ut hæc temporalis ordinis explicatio, in divinæ mentis adunata proſpectu, providentia ſit: eadem verò adunatio digeſta, atque explicata temporibus, fatum vocetur. Quæ licet diverſa ſint, alterum tamen pendet ex altero. Ordo namque fatalis ex providentiæ ſimplicitate procedit. Sicut enim artifex faciendæ rei formam mente percipiens, movet operis effectum, & quod ſimpliciter, præſentarieque proſpexerat, per temporaleis ordines, ducit: ita Deus providentia quidem ſingulariter, ſtabiliterque facienda diſponit: fato verò hæc ipſa, quæ diſpoſuit, multipliciter, ac temporaliter adminiſtrat. Sive igitur, famulantibus quibuſdam providentiæ divinis ſpiritibus, fatum exercetur, ſeu animâ, ſeu totâ inſerviente naturâ, ſeu cæleſtibus ſiderum motibus, ſeu angelicâ virtute, ſeu dæmonum variâ ſolertiâ, ſeu aliquibus horum, ſeu omnibus fatalis ſeries texitur; illud certè manifeſtum eſt, immobilem, ſimplicemque gerendarum for-

formam rerum eſſe providentiam: fatum verò eorum, quæ divina ſimplicitas gerenda diſpoſuit, mobilem nexum, atque ordinem temporalem. Quo fit, ut omnia quæ fato ſubſunt, providentiæ quoque ſubjecta ſint; cui ipſum etiam ſubjacet fatum. quædam verò, quæ ſub providentia locata ſunt, fati ſeriem ſuperent. Ea verò ſunt, quæ primæ propinqua divinitati ſtabiliter fixa, fatalis ordinem mobilitatis excedunt. Nam ut orbium circum eundem cardinem ſeſe vertentium, qui eſt intimus, ad ſimplicitatem medietatis accedit, ceterorumque extra locatorum veluti cardo quidam, circa quem verſentur, exiſtit: extimus verò majore ambitu rotatus, quanto à puncti media individuitate diſcedit, tanto amplioribus ſpatiis explicatur: ſi quid verò illi ſe medio connectat & ſociet, in ſimplicitatem cogitur, diffundique, ac diffluere ceſſat. Simili ratione quod longius à prima mente diſcedit, majoribus fati nexibus implicatur, ac tantò aliquid fato liberum eſt, quantò illum rerum cardinem viciniùs petit. Quòd ſi ſupernæ mentis hæſerit firmitati, motu carens, fati quoque ſupergreditur neceſſitatem. Igitur uti eſt ad intellectum ratiocinatio; ad id quod eſt, id quod gignitur; ad æternitatem tempus, ad puncti medium circulus: ita eſt fati ſeries mobilis ad providentiæ ſtabilem ſimplicitatem. Ea ſeries cælum ac ſidera movet, elementa in ſe invicem temperat, & alternâ commutatione transformat. Eadem naſcentia, occiden-

dentiaque omnia per ſimileis fetuum, ſeminumque renovat progreſſus. Hæc actus etiam, fortunaſque hominum indiſſolubili cauſſarum connexione conſtringit: quæ cùm ab immobilis providentiæ proficiſcantur exordiis, ipſas quoque immutabileis eſſe neceſſe eſt. Ita enim res optimè reguntur, ſi manens in divina mente ſimplicitas, indeclinabilem cauſſarum ordinem promat; hic verò ordo res mutabileis, & alioqui temerè fluituras propriâ incommutabilitate coërceat. Quo fit, ut tametſi vobis hunc ordinem minimè conſiderare valentibus, confuſa omnia perturbataque videantur, nihilo minùs tamen ſuus modus ad bonum dirigens cuncta diſponat. Nihil eſt enim quod mali cauſsâ ne ab ipſis quidem improbis fiat: quos, ut uberrimè demonſtratum eſt, bonum quærentes pravus error avertit, ne dum ordo de ſummi boni cardine proficiſcens, à ſuo quemquam deflectat exordio. Quæ verò, inquies, poteſt ulla iniquior eſſe confuſio, quàm ut bonis tum adverſa, tum proſpera, malis etiam tum optata, tum odioſa contingant? Num igitur ea mentis integritate homines degunt, ut quos probos improboſve cenſuerint, eos quoque, uti exiſtimant, eſſe neceſſe ſit? Atqui in hoc hominum judicia depugnant, & quos alii præmio, alii ſupplicio dignos arbitrantur. Sed concedamus, ut aliquis poſſit bonos, maloſve diſcernere. Num igitur poterit intueri illam intimam temperiem, veluti in corporibus dici ſolet, animorum? Non enim diſſi-

diſſimile eſt miraculum neſcienti, cur ſanis corporibus, his quidem dulcia, illis verò amara conveniant. cur ægri etiam quidam lenibus, quidam verò acribus adjuvantur. At hoc medicus, qui ſanitatis ipſius, atque ægritudinis modum temperamentumque dignoſcit, minimè miratur. Quid verò aliud animorum ſalus videtur eſſe, quam probitas? quid ægritudo, quàm vitia? Quis autem alius vel ſervator bonorum, vel malorum depulſor, quàm rector ac medicator mentium Deus? Qui, cùm ex alta providentiæ ſpecula reſpicit, quid unicuique conveniat, agnoſcit, &, quod convenire novit, accommodat. Hinc jam fit illud fatalis ordinis inſigne miraculum, cùm ab ſciente geritur, quod ſtupeant ignorantes. Nam ut pauca, quæ ratio valet humana, de divina profunditate perſtringam, de hoc, quem tu juſtiſſimum & æqui ſervantiſſimum putas, omnia ſcienti providentiæ diverſum videtur. Et victricem quidem cauſſam diis, victam verò Catoni placuiſſe familiaris noſter Lucanus admonuit. Hîc igitur quidquid citra ſpem videas geri, rebus quidem rectus ordo eſt: opinioni verò tuæ perverſa confuſio. Sed ſit aliquis ita bene moratus, ut de eo divinum judicium pariter, humanumque conſentiat: ſed eſt animi viribus infirmus: cui ſi quid eveniat adverſi, deſinet colere forſitan innocentiam, per quam non potuit retinere fortunam. Parcit itaque ſapiens diſpenſatio ei, quem deteriorem facere poſſit adverſitas, ne cui non

non convenit laborare, patiatur. Eſt alius cunctis virtutibus abſolutus, ſanctuſque ac Deo proximus: hunc contingi quibuſlibet adverſis nefas providentia judicat, adeò, ut ne corporeis quidem morbis agitari ſinat. Nam ut quidam me quoque excellentior ait, Ἀνδρὸς ἱερῦ σῶμα δυνάμεις οἰκοδομῦσι. Fit autem ſæpe, uti bonis ſumma rerum gerenda deferatur, ut exuberans retundatur improbitas. Aliis miſta quædam, pro animorum qualitate, diſtribuit: quoſdam remordet, ne longa felicitate luxurient: alios duris agitari ſinit, ut virtutes animi, patientiæ uſu atque exercitatione, confirment. Alii plus æquo metuunt, quod ferre poſſunt: alii plus æquo deſpiciunt, quod ferre non poſſunt. hos, in experimentum ſui, triſtibus ducit. Nonnulli venerandum ſæculi nomen, glorioſæ pretio mortis, emerunt. Quidam ſuppliciis inexpugnabiles, exemplum ceteris prætulerunt, invictam malis eſſe virtutem. quæ quàm rectè atque diſpoſitè, & ex eorum bono, quibus accidere videntur, fiant, nulla dubitatio eſt. Nam illud quoque, quod improbis nunc triſtia, nunc optata proveniunt, ex eiſdem ducitur cauſſis. Ac de triſtibus quidem nemo miratur, quòd eos malè meritos omnes exiſtimant. quorum quidem ſupplicia, tum ceteros ab ſceleribus deterrent, tum ipſos, quibus invehuntur, emendant: læta verò magnum bonis argumentum loquuntur, quid de hujuſmodi felicitate debeant judicare, quam famulari ſæpè improbis cernant. In

qua re illud etiam diſpenſari credo, quòd eſt forſitan alicujus tam præceps atque importuna natura, ut eum in ſcelera potiùs exacerbare poſſit rei familiaris inopia: hujus morbo providentia collatæ pecuniæ remedio medetur. Hic fœdatam probris conſcientiam ſpectans, & ſecum fortuna ſua comparans, forſitan pertimeſcit, ne cujus ei jucundus uſus eſt, ſit triſtis amiſſio. mutabit igitur mores, ac, dum fortunam metuit amittere, nequitiam derelinquit. Alios in cladem meritam præcipitavit indignè acta felicitas. Quibuſdam permiſſum puniendi jus, ut exercitii bonis, & malis eſſet cauſſa ſupplicii. Nam ut probis atque improbis nullum fœdus eſt, ita ipſi inter ſe improbi nequeunt convenire. Quid ni? cum à ſemet ipſis diſcerpentibus conſcientiam vitiis quique diſſentiant, faciantque ſæpè, quæ cùm geſſerint, non fuiſſe gerenda decernant? Ex quo ſæpè ſumma illa providentia protulit inſigne miraculum, ut malos mali bonos facerent. Nam dum iniqua ſibi à peſſimis quidam perpeti videntur, noxiorum odio flagrantes ad virtutis frugem rediere, dum ſe eis diſſimileis ſtudent eſſe, quos oderant. Sola eſt enim divina vis, cui mala quoque bona ſint, cùm eis competenter utendo, alicujus boni elicit effectum. Ordo enim quidam cuncta complectitur, ut quod ab aſſignata ordinis ratione diſceſſerit, hoc licet in alium, tamen in ordinem relabatur, ne quid in regno providentiæ liceat temeritati. Ἀργαλέον δ' ἐμὲ ταῦτα θεὸν ὡς πάντ' ἀγορεύειν.

ἀγορεύειν. neque enim fas eſt homini cunctas divini operis machinas vel ingenio comprehendere, vel explicare ſermone. Hoc tantùm perſpexiſſe ſufficiat, quòd naturarum omnium proditor Deus, idem ad bonum dirigens cuncta diſponit: dumque ea quæ protulit, in ſui ſimilitudinem retinere feſtinat, malum omne de reipublicæ ſuæ terminis per fatalis ſeriem neceſſitatis eliminat. Quo fit, ut quæ in terris abundare creduntur, ſi diſponentem providentiam ſpectes, nihil uſquam mali eſſe perpendas. Sed video jam dudum te & pondere quæſtionis oneratum, & rationis prolixitate fatigatum: aliquam carminis exſpectare dulcedinem. Accipe igitur hauſtum, quo refectus, firmior in ulteriora contendas.

Si vis celſi jura tonantis
Pura ſollers cernere mente,
Adſpice ſummi culmina cæli.
Illic juſto fœdere rerum
Veterem ſervant ſidera pacem.
Non Sol rutilo concitus igne
Gelidum Phœbes impedit axem.
Nec quæ ſummo vertice mundi
Flectit rapidos Urſa meatus,
Numquam occiduo lota profundo,
Cetera cernens ſidera mergi,
Cupit Oceano tingere flammas.
Semper vicibus temporis æquis
Veſper ſeras nuntiat umbras,

 Reve-

Revehitque diem Lucifer almum.
Sic æternos reficit curſus
Alternus amor: ſic aſtrigeris
Bellum diſcors exſulat oris.
Hæc concordia temperat æquis
Elementa modis, ut pugnantia
Vicibus cedant humida ſiccis,
Jungantque fidem frigora flammis;
Pendulus ignis ſurgat in altum,
Terræque graves pondere ſidant.
Hiſdem cauſſis vere tepenti
Spirat florifer annus odores,
Æſtas Cererem fervida ſiccat,
Remeat pomis gravis autumnus,
Hiemem defluus irrigat imber.
Hæc temperies alit, ac profert
Quidquid vitam ſpirat in orbe:
Eadem rapiens condit, & aufert,
Obitu mergens orta ſupremo.
Sedet intereà conditor altus,
Rerumque regens flectit habenas,
Rex & dominus, fons & origo,
Lex & ſapiens arbiter æqui,
Et quæ motu concitat ire,
Siſtit retrahens, ac vaga firmat.
Nam niſi rectos revocans itus,
Flexos iterum cogat in orbeis,
Quæ nunc ſtabilis continet ordo,
Diſſepta ſuo fonte fatiſcant.

Hic

Hic eſt cunctis communis amor,
Repetuntque boni fine teneri.
Quia non aliter durare queunt,
Niſi converſo rurſus amore
Refluant cauſſæ, quæ dedit eſſe.

Jamne igitur vides, quid hæc omnia, quæ diximus, conſequatur? Quid nam? inquam. Omnem, inquit, bonam prorſus eſſe fortunam. Et quî, inquam, fieri poteſt? Attende, inquit, cùm omnis fortuna vel jucunda, vel aſpera, tum remunerandi exercendive bonos, tum puniendi corrigendive improbos cauſsâ deferatur; omnis bona eſt, quam vel juſtam conſtat eſſe, vel utilem. Nimis quidem, inquam, vera ratio; &, ſi quam paullo antè docuiſti providentiam fatumve conſiderem, firmis viribus nixa ſententia. Sed eam, ſi placet, inter eas quas inopinabileis paullò antè poſuiſti, numeremus. Qui? inquit. Quia id hominum ſermo communis uſurpat, & quidem crebrò, quorundam malam eſſe fortunam. Viſne igitur, inquit, paulliſper vulgi ſermonibus accedamus, ne nimium velut ab humanitatis uſu receſſiſſe videamur? Ut placet, inquam. Nonne igitur bonum cenſes eſſe, quod prodeſt? Ita eſt, inquam. Quæ verò aut exercet, aut corrigit, prodeſt. Fateor, inquam. Bona igitur. Quid ni? Sed hæc eorum eſt, qui vel in virtute poſiti, contra aſpera bellum gerunt, vel à vitiis declinantes, virtutis iter arripiunt. Negare, inquam, nequeo. Quid verò jucunda, quæ in præ-

mium tribuitur bonis, num vulgus malam eſſe decernit? Nequaquam: verùm uti eſt, ita quoque eſſe optimam cenſet. Quid reliqua, quæ, cùm ſit aſpera, juſto ſupplicio malos coërcet, num bonam populus putat? Immo omnium, inquam, quæ excogitari poſſunt, judicat eſſe miſerrimam. Vide igitur ne opinionem populi ſequentes quiddam valde inopinabile confecerimus? Quid? inquam. Ex his enim, ait, quæ conceſſa ſunt, evenit eorum quidem, qui vel ſunt in poſſeſſione, vel in provectu, vel in adeptione virtutis, omnem, quæcumque ſit, bonam; in improbitate verò manentibus, omnem peſſimam eſſe fortunam. Hoc,inquam, verum eſt, tametſi nemo audeat confiteri. Quare,inquit, ita vir ſapiens moleſtè ferre non debet. quoties in fortunæ certamen adducitur: ut virum fortem non decet indignari, quoties increpuit bellicus tumultus. Utrique enim, huic quidem gloriæ propagandæ, illi verò confirmandæ ſapientiæ difficultas ipſa, materia eſt. Ex quo etiam virtus vocatur, quod ſuis viribus nitens non ſuperetur adverſis. Neque enim vos in provectu poſiti virtutis, diffluere deliciis,& emarceſcere voluptate veniſtis, prœlium cum omni fortuna nimis acre conſeritis, ne vos aut triſtis opprimat, aut jucunda corrumpat. firmis medium viribus occupate. Quidquid autem infra ſubſiſtit, aut ultra progreditur, habet contemtum felicitatis, non habet præmium laboris. In veſtra enim ſitum manu, qualem vobis for-

tunam

tunam formare malitis. Omnis enim, quæ videtur aſpera, niſi aut exercet, aut corrigit, punit.

Bella bis quinis operatus annis
Ultor Atreides, Phrygiæ ruinis
Fratris amiſſos thalamos piavit.
Ille dum Graiæ dare vela claſſi
Optat, & ventos redimit cruore,
Exuit patrem, miſerumque triſtis
Fœderat gnatæ jugulum ſacerdos.
Flevit amiſſos Ithacus ſodaleis,
Quos ferus, vaſto recubans in antro,
Merſit immani Polyphemus alvo:
Sed tamen, cæco furibundus ore,
Gaudium mæſtis lacrymis rependit.
Herculem duri celebrant labores;
Ille Centauros domuit ſuperbos,
Abſtulit ſævo ſpolium leoni,
Fixit & certis volucres ſagittis:
Poma cernenti rapuit draconi,
Aureo lævam gravior metallo:
Cerberum traxit triplici catena.
Victor immitem poſuiſſe fertur
Pabulum ſævis dominum quadrigis.
Hydra combuſto periit veneno,
Fronte turpatus Achelous amnis,
Ora demerſit pudibunda ripis.
Stravit Antæum Libycis arenis,
Cacus Euandri ſatiavit iras,
Quoſque preſſurus foret altus orbis

 Seti-

Setiger ſpumis humeros notavit.
Ultimus cælum labor irreflexo
Suſtulit collo, pretiumque rurſus
Ultimi cælum meruit laboris.
Ite nunc fortes, ubi celſa magni
Ducit exempli via: cur inertes
Terga nudatis? ſuperata tellus
Sidera donat.

ANI-

ANICII MANLII SEVERINI BOETII CONSOLATIONIS PHILOSOPHIÆ, LIBER QUINTUS.

ARGUMENTUM LIBRI.

Quid ſit caſus. an ſit liberum arbitrium: quis providentiæ ordo: quæ fati ſeries in rerum adminiſtratione deſcribit. deinde præſcientiam Dei non tollere hominis libertatem probat. quam omnem quæſtionem ſolidiſſimis rationibus tractat & ſolvit.

DIxerat, orationiſque curſum ad alia quædam tractanda atque expedienda vertebat. Tum ego, Recta quidem, inquam, exhortatio, tuâque prorſus auctoritate digniſſima. Sed quod tu dudum de providentia quæſtionem pluribus implicitam eſſe dixiſti, re experior. Quæro enim an eſſe aliquid omnino, & quidnam eſſe caſum arbitrere. Tum illa, Feſtino, inquit, debitum promiſſionis abſolvere, viamque tibi, qua patriam reveharis, aperire. Hæc autem etſi perutilia cognitu, tamen à propoſiti noſtri tramite paulliſper averſa ſunt: verendumque eſt, ne deviis fatigatus, ad emetiendum rectum iter ſufficere non poſſis. Ne id, inquam, prorſus vereare. Nam quietis

mihi loco fuerit ea, quibus maximè delector, agnoſcere. ſimul cùm omne diſputationis tuæ latus indubitata fide conſtiterit, nihil de ſequentibus ambigatur. Tum illa, Morem, inquit, geram tibi; ſimulque ſic exorſa eſt. Si quidem, inquit, aliquis eventum temerario motu, nullâque cauſſarum connexione productum, caſum eſſe definiat, nihil omnino caſum eſſe confirmo, & præter ſubjectæ rei ſignificationem inanem prorſus vocem eſſe decerno. Quis enim, coërcente in ordinem cuncta Deo, locus eſſe ullus temeritati reliquus poteſt? Nam nihil ex nihilo exſiſtere, vera ſententia eſt; cui nemo umquam veterum refragatus eſt. quamquam id illi non de operante principio, ſed de materiali ſubjecto, hoc eſt, de natura omnium rationum, quaſi quoddam jecerint fundamentum. At ſi nullis ex cauſſis aliquid oriatur, id de nihilo ortum eſſe videbitur. Quòd ſi hoc fieri nequit, nec caſum quidem hujuſmodi eſſe poſſibile eſt, qualem paullo antè definivimus. Quid igitur, inquam, nihilne eſt, quod vel caſus, vel fortuitum jure appellari queat? An eſt aliquid, tametſi vulgus lateat, cui vocabula iſta conveniant? Ariſtoteles meus id, inquit, in Phyſicis, & brevi, & veri propinqua ratione definivit. Quonam, inquam, modo? Quoties, ait, aliquid cujuſpiam rei gratia geritur, aliudque quibuſdam de cauſſis, quàm, quod intendebatur, obtingit, caſus vocatur: ut ſi quis colendi agri cauſſa fodiens humum, defoſſi auri pondus inveniat,

niat. Hoc igitur fortuitò quidem creditur accidiſſe: verùm non de nihilo eſt. nam proprias cauſſas habet: quarum improviſus, inopinatuſque concurſus caſum videtur operatus. Nam niſi cultor agri humum foderet, niſi eo loci pecuniam ſuam depoſitor obruiſſet, aurum non eſſet inventum. Hæ ſunt igitur fortuiti cauſſæ compendii, quod ex obviis ſibi & confluentibus cauſſis, non ex gerentis intentione provenit. Neque enim, vel qui aurum obruit, vel qui agrum exercuit, ut ea pecunia reperiretur, intendit: ſed uti dixi, quo ille obruit, hunc fodiſſe convenit, atque concurrit. Licet igitur definire caſum eſſe inopinatum, ex confluentibus cauſſis, in his, quæ ob aliquid geruntur, eventum. Concurrere verò atque confluere cauſſas facit ordo ille inevitabili connexione procedens, qui de providentiæ fonte deſcendens, cuncta ſuis locis, temporibuſque diſponit.

Rupis Achæmeniæ ſcopulis, ubi verſa ſequentum
Pectoribus figit ſpicula pugna fugax,
Tigris & Euphrates uno ſe fonte reſolvunt,
Et mox abjunctis diſſociantur aquis.
Si coeant, curſumque iterum revocentur in unum,
Confluat alterni quod trahit unda vadi:
Conveniant puppes, & vulſi flumine trunci,
Miſtaque fortuitos implicet unda modos:
Quos tamen ipſa vagos terræ declivia caſus,
Gurgitis & lapſi defluus ordo regit.

Sic, quæ permiſſis fluitare videtur habenis,
Fors, patitur frenos, ipſaque lege meat.

Animadverto, inquam, idque uti tu dicis, ita eſſe conſentio. Sed in hac cohærentium ſibi ſerie cauſſarum, eſtne ulla noſtri arbitrii libertas, an ipſos quoque humanorum motus animorum fatalis catena conſtringit? Eſt, inquit. Neque enim fuerit ulla rationalis natura, quin eidem libertas adſit arbitrii. Nam quod ratione uti naturaliter poteſt, id habet judicium, quo quodque diſcernat. per ſe igitur fugienda, optandave dignoſcit. Quod verò quis optandum eſſe judicat, petit: refugit verò, quod exiſtimat eſſe fugiendum. Quare quibus ineſt ratio, ipſis etiam ineſt volendi, nolendique libertas. Sed hanc non in omnibus æquam eſſe conſtituo. Nam ſupernis, diviniſque ſubſtantiis & perſpicax judicium, & incorrupta voluntas, & efficax optatorum præſto eſt poteſtas. Humanas verò animas liberiores quidem eſſe neceſſe eſt, cùm ſe in mentis divinæ ſpeculatione conſervant: minùs verò, cùm dilabuntur ad corpora, minuſque etiam, cùm terrenis artubus colligantur. Extrema verò eſt ſervitus, cum vitiis deditæ, rationis propriæ poſſeſſione ceciderunt. Nam ubi oculos à ſummæ luce veritatis, ad inferiora, & tenebroſa dejecerint, mox inſcitiæ nube caligant, pernicioſis turbantur affectibus, quibus accedendo conſentiendoque, quam invexere ſibi, adjuvant ſervitutem, & ſunt quodam modo propriâ libertate captivæ.

væ. Quæ tamen ille, ab æterno cuncta proſpiciens, providentiæ cernit intuitus, & ſuis quæque meritis prædeſtinata diſponit, πάντ' ἐφορᾷ, καὶ πάντ' ἐπακούει.

Puro clarum lumine Phœbum
Melliflui canit oris Homerus:
Qui tamen intima viſcera terræ
Non valet, aut pelagi, radiorum
Infirma perrumpere luce.
Haud ſic magni conditor orbis:
Huic ex alto cuncta tuenti
Nulla terræ mole reſiſtunt;
Non nox atris nubibus obſtat;
Quæ ſint, quæ fuerint, veniantque
Uno mentis cernit in ictu.
Quem, quia reſpicit omnia ſolus,
Verum poſſis dicere Solem.

Tum ego, en, inquam, difficiliori rurſus ambiguitate confundor. Quænam, inquit, iſta eſt? Jam enim, quibus perturbere, conjecto. Nimium, inquam, adverſari ac repugnare videtur, prænoſcere univerſa Deum, & eſſe ullum libertatis arbitrium. Nam ſi cuncta proſpicit Deus, neque falli ullo modo poteſt, evenire neceſſe eſt, quod providentia futurum eſſe præviderit. Quare ſi ab æterno non facta hominum modo, ſed etiam conſilia, voluntateſque prænoſcit, nulla erit arbitrii libertas: neque enim vel factum aliud ullum, vel quælibet exſiſtere poterit voluntas, niſi quam neſcia falli providentia divina præſenſerit. Nam ſi res aliorſum, quàm

quàm proviſæ ſunt, detorqueri valent, non jam erit futuri firma præſcientia: ſed opinio potius incerta: quod de Deo credere nefas judico. Neque enim illam probo rationem, qua ſe quidam credunt hunc quæſtionis nodum poſſe, diſſolvere. Ajunt enim, non eſſe ideo quid eventurum, quoniam id providentia futurum eſſe proſpexerit: ſed è contrario potius, quoniam quid futurum eſt, id divinam providentiam latere non poſſe, eoque modo neceſſarium hoc in contrariam relabi partem. Neque enim neceſſe eſſe contingere, quæ providentur: ſed neceſſe eſſe, quæ futura ſint, provideri. Quaſi vero, quæ cujuſque rei cauſſa ſit, præſcientiane, futurorum neceſſitatis; an futurorum neceſſitas, providentiæ, laboretur. At nos illud demonſtrare nitamur, quoquo modo ſeſe habeat ordo cauſſarum, neceſſarium eſſe eventum præſcitarum rerum, etiam ſi præſcientia futuris rebus eveniendi neceſſitatem non videatur inferre. Etenim ſi quiſpiam ſedeat, opinionem quæ eum ſedere conjectat, veram eſſe neceſſe eſt: atque è converſo rurſus, ſi de quopiam vera ſit opinio, quoniam ſedet, eum ſedere neceſſe eſt. In utroque igitur neceſſitas ineſt: in hoc quidem ſedendi, at verò in altero veritatis. Sed non iccirco quiſque ſedet, quoniam vera eſt opinio; ſed hæc potius vera eſt, quoniam quempiam ſedere præceſſit. Ita cùm cauſſa veritatis ex altera parte procedat, ineſt tamen communis in utraque neceſſitas. Similia de provproviden-

videntia, futuriſque rebus ratiocinari oportet. Nam etiam ſi idcirco, quoniam futura ſunt, providentur; non vero ideo, quoniam providentur, eveniunt: nihilo minus tamen à Deo vel ventura provideri, vel proviſa evenire neceſſe eſt: quod ad perimendam arbitrii libertatem ſolùm ſatis eſt. Jam verò quàm præpoſterum eſt, ut æternæ præſcientiæ temporalium rerum eventus cauſſa eſſe dicatur? Quid eſt autem aliud arbitrari, ideo Deum futura, quoniam ſunt eventura, providere, quam putare quæ olim acciderunt, cauſſam ſummæ illius eſſe providentiæ? Ad hæc, ſicuti, cùm quid eſſe ſcio, id ipſum eſſe neceſſe eſt: ita cum quid futurum novi, id ipſum futurum eſſe neceſſe eſt. Sic fit igitur, ut eventus præſcitæ rei nequeat evitari. Poſtremò ſi quid aliquis aliorſum, atque ſeſe res habet, exiſtimet, id non modo ſcientia non eſt, ſed eſt opinio fallax, ab ſcientiæ veritate longè diverſa. Quare ſi quid ita futurum eſt, ut ejus certus ac neceſſarius non ſit eventus, id eventurum eſſe præſciri quî poterit? Sicut enim ſcientia ipſa impermiſta eſt falſitati: ita id quod ab ea concipitur, eſſe aliter, atque concipitur, nequit. Ea namque cauſſa eſt, cur mendacio ſcientia careat, quòd ſe ita rem quamque habere neceſſe eſt, uti eam ſeſe habere ſcientia comprehendit. Quid igitur? Quonam modo Deus hæc incerta futura prænoſcit? Nam ſi inevitabiliter eventura cenſet, quæ etiam non evenire poſſibile eſt, fallitur: quod ſentire

tire non modo nefas eſt, ſed etiam voce proferre. At ſi, uti ſunt, ita ea futura eſſe decernit, ut æque vel fieri ea, vel non fieri poſſe cognoſcat, quæ eſt hæc præſcientia, quæ nihil certum, nihil ſtabile comprehendit? Aut quid hoc refert vaticinio illo ridiculo Tireſiæ? *Quidquid dicam, aut erit, aut non.* Quid etiam divina providentia humana opinione præſtiterit, ſi, uti homines incerta judicat, quorum eſt incertus eventus? Quod ſi apud illum rerum omnium certiſſimum fontem nihil incerti eſſe poteſt, certus eorum eſt eventus, quæ futura firmiter ille præſcierit. Quare nulla eſt humanis conſiliis, actionibuſque libertas: quas divina mens ſine falſitatis errore cuncta proſpiciens, ad unum alligat & conſtringit eventum. Quo ſemel recepto, quantus occaſus humanarum rerum conſequatur, liquet. Fruſtra enim bonis, maliſque præmia, pœnæve proponuntur, quæ nullus meruit liber ac voluntarius motus animorum. idque omnium videbitur iniquiſſimum, quod nunc æquiſſimum judicatur, vel puniri improbos, vel remunerari probos: quos ad alterutrum non propria mittit voluntas, ſed futuri cogit certa neceſſitas. Nec vitia igitur, nec virtutes quidquam fuerint, ſed omnium meritorum potius miſta atque indiſcreta confuſio. Quóque nihil ſceleratius excogitari poteſt, cùm ex providentia rerum, omnis ordo ducatur, nihilque conſiliis liceat humanis, fit, ut vitia quoque noſtra ad bonorum omnium referantur auctorem. Igitur

nec

nec ſperandi aliquid nec deprecandi ulla ratio eſt. Quid enim vel ſperet quiſquam, vel etiam deprecetur, quando optanda omnia ſeries indeflexa connectit? Auferetur igitur unicum illud inter homines Deumque commercium, ſperandi ſcilicet ac deprecandi. Siquidem juſtæ humilitatis pretio inæſtimabilem vicem divinæ gratiæ promeremur: qui ſolus modus eſt, quo cum Deo colloqui homines poſſe videantur, illique inacceſſæ luci prius quoque quàm impetrent, ipſa ſupplicandi ratione conjungi: quæ ſi recepta futurorum neceſſitate, nihil virium habere credantur, quid erit, quo ſummo illi rerum principi connecti atque adhærere poſſimus? Quare neceſſe erit humanum genus, uti paullo antè cantabas, diſſeptum atque disjunctum ſuo fonte fatiſcere.

Quænam diſcors fœdera rerum
Cauſſa reſolvit? quis tanta Deus
Veris ſtatuit bella duobus,
Ut, quæ carptim ſingula conſtant,
Eadem nolint miſta jugari?
An nulla eſt diſcordia veris,
Sempérque ſibi certa cohærent?
Sed mens, cæcis obruta membris,
Nequit oppreſſi luminis igne
Rerum tenueis noſcere nexus.
Sed cur tanto flagrat amore
Veri tectas reperire notas?
Scitne, quod appetit anxia noſſe?

Sed

Sed quis nota ſcire laborat?
At ſi neſcit, quid cæca petit?
Quis enim quidquam neſcius optet?
Aut quis valeat neſcita ſequi?
Quove inveniat, quiſve repertam
Queat ignarus noſcere formam?
An cùm mentem cerneret altam,
Pariter ſummam & ſingula norat?
Nunc membrorum condita nube,
Non in totum eſt oblita ſui,
Summámque tenet ſingula perdens.
Igitur quiſquis vera requirit,
Neutro eſt habitu. nam neque novit,
Nec penitus tamen omnia neſcit:
Sed, quam retinens meminit, ſummam
Conſulit, altè viſa retractans,
Ut ſervatis queat oblitas
Addere parteis.

Tum illa, Vetus, inquit, hæc eſt de providentia querela, Marcoque Tullio, cum divinationem diſtribuit, vehementer agitata, tibique ipſi res diu prorſus multumque quæſita; ſed haud quaquam ab ullo veſtrûm hactenus ſatis diligenter ac firmiter expedita. Cujus caliginis cauſſa eſt, quod humanæ ratiocinationis motus ad divinæ præſcientiæ ſimplicitatem non poteſt admoveri: quæ ſi ullo modo cogitari queat, nihil prorſus relinquetur ambigui: quod ita demum patefacere, atque expedire tentabo, ſi prius ea quibus moveris, expendero.

Quæ-

Quæro enim, cur illam ſolventium rationem minus efficacem putes: quæ quia præſcientiam non eſſe futuris rebus cauſſam neceſſitatis exiſtimat, nihil impediri præſcientia arbitrii libertatem putat. Num enim tu aliunde argumentum futurorum neceſſitatis trahis, niſi quod ea quæ præſciuntur, non evenire non poſſunt? Si igitur prænotio nullam futuris rebus adjicit neceſſitatem, quod tu etiam paulo antè fatebare; quid eſt, quod voluntarii exitus rerum ad certum cogantur eventum? Etenim poſitionis gratia, ut quid conſequatur advertas, ſtatuamus nullam eſſe præſcientiam. Num igitur, quantum ad hoc attinet, quæ ex arbitrio eveniunt, ad neceſſitatem coguntur? Minimè. Statuamus iterum eſſe, ſed nihil rebus neceſſitatis injungere, manebit, ut opinor, eadem voluntatis integra atque abſoluta libertas. Sed præſcientia, inquies, tametſi futuris eveniendi neceſſitas non eſt, ſignum tamen eſt, neceſſario ea eſſe ventura. Hoc igitur modo, etiam ſi præcognitio non fuiſſet, neceſſarios futurorum exitus eſſe conſtaret. Omne etenim ſignum, tantum quid ſit, oſtendit, non vero efficit quod deſignat. Quare demonſtrandum prius eſt, nihil non ex neceſſitate contingere, ut prænotionem ſignum eſſe hujus neceſſitatis appareat. Alioquin ſi hæc nulla eſt, nec illa quidem ejus rei ſignum poterit eſſe, quæ non eſt. Jam verò probationem firmâ ratione ſubnixam conſtat, non ex ſignis, neque petitis extrinſecus argumentis, ſed ex

convenientibus neceſſariiſque cauſſis eſſe ducendam. Sed quî fieri poteſt, ut ea non proveniant, quæ futura eſſe providentur? Quaſi vero nos ea, quæ providentia futura eſſe prænoſcit, non eventura credamus: ac non illud potius arbitremur, licet eveniant, nihil tamen, ut evenirent, ſui natura neceſſitatis habuiſſe: quod hinc facilè perpendas licebit. Plura etenim dum fiunt, ſubjecta oculis intuemur: ut ea, quæ in quadrigis moderandis atque flectendis facere ſpectantur aurigæ: atque ad hunc modum cetera. Num igitur quidquam illorum ita fieri neceſſitas ulla compellit? Minimè. Fruſtra enim eſſet artis effectus, ſi omnia coacta moverentur. Quæ igitur cùm fiunt, carent exiſtendi neceſſitate, eadem priùs quàm fiant, ſine neceſſitate futura ſunt. Quare ſunt quædam eventura, quorum exitus ab omni neceſſitate ſit abſolutus. Nam illud quidem nullum arbitror eſſe dicturum, quod quæ nunc fiunt; prius quam fierent, eventura non fuerint. Hæc igitur etiam præcognita liberos habent eventus. Nam ſicut ſcientia præſentium rerum nihil his, quæ fiunt; ita præſcientia futurorum nihil his, quæ ventura ſunt, neceſſitatis importat. Sed hoc, inquis, ipſum dubitatur, an earum rerum, quæ neceſſarios exitus non habent, ulla poſſit eſſe prænotio. Diſſonare etenim videntur: putaſque, ſi prævideantur, conſequi neceſſitatem: ſi neceſſitas deſit, minime præſciri, nihilque ſcientia comprehendi poſſe niſi certum.
quòd

quòd ſi, quæ incerti ſunt exitus, ea quaſi certa providentur, opinionis id eſſe caliginem, non ſcientiæ veritatem. Aliter enim ac ſeſe res habeant, arbitrari, ab integritate ſcientiæ credis eſſe diverſum. Cujus erroris cauſſa eſt, quod omnia, quæ quiſque novit, ex ipſorum tantum vi atque natura cognoſci exiſtimat quæ ſciuntur, quod totum contra eſt. Omne enim quod cognoſcitur, non ſecundum ſui vim, ſed ſecundum cognoſcentium potius comprehenditur facultatem. Nam ut hoc brevi liqueat exemplo, eandem corporis rotunditatem aliter viſus, aliter tactus agnoſcit. Ille eminus manens, totum ſimul jactis radiis intuetur: hic vero cohærens orbi atque conjunctus, circa ipſum motus ambitum, rotunditatem partibus comprehendit. Ipſum quoque hominem aliter ſenſus, aliter imaginatio, aliter ratio, aliter intelligentia contuetur. Senſus enim figuram in ſubjecta materia conſtitutam. Imaginatio vero ſolam ſine materia judicat figuram. Ratio vero hanc quoque tranſcendit, ſpeciemque ipſam, quæ ſingularibus ineſt, univerſali conſideratione perpendit. Intelligentiæ vero celſior oculus exſiſtit. ſupergreſſa namque univerſitatis ambitum, ipſam illam ſimplicem formam pura mentis acie contuetur. In quo illud maxime conſiderandum eſt: quòd ſuperior comprehendendi vis amplectitur inferiorem; inferiòr verò ad ſuperiorem nullo modo conſurgit. Neque enim ſenſus aliquid extra materiam valet, vel uni-

verſales ſpecies imaginatio contuetur, vel ratio capit ſimplicem formam: ſed intelligentia quaſi deſuper ſpectans, concepta forma, quæ ſubſunt etiam cuncta dijudicat; ſed eo modo, quo formam ipſam, quæ nulli alii nota eſſe poterat, comprehendit. Nam & rationis univerſum, & imaginationis figuram, & materiale ſenſibile cognoſcit, nec ratione utens, nec imaginatione, nec ſenſibus, ſed illo uno ictu mentis formaliter, ut ita dicam, cuncta proſpiciens. Ratio quoque cum quid univerſale reſpicit, nec imaginatione, nec ſenſibus utens, imaginabilia, vel ſenſibilia comprehendit. Hæc eſt enim, quæ conceptionis ſuæ univerſale ita definit: homo eſt animal bipes rationale. quæ cum univerſalis notio ſit, tum imaginabilem, ſenſibilemque eſſe rem nullus ignorat, quod illa non imaginatione, vel ſenſu, ſed rationali conceptione conſiderat. Imaginatio quoque tametſi ex ſenſibus viſendi, formandique figuras ſumſit exordium, ſenſu tamen abſente ſenſibilia quæque colluſtrat, non ſenſibili, ſed imaginaria ratione judicandi. Videſne igitur, ut in cognoſcendo cuncta, ſua potius facultate, quam eorum quæ cognoſcuntur, utantur? Neque id injuria: nam cùm omne judicium judicantis actus exſiſtat, neceſſe eſt, ut ſuam quiſque operam non ex aliena, ſed ex propria poteſtate perficiat.

Quondam porticus attulit
Obſcuros nimium ſenes,

Qui

Qui ſenſus, & imagines
E corporibus extimis
Credant mentibus imprimi,
Vt quondam celeri ſtylo
Mos eſt æquore paginæ
Quæ nullas habeat notas,
Preſſas figere litteras.
Sed mens ſi propriis vigens
Nihil motibus explicat,
Sed tantùm patiens jacet
Notis ſubdita corporum,
Caſſáſque in ſpeculi vicem
Rerum reddit imagines,
Vnde hæc ſic animis viget
Cernens omnia notio?
Quæ vis ſingula proſpicit,
Aut quæ cognita dividit?
Quæ diviſa recolligit,
Alternúmque legens iter
Nunc ſummis caput inſerit,
Nùnc deſidit in infima,
Tum ſeſe referens ſibi,
Veris falſa redarguit?
Hæc eſt efficiens magis
Longè cauſſa potentior,
Quam quæ materiæ modo
Impreſſas patitur notas.
Præcedit tamen excitans,
Ac vires animi movens,

Vivo in corpore paſſio.
Cùm vel lux oculos ferit,
Vel vox auribus inſtrepit:
Tum mentis vigor excitus,
Quas intus ſpecies tenet,
Admotus ſimileis vocans,
Notis applicat exteris,
Introrſumque reconditis
Formis miſcet imagines.

Quod ſi in corporibus ſentiendis, quamvis afficiant inſtrumenta ſenſuum forinſecus objectæ qualitates, animique agentis vigorem paſſio corporis antecedat, quæ in ſe actum mentis provocet, excitetque interim quieſcenteis intrinſecus formas: ſi in ſentiendis, inquam, corporibus animus non paſſione inſignitur, ſed ex ſua vi ſubjectam corpori judicat paſſionem, quanto magis ea quæ cunctis corporum affectionibus abſoluta ſunt, in diſcernendo non objecta extrinſecus ſequuntur, ſed actum ſuæ mentis expediunt? Hac itaque ratione multiplices cognitiones diverſis ac differentibus ceſſere ſubſtantiis. Senſus enim ſolus cunctis aliis cognitionibus deſtitutus, immobilibus animantibus ceſſit: quales ſunt conchæ maris, quæque alia ſaxis hærentia nutriuntur. Imaginatio vero mobilibus belluis, quibus jam ineſſe fugiendi, appetendive aliquis videtur affectus. Ratio vero humani tantum generis eſt, ſicuti intelligentia ſola divini: quo fit ut ea notitia ceteris præſtet, quæ

ſuapte

ſuapte natura non modò proprium, ſed ceterarum quoque notitiarum ſubjecta cognoſcit. Quid igitur, ſi ratiocinationi ſenſus imaginatioque refragentur, nihil eſſe illud univerſale dicentes, quod ſeſe intueri ratio putet? quod enim ſenſibile, vel imaginabile eſt, id univerſum eſſe non poſſe. aut igitur rationis verum eſſe judicium, nec quidquam eſſe ſenſibile: aut quoniam ſibi notum ſit plura ſenſibus, & imaginationi eſſe ſubjecta, inanem conceptionem eſſe rationis, quæ quod ſenſibile ſit, ac ſingulare, quaſi quiddam univerſale conſideret. Ad hæc, ſi ratio contra reſpondeat, ſe quidem & quod ſenſibile & quod imaginabile ſit in univerſitatis ratione conſpicere; illa vero ad univerſitatis cognitionem adſpirare non poſſe: quoniam eorum notio corporaleis figuras non poſſit excedere. de rerum vero cognitione, firmiori potius, perfectiorique judicio eſſe credendum. In hujuſmodi igitur lite, nos, quibus tam ratiocinandi, quam imaginandi etiam, ſentiendique vis ineſt, nonne rationis potius cauſſam probaremus? Simile eſt, quod humana ratio divinam intelligentiam futura, niſi ut ipſa cognoſcit, non putat intueri. Nam ita diſſeris, ſi quæ certos ac neceſſarios habere non videantur eventus, ea certo eventura præſciri nequeunt. Harum igitur rerum nulla eſt præſcientia, quam ſi etiam in his eſſe credamus, nihil erit, quod non ex neceſſitate proveniat. Si igitur, uti rationis participes ſumus, ita divinæ judicium mentis habere

 poſſe-

poſſemus, ſicut imaginationem ſenſumque rationi cedere oportere judicavimus, ſic divinæ ſeſe menti humanam ſummittere rationem juſtiſſimum cenſeremus. Quare in illius ſummæ intelligentiæ cacumen, ſi poſſumus, erigamur; illic enim ratio videbit, quod in ſe non poteſt intueri. id autem eſt, quonam modo etiam quæ certos exitus non habent, certa tamen videat, ac definita prænotio; neque id ſit opinio, ſed ſummæ potius ſcientiæ nullis terminis incluſa ſimplicitas.

Quam variis terras animalia permeant figuris!
Namq; alia extento ſunt corpore, pulveremq; verrunt,
Continuumque trahunt vi pectoris incitata ſulcum.
Sunt quibus alarum levitas vaga verberetque ventos,
Et liquido longi ſpatia ætheris enatet volatu,
Hæc preſſiſſe ſolo veſtigia greſſibuſque gaudent,
Vel virideis campos tranſmittere, vel ſubire ſilvas.
Quæ variis videas licet omnia diſcrepare formis,
Prona tamen facies hebetes valet ingravare ſenſus.
Unica gens hominum celſum levat altius cacumen,
Atque levis recto ſtat corpore, deſpicitque terras.
Hæc, niſi terrenus malè deſipis, admonet figura,
Qui recto cælum vultu petis, exeriſque frontem,
In ſublime feras animum quoque, ne gravata peſſum
Inferior ſidat mens corpore celſius levato.

Quoniam igitur, uti paullo antè monſtratum eſt, omne quod ſcitur, non ex ſua, ſed ex comprehendentium natura cognoſcitur, intueamur nunc

quan-

quantum fas eſt, quis ſit divinæ ſubſtantiæ ſtatus, ut quænam etiam ſcientia ejus ſit, poſſimus agnoſcere. Deum igitur æternum eſſe, cunctorum ratione degentium commune judicium eſt. Quid ſit igitur æternitas, conſideremus. Hæc enim naturam nobis pariter divinam, ſcientiamque patefecerit. Æternitas igitur eſt, interminabilis vitæ tota ſimul & perfecta poſſeſſio. quod ex collatione temporalium clarius liquet. Nam quidquid vivit in tempore, id præſens à præteritis in futura procedit: nihilque eſt in tempore conſtitutum, quod totum vitæ ſuæ ſpatium pariter poſſit amplecti. Sed craſtinum quidem non dum apprehendit: heſternum vero jam perdidit. In hodierna quoque vita non amplius vivitis, quam in illo mobili tranſitorioque momento. Quod igitur temporis patitur conditionem, licet illud, ſicut de mundo cenſuit Ariſtoteles, nec cœperit umquam eſſe, nec deſinat, vitaque ejus cum temporis infinitate tendatur, non dum tamen tale eſt, ut æternum eſſe jure credatur. Non enim totum ſimul, infinitæ licet vitæ ſpatium comprehendit, atque complectitur: ſed futura non dum transacta jam non habet. Quod igitur interminabilis vitæ plenitudinem totam pariter comprehendit, ac poſſidet, cui neque futuri quidquam abſit, nec præteriti fluxerit, id æternum eſſe jure perhibetur: idque neceſſe eſt, & ſui compos præſens ſibi ſemper aſſiſtere, & infinitatem mobilis temporis habere præſentem. Unde non

recte quidam, qui cum audiunt viſum Platoni, mundum hunc nec habuiſſe initium temporis, nec habiturum eſſe defectum, hoc modo conditori conditum mundum fieri coæternum putant. Aliud eſt enim per interminabilem duci vitam, quod mundo Plato tribuit: aliud interminabilis vitæ totam pariter complexam eſſe præſentiam, quod divinæ mentis proprium eſſe manifeſtum eſt. Neque enim Deus conditis rebus antiquior videri debet temporis quantitate, ſed ſimplicis potius proprietate naturæ. Hunc enim vitæ immobilis præſentarium ſtatum, infinitus ille temporalium rerum motus imitatur; cumque eum effingere, atque æquare non poſſit, ex immobilitate deficit in motum, ex ſimplicitate præſentiæ decreſcit in infinitam futuri ac præteriti quantitatem; &, cum totam pariter vitæ ſuæ plenitudinem nequeat poſſidere, hoc ipſo, quòd aliquo modo numquam eſſe deſinit, illud, quod implere atque exprimere non poteſt, aliquatenus videtur æmulari, alligans ſe ad qualemcumque præſentiam hujus exigui volucriſque momenti: quæ, quoniam manentis illius præſentiæ quandam geſtat imaginem, quibuſcumque contigerit, id præſtat, ut eſſe videantur. Quoniam vero manere non potuit, infinitum temporis iter arripuit: eoque modo factum eſt, ut continuaret eundo vitam, cujus plenitudinem complecti non valuit permanendo. Itaque ſi digna rebus nomina velimus imponere, Platonem ſequentes, Deum qui-

quidem æternum, mundum verò dicamus eſſe perpetuum. Quoniam igitur omne judicium ſecundum ſui naturam, quæ ſibi ſubjecta ſunt, comprehendit; eſt autem Deo ſemper æternus, ac præſentarius ſtatus: ſcientia quoque ejus, omnem temporis ſupergreſſa motionem, in ſuæ manet ſimplicitate præſentiæ, infinitaque præteriti ac futuri ſpatia complectens, omnia, quaſi jam gerantur, in ſua ſimplici cognitione conſiderat. Itaque ſi præſentiam penſare velis, quâ cuncta dignoſcit, non eſſe præſcientiam quaſi futuri, ſed ſcientiam numquam deficientis inſtantiæ rectius æſtimabis. Unde non prævidentia, ſed providentia potius dicitur, quòd porro ab rebus infimis conſtituta, quaſi ab excelſo rerum cacumine cuncta proſpiciat. Quid igitur poſtulas, ut neceſſaria fiant, quæ divino lumine luſtrentur, cùm ne homines quidem neceſſaria faciant eſſe, quæ videant? Num enim quæ præſentia cernis, aliquam eis neceſſitatem tuus addit intuitus? Minimè. Atqui, ſi eſt divini humanique præſentis digna collatio, uti vos veſtro hoc temporario præſenti quædam videtis, ita ille omnia ſuo cernit æterno. Quare hæc divina prænotio naturam rerum, proprietatemque non mutat, taliaque apud ſe præſentia ſpectat, qualia in tempore olim futura provenient: nec rerum judicia confundit, unoque ſuæ mentis intuitu tam neceſſariè, quam non neceſſariè, venturà dignoſcit. Sicuti vos cùm pariter ambulare in terra hominem,

nem, & oriri in cælo Solem videtis, quamquam ſimul utrumque conſpectum, tamen diſcernitis, & hoc voluntarium, illud eſſe neceſſarium judicatis. Ita igitur cuncta deſpiciens divinus intuitus, qualitatem rerum minime perturbat, apud ſe quidem præſentium, ad conditionem verò temporis futurarum. Quo fit, ut hoc non ſit opinio, ſed veritate potius nixa cognitio, cùm exſtiturum quid eſſe cognoſcit, quod idem exſiſtendi neceſſitate carere non neſciat. Heic ſi dicas, quod eventurum Deus videt, id non evenire non poſſe: quod autem non poteſt non evenire, id ex neceſſitate contingere, meque ad hoc nomen neceſſitatis adſtringas: Fatebor rem quidem ſolidiſſimæ veritatis, ſed cui vix aliquis niſi divini ſpeculator acceſſerit. Reſpondebo namque idem futurum, cum ad divinam notionem refertur, neceſſarium: cum vero in ſua natura perpenditur, liberum prorſus atque abſolutum videri. Duæ ſunt etenim neceſſitates; ſimplex una, veluti quod neceſſe eſt omneis homines eſſe mortaleis; altera conditionis, ut ſi aliquem ambulare ſcias, eum ambulare neceſſe eſt. Quod enim quiſque novit, id eſſe aliter ac notum eſt, nequit. Sed hæc conditio minime ſecum illam ſimplicem trahit. Hanc enim neceſſitatem non propria facit natura, ſed conditionis adjectio. Nulla enim neceſſitas cogit incedere voluntariè gradientem, quamvis eum tamen, cum graditur, incedere neceſſarium ſit. Eodem igitur modo, ſi quid providentia

dentia præſens videt, id eſſe neceſſe eſt, tametſi nullam naturæ habeat neceſſitatem. Atqui Deus ea futura, quæ ex arbitrii libertate proveniunt, præſentia contuetur. Hæc igitur, ad intuitum relata divinum, neceſſaria fiunt per conditionem divinæ notionis: per ſe vero conſiderata, ab abſoluta naturæ ſuæ libertate non deſinunt. Fient igitur proculdubio cuncta, quæ futura Deus eſſe prænoſcit, ſed eorum quædam de libero proficiſcuntur arbitrio: quæ quamvis eveniant, exſiſtendo tamen propriam naturam non amittunt; quæ prius, quam fierent, etiam non evenire potuiſſent. Quid igitur refert non eſſe neceſſaria, cum propter divinæ ſcientiæ conditionem modis omnibus, neceſſitatis inſtar, eveniant? Hoc ſcilicet, quod ea quæ paullo ante propoſui, Sol oriens, & gradiens homo, quæ dum fiunt, non fieri non poſſunt: eorum tamen unum prius quoque quam fieret, neceſſe erat exſiſtere: alterum vero minime. Ita etiam quæ præſentia Deus habet, dubio procul exſiſtunt: ſed eorum hoc quidem de rerum neceſſitate deſcendit: illud vero de poteſtate facientium. Haud igitur injuria diximus, hæc, ſi ad divinam notitiam referantur, neceſſaria; ſi per ſe conſiderentur, neceſſitatis eſſe nexibus abſoluta. ſicuti omne quod ſenſibus patet, ſi ad rationem referas, univerſale eſt: ſi ad ſeipſum reſpicias, ſingulare. Sed ſi in mea, inquies, poteſtate ſitum eſt mutare propoſitum, evacuabo providentiam, cum, quæ illa prænoſcit,

forte

ſorte mutavero. Reſpondebo, Propoſitum te quidem tuum poſſe deflectere, ſed, quoniam & id te poſſe, & an facias, quóve convertas, præſens providentiæ veritas intuetur, divinam te præſcientiam non poſſe vitare; ſicuti præſentis oculi effugere non poſſis intuitum, quamvis te in varias actiones libèra voluntate converteris. Quid igitur, inquies? Ex meane diſpoſitione ſcientia divina mutabitur, ut cum ego nunc hoc, nunc illud velim, illa quoque noſcendi vices alternare videatur? Minime. Omne namque futurum divinus præcurrit intuitus, & ad præſentiam propriæ cognitionis retorquet ac revocat. nec alternat, ut exiſtimas, nunc hoc, nunc illud prænoſcendi vices; ſed uno ictu mutationes tuas manens prævenit atque complectitur. Quam comprehendendi omnia viſendique præſentiam, non ex futurarum proventu rerum, ſed ex propria Deus ſimplicitate ſortitus eſt. Ex quo illud quoque reſolvitur, quod paullo ante poſuiſti, indignum eſſe, ſi ſcientiæ Dei cauſſam futura noſtra præſtare dicantur. Hæc enim ſcientiæ vis præſentaria notione cuncta complectens, rebus omnibus modum ipſa conſtituit, nihil vero poſterioribus debet. Quæ cum ita ſint, manet intemerata mortalibus arbitrii libertas. Nec iniquæ leges, ſolutis omni neceſſitate voluntatibus, præmia pœnaſque proponunt. Manet etiam ſpectator deſuper cunctorum præſcius Deus, viſioniſque ejus præſens ſemper æternitas cum noſtrorum a-

ctuum futura qualitate concurrit, bonis præmia, malis ſupplicia diſpenſans. Nec fruſtra ſunt in Deo poſitæ ſpes preceſque; quæ cum rectæ ſunt, inefficaces eſſe non poſſunt. Averſamini igitur vitia, colite virtutes, ad rectas ſpes animum ſublevate, humileis preces in excelſa porrigite. Magna vobis eſt, ſi diſſimulare non vultis, neceſſitas indicta probitatis, cum ante oculos agitis judicis cuncta cernentis.

FINIS.

ANICII MANLII SEVERINI
BOETII
OPUSCULA
SACRA.

LECTORI.

UT hic codex exiguus mole in juſtam enchiridii formam excreſceret, operæ pretium tibi, Lector, fore credidimus, ſi libris Conſol. hi de rebus ſacris breviores tractatus ſubjicerentur. tum quia nullus Chriſti nomine cenſitus eſt, qui non Chriſtiana myſteria ſolidis hic rationibus diſſerta & legere aveat & intelligere; nullibi enim fortius aut brevius poteſt. tum quia Confeſſione Fidei auctiores prodeunt; is libellus verè aureus, indignus erat, qui diutius lateret, olim inter diverſos hæreſum turbines, quæ tunc maximè Anaſtaſii principis favore elatæ graſſabantur, conſcriptus; atque eò fine, ut, more tum inter magnos viros recepto, teſtatiorem faceret ſuam fidem Boëtius, ſuamque cum Eccleſia Catholica communionem. Iis autem omnibus recenſendis nullum non ſtudium impendimus, quo, collatis aliquot venerandæ antiquitatis exemplaribus emendatiores, ſuo primævo nitori redderentur.

ANI-

ANICII MANLII SEVERINI
BOETII
V. C. ET INL., EXCONS. ORD., PATRICII,
INCIPIT LIBER,
QUOMODO TRINITAS UNUS DEUS AC NON TRES DII.
AD Q. AUR. MEMM. SYMMACHUM V. C. ET INL. EXCONS. ORD. ATQUE PATRICIUM SOCERUM SUUM.

DOMINO ET PATRI SYMMACHO BOETIUS.

PROOEMIUM.

INveſtigatam diutiſſimè quæſtionem, quantum noſtræ mentis igniculum illuſtrare lux divina dignata eſt, formatam rationibus literiſque mandatam, offerendam vobis communicandamque curavi, tam veſtri cupidus judicii, quam noſtri ſtudioſus inventi. Qua in re quid mihi ſit animi quoties ſtylo excogitata commendo, quùm ex materiæ difficultate, tùm ex eo quòd raris, id eſt,

vobis tantùm colloquor, intelligi poteſt. neque enim famæ jactatione & inanibus vulgi clamoribus excitamur; ſed ſi quis eſt fructus exterior, hic non aliam poteſt niſi materiæ ſimilem ſperare ſententiam. Quocunque igitur à vobis dejeci oculos, partim ignava ſegnities, partim callidus livor occurrit; ut contumeliam videatur divinis tractatibus irrogare, qui talibus hominum monſtris non agnoſcenda hæc potius, quam proculcanda projecerit. Idcirco ſtylum brevitate contraho, ex ex intimis ſumpta Philoſophiæ diſciplinis novorum verborum ſignificationibus velo; ut hæc mihi tantum vobiſque, ſi quando ad ea converteritis oculos, colloquantur. cæteros verò ita ſubmovemus, ut qui capere intellectu nequiverint, ad ea etiam legenda videantur indigni. Sed nunc tantum à nobis quæri oportet, quantùm humanæ rationis intuitus ad divinitatis valet celſa conſcendere. nam cæteris quoque artibus idem quaſi quidam finis eſt conſtitutus, quo uſque poteſt via rationis accedere. neque enim medicina ſemper ægris affert ſalutem, ſed nulla erit culpa medentis, ſi nihil eorum quæ fieri oportebat, omiſerit, idemque in cæteris. At quantum hæc difficilior quæſtio eſt, tam facilior eſſe debet ad veniam. Vobis tamen etiam illud inſpiciendum eſt, an ex beati Auguſtini ſcriptis ſemina rationum aliquos in nos venientia fructus extulerint: ac de propoſita quæſtione hinc ſumamus initium.

CA-

CAPUT I.

Sententia Catholica de trinitate & unitate Dei.

CHriſtianæ religionis reverentiam plures uſurpant; ſed ea fides pollet maximè ac ſolitariè, quæ quùm propter univerſalium præcepta regularum, quibus ejuſdem religionis intelligatur auctoritas; tùm propterea quod ejus cultus per omnes pænè mundi terminos emanavit, Catholica vel univerſalis vocatur. cujus hæc de trinitatis unitate ſententia eſt: Pater, inquiunt, Deus, filius Deus, Spiritus Sanctus Deus. igitur pater, filius, Spiritus Sanctus unus non tres Dii. cujus conjunctionis ratio eſt in differentia. eos enim differentia comitatur, qui vel augent vel minuunt, ut Ariani, qui gradibus meritorum trinitatem variantes diſtrahunt atque in pluralitatem diducunt. principium enim pluralitatis, alteritas eſt; præter alteritatem enim nec pluralitas quid ſit intelligi poteſt. Trium namque rerum vel quotlibet tùm genere, tum ſpecie, tum numero diverſitas conſtat. quoties enim idem dicitur, toties diverſum etiam prædicatur. Idem verò dicitur tribus modis: aut genere, ut idem homo quod equus; quia his idem genus, ut animal. vel ſpecie, ut idem Cato quod Cicero, quia eadem ſpecies ut homo. vel numero, ut Tullius & Cicero, quia unus eſt numero. Quare diverſum etiam vel genere, vel ſpecie, vel nu-

mero dicitur. ſed numero differentiam accidentium varietas facit. nam tres homines neque genere, neque ſpecie, ſed ſuis accidentibus diſtant: nam ſi vel animo cuncta ab his accidentia ſeparemus, tamen locus cunctis diverſus eſt, quem unum fingere nullo modo poſſumus. duo enim corpora unum locum non obtinebunt, qui eſt accidens, atque ideo ſunt numero plures, quoniam accidentibus plures fiunt.

CAPUT II.

Subſtantia divina, forma eſt.

AGe igitur ingrediamur & unumquodque ut intelligi atque capi poteſt diſpiciamus. nam, ſicut optimè dictum videtur, eruditi eſt hominis unumquodque ut ipſum eſt, ita de eo fidem capere tentare. Nam quùm tres ſint Speculativæ partes, Naturalis, in motu, in abſtracta, ἀνεπεξαίρετος, id eſt, inſeparabilis. conſiderat enim corporum formas cum materia; quæ à corporibus actu ſeparari non poſſunt, quæ corpora in motu ſunt, ut quùm terra deorſum, ignis ſurſum fertur, habetque motum forma materiæ conjuncta. Mathematica, ſine motu, inabſtracta. hæc enim formas corporum ſpeculatur ſine materia, ac per hoc ſine motu; quæ formæ quùm in materia ſint, ab ea ſeparari non poſſunt. Theologica, ſine motu, abſtracta atque ſeparabilis. nam Dei ſubſtantia, & materia & motu

caret.

caret. In naturalibus igitur rationaliter, in mathematicis diſciplinaliter, in divinis intellectualiter verſari oportebit, neque diduci ad imaginationes, ſed potius ipſam inſpicere formam, quæ verè forma nec imago eſt; & quæ eſſe ipſum eſt, & ex qua eſſe eſt; omne namque eſſe, ex forma eſt. ſtatua enim non ſecundum æs, quod eſt materia, ſed ſecundum formam, quæ in eo inſignita eſt, effigies animalis dicitur. ipſumque æs non ſecundum terram, quod eſt ejus materia, ſed dicitur ſecundum æris figuram. terra quoque ipſa non ſecundum informem materiam κατὰ τὴν ὕλην dicitur; ſed ſecundum ſiccitatem gravitatemque, quæ ſunt formæ. Nihil igitur ſecundum materiam eſſe dicitur, ſed ſecundum propriam formam. Sed divina ſubſtantia ſine materia forma eſt, atque ideo unum eſt, & id quod eſt. reliqua enim non ſunt id quod ſunt. unumquodque enim habet eſſe ſuum ex his ex quibus eſt, id eſt, ex partibus ſuis; & eſt hoc atque hoc, id eſt, partes ſuæ conjunctæ, ſed non hoc vel hoc ſingulariter; ut, quùm homo terrenus conſtet ex anima corporeque, corpus & anima eſt, non vel corpus vel anima. in parte igitur non eſt id quod eſt. quod verò non eſt ex hoc atque hoc, ſed tantum eſt hoc, illud verè eſt id quod eſt: & eſt pulcherrimum fortiſſimumque quia nullo nititur. Quocirca hoc verè unum, in quo nullus numerus, nullum in eo aliud præterquam id quod eſt. neque enim ſubjectum fieri poteſt, forma enim eſt; formæ

verò ſubjectæ eſſe non poſſunt. Nam quod cæteræ formæ ſubjectæ accidentibus ſint, ut humanitas, non ita accidentia ſuſcipit eo quod ipſa eſt, ſed eo quod materia ei ſubjecta eſt. dum enim materia ſubjecta humanitati ſuſcipit quodlibet accidens, ipſa hoc ſuſcipere videtur humanitas. Forma verò, quæ eſt ſine materia, non poterit eſſe ſubjectum nec verò ineſſe materiæ; neque enim eſſet forma ſed imago. ex his enim formis, quæ præter materiam ſunt, iſtæ formæ venerunt, quæ ſunt in materia & corpus efficiunt. nam cæteras, quæ in corporibus ſunt abutimur, formas vocantes, dum imagines ſunt. aſſimilantur enim formis iis, quæ non ſunt in materia conſtitutæ. Nulla igitur in eo diverſitas, nulla ex diverſitate pluralitas, nulla ex accidentibus multitudo, atque idcirco nec numerus.

Caput. III.

In divina ſubſtantia non eſt numerus.

DEus verò, à Deo, nullo differt, ne vel accidentibus, vel accidentalibus differentiis in ſubjecto poſitis diſtat, ubi vero nulla eſt differentia, nulla eſt omnino pluralitas; quare nec numerus. igitur unitas tantùm. Nam quod tertio repetitur, Deus; quùm pater & filius & Spiritus Sanctus nuncupatur, tres unitates non faciunt pluralitatem numeri in eo quod ipſæ ſunt; ſi advertamus ad res numerabiles, ac non ad ipſum numerum.

rum. illic enim unitatum repetitio numerum facit. In eo autem numero qui in rebus numerabilibus conſtat, repetitio unitatum atque pluralitas minimè facit numerabilium rerum numeroſam diverſitatem. Numerus enim duplex eſt, unus quidem quo numeramus; alter verò qui in rebus numerabilibus conſtat. etenim unum res eſt unitas, qua unum dicimus. duo rurſus in rebus ſunt, ut homines vel lapides; dualitas nihil, ſed tantum dualitas qua duo homines vel lapides duo fiunt. & in cæteris eodem modo. Ergò in numero quo numeramus repetitio unitatum facit pluralitatem; in rerum verò numero non facit pluralitatem unitatum repetitio; velut ſi de eodem dicam, gladius unus, mucro unus, enſis unus. poteſt enim tot vocabulis gladius agnoſci, hæc enim unitatum repetitio iteratio potius eſt, non numeratio. velut ſi ita dicamus, enſis, mucro, gladius, repetitio quædam eſt ejuſdem, non numeratio diverſorum: velut ſi ita dicam, ſol, ſol, ſol. non tres ſoles effecerim, ſed de uno toties prædicaverim. Non igitur ſi de patre ac filio & Spiritu Sancto tertiò prædicatur Deus, idcirco trina prædicatio numerum facit. hoc enim illis, ut dictum eſt, imminet, qui inter eos diſtantiam faciunt meritorum. Catholicis verò in differentia conſtituentibus, ipſamque formam, ut eſt, eſſe ponentibus, neque aliud eſſe, quàm eſt ipſum quod eſt, opinantibus, rectè repetitio de eodem, quam enumeratio diverſi videtur eſſe qùm

 dici-

dicitur, Deus pater, Deus filius, Deus Spiritus Sanctus, atque hæc trinitas unus Deus; veluti enſis atque mucro, unus gladius; velut ſol, ſol, ſol, unus ſol. Sed hoc interim ad eam dictum ſit ſignificationem demonſtrationemque, qua oſtenditur non omnem unitatum repetitionem, numerum pluralitatemque perficere. non verò ita dicitur, pater ac filius & Spiritus Sanctus, quaſi multivocum quiddam: nam mucro & enſis, & ipſe eſt & idem. pater verò ac filius & Spiritus Sanctus, idem equidem eſt, non vero ipſe; in qua re pauliſper conſiderandum eſt. requirentibus enim; Ipſe eſt pater qui filius? minime, inquiunt. rurſus, Idem alter qui alter? negatur. non eſt igitur inter eos in omni re indifferentia, qua ſubintrat numerus, quem ex ſubjectorum diverſitate confici, ſuperius explanatum eſt. De qua re breviter conſiderabimus, ſi prius illud, quemadmodum de Deo unumquodque prædicatur, præmiſerimus.

Caput IV.

Quomodo Deus ſit in prædicamentis.

Decem omnino prædicamenta traduntur quæ de rebus omnibus univerſaliter prædicantur; id eſt, ſubſtantia, qualitas, quantitas, ad aliquid, ubi, quando; habere, ſitum eſſe, facere, pati. Hæc igitur talia ſunt, qualia ſubjecta permiſerint. nam pars eorum in reliquarum rerum prædicatione

ſub-

ſubſtantia eſt, pars in accidentium numero eſt. atque hæc quùm quis in divinam verterit prædicationem, cuncta mutantur quæ prædicari poſſunt. Ad aliquid verò, omnino non poteſt prædicari; nam ſubſtantia in illo non eſt verè ſubſtantia, ſed ultra ſubſtantiam: item qualitas & cætera, quæ evenire queunt. quorum, ut amplior fiat intellectus, exempla ſubdenda ſunt. Nam quùm dicimus, Deus, ſubſtantiam quidem ſignificare videmur, ſed eam, quæ ſit ultra ſubſtantiam. quùm verò, juſtus, qualitatem quidem, ſed non accidentem, ſed eam quæ ſit ſubſtantia, ſed ultra ſubſtantiam; neque enim aliud eſt, quòd eſt, aliud quòd juſtus eſt; ſed idem eſt eſſe Deo: quod juſto. item quum dicitur magnus, vel maximus, quantitatem quidem ſignificare videmur, ſed eam quæ ſit ipſa ſubſtantia talis, qualem eſſe diximus ultra ſubſtantiam. idem eſt enim eſſe Deo, quod magno; de forma enim ejus ſuperius demonſtratum eſt, quoniam is ſit forma & unum verè, nec ulla pluralitas. Sed hæc prædicamenta talia ſunt, ut, in quo ſunt, ipſum eſſe faciant quod dicitur, diviſè quidem in cæteris, in Deo verò conjunctè atque copulatè, hoc modo: nam quùm dicimus, ſubſtantia, ut homo vel Deus; ita dicitur quaſi illud, de quo prædicatur, ipſum ſit ſubſtantia; ut ſubſtantia, homo vel Deus. Sed diſtat, quoniam homo non integrè ipſum homo eſt, ac per hoc nèc ſubſtantia. quod eſt enim, aliis debet, quæ non ſunt homo: Deus verò,

hoc

hoc ipſum quod eſt, Deus eſt. nihil enim aliud eſt, niſi quod eſt, ac per hoc ipſum Deus eſt. Rurſus, juſtus, quod eſt qualitas, ita dicitur quaſi ipſe hoc ſit de quo prædicatur. id eſt, ſi dicamus, homo juſtus, vel Deus juſtus; ipſum hominem vel Deum juſtos eſſe proponimus. ſed differt, quoniam homo alter, alter eſt juſtus; Deus verò, idem ipſum eſt, quod eſt juſtum. Magnus etiam homo vel Deus dicitur, atque ita, quaſi ipſe ſit homo magnus vel Deus magnus. ſed homo tantum magnus, Deus vero ipſum magnus exiſtit. Reliqua verò neque de Deo, neque de cæteris prædicantur: nam, ubi, vel de Deo, vel de homine prædicari poteſt; de homine, ut in foro; de Deo, ut ubique. ſed ita, ut non quaſi ipſa ſit res id quod prædicatur, de qua dicitur. non enim ita homo dicitur in foro eſſe, quemadmodum eſſe albus vel longus, nec quaſi circumfuſus & determinatus proprietate aliqua, qua deſignari ſecundum ſe poſſit, ſed tantùm, quod ſit illud aliis informatum rebus, per hanc prædicationem oſtenditur. de Deo verò non ita, nam quod ubique eſt, ita dici videtur, non quod in omni ſit loco; omnino enim in loco eſſe non poteſt, ſed quod ei omnis locus adſit ad eum capiendum, quùm ipſe non ſuſcipiatur in loco: atque ideo nuſquam in loco eſſe dicitur, quoniam ubique eſt, ſed non in loco. Quando verò, eodem prædicatur modo, ut de homine, heri venit; de Deo, ſemper eſt. Hic quoque non quaſi eſſe aliquid dicitur illud ipſum,

ipſum, de quo heſternus dicitur adventus, ſed quid ei ſecundum tempus acceſſerit prædicatur. quod vero de Deo dicitur, ſemper eſt, unum quidem ſignificat, quaſi omni præterito fuerit, omni quoque modo ſit præſenti, omni futuro erit. quod de cœlo & de cæteris immortalibus corporibus ſecundum Philoſophos dici poteſt. at de Deo, non ita, ſemper enim eſt, quoniam, ſemper, præſentis eſt in eo temporis. tantumque inter noſtrarum rerum præſens, quod eſt, nunc,ac divinarum, quod noſtrum nunc, quaſi currens tempus facit & ſempiternum; divinum vero nunc, permanens neque movens ſeſe atque conſiſtens æternitatem facit. cui nomini ſi adjicias ſemper, facies ejus quod eſt nunc jugem indefeſſumque ac par hoc perpetuum curſum, quod eſt ſempiternitas. Rurſus, habere vel facere, eodem modo. dicimus enim, currit veſtitus, de homine: de Deo, cuncta poſſidens regit. Rurſus nihil de eo quod eſt eſſe de utriſque dictum eſt. ſed hæc omnis prædicatio exterioribus datur, omniaque hæc quodam modo referuntur ad aliud. cujus prædicationis differentiam ſic facilius internoſcimus; qui homo eſt, vel Deus, refertur ad ſubſtantiam qua eſt aliquid, id eſt, homo vel Deus. qui juſtus eſt, refertur ad qualitatem, qua ſcilicet eſt aliquid, id eſt; juſtus, qui magnus, ad quantitatem, qua eſt aliquid, id eſt, magnus. Nam in cæteris prædicationibus nihil tale eſt. qui enim dicit eſſe aliquem in foro, vel ubique, refert quidem

dem ad prædicamentum quod eſt, ubi; ſed non quo aliquid eſt, velut juſtitia juſtus. Item quùm dico, currit vel regit; vel, nunc eſt, vel, ſemper eſt, refertur quidem vel ad facere, vel ad tempus. ſi tamen interim, divinum illud ſemper, tempus dici poteſt, ſed non quo, ut aliquo, aliquid eſt, velut magnitudine magnum. nam ſitum paſſionemque requiri in Deo non oportet; neque enim ſunt. Jamne patet quæ differentia ſit prædicationum? quod aliæ quidem quaſi rem monſtrant, aliæ verò quaſi circumſtantias rei; quodque illa quidem ita prædicantur, ut eſſe aliquid rem oſtendant: illa verò, ut non eſſe, ſed potius extrinſecus aliquid quodam modo affigant. Illa igitur, quæ aliquid eſſe deſignant ſecundum rem, prædicationes vocentur, quæ quùm de rebus ſubjectis dicuntur, vocantur accidentia ſecundum rem; quùm verò de Deo, qui ſubjectus non eſt, ſecundum ſubſtantiam rei prædicatio nuncupatur.

CAPUT V.

Quomodo Deus in Relatione.

AGe nunc de relativis ſpeculemur, pro quibus omne quod dictum eſt, ſumpſimus ad diſputationem. maximè enim hæc non videntur ſecundum ſe facere prædicationem, quæ perſpicuè ex alieno adventu conſtare perſpiciuntur. Age enim, quoniam dominus ac ſervus relativa ſunt, videamus

mus utrumne ita ſit, ut ſecundum ſe ſit prædicatio, an minimè. Atqui ſi auferas ſervum, abſtuleris & dominum; at non etiam ſi abſtuleris albedinem, abſtuleris quoque album. Sed intereſt, quod albedo accidit albo, qua ſublata perit nimirum album. at in domino, ſi ſervum auferas, perit vocabulum quo dominus vocabatur: ſed non accidit ſervus domino, ut albedo albo, ſed poteſtas quædam qua ſervus coërcetur, quæ quoniam ſublato deperit ſervo, conſtat non eam per ſe domino accidere, ſed per ſervorum quodammodo extrinſecus acceſſum. Non igitur dici poteſt prædicationem relativam quicquam rei, de qua dicitur ſecundum ſe, vel addere, vel minuere vel mutare. quæ tota non in eo quod eſt eſſe conſiſtit, ſed in eo quod eſt in comparatione aliquo modo ſe habere; nec ſemper ad aliud, ſed aliquoties ad idem. age enim, ſtet quiſquam, ei igitur ſi accedam dexter, erit ille ſiniſter ad me comparatus; non quod ille ipſe ſiniſter ſit, ſed quod ego dexter acceſſerim. rurſus ego ſiniſter accedo, item fit ille dexter, non quod ita ſit per ſe dexter, velut albus ac longus, ſed quod me accedente fit dexter, atque id quod eſt, à me & ex me eſt, minimè vero ex ſeſe. Quare quæ ſecundum rei alicujus, in eo quod ipſa eſt, proprietatem, non faciunt prædicationem, nihil alternare vel mutare queunt, nullamque omnino variare eſſentiam. Quocirca ſi pater ac filius ad aliquid dicuntur, nihilque aliud, ut dictum eſt, differunt,

niſi

niſi ſola relatione. relatio verò non prædicatur ad id de quo prædicatur quaſi ipſa ſit & ſecundum rem de qua dicitur, non faciet alteritatem rerum, de qua dicitur, ſed, ſi dici poteſt, quo quidem modo id quod vix intelligi potuit, interpretatum eſt perſonarum. Omnino enim magna regulæ eſt veritas. In rebus incorporalibus, diſtantias effici differentiis, non locis. neque acceſſiſſe dici poteſt aliquid Deo, ut pater fieret, non enim cœpit eſſe unquam pater, eo quod ſubſtantialis quidem ei eſt productio filii, relativa vero prædicatio patris. ac, ſi meminimus omnium in prioribus de Deo ſententiarum, ita cogitemus, proceſſiſſe quidem ex Deo patre filium Deum & ex utriſque Spiritum Sanctum. hos, quoniam incorporales ſint, minimè locis diſtare, quoniam verò pater Deus & filius Deus & Spiritus Sanctus Deus, Deus vero nullas habet differentias quibus differat à Deo, à nullo eorum differt. differentiæ verò ubi abſunt, abeſt pluralitas. ubi abeſt pluralitas, adeſt unitas: nihil autem aliud gigni potuit ex Deo, niſi Deus. & in rebus numerabilibus repetitio unitatum non facit modis omnibus pluralitatem. Trium igitur idoneè conſtituta eſt unitas.

CAPUT VI.

Quomodo unitas & trinitas in Deo.

SEd quoniam nulla relatio ad ſeipſum referri poteſt, idcirco quod ea ſecundum ſeipſum eſt prædicatio quæ relatione caret, facta quidem eſt trinitatis numeroſitas in eo quod eſt prædicatio relationis; ſervata verò unitas; in eo quod eſt indifferentia vel ſubſtantiæ vel operationis vel omnino ejus, quæ ſecundum ſe dicitur, prædicationis. Ita igitur ſubſtantia continet unitatem, relatio multiplicat trinitatem. atque ideo ſola ſigillatim proferuntur atque ſeparatim quæ relationis ſunt. nam idem Pater qui Filius non eſt, nec idem uterque qui Spiritus Sanctus. idem tamen Deus eſt, Pater & Filius & Spiritus Sanctus: idem juſtus, idem bonus, idem magnus, idem omnia, quæ ſecundum ſe poterunt prædicari. Sanè ſciendum eſt, non ſemper talem eſſe relativam prædicationem, ut ſemper ad differens prædicetur; ut eſt ſervus ad dominum, differunt enim. nam omne æquale, æquali æquale eſt; & ſimile, ſimili ſimile eſt; & idem, ei quod eſt idem, idem eſt. & ſimilis eſt in trinitate relatio, patris ad filium & utriuſque ad Spiritum Sanctum; ut ejus, quod eſt idem, ad id, quod eſt idem. quod ſi id in cunctis aliis rebus non poteſt inveniri, facit hoc cognata caducis rebus alteritas. nos verò nulla imaginatione diduci, ſed ſim-

plici intellectu erigi, &, ut quidque intelligi poteſt, ita aggredi etiam intellectu oportet.

Sed de propoſita quæſtione ſatis dictum eſt. nunc veſtri normam judicii exſpectat ſubtilitas quæſtionis: quæ utrum rectè decurſa ſit, an minimè, veſtræ ſtatuet pronuntiationis auctoritas. Quòd ſi ſententiæ, fidei fundamentis ſponte firmiſſimæ, opitulante gratia divina, idonea argumentorum adjumenta præſtitimus, illuc perfecti operis lætitia remeabit, unde venit effectus. Quod ſi, ultra ſe, humanitas nequivit aſcendere, quantum imbecillitas ſubtrahit, vota ſupplebunt.

INCI-

INCIPIT EJUSDEM AD SANCTVM JOANNEM DIACONUM ECCLESIÆ ROMANÆ,

UTRUM PATER ET FILIUS AC SPIRITUS SANCTUS DE DIVINITATE SUBSTANTIALITER PRÆDICENTUR.

QUæro an Pater & Filius ac Spiritus Sanctus de divinitate ſubſtantialiter prædicentur, an alio quolibet modo. viamque indaginis hinc arbitror eſſe ſumendam, unde rerum omnium manifeſtum conſtat exordium, id eſt, ab ipſis Catholicæ fidei fundamentis. Si igitur interrogem, an, qui dicitur Pater, ſubſtantia ſit; reſpondetur eſſe ſubſtantia. Quod ſi quæram, an Filius ſubſtantia ſit, idem dicitur. Spiritum quoque Sanctum, ſubſtantiam eſſe, nemo dubitaverit. Sed quùm rurſus colligo, Patrem, Filium, Spiritum Sanctum non plures, ſed una occurrit eſſe ſubſtantia. una igitur ſubſtantia trium nec ſeparari ullo modo, aut disjungi poteſt, nec velut partibus in unum conjuncta eſt, ſed eſt una ſimpliciter. Quæcunque igitur de divina ſubſtantia prædicantur, ea tribus oportet eſſe communia. idque ſigni erit, quæ ſint, quæ de divinitatis ſub-

ſtantia prædicentur, quod quæcunque hoc modo dicuntur de ſingulis in unum collectis tribus ſingulariter prædicabuntur hoc modo ſi dicimus, Pater Deus eſt, Filius Deus eſt, Spiritus Sanctus Deus eſt; Pater, Filius ac Spiritus Sanctus unus Deus eſt. Si igitur eorum una Deitas, una ſubſtantia eſt, licet Dei nomen de Divinitate ſubſtantialiter prædicari. ita, Pater veritas eſt, Filius veritas eſt, Spiritus Sanctus veritas eſt: Pater, Filius & Spiritus Sanctus, non tres veritates, ſed una veritas eſt. Si igitur una in his ſubſtantia, una eſt veritas, neceſſe eſt veritatem ſubſtantialiter prædicari: de bonitate, de incommutabilitate, de juſtitia, de omni potentia ac de cæteris omnibus, quæ tam de ſingulis, quam de omnibus ſingulariter prædicamus, manifeſtum eſt ſubſtantialiter dici. Unde apparet ea quæ quùm in ſingulis ſeparatim dici convenit, nec tamen in omnibus dici queunt, non ſubſtantialiter prædicari, ſed alio modo: qui verò iſte ſit, poſterius quæram. Nam, qui Pater eſt, hoc vocabulum non tranſmittit ad Filium, neque ad Spiritum Sanctum. quo fit ut non ſit hoc nomen ſubſtantiale inditum. nam ſi ſubſtantiale eſſet, ut Deus, ut veritas, ut juſtitia, ut ipſa quoque ſubſtantia, de cæteris diceretur. Item Filius ſolus hoc recipit nomen, neque cum aliis jungitur, ſicut in Deo, ſicut in veritate, ſicut in cæteris, quæ ſuperius dixi. Spiritus quoque Sanctus non eſt idem qui Pater ac Filius. Ex his igitur intelligimus Patrem,

trem, Filium ac Spiritum Sanctum non de ipſa divinitate ſubſtantialiter dici, ſed alio quodam modo. ſi enim ſubſtantialiter prædicaretur, & de ſingulis & de omnibus ſingulariter diceretur. hæc verò ad aliquid dici manifeſtum eſt; nam & Pater, alicujus pater eſt;& Filius, alicujus filius; & Spiritus, alicujus Spiritus: quo fit, ut nec trinitas quidem ſubſtantialiter de Deo prædicetur. non enim Pater trinitas,qui enim Pater eſt,Filius ac Spiritus Sanctus non eſt. nec trinitas Filius, nec trinitas Spiritus Sanctus, ſecundum eundem modum. ſed trinitas quidem in perſonarum pluralitate conſiſtit, unitas verò in ſimplicitate ſubſtantiæ. Quod ſi perſonæ diviſæ ſunt, ſubſtantia verò indiviſa, neceſſe eſt, quod vocabulum ex perſonis originem capit, id ad ſubſtantiam non pertinere. at trinitatem perſonarum diverſitas fecit; trinitas igitur non pertinet ad ſubſtantiam. Quo fit, ut neque Pater,neque Filius,neque Spiritus Sanctus,nec trinitas de Deo ſubſtantialiter prædicentur, ſed, ut dictum eſt, ad aliquid. Deus verò, veritas,juſtitia, bonitas, omnipotentia, ſubſtantia, immutabilitas, virtus,ſapientia, & quicquid hujuſmodi excogitari poteſt, ſubſtantialiter de divinitate dicuntur. Hæc ſi ſe rectè & ex fide habent, ut me inſtruas peto. aut ſi aliqua re forte diverſus es, diligentius intuere quæ dicta ſunt; & fidem, ſi poteris, rationemque conjunge.

INCIPIT EJUSDEM, AD EUNDEM,

QUOMODO SUBSTANTIÆ, IN EO, QUOD SINT, BONÆ SINT, CUM NON SINT SUBSTANTIALIA BONA.

POſtulas, ut, ex Hebdomadibus noſtris, ejus quæſtionis obſcuritatem, quæ continet modum, quo, ſubſtantiæ in eo quòd ſint, bonæ ſint, quùm non ſint ſubſtantialia bona, digeram & paulo evidentius monſtrem. idque eo dicis eſſe faciendum, quod non ſit omnibus notum iter hujuſmodi ſcriptionum. tuus verò teſtis ipſe ſum, quam hæc vivaciter fueris antè complexus. Hebdomadas verò ego mihi ipſe commentor, potiuſque ad memoriam meam ſpèculata conſervo, quàm cuiquam participo, quorum laſcivia ac petulantia nihil à joco riſuque patitur eſſe disjunctum. prohinc tu ne ſis obſcuritatibus brevitatis adverſus, quæ quùm ſint arcani fida cuſtodia, tùm id habent commodi, quòd his ſolis, qui digni ſunt, colloquuntur. Ut igitur in mathematica fieri ſolet, cæteriſque etiam diſciplinis, propoſui terminos, regulaſque, quibus cuncta, quæ ſequuntur, efficiam. Communis animi conceptio eſt enuntiatio, quam quiſque probat auditam.

tam. harum duplex modus eſt: nam ita una communis eſt, ut omnium hominum ſit, velut ſi hanc proponas, Si duobus æqualibus æqualia auferas, quæ relinquuntur, æqualia eſſe; nullus id intelligens neget. Alia verò eſt doctorum tantum, quæ tamen ex talibus communis animi conceptionibus venit, ut eſt, Quæ incorporalia ſunt, in loco non eſſe, & cætera. quæ non vulgus, ſed docti comprobant. Diverſum eſt, eſſe, & id quod eſt. ipſum enim eſſe nondum eſt; at verò quod eſt, accepta eſſendi forma eſt atque conſiſtit. Quod eſt, participare aliquo poteſt. ſed ipſum eſſe, nullo modo aliquo participat. fit enim participatio quùm aliquid jam eſt. eſt autem aliquid, quùm eſſe ſuſceperit. Id quod eſt, habere aliquid præterquam quod ipſum eſt, poteſt. ipſum verò eſſe, nihil aliud præter ſe habet admixtum. Diverſum eſt, tantùm eſſe aliquid, & eſſe aliquid in eo quod eſt. illic enim accidens, hic ſubſtantia ſignificatur.

Omne quod eſt, participat eo quod eſt eſſe, ut ſit. alio verò participat, ut aliquid ſit: ac per hoc, id quod eſt, participat eo quod eſt eſſe, ut ſit. eſt verò, ut participet alio quolibet. Omne ſimplex, eſſe ſuum, & id quod eſt unum habet. Omni compoſito aliud eſt eſſe, aliud ipſum eſt. Omnis diverſitas diſcors, ſimilitudo verò appetenda eſt. & quod appetit aliud, tale ipſum eſſe naturaliter oſtenditur, quale eſt illud hoc ipſum, quod appetit. Sufficiunt igitur quæ præmiſimus. à prudente

verò rationis interprete ſuis unumquodque aptabitur argumentis.

Quæſtio verò hujuſmodi eſt, Ea, quæ ſunt, bona ſunt. tenet enim communis ſententia doctorum, omne quod eſt ad bonum tendere; omne autem tendit ad ſimile. quæ igitur ad bonum tendunt, bona ipſa ſunt. ſed, quemadmodum bona ſint, inquirendum eſt, utrumne participatione an ſubſtantia? ſi participatione, per ſe ipſa nullo modo bona ſunt: Nam quod participatione album eſt, per ſe in eo quod ipſum eſt, album non eſt, & de cæteris qualitatibus eodem modo. ſi igitur participatione bona ſunt, ipſa per ſe nullo modo bona ſunt; ſed conceſſum eſt. non igitur participatione ſunt bona, ſed ſubſtantia. quorum verò ſubſtantia bona eſt, id quod ſunt bona ſunt, id autem quod ſunt, habent ex eo quod eſt eſſe. eſſe igitur ipſorum bonum eſt. omnium igitur rerum ipſum eſſe, bonum eſt. Sed, ſi eſſe bonum eſt, ea quæ ſunt, in eo quod ſunt, bona ſunt; idemque illis eſt eſſe, quod bonum eſſe. ſubſtantialia igitur bona ſunt, quoniam non participant bonitatem. Quod ſi ipſum eſſe in eis bonum eſt, non eſt dubium, quin, ſubſtantialia quùm ſint bona, primo ſint bono ſimilia, ac per hoc, ipſum bonum erunt: nihil enim illi præter ſeipſum ſimile eſt; ex quo fit, ut omnia quæ ſunt, Deus ſint, quod dictu nefas eſt. Non ſunt igitur ſubſtantialia bona, ac per hoc, non in his eſt eſſe bonum. non ſunt igitur, in eo quod ſunt,

ſunt, bona: ſed nec participant bonitate, nullo enim modo ad bonum tenderent. nullo igitur modo ſunt bona.

Huic quæſtioni talis poterit adhiberi ſolutio. multa ſunt quæ quùm ſeparari actu non poſſint, animo tamen & cogitatione ſeparantur. ut quùm triangulum vel cætera à ſubjecta materia nullus actus ſeparat, mente tamen ſegregans ipſum triangulum proprietatemque ejus præter materiam ſpeculatur. Amoveamus igitur primi boni præſentiam paulisper ex animo, quod eſſe quidem conſtat, idque ex omnium doctorum indoctorumque ſententia, barbararum quoque gentium religionibus cognoſci poteſt. Hoc igitur pauliſper amoto, ponamus omnia eſſe, quæ ſunt, bona; atque ea conſideremus quemadmodum bona eſſe poſſent, ſi à primo bono minimè defluxiſſent. hinc intueor, aliud in eis eſſe, quòd bona ſunt, aliud quòd ſunt. ponatur enim una eademque ſubſtantia bona eſſe, alba, gravis, rotunda: tunc aliud eſſet illa ipſa ſubſtantia, aliud ejus rotunditas, aliud color, aliud bonitas. nam, ſi hæc ſingula idem eſſent quod ipſa ſubſtantia, idem eſſet gravitas quod color, quod bonum, & bonum quod gravitas; quod fieri natura non ſinit. Aliud igitur tunc in eis eſſet eſſe, aliud aliquid eſſe: ac tunc bona quidem eſſent, eſſe tamen ipſum minimè haberent bonum. igitur ſi ullo modo eſſent non à bono, ac bona eſſent, ac non idem eſſent quod bona, ſed eis aliud eſſet eſſe,

aliud bonis eſſe. quod ſi nihil omnino aliud eſſent niſi bona, neque gravia, neque colorata, neque ſpatii dimenſione diſtantia, nec ulla in eis qualitas eſſet, niſi tantùm bona eſſent, tunc non res, ſed rerum viderentur eſſe principium; nec potius viderentur, ſed videretur. unum enim ſolumque eſt hujuſmodi, quod tantùm bonum, aliudque nihil ſit. quæ quoniam non ſunt ſimplicia, nec eſſe omnino poterant; niſi ea id, quod ſolum bonum eſt, eſſe voluiſſet. Idcirco quoniam eſſe eorum à boni voluntate defluxit, bona eſſe dicuntur, primum enim bonum quoniam eſt, in eo quod eſt, bonum eſt. ſecundum verò bonum, quoniam ex eo fluxit cujus ipſum eſſe bonum eſt, ipſum quoque bonum eſt. Sed, ipſum eſſe omnium rerum ex eo fluxit quod eſt primum bonum, & quod bonum tale eſt, ut rectè dicatur, in eo quòd eſt, eſſe bonum. Ipſum igitur eſſe eorum bonum eſt; tunc enim, in eo quod eſſent, non eſſent bona, ſi à primo bono minimè defluxiſſent.

Qua in re ſoluta quæſtio eſt. idcirco enim licet in eo quod ſunt, bona ſunt, non ſunt tamen ſimilia primo bono. quoniam non quoquo modo ſint res, ipſum eſſe earum bonum eſt; ſed quoniam non poteſt eſſe ipſum eſſe rerum, niſi à primo eſſe defluxerit, id eſt, à bono: idcirco ipſum eſſe bonum eſt, neque eſt ſimile ei, à quo eſt. illud enim; quoquo modo ſit, bonum eſt, in eo quod eſt; non enim aliud eſt præterquam bonum. hoc autem, niſi ab

illo

illo eſſet, bonum fortaſſe eſſe poſſet; ſed bonum, in eo quod eſt, eſſe non poſſet. tunc enim participaret forſitan bono; ipſum verò eſſe quod non haberent à bono, bonum habere non poſſent. Igitur ſublato ab his primo bono mente & cogitatione, iſta licet eſſent bona, tamen, in eo quod eſſent, bona eſſe non poſſent. & quoniam actu non potuere exiſtere, niſi illud ea quod verè bonum eſt, produxiſſet; idcirco & eſſe eorum bonum eſt & non eſt ſimile ſubſtántiali bono id quod ab eo fluxit. & niſi ab eo fluxiſſent, licet eſſent bona, tamen in eo quod ſunt, bona eſſe non poſſent; quoniam & præter bonum & non ex bono eſſent, quùm illud ipſum bonum primum & ipſum eſſe ſit, & ipſum bonum, & ipſum eſſe bonum. At non etiam alba, in eo quod ſunt, alba eſſe oportebit ea quæ alba ſunt. quoniam ex voluntate Dei fluxerunt, ut eſſent; alba, minimè. aliud eſt enim, eſſe; & aliud, alba eſſe: hoc ideo, quoniam qui ea, ut eſſent, effecit, bonus quidem eſt, minimè verò albus. voluntatem igitur boni comitata ſunt, ut eſſent bona, in eo quod ſunt. voluntatem verò non albi non ſunt comitata, ut talis ejus eſſet proprietas, ut eſſet album in eo quod eſt; neque enim ex albi voluntate defluxerunt. Itaque quia voluit eſſe ea alba, qui non erat albus, ſunt alba tantum. quia verò voluit ea eſſe bona, qui erat bonus, ſunt bona, in eo quòd ſunt. Secundum hanc igitur rationem, cuncta oportet eſſe juſta, quoniam ipſe juſtus eſt, qui ea eſſe voluit?

luit? Ne hoc quidem. nam bonum eſſe, eſſentiam, juſtum verò eſſe, actum reſpicit. idem autem eſt in eo eſſe, quod agere; idem igitur bonum eſſe quod juſtum. nobis verò non eſt idem eſſe quod agere, non enim ſimplices ſumus. non eſt igitur nobis idem bonis eſſe, quod juſtis; ſed idem nobis eſt, eſſe omnibus bonis, in eo quod ſumus. bona igitur omnia ſunt, non etiam juſta. amplius bonum quidem generale eſt, juſtum verò ſpeciale, nec ſpecies deſcendit in omnia. Idcirco alia quidem juſta, alia aliud; omnia bona.

INCIPIT EIUSDEM
BREVIS FIDEI CHRISTIANÆ COMPLEXIO.

CHriſtianam fidem novi ac veteris teſtamenti pandit auctoritas. & quamvis nomen ipſum Chriſti vetus intra ſemet continuerit inſtrumentum, eumque ſemper ſignificaverit ad futurum, quem tradimus per partum virginis jam veniſſe, tamen in orbem terrarum ab ipſius noſtri Salvatoris mirabili manaſſe probatur adventu. Hæc autem religio noſtra, quæ vocatur Chriſtiana atque Catholica, his fundamentis principaliter nititur, aſſerens. Ex æterno, id eſt ante mundi conſtitutionem, ante omne videlicet quod temporis poteſt retinere vocabulum, divina Patris ac Filii & Spi-

& Spiritus Sancti exſtitiſſe ſubſtantiam: ut Deum dicat Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum Sanctum; non tamen tres Deos ſed unum. Patrem itaque habere Filium ex ſubſtantia ſua genitum & ſibi nota ratione coæternum, quem Filium eatenus confitetur fides, ut non ſit idem qui Pater, neque Patrem aliquando fuiſſe Filium, ne rurſus in infinitum humanus animus divinam progeniem cogitaret. neque Filium in eadem natura, qua Patri coæternus eſt, aliquando fieri Patrem, ne rurſus in infinitum divina progenies tenderetur. Sanctum verò Spiritum, neque Patrem eſſe neque Filium: atque ideo nulla natura neque genitum neque generantem, ſed à Patre quoque procedentem & Filio. quis ſit tantùm proceſſionis iſtius modus ita non poſſumus evidenter dicere, quemadmodum generationem Filii ex paterna ſubſtantia non poteſt humanus animus æſtimare. Hæc autem ut credantur; vetus ac nova informat inſtructio: de qua, velut arce religionis noſtræ, multi diverſa, & humaniter, atque ut ita dicam, carnaliter ſentientes, adverſa locuti ſunt; ut Arrius, qui, licet Deum dicat Filium, minorem tamen Patre multipliciter & extra Patris ſubſtantiam confitetur. Sabelliani quoque, non tres exiſtentes perſonas, ſed unam auſi ſunt affirmare; eundem dicentes Patrem eſſe, qui Filius eſt; eundemque Filium, qui Pater eſt; atque Spiritum Sanctum eundem eſſe, qui Pater & Filius eſt. ac per hoc unam dicunt eſſe perſonam, ſub

ſub vocabulorum diverſitate ſignatam. Manichæi quoque, qui duo principia, ſibi coæterna & adverſa, profitentur, unigenitum Dei eſſe non credunt. indignum enim judicant, ſi Deus habere filium videatur, nihil aliud cogitantes niſi carnaliter;ut quia hæc generatio duorum corporum commixtione procedit, illic quoque indignum eſſe intellectum hujuſmodi applicare: quæ res eos nec vetus facit recipere teſtamentum, neque in integro novum. nam ſicut illud omnino error eorum non recipit, ita ex virgine generationem Filii nòn vult admittere, ne humano corpore polluta videatur Dei fuiſſe natura.Sed de his hactenus;ſuo enim loco ponentur ſicut ordo neceſſarius poſtularit.

Ergo divina ex æterno natura, & in æternum ſine aliqua mutabilitate perdurans, ſibi tantum conſcia voluntate ſponte mundum voluit fabricare, eumque quùm omnino non eſſet, fecit, ut eſſet; nec ex ſubſtantia ſua protulit, ne divinus natura crederetur; neque aliunde molitus eſt, ne jam exſtitiſſet aliquid quod ejus voluntatem exiſtentia propriæ naturæ juvaret, atque eſſet, quod neque ab ipſo factum eſſet & tamen eſſet. ſed verbo produxit cælos, terram creavit, ita ut cæleſti habitatione dignas cælo naturas efficeret, ac terræ terrena componeret.De cœleſtibus autem naturis, quæ univerſaliter vocantur angelicæ, quamvis illic diſtinctis ordinibus pulchra ſint omnia, pars tamen quædam plus appetens, quam ei natura at-

que

que ipſius auctor naturæ tribuerat, de cœleſti ſede projecta eſt. Et quoniam angelorum numerum, id eſt, ſupernæ illius civitatis, cujus cives angeli ſunt, imminutum noluit conditor permanere; formavit ex terra hominem atque Spiritu vitæ animavit, ratione compoſuit, arbitrii libertate decoravit, eumque, præfixa lege, paradiſi delitiis conſtituit, ut, ſi ſine peccato manere vellet, tam ipſum quam ejus progeniem angelicis cœtibus ſociaret: ut quia ſuperior natura per ſuperbiæ malum ima petierat, inferior ſubſtantia per humilitatis bonum ad ſuperna conſcenderet. Sed ille auctor invidiæ non ferens hominem illuc aſcendere, ubi ipſe non meruit permanere, tentatione adhibita fecit etiam ipſum ejuſque comparem, quam de ejus latere formator generandi cauſa produxerat, inobedientiæ ſuppliciis ſubjacere, ei quoque divinitatem promittens adfuturam, quam ſibi dum arroganter uſurpat, eliſus eſt. Hæc autem revelante Deo Moyſi famulo ſuo comperta ſunt, cui etiam humani generis conditionem atque originem voluit innoteſcere, ſicut ab eo libri prolati teſtantur. Omnis divina auctoritas his modis conſtare videtur, ut aut hiſtorialis modus ſit, qui nihil aliud niſi res geſtas enuntiet. aut allegoricus, ut non illi poſſit hiſtoriæ ordo conſiſtere. aut certè ex utriſque compoſitus, ut & ſecundum hiſtoriam & ſecundum allegoriam manere videatur. Hæc autem piè intelligentibus & veraci corde tenentibus

bus ſatis abundeque relucent. Sed ad ordinem redeamus.

Primus itaque homo ante peccatum cum ſua conjuge incola Paradiſi fuit: at ubi aurem præbuit ſuaſori & conditoris præceptum neglexit attendere, exul effectus, terram juſſus eſt excolere, atque à Paradiſi ſinu ſecluſus, in ignotis partibus ſui generis poſteritatem tranſpoſuit, atque pœnam, quam ipſe primus homo prævaricationis reus exceperat, generando tranſmiſit in poſteros. Hinc factum eſt, ut & corporum atque animarum corruptio & mortis proveniret interitus; primuſque mortem in Abel filio ſuo meruit experiri, ut quanta eſſet pœna, quam ipſe exceperat, probaret in ſobole. quod ſi ipſe primus moreretur, neſciret quodammodo, ac, ſi dici fas eſt, nec ſentiret pœnam ſuam; ſed ideo expertus in altero eſt, ut, quid ſibi jure deberetur contemptor agnoſceret, & dum pœnam mortis ſuſtinet, ipſa exſpectatione fortius torqueretur. Hoc autem prævaricationis malum, quod in poſteros naturaliter primus homo transfuderat, quidam Pelagius non admittens proprii nominis hæreſim dedicavit, quam Catholica fides à conſortio ſuo mox repuliſſe probatur. Ab ipſo itaque primo homine procedens humanum genus, ac multiplici numeroſitate ſuccreſcens, erupit in lites, commovit bella, occupavit terrenam miſeriam, qui felicitatem Paradiſi in primo patre perdiderat. Nec tamen ex his defuerunt, quos ſibi conditoris gratia

gratia ſequeſtraret, ejuſque placitis inſervirent; quos licet meritum naturæ damnaret, futuri tamen ſacramenti & longè poſtmodum proferendi faciendo participes, perditam voluit reparare naturam. Impletus eſt ergo mundus humano genere, atque ingreſſus eſt homo vias ſuas, qui malitia propriæ contumaciæ deſpexerat conditorem. Hinc volens Deus per juſtum potius hominem reparare genus humanum, quàm manere protervum, pœnalem multitudinem, effuſa diluvii inundatione; excepto Noë juſto homine cum ſuis liberis, atque his quæ ſecum in arcam introduxerat, interire permiſit. Cur autem per arcæ lignum voluerit juſtos eripere, notum eſt divinarum ſcripturarum mentibus eruditis. & quaſi prima quædam mundi ætas diluvio ultore tranſacta eſt.

Reparatur itaque humanum genus, atque propriæ naturæ vitium, quod prævaricationis primus auctor infuderat, amplecti non deſtitit. crevitque contumacia quam dudum diluvii unda puniverat, & quæ per numeroſam annorum ſeriem permiſſa fuerat vivere, in brevitate annorum humana ætas addicta eſt. maluitque Deus non jam diluvio punire genus humanum, ſed eodem permanente eligere viros, per quorum ſeriem aliqua generatio commearet, ex qua nobis filium proprium veſtitum humano corpore, mundi in fine concederet: Quorum primus eſt Abraham, qui qùm eſſet ætate confectus, ejuſque uxor decrepita, in ſenectute

ſua repromiſſionis largitione habere filium meruerunt. Hic vocatus eſt Iſaac, atque ipſe genuit Jacob. Idem quoque duodecim Patriarchas, non reputante Deo in eorum numero quos more ſuo natura produxerat. Hic ergo Jacob cum filiis ac domo ſua tranſigendi cauſa Ægyptum voluit habitare; atque illic per annorum ſeriem multitudo concreſcens, cœperunt eſſe ſuſpicioni Ægyptiacis imperiis, eoſque Pharao magna ponderum mole premi decreverat & gravibus oneribus affligebat. Tandem Deus, Ægyptii regis dominationem deſpiciens, diviſo mari rubro, quod nunquam antè natura ulla cognoverat, ſuum tranſduxit exercitum ductore Moyſe & Aaron. Poſtea igitur, pro eorum egreſſione altis Ægyptus plagis vaſtata eſt, quùm nollet dimittere populum. Tranſmiſſo itaque, ut dictum eſt, mari rubro, venit per deſerta eremi ad montem qui vocatur Sinaï. ibique univerſorum conditor Deus volens ſacramenti futuri gratia populos erudire, per Moyſem data lege conſtituit, quemadmodum & ſacrificiorum ritus & populorum mores inſtruerentur. & quùm multis annis multas quoque gentes per viam debellaſſent, venerunt tandem ad fluvium qui vocatur Jordanis duce jam Jeſu filio Nave, atque ad eorum tranſitum quemadmodum aquæ maris rubri, ita quoque Jordanis fluenta ſiccata ſunt. perventumque eſt per eam civitatem, quæ nunc Hieroſolyma vocatur. Atque dum ibi Dei populus moraretur, poſt Judi-

ces

ces & Prophetas, Reges inſtituti leguntur: quorum poſt Saülem primatum David de tribu Juda legitur adeptus fuiſſe. Deſcendit itaque ab eo per ſingulas ſucceſſiones regium ſtemma, perductumque eſt uſque ad Herodis tempora, qui, primus ex gentibus, memoratis populis legitur imperaſſe. ſub quo exſtitit beata virgo Maria, quæ de Davidica ſtirpe pervenerat, quæ humani generis genuit conditorem. hoc autem ideo, quia multis infectus criminibus mundus jacebat in mortem, electa eſt una gens, in qua Dei mandata clareſcerent. ibique miſſi Prophetæ & alii Sancti viri, per quorum admonitionem ipſe certè populus à tumore pervicaciæ revocaretur; illi verò, eoſdem occidentes, in ſuæ nequitiæ perverſitate manere voluerunt.

Atque jam in ultimis temporibus non Prophetas neque alios ſibi placitos, ſed ipſum unigenitum ſuum Deus per virginem naſci conſtituit, ut humana ſalus, quæ per primi hominis inobedientiam deperierat, per hominem Deum rurſus repararetur. & quia exſtiterat mulier, quæ cauſam mortis primo viro ſuaſerat, eſſet hæc ſecunda mulier, quæ vitæ cauſam humanis viſceribus adportaret. Nec vile videatur quod Dei filius ex virgine natus eſt, quoniam præter naturæ modum conceptus & editus eſt. Virgo itaque, de Spiritu Sancto, incarnatum Dei Filium concepit, virgo peperit, poſt ejus editionem virgo permanſit. atque hominis factus eſt idemque Dei filius; ita ut in eo & divinæ

 natu-

naturæ radiaret ſplendor, & humanæ fragilitatis appareret aſſumptio. Sed huic tam ſanæ atque veraciſſimæ fidei exſtiterant multi qui diverſa garrirent: &, præter alios, Neſtorius & Eutyches repertores hæreſeos exſtiterunt. quorum unus hominem ſolum, alter Deum ſolum putavit aſſerere, nec humanum corpus, quod Chriſtus induerat, de humanæ ſubſtantiæ participatione veniſſe. Sed hæc hactenus.

Crevit itaque ſecundum carnem Chriſtus; baptizatus eſt, ut qui baptizandi formam erat cæteris tributurus, ipſe primus, quod docebat, exciperet. Poſt baptiſmum vero elegit duodecim diſcipulos, quorum unus traditor ejus fuit. &, quia ſanam doctrinam Judæorum populus non ferebat, eum, illata manu, crucis ſupplicio peremerunt. Occiditur ergo Chriſtus, jacet tribus diebus ac noctibus in ſepulchro. reſurgit à mortuis, ſicut, ante mundi conſtitutionem, ipſe cum patre decreverat. aſcendit in cœlos, ubi, in eo quod filius Dei eſt, nunquam defuiſſe cognoſcitur; ut aſſumptum hominem, quem diabolus non permiſerat ad ſuperna conſcendere, ſecum Dei Filius cœleſti habitationi ſuſtolleret. Dat ergo formam diſcipulis ſuis baptizandi, docendi ſalutaria, efficientiam quoque miraculorum, atque in univerſum mundum ad vitam præcipit introire, ut prædicatio ſalutaris non jam in una tantùm gente, ſed orbi terrarum prædicaretur. Et, quoniam humanum genus naturæ merito,

merito, quam ex primo prævaricatore contraxerat, æternæ pœnæ jaculis fuerat vulneratum, nec ſaluti ſuæ erat idoneum, quod eam in parente perdiderat, medicinalia quædam tribuit ſacramenta: ut agnoſceret aliud ſibi deberi per naturæ meritum, aliud per gratiæ donum. ut natura nihil aliud niſi pœnæ ſubmitteret, gratia verò, quæ nullis meritis attributa eſt, quia nec gratia diceretur ſi meritis tribueretur, totum quod eſt ſalutis ſuæ afferret.

Diffunditur ergo per mundum cœleſtis illa doctrina, adunantur populi, inſtituuntur eccleſiæ, fit unum corpus quod mundi latitudinem occuparet; cujus caput Chriſtus aſcendit in cœlos ut neceſſario caput ſuum membra ſequerentur. Hæc itaque doctrina & præſentem vitam bonis informat operibus & poſt conſummationem ſæculi, reſurrectura corpora noſtra, præter corruptionem ad regna cœleſtia pollicetur, ita ut qui hic bene, ipſo donante, vixerit, eſſet in illa reſurrectione beatiſſimus; qui verò malè, miſer poſt munus reſurrectionis adeſſet. Et hoc eſt principale religionis noſtræ, ut credamus, non ſolum animás non perire, ſed ipſa quoque corpora, quæ mortis adventus reſolverat, in ſtatum priſtinum futura beatitudine reparari. Hæc ergo Eccleſia Catholica, per orbem diffuſa, tribus modis probatur exiſtere. quicquid in ea tenetur, aut auctoritas eſt ſcripturarum, aut traditio univerſalis, aut certè

propria & particularis inſtructio. ſed auctoritate tota conſtringitur, univerſali traditione majorum nihilominus tota, privatis vero conſtitutionibus & propriis informationibus unaquæque vel pro locorum varietate, vel prout cuique benè viſum eſt, ſubſiſtit & regitur. Sola ergo nunc eſt fidelium exſpectatio, qua credimus adfuturum finem mundi, omnia corruptibilia tranſitura, reſurrecturos homines ad examen futuri judicii, recepturos pro meritis ſingulos, & in perpetuum atque in æternum debitis finibus permanſuros; ſolumque eſſe prœmium beatitudinis, contemplationem conditoris; tantam duntaxat, quanta à creatura ad creatorem fieri poteſt. ut ex eis, reparato angelico numero, ſuperna illa civitas impleatur; ubi rex eſt virginis filius; eritque gaudium ſempiternum, delectatio, cibus, opus, laus perpetua Creatoris.

ANI-

ANICII MANLII SEVERINI BOETII V. C. ET INL. EXCONS. ORD. PATRICII

INCIPIT LIBER, DE PERSONA ET NATURA, CONTRA EUTYCHEN ET NESTORIUM,

AD JOANNEM DIACONUM ECCLESIÆ ROMANÆ.

DOMINO SANCTO AC VENERABILI PATRI JOANNI DIACONO BOETIUS FILIUS.

PROOEMIUM.

ANxiè te quidem diuque ſuſtinui, ut de ea, quæ in conventu mota eſt, quæſtione loqueremur. Sed quoniam & tu, quominus venires, occupatione diſtractus es, & ego in craſtinum conſtitutis negotiis implicabor, mando literis quæ coram loquenda ſervaveram. Meminiſti enim, quùm in concilio legeretur Epiſtola, recitatum, Eutychianos, ex duabus naturis Chriſtum conſiſtere, confiteri; in duabus, negare: Catholicos verò utrique dicto fidem præbere; nam & ex duabus eum naturis conſiſtere & in duabus apud veræ fi-

dei ſectatores æqualiter credi. Cujus dicti novitate percuſſus, harum conjunctionum, quæ ex duabus naturis vel in duabus conſiſterent, differentias inquirebam, multum ſcilicet referre ratus, nec puto inerti negligentia prætereundum, quod epiſcopus ſcriptor Epiſtolæ, tanquam valdè neceſſarium, præterire noluiſſet. Hic omnes, apertam eſſe differentiam, nec quicquam in eo eſſe caliginis, inconditum confuſumque ſtrepere: nec ullus in tanto tumultu, qui leviter attingeret quæſtionem, nedum qui expediret, inventus eſt. Abſederam ego ab eo, quem maximè intueri cupiebam, longius, atque adeo, ſi ſitum ſedentium recorderis, averſus pluribuſque oppoſitis, ne ſi ægerrimè quidem cuperem, vultum nutumque ejus aſpicere poteram, ex quo mihi aliqua ejus darentur ſigna judicii. Atque ego quidem nihil cæteris amplius adferebam, imo verò aliquid etiam minus. nam de re propoſita, æquè nihil cum cæteris ſentiebam: minus verò quam cæteri adferebam, falſæ ſcilicet ſcientiæ præſumptionem. Tuli ægerrimè, fateor, compreſſuſque indoctorum grege conticui, metuens ne jure viderer inſanus, ſi ſanus inter furioſos haberi contenderem. Meditabar igitur dehinc omnes animo quæſtiones, nec deglutiebam quod acceperam, ſed frequentis conſilii iteratione ruminabam. Tandem igitur patuere pulſanti animo fores, & veritas inventa quærenti, omnes nebulas Eutychiani recluſit erroris. Unde

mihi

mihi maximè ſubiit admirari, quænam hæc indoctorum hominum eſſet audacia, qui inſcientiæ vitium præſumptionis atque impudentiæ nube conantur obducere, quùm non modo ſæpè id, quod prop onitur, ignorent, verum in hujuſmodi contentionibus ne id quidem, quod ipſi loquuntur, intelligant. quaſi deterior fiat inſcientiæ cauſa dum tegitur. Sed ab illis ad te tranſeo, cui hoc, quantulum cunque eſt, examinandum prius perpendendumque tranſmitto. Quod ſi rectè ſe habere pronuntiaveris, peto, ut mei nominis hoc quoque inſeras chartis: ſin vero vel minuendum aliquid, vel addendum, vel aliqua mutatione variandum eſt, id quoque poſtulo remitti meis exemplaribus, ita ut à te revertatur tranſcribendum. quæ ubi ad calcem ducta conſtiterint, tum demum ejus cujus ſoleo judicio cenſenda tranſmittam. Sed quoniam ſemel res à collocutione transfertur ad ſtylum, prius extremi ſibique contrarii Neſtorii atque Eutychis ſubmoveantur errores. pòſt verò, adjuvante Deo, Chriſtianæ medietatem fidei temperabo. Quoniam vero in tota quæſtione contrariarum ſibimet hæreſeon de perſonis atque naturis dubitatur, hæc primitus definienda ſunt & propriis differentiis ſegreganda.

CAPUT I.

Natura quid ſit.

NAtura igitur aut de ſolis corporibus dici poteſt, aut de ſolis ſubſtantiis, id eſt, corporeis atque incorporeis, aut de omnibus rebus, quæ quocunque modo eſſe dicuntur. Quùm igitur tribus modis natura dici poſſit, tribus modis ſine dubio definienda eſt. Nam ſi de omnibus rebus naturam dici placet, talis definitio dabitur, quæ res omnes, quæ ſunt, poſſit includere. erit ergo hujuſmodi, Natura, eſt earum rerum quæ, quùm ſint quoquomodo intellectu capi poſſunt. In hac igitur definitione, & accidentia & ſubſtantiæ definiuntur; hæc enim omnia intellectu capi poſſunt. Additum vero eſt, quoquomodo; quoniam Deus & materia integro perfectoque intellectu intelligi non poſſunt, ſed, aliquo tamen modo, cæterarum rerum privatione, capiuntur. Idcirco verò adjunximus, quæ quum ſint; quoniam etiam ipſum nihil ſignificat aliquid, ſed non naturam. neque enim quod ſit aliquid, ſed potius non eſſe ſignificat: omnis verò natura eſt. & ſi de omnibus quidem rebus naturam dici placet, hæc ſit naturæ definitio, quam ſuperius poſuimus. Sin vero de ſolis ſubſtantiis natura dicitur, quoniam ſubſtantiæ omnes aut corporeæ ſunt aut incorporeæ, dabimus definitionem naturæ ſubſtantias ſignificantis hujuſmodi. Natura eſt

vel

vel quod facere, vel quod pati poſſit. pati quidem ac facere, ut omnia corporea atque corporeorum anima; hæc enim in corpore & à corpore, & facit & patitur. facere verò tantùm, ut Deus, cæteraque divina. Habes igitur definitionem ejus quoque ſignificationis naturæ, quæ tantum ſubſtantiis applicatur. Qua in re ſubſtantiæ quoque eſt reddita definitio. nam ſi nomen naturæ ſubſtantiam monſtrat, quùm naturam deſcripſimus, ſubſtantiæ quoque eſt aſſignata deſcriptio. Quod ſi naturæ nomen, relictis incorporeis ſubſtantiis, ad corporales uſque, ut corporeæ tantùm ſubſtantiæ naturam habere videantur, ſicut Ariſtoteles cæterique ejuſmodi & multimodæ Philoſophiæ ſectatores putant, definiemus eam, ut hi etiam, qui naturam non niſi in corporibus eſſe poſuerunt. Eſt autem ejus definitio hoc modo, Natura eſt motus principium, ſecundum ſe, non per accidens. Quòd motus principium dixi, hoc eſt, quoniam corpus omne habet proprium motum. ut ignis ſurſum, terra deorſum. Item, quòd per ſe principium motus naturam eſſe propoſui & non per accidens, tale eſt, quoniam lectum quoque ligneum deorſum ferri neceſſe eſt, ſed non deorſum per accidens fertur. idcirco enim quia lignum eſt, quod eſt terra, pondere & gravitate deducitur. non enim quia lectus eſt, deorſum cadit, ſed quia terra eſt, id eſt, quia terræ contigit ut lectus eſſet. unde fit, ut lignum naturaliter eſſe dicamus, lectum verò artificialiter.

ter. Eſt etiam alia ſignificatio naturæ, per quam diverſam dicimus eſſe naturam auri atque argenti, in hoc proprietatem rerum monſtrare cupientes: quæ ſignificatio naturæ definietur hoc modo, Natura eſt unam quamque rem informans ſpecifica differentia. Quùm igitur tot modis vel dicatur vel definiatur natura, tam Catholici quam Neſtorius, ſecundum ultimam definitionem, duas in Chriſto naturas eſſe conſtituunt, neque enim eaſdem in Deum atque hominem differentias convenire.

Caput II.

Perſona quid ſit.

SEd de Perſona maximè dubitari poteſt, quænam ei definitio aptari poſſit. Si enim omnis habet natura perſonam, indiſſolubilis nodus eſt, quænam inter naturam perſonamque poſſit eſſe diſcretio; aut ſi non æquatur perſona naturæ, ſed infra terminum ſpatiumque naturæ perſona ſubſiſtit, difficile dictu eſt, ad quas uſque naturas perſona perveniat; id eſt, quas naturas conveniat habere perſonam, quas à perſonæ vocabulo ſegregari. nam illud quidem manifeſtum eſt, perſonam ſubjectam eſſe naturæ, nec præter naturam perſonam poſſe prædicari. Inveſtiganda igitur ſunt hæc inquirentibus hoc modo. Quoniam præter naturam non poteſt eſſe perſona. quoniam quæ naturæ dicuntur aliæ ſubſtantiæ ſunt, aliæ accidentes, & vide-

videmus perſonam in accidentibus non poſſe conſtitui, quis enim dicat ullam albedinis, vel nigredinis, vel magnitudinis eſſe perſonam? relinquitur ergo ut perſonam in ſubſtantiis dici conveniat. Sed ſubſtantiarum aliæ ſunt corporeæ, aliæ incorporeæ. corporearum verò aliæ ſunt viventes, aliæ minimè. Viventium aliæ ſunt ſenſibiles, aliæ minimè. ſenſibilium aliæ rationales, aliæ irrationales. rationalium verò alia immutabilis atque impaſſibilis per naturam, ut Deus: alia per creationem mutabilis atque paſſibilis, niſi impaſſibilis gratia ſubſtantiæ ad impaſſibilitatis firmitudinem permutetur, ut angelorum atquè animæ rationalis. Ex quibus omnibus, neque in non viventibus corporibus perſonam dici poſſe manifeſtum eſt; nullus enim lapidis ullam dicit eſſe perſonam. neque rurſus eorum viventium quæ ſenſu carent; neque enim ulla perſona eſt arboris. neque verò ejus quæ intellectu ac ratione deſeritur; nulla eſt enim perſona equi vel bovis, cæterorumque animalium, quæ muta ac ſine ratione vitam ſolis ſenſibus degunt. At hominis dicimus eſſe perſonam, dicimus Dei, dicimus Angeli. Rurſus ſubſtantiarum aliæ ſunt univerſales, aliæ particulares. Univerſales ſunt, quæ de ſingulis prædicantur; ut homo, animal, lapis, lignum cæteraque hujuſmodi, quæ vel genera vel ſpecies ſunt. nam & homo de ſingulis hominibus, & animal de ſingulis animalibus, lapiſque ac lignum de ſingulis lapidibus ac lignis dicun-

dicuntur. Particularia verò ſunt quæ de aliis minimè prædicantur : ut Cicero, Plato, lapis hic, unde hæc Achillis ſtatua facta eſt ; lignum hoc, unde hæc menſa compoſita eſt. Sed, in his omnibus, nuſquam in univerſalibus perſona dici poteſt, ſed in ſingularibus tantum atque in individuis. animalis enim vel generalis hominis nulla perſona eſt, ſed vel Ciceronis vel Platonis vel ſingulorum individuorum perſonæ ſingulæ nuncupantur.

Caput III.

Differentia Naturæ & Perſonæ.

QUocirca ſi perſona in ſolis ſubſtantiis eſt, atque in his rationalibus, ſubſtantiaque omnis natura eſt, nec in univerſalibus ſed in individuis conſtat, reperta perſonæ eſt igitur definitio, Perſona eſt naturæ rationalis individua ſubſtantia. Sed nos hac definitione eam, quam Græci ὑπόστασιν dicunt, terminavimus. Nomen enim perſonæ videtur aliunde traductum; ex his ſcilicet perſonis, quæ in comœdiis tragœdiiſque eos, quorum intereſt, homines repræſentabant. Perſona verò dicta eſt à perſonando, circumflexa penultima. quod ſi acuatur antepenultima, apertè à ſono dicta videbitur. idcirco autem à ſono, quia in concavitate ipſa major neceſſe eſt volvatur ſonus. Græci quoque has perſonas πρόσωπα vocant, ab eo quod ponantur in facie atque ante oculos obtegant vultum,

παρὰ τὸ πρὸς τοὺς ὦπας τίθεσθαι. Sed quoniam, perſonis inductis, hiſtriones, individuos homines, quorum intererat, in tragœdia vel comœdia, ut dictum eſt, repræſentabant; id eſt, Hecubam, vel Medeam, vel Simonem, vel Chremetem. idcirco cæteros quoque homines, quorum certa, pro ſui forma, eſſet agnitio, & Latini perſonam, & Græci πρόσωπα nuncupaverunt. Longè vero illi ſignatius naturæ rationalis individuam ſubſiſtentiam, ὑποστάσεως nomine, vocaverunt. nos verò, per inopiam ſignificantium vocum, tranſlatitiam retinuimus nuncupationem; eamque quam illi ὑπόστασιν dicunt, perſonam vocantes. ſed peritior Græcia ſermonum, ὑπόστασιν vocat, individuam ſubſiſtentiam. atque ut Græca utar oratione, in rebus quæ à Græcis agitatæ Latina interpretatione tranſlatæ ſunt, Αἱ οὐσίαι ἐν μὲν τοῖς καθόλου εἶναι δύνανται, ἐν δὲ τοῖς κατὰ μέρος μόνοις ὑφίστανται. id eſt, Eſſentiæ in univerſalibus quidem eſſe poſſunt, in ſolis verò individuis & particularibus ſubſtant. Intellectus enim univerſalium rerum ex particularibus ſumptus eſt. Quocirca quùm ipſæ ſubſiſtentiæ in univerſalibus quidem ſint, in particularibus verò capiant ſubſtantiam, jure ſubſiſtentias particulariter ſubſtantes ὑποστάσεις appellaverunt. Neque enim, penſius ſubtiliuſque intuenti, idem videbitur eſſe ſubſiſtentia, quod ſubſtantia. nam quod Græci οὐσίωσιν, vel οὐσιῶσθαι dicunt, id nos ſubſiſtentiam vel ſubſiſtere appellamus. quod verò illi ὑπόστασιν vel ὑφίστασθαι, id nos

id nos ſubſtantiam vel ſubſtare interpretamur. ſubſiſtit enim, quod ipſum accidentibus, ut poſſit eſſe, non indiget: ſubſtat autem id quod aliis accidentibus ſubjectum quoddam, ut eſſe valeant, ſubminiſtrat; ſub illis enim ſtat, dum ſubjectum eſt accidentibus. Itaque genera vel ſpecies ſubſiſtunt tantùm: neque enim accidentia generibus ſpeciebuſve contingunt. Individua verò, non modo ſubſiſtunt, verum etiam ſubſtant. nam neque ipſa indigent accidentibus, ut ſint. informata enim ſunt jam propriis & ſpecificis differentiis, & accidentibus, ut eſſe poſſint miniſtrant, dum ſunt ſcilicet ſubjecta. Quocirca εἶναι atque οὐσιῶσθαι, eſſe atque ſubſiſtere; ὑφίστασθαι verò, ſubſtare intelligitur. neque enim verborum inops Græcia eſt, ut Marcus Tullius alludit; ſed eſſentiam, ſubſiſtentiam, ſubſtantiam, perſonam totidem nominibus reddit. eſſentiam quidem, οὐσίαν: ſubſiſtentiam, verò, οὐσίωσιν: ſubſtantiam, ὑπόστασιν: perſonam, πρόσωπον appellans. Ideo autem ὑποστάσεις Græci individuas ſubſtantias vocaverunt, quoniam cæteris ſubſunt, & quibuſdam quaſi accidentibus ſubpoſitæ ſubjectæque ſunt: atque idcirco nos quoque eas ſubſtantias nuncupamus, quaſi ſubpoſitas, quas illi ὑποστάσεις. quùmque etiam πρόσωπα nuncupent eaſdem ſubſtantias, poſſumus nos quoque nuncupare perſonas. Idem eſt igitur οὐσίαν eſſe, quod eſſentiam. idem οὐσίωσιν, quod ſubſiſtentiam. idem ὑπόστασιν, quod ſubſtantiam. idem eſt πρόσωπον, quod perſonam. Quare

autem

autem de irrationalibus animalibus Græcus ὑπόστα-σιν non dicat, ſicut nos de eiſdem nomen ſubſtantiæ prædicamus, hæc ratio eſt; quoniam nomen hoc melioribus applicatum eſt, ut aliqua, id quod eſt excellentius, tametſi non deſcriptione naturæ & ſecundum id quod ſubſiſtere, ὑφίστασθαι atque ſubſtare eſt; at certè ὑποστάσεως vel ſubſtantiæ vocabulis diſcerneretur. Eſt igitur & hominis quidem eſſentia, id eſt, οὐσία. & ſubſiſtentia, id eſt, οὐσίωσις. & ὑπόστασις, id eſt, ſubſtantia. & πρόσωπον, id eſt, perſona. οὐσία quidem atque eſſentia, quoniam eſt. οὐσίωσις verò atque ſubſiſtentia, quoniam in nullo ſubjecto eſt. ὑπόστασις verò atque ſubſtantia, quoniam ſubeſt cæteris, quæ ſubſiſtentiæ non ſunt, id eſt, οὐσιώσεις. eſt πρόσωπον atque perſona, quoniam eſt rationabile individuum. Deus quoque & οὐσία eſt & eſſentia; eſt enim, & maximè ipſe eſt, à quo omnium eſſe proficiſcitur. eſt οὐσίωσις, id eſt, ſubſiſtentia, ſubſiſtit enim nullo indigens. & ὑφίστασθαι, ſubſtat enim. Unde etiam dicimus unam eſſe οὐσίαν vel οὐσίωσιν, id eſt, eſſentiam vel ſubſiſtentiam deitatis; ſed tres ὑποστάσεις id eſt, tres ſubſtantias. Et quidem, ſecundum hunc modum, dixere unam trinitatis eſſentiam, tres ſubſtantias, treſque perſonas. Niſi enim tres in Deo ſubſtantias Eccleſiaſticus loquendi uſus excluderet, videretur idcirco de Deo dici ſubſtantia: non quod ipſe cæteris rebus quaſi ſubjectum ſubponeretur, ſed quod idem omnibus uti præeſſet, ita etiam quaſi principium ſubeſſet re-

bus, dum eis omnibus οὐσιῶσϑαι, vel ſubſiſtere ſubminiſtrat.

CAPUT IV.

Contra Neſtorium, unam eſſe Perſonam.

SEd hæc omnia idcirco ſint dicta, ut differentiam naturæ atque perſonæ, id eſt, οὐσίας atque ὑποστάσεως monſtraremus. quo verò nomine unumquodque oporteat appellari, Eccleſiaſticæ ſit locutionis arbitrium. Hoc interim conſtet, quòd inter naturam perſonamque differre prædiximus; quoniam, Natura eſt, cujuſlibet ſubſtantiæ ſpecificata proprietas; Perſona verò, rationabilis naturæ individua ſubſtantia. Hanc in Chriſto Neſtorius duplicem eſſe conſtituit, eo ſcilicet traductus errore, quod putaverit in omnibus naturis poſſe dici perſonam. Hoc enim præſumpto, quoniam in Chriſto duplicem naturam eſſe cenſebat, duplicem quoque perſonam eſſe confeſſus eſt. Qua in re eum falſum eſſe, quùm definitio ſuperius dicta convincat, tum hæc argumentatio evidenter ejus declarabit errorem. Si enim non eſt Chriſti una perſona, duaſque naturas eſſe manifeſtum eſt, hominis ſcilicet atque Dei; (nec tam inſipiens quiſquam, ut utramlibet earum ratione ſejungat) conſequitur ut duæ videantur eſſe perſonæ. eſt enim perſona, ut dictum eſt, naturæ rationabilis individua ſubſiſtentia. Quæ eſt igitur facta hominis Deique conjunctio? Num ita quaſi quùm duo corpora ſibimet

bimet apponuntur, ut tantum locis juncta ſint & nihil in alterum ex alterius qualitate perveniat? quem conjunctionis modum Græci κατὰ παράθεσιν vocant. Sed ſi ita humanitas divinitati conjuncta eſt, nihil horum ex utriſque confectum eſt, ac per hoc nihil eſt Chriſtus. At ſi, duabus perſonis manentibus, ea conjunctio, qualem ſuperius diximus, facta eſt naturarum, unum ex duobus effici nihil potuit. omnino enim ex duabus perſonis nihil unquam fieri poteſt. Nihil igitur unum ſecundum Neſtorium Chriſtus eſt, ac per hoc omnino nihil. quod enim non eſt unum, nec eſſe omnino poteſt: eſſe enim atque unum convertitur. & quodcunque eſt, unum eſt; etiam ea, quæ ex pluribus conjunguntur, ut acervus, chorus, unum tamen ſunt. Sed eſſe Chriſtum manifeſtè & veraciter confitemur. Unum igitur eſſe dicimus Chriſtum. Quod ſi ita eſt, unam quoque Chriſti ſine dubitatione perſonam eſſe neceſſe eſt. nam ſi duæ perſonæ eſſent, unus eſſe non poſſet. duos vero eſſe dicere Chriſtos, nihil eſt aliud, niſi præcipitatæ mentis inſania: cur enim omnino duos audeat Chriſtos vocare, hominem unum, alium Deum? vel cur eum, qui Deus eſt, Chriſtum vocat, ſi eum quoque, qui homo eſt, Chriſtum eſt appellaturus, quùm nihil ſimile, nihil habeant ex copulatione conjunctum? Cur ſimili nomine diverſiſſimis abutatur naturis, quùm ſi Chriſtum definire cogitur, utriſque (ut ipſe dicit) Chriſtis, non poſſit unam defi-

nitionis adhibere ſubſtantiam? Si enim Dei atque hominis diverſa ſubſtantia eſt, unumque in utriſque Chriſti nomen, nec diverſarum conjunctio ſubſtantiarum, unam creditur feciſſe perſonam, æquivocum nomen eſt Chriſti & nulla poteſt definitione concludi. Quibus autem unquam Scripturis nomen Chriſti geminatur? Quid vero novi, per adventum Salvatoris, effectum eſt? nam Catholicis & fidei veritas & raritas miraculi conſtat. Quam enim magnum eſt, quamque novum, quod ſemel nec ullo alio ſæculo poſſit evenire, ut ejus, qui ſolus eſt natura Deus, cum humana, quæ ab eo erat diverſiſſima, conveniret; atque ita, ex diſtantibus naturis, una fieret, copulatione, perſona. Secundum Neſtorii verò ſententiam, quid contigit novi? Servant, inquit, proprias humanitas divinitaſque perſonas. quando enim non fuit divinitatis propria humanitatiſque perſona? quando verò non erit? vel quid amplius in Jeſu generatione contigit, quàm in cujuſlibet alterius; ſi, diſcretis utriſque perſonis, diſcretæ etiam fuere naturæ? Ita enim, perſonis manentibus, illic nulla naturarum potuit eſſe conjunctio; ut in quolibet homine, cujus quùm propria perſona ſubſiſtat, nulla eſt ei, excellentiſſimæ ſubſtantiæ, conjuncta divinitas. Eſto verò, Deum ipſum Chriſti appellatione cur vocet, cur verò non elementa quoque ipſa ſimili audeat appellare vocabulo, per quæ Deus mira quædam quotidianis motibus operatur? An quia

irra-

irrationabiles ſubſtantiæ non poſſunt habere perſonam, quæ Chriſti vocabulum excipere poſſit? Nonne, in Sanctis hominibus ac pietate conſpicuis, apertus divinitatis actus cognoſcitur? Nihil enim intererit, cur non Sanctos quoque viros eadem appellatione dignetur, ſi, in aſſumptione humanitatis, non eſt una in conjunctione perſona. Sed dicat forſitan; illos quoque Chriſtos vocari fateor, ſed ad imaginem veri Chriſti. Quod ſi nulla ex homine atque Deo una perſona conjuncta eſt, omnes ita veros Chriſtos arbitrabimur, ut hunc, qui ex virgine genitus creditur. nulla quippe in hoc adunata perſona eſt, ex Dei atque hominis copulatione; ſicut nec in eis, qui Dei Spiritu de venturo Chriſto prædicebant, propter quod etiam ipſi quoque appellati ſunt Chriſti. Jam verò ſequitur, ut perſonis manentibus nullo modo à divinitate humanitas credatur aſſumpta. omnino enim disjuncta ſunt, quæ æquè perſonis naturiſque ſeparantur; prorſus, inquam, disjuncta ſunt: nec magis inter ſe homines boveſque disjuncti, quàm divinitas in Chriſto humanitaſque diſcreta eſt, ſi permanſere perſonæ. Homines quippe ac boves una animalis communitate junguntur: eſt enim illis ſecundum genus communis ſubſtantia, eademque in univerſalitatis collectione natura. Deo verò atque homini quid non erit diverſa ratione disjunctum, ſi, ſub diverſitate naturæ, perſonarum quoque credatur manſiſſe diſcretio? Non eſt igitur ſal-

vatum humanum genus, nulla in nos ſalus Chriſti generatione proceſſit. tot Prophetarum Scripturæ populum illuſere credentem. omnis veteris teſtamenti ſpernatur auctoritas, per quam ſalus mundo Chriſti generatione, promittitur. Non autem proveniſſe manifeſtum eſt, ſi eadem in perſona eſt, quæ in natura diverſitas. eundem quippe ſalvum fecit, quem creditur aſſumpſiſſe. nulla verò intelligi poteſt aſſumptio, ſi manet æquè naturæ perſonæque diſcretio. Igitur qui aſſumi manente perſona non potuit, jure non videbitur per Chriſti generationem potuiſſe ſalvari. Non eſt igitur, per generationem Chriſti, hominum ſalvata natura; quod credi nefas eſt. Sed quamquam permultæ ſint, quæ hunc ſenſum impugnare valeant atque perfringere, de argumentorum tamen copia hæc interim libaſſe ſufficiat.

CAPUT V.

Contra Eutychen, Corpus Chriſti ex Maria verè aſſumptum.

TRanſeundum quippe eſt ad Eutychen, qui quùm à veterum orbitis eſſet evagatus, in contrarium cucurrit errorem; aſſerens, tantum abeſſe ut in Chriſto gemina perſona credatur, ut ne naturam quidem in eo duplicem oporteat confiteri. ita quippe eſſe aſſumptum hominem, ut ea ſit adunatio facta cum Deo, ut natura humana non manſe-

manſerit. Hujus error ex eodem, quo Neſtorii, fonte prolabitur. nam ſicut Neſtorius arbitratur non poſſe eſſe naturam duplicem, quin perſona fieret duplex, atque ideo, quùm in Chriſto naturam duplicem confiteretur, duplicem credidit eſſe perſonam. ita quoque Eutyches non putavit naturam duplicem eſſe ſine duplicatione perſonæ. & quùm non confiteretur duplicem eſſe perſonam, arbitratus eſt, conſequens eſſe, ut una videretur eſſe natura. Itaque Neſtorius rectè tenens duplicem in Chriſto eſſe naturam, ſacrilegè confitetur duas eſſe naturas: Eutyches verò rectè credens unam eſſe perſonam, impiè credit unam quoque eſſe naturam. Qui convictus evidentia rerum, quandoquidem manifeſtum eſt aliam naturam eſſe hominis, aliam Dei, ait, duas ſe confiteri in Chriſto naturas ante adunationem, unam vero poſt adunationem. Quæ ſententia non apertè quod vult eloquitur. ut tamen ejus dementiam perſcrutemur; Adunatio hæc aut tempore generationis facta eſt, aut tempore reſurrectionis. Sed ſi, tempore generationis, facta eſt, videtur putare & antè generationem fuiſſe humanam carnem, non à Maria ſumptam, ſed aliquo modo alio præparatam; Mariam verò virginem appoſitam, ex qua caro naſceretur quæ ab ea ſumpta non eſſet. illam verò carnem, quæ ante fuerit, eſſe diviſam atque à divinitatis ſubſtantia ſeparatam. quùm ex virgine natus eſt, adunatam eſſe Deo, ut una videretur facta eſſe natura. Vel ſi hæc

ejus ſententia non eſt, illa eſſe poterit dicentis; duas ante adunationem, unam poſt adunationem, ſi adunatio generatione perfecta eſt,ut corpus quidem à Maria ſumpſerit, ſed, antequam ſumeret, diverſam deitatis humanitatiſque fuiſſe naturam: ſumptam verò unam factam, atque in divinitatis ceſſiſſe ſubſtantiam. Quod ſi hanc adunationem non putat generatione, ſed reſurrectione factam; rurſus id duobus fieri arbitrabitur modis, aut enim genito Chriſto & non aſſumente de Maria corpus, aut aſſumpta ab eadem carne, uſque dum reſurgeret, duas quidem fuiſſe naturas, poſt reſurrectionem unam factam. de quibus illud disjunctum naſcitur, quod interrogabimus hoc modo; Natus ex Maria Chriſtus aut ab ea carnem humanam traxit, aut minimè. ſi non confitetur ex ea traxiſſe, dicat quo homine indutus advenerit; utrumne eo, qui deciderat prævaricatione peccati, an alio? Si eo, de cujus ſemine ductus eſt homo; quem veſtita divinitas eſt? Nam ſi, ex ſemine Abrahæ atque David & poſtremo Mariæ, non fuit caro illa, qua natus eſt; oſtendat, ex cujus hominis ſit carne derivatus. quoniam, poſt primum hominem, caro omnis humana ex humana carne deducitur. Sed ſi quem dixerit hominem, à quo generatio ſumpta ſit Salvatoris, præter Mariam virginem,& ipſe errore confunditur, & adſcribere mendacii notam ſummæ divinitati, illuſus ipſe, videbitur; quando quod Abrahæ atque David promittitur in ſan-

ctis divinationibus, ut ex eorum ſemine toti mundo ſalus oriatur, aliis diſtribuit. quùm præſertim ſi humana caro ſumpta eſt, non ab alio ſumi potuerit, niſi unde etiam procreabatur. Si igitur à Maria non eſt ſumptum corpus humanum, ſed à quolibet alio, per Mariam tamen eſt procreatum, quod fuerat prævaricatione corruptum, ſuperius dicto repellitur argumento. Quod ſi non eo homine Chriſtus indutus eſt, qui pro peccati pœna ſuſtinuerat mortem; illud eveniet, ex nullius hominis ſemine talem potuiſſe naſci, qui fuerit ſine originalis pœna peccati. Ex nullo igitur talis ſumpta eſt caro unde fit ut noviter videatur eſſe formata. ſed hæc aut ita hominum viſa eſt oculis, ut humanum putaretur corpus, quod revera non eſſet humanum, quippe quod nulli originali ſubjaceret pœnæ. aut nova quædam vera, nec pœnæ peccati ſubjacens originalis ad tempus hominis natura formata eſt. Si verum hominis corpus non fuit, apertè arguitur mentita divinitas, quæ oſtenderet hominibus corpus, quod quùm verum non eſſet, tum fallerentur hi, qui verum eſſe arbitrarentur. At ſi nova veraque non ex homine ſumpta caro formata eſt, quo tanta tragœdia generationis? ubi ambitus paſſionis? Ego quippe, ne in homine quidem, non ſtulte fieri puto, quod inutiliter factum eſt. Ad quam verò utilitatem facta procreabitur tanta humilitas divinitatis, ſi homo, qui periit, generatione ac paſſione Chriſti ſalvatus non eſt, quo-

niam negatur aſſumptus? Rurſus igitur, ſicut ab eodem Neſtorii fonte Eutychis error principium ſumpſit, ita ad eundem finem relabitur. ut ſecundum Eutychen quoque non ſit ſalvatum genus humanum: quoniam non is qui æger eſſet, & ſalvatione curaque egeret, aſſumptus eſt. Traxiſſe autem hanc ſententiam videtur, ſi tamen hujus erroris fuit, ut crederet non fuiſſe corpus Chriſti verè ex homine, ſed extra atque à Deo in cœlo formatum; quoniam cum eo in cœlum creditur aſcendiſſe. quod exemplum continet tale; non aſcendit in cœlum, niſi qui de cœlo deſcendit.

CAPUT VI.

Quod nec divinitas in humanitatem, nec humanitas in divinitatem tranſlata eſt, nec utraque permixta.

SEd ſatis de ea parte dictum videtur, ſi corpus quod Chriſtus excepit, ex Maria non credatur aſſumptum. Si verò aſſumptum eſt ex Maria, neque permanſit perfecta humana divinaque natura; id tribus effici potuit modis: aut enim divinitas in humanitatem tranſlata eſt, aut humanitas in divinitatem, aut utraque in ſe ita temperatæ ſunt atque commixtæ, ut neutra ſubſtantia propriam formam teneret. Sed ſi divinitas in humanitatem tranſlata eſt, factum eſt, quod credi nefas eſt, ut in humanitatem, non immutabili ſubſtan-

tia

tia permanente, divinitas verteretur; & quod paſſibile atque mutabile naturaliter exiſteret, id immutabile permaneret; quod verò immutabile atque impaſſibile naturaliter creditur, id in rem mutabilem verteretur. Hoc igitur fieri nulla ratione contingit. Sed humana forſitan natura in deitatem videatur eſſe converſa. Hoc verò quî fieri poteſt, ſi divinitas in generatione Chriſti & humanam animam ſuſcepit & corpus? Non enim omnis res in rem omnem verti ac tranſmutari poteſt. nam quùm ſubſtantiarum aliæ ſint corporeæ, aliæ incorporeæ: neque corporea in incorpoream, neque incorporea in eam, quæ corpus eſt, mutari poteſt. nec verò incorporea in ſe invicem formas proprias mutant: ſola enim mutari tranſformarique in ſe poſſunt, quæ habent unius materiæ commune ſubjectum. neque hæc omnia, ſed ea quæ in ſe & facere & pati poſſunt: id verò probatur hoc modo; Neque enim poteſt æs in lapidem permutari, nec verò idem æs in herbam, nec quodlibet aliud corpus, in quodlibet aliud transfigurari poteſt; niſi & eadem ſit materia rerum in ſe tranſeuntium, & à ſe & facere & pati poſſint: ut quùm vinum atque aqua miſcentur, utraque ſunt talia, quæ actum ſibi paſſionemque communicent. poteſt enim aquæ qualitas à vini qualitate aliquid pati; Atque idcirco ſi multum quidem fuerit aquæ, vini verò paululum, non dicuntur immiſta, ſed alterum alterius qualitate corrumpitur. ſi quis enim

enim vinum fundat in mare, non miſtum eſt mari vinum, ſed in mare corruptum; idcirco, quoniam qualitas aquæ, multitudine ſui corporis, nihil paſſa eſt à qualitate vini, ſed potius in ſeipſam vini qualitatem propria multitudine commutavit. Si verò ſint mediocres ſibique æquales, vel paulo inæquales naturæ, quæ à ſe facere & pati poſſint, illæ miſcentur, & mediocribus inter ſe qualitatibus temperantur. Atque hæc quidem in corporibus, neque his omnibus, ſed tantùm quæ à ſe (ut dictum eſt) & facere & pati poſſunt, communi atque eadem materia ſubjecta. Omne enim corpus quod in generatione & corruptione ſubſiſtit, communem videtur habere materiam. ſed non omne ab omni, vel in omni, vel facere aliquid vel pati poteſt. Corporea verò in incorporea nulla ratione poterunt permutari, quoniam nulla communi materia ſubjecta participant, quæ ſuſceptis qualitatibus in alterutram permutetur. omnis enim natura incorporeæ ſubſtantiæ, nullo materiæ nititur fundamento. nullum verò corpus eſt, cui non ſit materia ſubjecta. Quod quùm ita ſit, quùmque ne ea quidem, quæ communem materiam naturaliter habent, in ſe tranſeant, niſi illis adſit poteſtas in ſe & à ſe faciendi & patiendi; multo magis in ſe non permutabuntur, quibus non modo communis materia non eſt, ſed quùm alia res materiæ fundamento nititur, ut corpus; alia omnino materiæ ſubjecto non egeat, ut incorporeum. Non igitur fieri

poteſt,

poteſt, ut corpus in incorporalem ſpeciem permutetur. nec verò fieri poteſt, ut incorporalia in ſeſe commiſtione aliqua permutentur. Quorum enim communis nulla materia eſt, nec in ſe verti ac permutari queunt. nulla autem eſt incorporalibus materia rebus. non poterunt in ſe igitur invicem permutari. Sed anima & Deus incorporeæ ſubſtantiæ rectè creduntur: Non eſt igitur humana anima in divinitatem, à qua aſſumpta eſt, permutata. Quod ſi neque corpus, neque anima in divinitatem potuit verti, nullo modo fieri potuit, ut humanitas converteretur in Deum. multo minus verò credi poteſt, ut utraque in ſeſe confunderentur; quoniam neque incorporalitas tranſire ad corpus poteſt, neque rurſus è converſo corpus ad incorporalitatem. quando quidem nulla his materia ſubjecta communis eſt, quæ alterutris ſubſtantiarum qualitatibus permutetur. At hi ita ajunt, Ex duabus quidem naturis Chriſtum conſiſtere, in duabus verò minimè. Hoc ſcilicet intendentes, quoniam quod ex duabus conſiſtit ita unum fieri poteſt, ut illa, ex quibus dicitur conſtare, non maneant; veluti quùm mel aquæ confunditur, neutrum manet, ſed alterum, alterius copulatione corruptum, quiddam tertium fecit: ita illud quidem quod ex melle atque aqua tertium fit, conſtare ex utriſque dicitur, in utriſque verò negatur. non enim poterit in utriſque conſtare, quando utrorumque natura non permanet. Ex utriſque enim conſtare poteſt, licet

licet ea, ex quibus conjungitur, alterutra qualitate corrupta ſint. Ex utriſque verò hujuſmodi conſtare non poterit, quoniam ea, quæ in ſe transfuſa ſunt, non manent, ac non ſunt utraque quibus conſtare videatur, quùm ex utriſque conſtent in ſe invicem qualitatum mutatione transfuſis. Catholici verò utrumque rationabiliter confitentur. nam & ex utriſque naturis Chriſtum & in utriſque conſiſtere. ſed in qua ratione dicatur, paulo poſterius explicabo. Nunc illud manifeſtum eſt, convictam eſſe Eutychis ſententiam eo nomine quod, quum tribus modis fieri poſſit, ut ex duabus naturis una ſubſiſtat; ut aut divinitas in humanitatem tranſlata ſit, aut humanitas in divinitatem, aut utraque permiſta ſint. Nullum horum modum fieri potuiſſe ſuperius dicta argumentatione declaratur.

CAPUT VII.

Chriſtum in utriſque & ex utriſque naturis conſiſtere.

REſtat ut, quemadmodum Catholica fides dicat, & in utriſque naturis Chriſtum & ex utriſque conſiſtere, doceamus. Ex utriſque naturis aliquid conſiſtere, duo ſignificat: Unum quidem, quùm ita dicimus aliquid ex duabus naturis jungi, ſicut ex melle atque aqua. id autem eſt ut ex quolibet modo confuſis, vel ſi una vertatur in alteram, vel ſi utræque in ſe miſceantur invicem, nullo tamen

men modo utraque permaneant. ſecundum hunc modum Eutyches ait, ex utriſque naturis Chriſtum conſiſtere. Alter vero modus eſt ex utriſque conſiſtendi, quod ita ex duabus junctum eſt, ut illa tamen, ex quibus junctum eſſe dicitur, maneant, nec in alterutra vertantur; ut quùm dicimus, coronam ex auro gemmiſque compoſitam. Hîc neque aurum in gemmas tranſlatum eſt, neque in aurum gemma converſa, ſed utraque permanent, nec formam propriam derelinquunt. talia ergo, ex aliquibus conſtantia, in his conſtare dicimus, ex quibus conſiſtere prædicantur. tunc enim poſſumus dicere coronam gemmis auroque conſiſtere; ſunt enim gemmæ atque aurum, quibus corona conſiſtat. nam in priore modo, non eſt mel atque aqua in quibus illud, quod ex utriſque jungitur, conſtet. Quùm igitur utraſque manere naturas in Chriſto fides Catholica confiteatur, perfectaſque eaſdem perſiſtere, nec alteram in alteram tranſmutari; jure dicit & in utriſque naturis Chriſtum, & ex utriſque conſiſtere. in utriſque quidem, quia manent utræque: ex utriſque verò, quia utrarumque adunatione manentium una perſona fit Chriſti. Non autem ſecundum eam ſignificationem ex utriſque naturis Chriſtum junctum eſſe fides Catholica tenet, ſecundum quam Eutyches pronuntiat. Nam ille talem ſignificationem conjunctionis ex utraque natura ſumit, ut non confiteatur in utriſque conſiſtere, neque utraſque manere: Catholicus

verò

verò eam ſignificationem ex utriſque conſiſtendi ſumit, quæ illi ſit proxima, eamque conſervet, quæ in utriſque conſiſtere confitetur. Æquivocum igitur eſt, ex utriſque conſiſtere, ac potius amphibolum & gemina ſignificatione diverſa deſignans. una quidem ſignificatione, non manere ſubſtantias, ex quibus illud quod copulatum eſt dicatur eſſe conjunctum. alio modo ſignificans ita ex utriſque conjunctum, ut utraque permaneant. Hoc igitur expedito æquivocationis atque ambiguitatis nodo, nihil eſt ultra quod poſſit opponi, quin id ſit, quod firma veraque fides Catholica continet; Eundem Chriſtum hominem eſſe perfectum, eundem Deum: eundemque, qui homo ſit perfectus atque Deus, unum eſſe Deum ac Dei filium; nec quaternitatem trinitatis aſtrui, dum homo additur ſupra perfectum Deum, ſed unam eandemque perſonam, numerum trinitatis explere. ut quùm humanitas paſſa ſit, Deus tamen paſſus eſſe dicatur: non quòd ipſa deitas humanitas facta ſit, ſed quod à deitate fuerit aſſumpta. Item qui homo eſt, Dei filius appellatur, non ſubſtantia divinitatis ſed humanitatis, quæ tamen divinitati naturali unitate conjuncta eſt. Et quùm hæc ita intelligentia diſcernantur permiſceanturque, tamen unus idemque & homo ſit perfectus & Deus. Deus quidem, quòd ipſe ſit ex patris ſubſtantia genitus: homo verò, quòd ex Maria ſit virgine procreatus. Itemque qui homo, Deus; eo quod à Deo fuerit aſſumptus.

ptus. & qui Deus, homo; quoniam veſtitus homine ſit: quùm in eadem perſona aliud ſit divinitas quæ ſuſcepit, aliud, quam ſuſcepit, humanitas: idem tamen Deus atque homo eſt. Nam ſi hominem Chriſtum intelligas, idem homo eſt atque Deus; quoniam homo ex natura, Deus aſſumptione. Si verò Deum intelligas, idem Deus eſt atque homo; quoniam natura Deus eſt, homo aſſumptione. Fitque in eo gemina natura geminaque ſubſtantia, quoniam homo Deus: unaque perſona; quoniam idem homo atque Deus. Mediaque hæc eſt inter duas hæreſes via, ſicut virtutes quoque medium tenent. omnis enim virtus in medio rerum decore locata conſiſtit; ſiquidem vel ultra, vel infra, quam oportuerit, fiat, à virtute diſceditur. medietatem igitur virtus tenet. Quocirca ſi quatuor hæc neque ultra eſſe poſſunt, ut in Chriſto, aut duæ naturæ ſint duæque perſonæ, ut Neſtorius ait: aut una perſona unaque natura, ut Eutyches ait: aut duæ naturæ, ſed una perſona, ut Catholica fides credit: aut una natura duæque perſonæ. Quùmque duas quidem naturas duaſque perſonas in ea, quæ contra Neſtorium dicta eſt, reſponſione, convicerimus: Unam verò perſonam unamque naturam eſſe non poſſe, Eutyche proponente, monſtraverimus; neque tam amens quiſquam huc uſque exſtiterit, ut unam in eo naturam crederet, ſed geminas eſſe perſonas; Reſtat ut ea ſit vera, quam fides Catholica pronuntiat;

O gemi-

geminam ſubſtantiam ſed unam eſſe perſonam. Quia verò paulo ante diximus Eutychen confiteri duas quidem in Chriſto ante adunationem naturas, unam verò poſt adunationem. Quùmque hunc errorem duplicem interpretaremur celare ſententiam, ut hæc adunatio aut generatione fieret, quùm ex Maria corpus hominis minime ſumeretur, aut ſumpto quidem ex Maria per reſurrectionem fieret adunatio. de utriſque quidem partibus idoneè, ut arbitror diſputatum eſt. Nunc quærendum eſt, quomodo fieri potuerit, ut duæ naturæ in unam ſubſtantiam miſcerentur.

CAPUT VIII.

Quis fuerit ſtatus vitæ Chriſti.

VEruntamen eſt etiam nunc & alia quæſtio, quæ ab his inferri poteſt, qui corpus humanum ex Maria ſimptum eſſe non credunt, ſed alias fuiſſe ſequeſtratum, præparatumque quod in adunatione ex Mariæ utero gigni atque proferri videretur. Ajunt enim, ſi ex homine ſumptum eſt corpus, homo verò omnis ex prima prævaricatione non ſolum peccato & morte tenebatur, verum etiam affectibus peccatorum erat implicitus; eaque illi fuit pœna peccati, ut quum morte teneretur obſtrictus, tamen eſſet reus etiam voluntate peccandi; cur in Chriſto neque peccatum fuit, neque voluntas ulla peccandi? Et omnino habet animad-

nimadvertendam dubitationem talis quæſtio. Si enim ex carne humana Chriſti corpus aſſumptum eſt, dubitari poteſt, quænam hæc caro quæ aſſumpta ſit, eſſe videatur. eum quippe ſalvavit quem etiam aſſumpſit. Sin verò talem hominem aſſumpſit, qualis Adam fuit ante peccatum, integram videtur humanam aſſumpſiſſe naturam, ſed tamen quæ medicina penitus non egebat. Quomodo autem fieri poteſt, ut talem aſſumpſerit hominem, qualis Adam fuit, quùm in Adam potuerit eſſe peccandi voluntas atque affectio? unde factum eſt, ut etiam prætergreſſis divinis præceptis inobedientiæ delictis teneretur aſtrictus. In Chriſto verò ne voluntas quidem ulla creditur fuiſſe peccandi: quùm præſertim ſi tale corpus hominis aſſumpſit, quale Adæ ante peccatum fuit, non debuerit eſſe mortalis: quoniam Adam ſi non peccaſſet, mortem nulla ratione ſenſiſſet. Quùm igitur Chriſtus non peccaverit, quærendum eſt cur ſenſerit mortem, ſi Adæ corpus, antequam peccaret, aſſumpſit. Quod ſi talem ſtatum ſuſcepit hominis, qualis Adæ poſt peccatum fuit, videtur etiam in Chriſto non defuiſſe neceſſitas ut & delictis ſubjiceretur & paſſionibus confunderetur, obductiſque judicii regulis bonum à malo non ſincera integritate diſcerneret, quoniam has omnes pœnas Adam delicti prævaricatione ſuſcepit. Contra quos reſpondendum eſt, tres intelligi hominum poſſe ſtatus. Unum quidem Adæ ante delictum,

ctum, in quo tametſi ab eo mors aberat, nec adhuc ullo ſe delicto polluerat, poterat tamen in eo voluntas eſſe peccandi. alter verò eſt, in quo mutari potuiſſet, ſi firmiter in Dei præceptis manere voluiſſet: tunc enim addendum foret, ut non modo non peccaret, aut peccare vellet, ſed nec poſſet quidem aut peccare, aut velle delinquere. Tertius ſtatus eſt poſt delictum, in quo mors illum neceſſario ſequuta eſt, & peccatum ipſum voluntaſque peccati. Quarum ſummitatum atque contrariorum hæc loca ſunt, is ille ſtatus, qui præmium eſſet, ſi in præceptis Dei Adam manere voluiſſet. & is, qui pœnæ fuit quoniam manere noluit: in illo enim nec mors eſſet, nec peccatum, nec voluntas ulla peccandi. in hoc verò, & mors & peccatum & delinquendi omnis affectio, omniaque in perniciem prona, nec quicquam in ſe opis habentia, ut poſt lapſum poſſet aſſurgere. Ille verò medius ſtatus, in quo præſentia quidem mortis vel peccati aberat, poteſtas verò utriuſque conſtabat, inter utrumque ſtatum eſt collocatus. Ex his igitur tribus ſtatibus Chriſtus corporeæ naturæ ſuæ ſingulas quodammodo indidit cauſas: Nam quod mortale corpus aſſumpſit, ut mortem à genere humano fugaret, in eo ſtatu ponendum eſt, quod poſt Adæ prævaricationem pœnaliter inflictum eſt. Quod vero non fuit in eo voluntas ulla peccati, ex eo ſumptum eſt ſtatu, qui eſſe potuiſſet, niſi voluntatem inſidiantis fraudibus applicaſſet. Reſtat igitur

tur tertius ſtatus, id eſt, medius: ille ſcilicet, qui eo tempore fuit, quùm nec mors aderat & adeſſe poterat delinquendi voluntas. In hoc igitur Adam talis fuit, ut manducaret ac biberet, ut accepta digereret, ut laberetur in ſomnum & alia quæ ei non defuerunt, humana quidem ſed conceſſa, & quæ nullam pœnam mortis inferrent. Quæ omnia habuiſſe Chriſtum dubium non eſt. nam & manducavit & bibit & humani corporis officio functus eſt. Neque enim tanta indigentia in Adam fuiſſe credenda eſt, ut, niſi manducaſſet, vivere non potuiſſet: ſed ſi ex omni quidem ligno eſcam ſumeret, ſemper vivere potuiſſet, hiſque non mori. idcirco Paradiſi fructibus indigentiam explebat. Quam indigentiam fuiſſe in Chriſto nullus ignorat, ſed poteſtate non neceſſitate. Et ipſa indigentia ante reſurrectionem in eo fuit: poſt reſurrectionem verò talis exſtitit, ut ita illud corpus immutaretur humanum, ſicut Adæ, præter prævaricationis vinculum, mutari potuiſſet. quodque nos ipſe dominus Jeſus Chriſtus votis docuit optare, ut fiat voluntas ejus ſicut in cœlo & in terra, ut adveniat ejus regnum & nos liberet à malo. Hæc enim omnia illa beatiſſima humani generis fideliter credentium immutatio deprecatur.

Hæc ſunt quæ ad te de fidei meæ credulitate ſcripſi. Qua in re ſi quid perperam dictum eſt, non ita ſum amator mei, ut ea quæ ſemel effuderim, meliori ſententiæ anteferre contendam. Si enim

 nihil

nihil eſt ex nobis boni, nihil eſt quod in noſtris ſententiis amare debeamus. Quod ſi ex illo cuncta ſunt bona, qui ſolus bonus eſt, illud potius bonum eſſe credendum eſt, quod illa incommutabilis bonitas atque omnium bonorum cauſa perſcribit.

EXPLICIT.

INDEX
RERUM ET VERBORUM
In libros v. Conſolationis Philoſophiæ & Opuſcula ſacra Boëtii.

A.

ABraham electus, ex quo Chriſtus naſceretur. pag. 177
Achilles fratris thalamos Phrygiæ ruinis piavit. 117
Adæ peccatum. 175, 176. *prævaricatio, pœna.* 176
Adam ante peccatum licet non manducaſſet, vivere potuit. 213
Adverſa fortuna plus prodeſt quàm ſecunda. 46
Ædes ſacræ perfugium reis. 10
Æterna lex quid ſanciat. 101
Æternitati nullus numerus comparari poteſt. 44
Æternitatis definitio. 137. *& temporis differentia.* ibid.
Æternus mundus quomodo Platoni. 138
Agamemnon natæ jugulum fœderat. 117
in Agrorum multorum poſſeßione non eſt beatitudo. cur. 35
Albinus conſularis à Boëtio ſervatus. 10, 12
Alcibiadis ſuperficie pulcrum corpus, intus fœdum. 63
Alteritas principium eſt pluralitatis. 149
Amici non virtute ſed fortuna conciliantur. 59
Amor omnia ligat in cœlo & in terris. 47. *ipſe eſt lex ſibi.* 85
Anaxagoræ fuga. 7
Angelorum caſus. 175
Animæ humanæ quomodo plus minuſve liberæ. 122. *quomodo inſcitiæ nube caligant.* ibid. *cœlo fruentis gaudium.* 45. *mundi deſcriptio.* 68
Animal omne mortem vitare conatur. 76
Animarum ſupplicia poſt defunctum morte corpus. 101
Anni decem mille æternitati comparari non poſſunt. 44
Antoninus Caracalla Papinianum occidit. 59
Arbitrii libertas ineſt omnibus hominibus. 122
Arbitrium & libertatem ſimul eſſe difficile cogitatur. 123
Arbores quod bonum eſt ſibi quærunt. 77. *trahunt alimenta radicibus.* ibid. *ſemine multiplicantur.* ibid.
Arcturi ſidera. 105
Arii hæreſis. 173
Ariſtoteli quid ſit Caſus. 120. *mundus cœpit nec deſinet.* 137
in Athenienſium repub. populus imperabat. 16
Avaritiæ nihil ſatis eſt. 56
Avaritiam opes non explent. 41
Avarus lupo ſimilis. 96
Avis è cavea ſtatim evolat naturaliter. 53

B.

BAſilius delator Boëtii. 10
Beatitudo rerum mortalium, miſera. 32.

ra. 32. *non eſt in fortuitis.* ibid. *quid ſit.* 50. *quare in voluptate Epicuro.* 51. *in ſummo Deo.* 70. *& Deus idem.* 74
*Boëtii bibliotheca.*8,17. *magiſtratus bonis utilis.* 9. *oppreſſionem quæ mala ſecuta ſint.*14. *ingenium & facundia. liberi conſules.* ibid. *liberi conſulares.* 30. *etiam felicis animum aliquid ſemper angebat.* 54. *delator Decoratus.* 56
*Boëtius Eleaticis & Academicis ſtudiis innutritus.*3. *aſtrorum & naturalis ſcientiæ peritus.* 4. *ſtupore preſſus lethargum patitur.*4. *decreta philoſophiæ in actum transferre voluit.*9. *in magiſtratu ſprevit pro jure potentiorum minas.*ibid. *Conigaſtum, Triguillam & alios barbaros à nocendo compeſcuit. provincialium fortunas, Campaniam provinciam, Paulinum & Albinum conſulares fovit.* 9, 10. *cujus criminis accuſatus. quæ accuſationis ſeries.* 11. *ſenatus Romani innocentiam defendit.* ibid. *abſens inauditus, indefenſus morti ac proſcriptioni damnatur.*13. *ſacrilegii quoque accuſatur.*ibid. *affluentia & ſplendore fortunæ circumdatus.* 25. *miſer non eſt. deſolatur parente, curæ eſt ſummis viris. affinis fit principum civitatis. felix ſoceris, conjuge, liberis maſculis. ſumit in adoleſcentia maximas dignitates. duos filios conſules vidit. largitionem exhibet populo.* 28. *non per ambitionem dignitates expetiit, ſed materiam gerendis rebus optavit.* 42. *vulgi clamoribus non excitatur.* 148
*Bona humana ex omni parte integra non ſunt.*29. *imagines ſunt ſummi boni.* 67
*Boni potentes, mali imbecilles.*87. *potentes ſoli ſunt.*93. *dii ſunt. beati.* 95. *ſemper ad Deum convertuntur, ut finem ſuum.* 115
*Boni ac beatitudinis una & eadem ſubſtantia.*74. *ipſius definitio.*79. *nihil eſt ex nobis.* 214
Bonis oppreſſis ſcelerati exultant. 14
*in Bono ipſo ſita eſt Dei ſubſtantia.*74
Bonorum humanorum conditio anxia. 31
Bonum quam diverſè omnes homines petant. 50. *quomodo diverſis ſtudiis petitur.* 52. *& quidem naturaliter.* 53. *perfectum beatitudo eſt.*70. *quid ſit.*74. *& unum idem eſt.* 75. *ſummum, ad quod omnia feſtinant.* 79. *eſt finis rerum omnium.*ibid. *ſummum regit omnia fortiter & diſponit ſuaviter.* 82. *omne quod juſtum.* 100
Bootes plauſtra tardius legit. 105
Buſiris ab Hercule mactatus. 40

C.

Campania provincia ab inopia liberata. 10
Canii mors. 7. *præclarè dictum.* 11
Caput quare homini erectum. 136
Caſus quid ſit. nihil eſſe. 120. *quid Ariſtoteli.* ibid. *definitio.* 121
Catoni victa cauſa placuit, diis victrix. 110
Caucaſum montem fama reip. Rom. non tranſcendit. 43
Chriſti vitæ ſtatus. 210
Chriſtus à patre miſſus ad ſalvandos homines. 179. *baptizatus.* 180. *diſcipulos eligit.* ibid. *ex utriſque & in utriſque naturis conſiſtit.* 206.

206. *quodnam corpus aſſumpſerit.* 211. *quomodo.* 212
Claritas quomodo bonum. 50
ad Cœleſte exemplar vita formanda. 9, 47, 113
in Cœlo cœleſtibuſque mira concordia & conſtantia. 113. *ut & in elementis & anni partibus.* ibid.
Cœlo comparata terra omnis, punctum eſt. 42
Cœlum patria hominum. 16, 88. *reſpiciendum.* 63
Cognitio eſt in cognoſcente, non in rebus. 131
Conceptio communis animi quid ſit. 166. *quotuplex.* ibid.
Conigaſti impetus in imbecillium fortunas. 9
Conſtantis viri deſcriptio. 7, 8
Conſtat genitum nihil. 29
Conſulare imperium abolitum. 79
Conſulatu functus non ideo apud barbaros honoratur. 57
Conſulatus filiorum Boëtii deſcriptio. 28
Corporea in incorporea mutari non poſſunt. 204
Corporibus aliis dulcia, aliis amara conveniunt. 110
Corporis voluptates plenæ anxietatis & pœnitentiæ. 62. *bona fragilia ſunt. his homo vincitur ab animantibus.* 63
Corpus triduanæ febris igniculo diſſolvitur. 63
Correctio pravorum morum, cæteris optimum exemplum. 100
Culpæ morbi ſupplicio reſecandi. 103
Cura rerum terrenarum mentem occæcat. 4
Cyprianus Albini conſular. delator. 10
Cyro Crœſus formidabilis, mox miſerandus. 26

D.

Decoratus ſcurra, delator Boëtii. 56. *cum eo gerit magiſtratum.* ibid.
Dei frænis agi, ſumma libertas eſt. 16. *ſubſtantia in ipſo bono ſita.* 74. *nomen.* 80. *ſcientiæ præſtantia.* 139. *providentiæ deſcriptio.* 106. *& deinceps.*
Deo conſimilem fieri. 13. *regente, omnia voluntariè parent.* 81. *omnia præſentia.* 123. *prætermiſſo nullum rectum exordium.* 68. *nihil naturam ſervans contraïre conatur.* 81. *nihil obſiſtere valet.* 82. *quomodo colloquuntur homines.* 127. *ſemper æternus ac præſentarius ſtatus.* 139. *in eo rectæ poſitæ ſunt ſpes preceſque.* 143
Deus providentia ſua omnia regit. 14, 15. *ſi eſt, unde mala? ſi non eſt, unde bona?* 12. εἷς κοίρανος, εἷς βασιλεύς. 16. *operi ſuo præſidet.* 18. *omnium operum mundi auctor.* 61. *invocandus in principio omni.* 68. *ſummi perfectique boni pleniſſimus.* 70. *& beatitudo idem.* 74. *ad regendum nullis adminiculis eget.* 81. *per bonum cuncta diſponit.* ibid. *omnium potens. malum facere non poteſt.* 82. *omnia ſcit & poteſt, ſed bona tantum vult.* 87. *ſervator bonorum, malorum depulſor.* 110. *dat unicuique quod convenit.* ibid. *ad bonum dirigens cuncta providentia ſua cœleſtia ac terrena moderatur ac regit.* 113, 114. *ſol dicitur verus.* 123. *eſt ipſum quod eſt.* 156. *ipſum eſt, quod eſt juſtum.* 156. *creavit omnia.* 174. *& materia*

perfecto intellectu intelligi non poſſunt. 186. eſt οὐσία, οὐσίωσις, ὑφίστασθαι. 193. rectè officia rerum omnium partitus eſt. 18. ſtabilis manens dat cuncta moveri. 68. pulcerrimus pulcrum mundum formavit. ibid. ſerenum & requies piis. finis, principium, vector, dux, ſemita idem & terminus. 69. requies, portus, aſylum. 74. præterita, præſentia & futura omnia uno ictu mentis videt. 123. conditis rebus quomodo antiquior. 138. ad bonum cuncta diſponit & in ſui ſimilitudinem retinere feſtinat. è repub. ſua omne malum eliminat. 113. quæ prænoſcit fiunt. quomodo. 140. bonis præmia, malis ſupplicia diſpenſat. judex. cunctorum inſpector. 141

Differentiæ ubi abſunt, abeſt pluralitas. 160

Dignitas deſpectiores improbos facit. 57, 58

Dignitates improbis collatæ mirè nocent. 39. peßimis ſæpius conferuntur. 40. bonos per ſe non faciunt. collatæ improbis, oſtendunt eos indignos, ut imperatoria Neronem. 41

in Dignitatibus non eſt bonum. nec in potentia. cur. 39, 56, 57, 63

Diis victrix cauſa placuit, victa Catoni. 110

Diluvium. 177

Dionyſius regni metum è gladio ſupra caput pendente exprimebat. 59

Diverſum dicitur vel genere, vel ſpecie vel numero. 149

Divina mens dat omnibus naturis formas, cauſas, ordinem. 106. in divina ſubſtantia non eſt numerus. 153

Divinæ menti propinquiora, minus fatum participant. quare. 108. ſimplicitas res omnes dirigit. 109. mutabiles coërcet. ibid. potentiæ ſoli mala bona ſunt. 112

Divinitas ſumma, eadem ſumma beatitudo. 72. in humanitatem non eſt converſa in Chriſto. 203

Divites ſitiunt, frigeſcunt, cura diſtringuntur. divitiis ſuis mortui privantur. 55

Divitiæ effundendo magis nitent. 34. pauperes faciunt quos relinquunt. ad alium ſine paupertate alterius non veniunt. ibid. poßidentibus nocuerunt. 37. anxiè poßidentur. ibid. primorum hominum quæ. 38. eripiuntur invitis. 55

Divitiarum avidi mores, error. 64

Divitias nemo totas habere poteſt. 34

Divitiis homines non ſatiantur. 26. earum cupido finem non habet. 27

Dolia duo in Iovis limine. 26

Duo vera. liberum arbitrium & præſcientia. 127

E.

in Electione boni homines falluntur. 64

Elementa inter ſe ligat Deus. 68

Epicurei & Stoici veſtem Philoſophiæ diſciderunt. 6

Epicurus quare beatitudinem in voluptate conſtituerit. 51

Ἕπου θεῷ, Pythagoricum. 13

Eruditi hominis eſt, res noſſe ut ſunt. 150

Eſt id quod eſt, quod non eſt ex hoc atque hoc. 151

inter Eſſe & Eſt differentia. 167. Eſſe ipſum nihil præter ſe habet admix-

admixtum. ibid. *eſſe omnium rerum ex primo bono fluxit.* 170
Eventurum quomodo eſt quod Deus videt. 140
Euphrates & Tigris ex uno fonte fluunt. 121
Euripidis ſententia de carente liberis. 62
Eutychis & Neſtorii hæreſes. 180. *error oſtenditur.* 198. & ſeqq.
Ἐξαῦδα μὴ κεῦθε νόῳ. 8
Exilii locus, incolentibus patria eſt. 32
Exiſtimatio bona, prima omnium deſerit infelices. 14

F.

F*Ama hominis longè non extenditur.* 42. *intra unius gentis terminos coarctata.* ibid. *cum æternitate comparata, nulla eſt.* 43. *nihil poſt mortem prodeſt.* ibid.
Fatum quid. 107. *deſcribitur.* ibid. *quibus exerceatur.* ibid. *ſingula digerit in motum & ordinem.* ibid. *excedunt, quæ ſunt propinqua primæ divinitati.* 108
Felicem fuiſſe, infortunium ſummum eſt. 30
Felicitas perfecta quæ ſit. 67. *non eſt in his caducis rebus.* ibid. *indignè acta quoſdam perdidit.* 112. *ſolida perfectaque, Deus.* 170
Felicitatis humanæ forma. 50. *veræ deſcriptio.* 65
Filii Boëtii ambo conſules. conſulatus eorum deſcriptio. 28. *conſulares.* 30. *ingenii vel paterni vel aviti participes.* ibid.
Finis rerum omnium, quis ſit. 79. *rerum omnium, ipſum bonum.* ibid.
Forenſes querimoniæ ferè ob ereptam pecuniam. 55
Forma minimè perdurat. 63
Forma divinæ ſubſtantiæ qualis. 82
Formæ ſubjectæ eſſe non poſſunt. 151
Fortuna familiarem ſe præbet, ut mox fallat. 22. *ab adytis Philoſophiæ pellenda.* 23. *injuſtè accuſatur ab hominibus. & quare.* ibid. *fors non eſt, ſi ſemper manet.* 24. *conſtans eſſe non poteſt. felicia regna vertit.* 26. *adverſa plus hominibus prodeſt, quam proſpera.* 46. *utraque bona.* 115. *quia aut exercet aut corrigit.* ibid.
Fortunæ eventum, non rerum merita ferè omnes ſpectant. 12. *mores & natura.* 23. *effectus.* ibid. *verba ad Boëtium.* 25. *bona, non ſunt propria hominis.* ibid. *vis & ludus, rota.* 26. *bonæ & malæ comparatio.* 46
Fraudulenter ſurripiens, vulpeculæ comparatur. 96
Frontibus notas inſigniti rei. 10

G.

G*Audentius & Opilio, Boëtii delatores.* 10
Gaudium & lætitiæ, quibuſdam ſummum bonum. 50
Gemmæ felicitatem non pariunt. quare. 35
Genitum nihil conſtat. 29
Gigantes laceſſentes cælum. 82
Gloria non adfert felicitatem. cur. 42, 63. *longè non extenditur.* 43. *nihil ad mortuos pertinet.* 44. *fallax & ſæpe turpis. nihil ſapientis conſcientiæ adjicit.* 60
Gratiam divinam humilitate promeremur. 127

H.

HErcules Buſiridem mactat. 40
Herculis laborum deſcriptio. 117
Herodes rex, non Iudæus ſed ex Gentibus. 179
Homines ſui memores facit Philoſophia. 5. *natura feruntur ad ſummum bonum.* 52. *æquè nobiles.* 61. *falluntur in electione boni.* 64
Homini nihil pretioſius ſeipſo. 32. *ejus definitio.* 19
Homo vitiis transformatur in brutum. lupum, canem, &c. 96. *Deo mente conſimilis.* 36. *cum ſe cognoſcit, cæteris tùm rebus antecellit.* 37. *ſed velut ebrius, ſummum bonum petit.* 51. *ſolus habet erectum caput.* 136. *ſolus ſtat recto corpore.* ibid. *non eſt id quod eſt.* 151
Honoribus popularibus propria dignitas non ineſt. 57
Humana bona anxiè poßidentur. 31. *ratio ſubmittenda divinæ menti.* 136.
Humanæ animæ à fato liberiores ſunt cum ſpeculantur Deum. 122. *minus verò, cum corporibus & terrenis colligantur.* ibid. *extrema ſervitus cum vitiis deduntur.* ibid. *à Deo averſæ, miſeræ.* ibid.
Humanitas in Chriſto, non eſt in divinitatem converſa. 203
Humanum genus omnibus terrenis præſtat. 37. *reparatur à Chriſto.* 177
Humilitate divinam gratiam promeremur. 127

I.

IAcob habitavit Ægyptum. 178
Idem dicitur, vel genere vel ſpecie vel numero. 149
Ignis cur ſurſum feratur. 77. *omnem refugit ſectionem.* 78
Ignorantia, erroris & admirationis cauſa. 105
Imaginabile, univerſum eſſe non poteſt. 135
Imaginatio aliter corpus aliquod judicat quam ſenſus, ratio, &c. 131. *quomodo.* 132. *animantibus mobilibus ceßit.* 134
Improbi dignitates commaculant. 57. *infeliciores ſi impuniti permaneant.* 100. *habent aliquid boni cùm puniuntur.* ibid. *nihil mali cauſa faciunt.* 109. *miſerandi.* 103
Improbis præmium, nequitia. 95
Improbo omnis fortuna mala. 116
Improbos puniri juſtum. 100
Improbus omnis ſupplicio dignus. 102. *infelix.* ibid.
Impunitas improborum, aliquid mali. 100
Inconſtans ac levis, avibus ſimilis. 96
Indigentia replenda ſolùm. 35
Infelices bona exiſtimatio prima omnium deſerit. 14
Infeliciores qui faciunt quam qui patiuntur injuriam. 102
ad Inferos deſcenſus Orphei deſcriptio. 84
Infortunii genus maximum fuiſſe felicem. 30
Injuria, inferentis miſeria eſt. 102
Injuſtum omne, malum eſt. 100
Intellectus aliter corpus contuetur quam ſenſus, ratio, &c. 131, 132. *agens eſt non patiens.* 133. *divinus nihil in rebus præſcitis mutat.* 139
Intelligentia quomodo cognoſcit. 131, 132. *ſola, divini generis eſt.* 134

Iræ intemperans, leonis animum geſtat. 96
Iudicium omne judicantis actus eſt. 132
Ius nemo habet niſi in corpus & fortunam. 39

L.

LApidum adhærendi ſibi mutuo cura. 78
Laus creatoris, cibus eſt, delectatio & opus beatorum. 182
Leges, rectè præmia pœnaſque proponunt. 142
Leonibus manſuetis interdum feritas redit. 53
Lex æterna quid ſanciat. 101. *carcer, &c. debentur pernicioſis civibus.* 104
Liberè fit ex parte rei, quod neceſſarium fit ex parte Dei. 140
Libertas arbitrii conceſſa omnibus hominibus. 122
Liberi Boëtii conſulares. 30
Liberorum uxoriſque jucunditas ingrata. quare. 62
Libidinibus fœdis immerſus, ſues refert. 96
Litigiis ſe exercens, cani comparatur. 96
Locus exſilii, incolentibus patria eſt. 32

M.

MAla unde, ſi bonus rerum rector exiſtat. 86
Mali imbecilles, boni potentes. 87, 91. *poſſunt mala.* 92. *nihil poſſunt.* 93. *convertuntur in belluas.* 96. *infeliciores adepti id quod cupiebant.* 98. *malos bonos faciunt.* 112
Mali cauſa nihil fit, etiam ab improbis. 109
Malis ſævientibus nihilominus ſapienti corona non decidet. 95. *improbitas ſupplicium.* 96
Malorum poßibilitas non eſt potentia. 93. *pœna inſeparabilis.* 95. *triplex infortunium; velle, poſſe, perficere ſcelus.* 99. *utraque fortuna bonis utilis.* 115
Manichæorum hæreſis. 174
M. Tullii ætate quo ſe extenderat fama reipublicæ Romanæ. 43
Maria virgo electa, ut eſſet mater Chriſti. 179. *ex ea Chriſti corpus.* 199, 200
ſecundum Materiam nihil eſſe dicitur, ſed ſecundum formam. 151
Materia & Deus perfecto intellectu intelligi non poſſunt. 186
Mathematica, ſpeculativæ pars quæ ſit. 150
Medicina non ſemper ægris adfert ſalutem. 148
Medico vulnus detegendum. 8
Medicus ſcit quid ægro conveniat, Deus homini. 110
Mediocritas vitæ eligenda. 33
Medulla, quia mollißima, interius reconditur. 77
Melioribus animus conformandus. 101
Mens humana tollitur ſupra dorſum ætheris. 88. *veritatis amore flagrat.* 127. *Stoïcis agit per corporum imagines.* 133. *quod falſum eſt.* ibid. *dividit, recolligit. caput ſummis inſerit.* ibid.
Mentem occæcat rerum terrenarum cura. 4
Mentes hominum immortales. 33
Mentis humanæ vires. 87
Miſer nemo, niſi talem ſe putet. 31

Miſeri

Miſeri mala ſua merito perferre creduntur. 14. *ii qui ſupplicio digni ſunt.* 102
Miſeria infinita, quæ æterna. 99
Miſeros facit turpitudo. 94
Mores probi præmia ſua ſemper habent. 94
Mors, quæ felix. 1. *ſpernit gloriam.* 45. *ſumma infimis æquat.* ibid. *ultrò ipſa properat.* 103
Mortem ſæpe natura fugit, voluntas amplectitur. 78
Moyſi Deus revelavit originem generis humani. 175
Mundus à Deo regitur. 80. *Ariſtoteli nec umquam cœpit nec deſinet.* 137. *ut & Platoni.* 138. *perpetuus: Deus verò ſolus æternus.* 139
Murem muribus imperare velle rediculum. 39
Muſæ, ſcenicæ meretriculæ. eas averſatur Philoſophiæ. earum pernicies. 2, 3. *Sirenes.* 3. *fugiunt è conſpectu Philoſophiæ.* ibid.
Muſica, laris Boëtiani vernula. 23
Mutatio rerum ſubita animum percellit. 23

N.

Natura nulla ſuo principio melior. 71. *tripliciter dicitur. ejus definitio.* 186. *paucis minimiſque contenta eſt.* 35, 56. *appetit ſemper gignendi opus, quod coërcet voluntas.* 78
Naturæ neceſſitate abundantia metienda. 36. *minimum, avaritiæ nihil ſatis.* 56
Naturalis ſpeculativæ pars quæ ſit. 150.
Neceſſitas duplex, ſimplex & conditionis. 140
Nero indignus imperio. 41. *inviſus omnibus.* 58. *adegit Senecam præceptorem ad mortem.* 59
Neronis ſcelera deſcripta. 41. *luxuria ſæviens.* 58
Neroni Seneca opes ſuas tradere voluit. 59
Neſtorius duas in Chriſto naturas conſtituit. 194. *impugnatur.* 196. *error ejus demonſtratur.* ibid. 197, 198
Nobiles æquè ſunt omnes homines. 61
Nobilitatis nomen futile. 61. *quid in ea bonum.* ibid.
Nomina pulcra & celebrata nihil curant mortui. 45
Nonius in curuli ſedens ſtruma dictus. 56
Notas inſigniti frontibus rei. 10
Notio rerum, ex vigore animi. 132, 133.

O.

Oblivio ſui quid efficiat. 20. *multos clariſſimos viros delevit.* 43
Ὢ δόξα, δόξα. 60
Omne quod eſt, tamdiu ſubſiſtit, quandiu eſt unum. 76. *appetit conſtantiam permanendi, devitat perniciem.* 78
Omnia unum deſiderant. 78. *bonum petunt.* 79
Ὄνος λύρας. 8
Opes ſufficientiam non adferunt. quare. 55. *nihil habent, quod non poſſit auferri.* ibid. *egent præſidio ut ſerventur.* ibid. *defunctum morte non comitantur.* ibid.
Opilio & Gaudentius, Boëtii delatores. 10

Oratio

Oratio ad Deum de creatione & conſervatione rerum. 68
Ordo fatalis rerum. 112. *cuncta mirè complectitur.* 113. *providentiæ cauſas omnes diſponit.* 121
Orphei deſcenſus ad inferos deſcriptio. 84
Οὐσία *eſſentia, quid.* 192, 193
Οὐσίωσις *ſubſiſtentia, quid.* ibid.

P.

P*Apinianus gladiis Antonini periit.* 59
Parmenidis verſus de Deo, Πάντοθεν, *&c.* 83
Pater, filius, ſpiritus ſanctus, non ſunt vocabula ſubſtantialia. 164. *unus rerum eſt.* 61
Patria hominis, cœlum. 16, 88
Pavidus, cervis ſimilis. 96
Paulinus conſularis à Boëtio protectus. 10
Pauper contum gladiumque non timet. 37
Pecunia eripitur ſæpe invitis. 55. *effundendo melius nitet.* 34. *pretioſa cum transfertur in alios. pauperes facit quos relinquit.* ibid.
Pelagii hæreſis. 176
Pennæ mentis, quas dat Philoſophia. 87
Perſi regis calamitas. 26
Perturbationes movent ſed non convellunt hominem. 19
Perſona quid ſit. 189. *una in Chriſto eſt.* 195
Perſonæ verbum unde. 190. *definitio.* ibid.
ex Perſonis duabus nihil poteſt fieri. 195
Peſſimis diſplicere, propoſitum bonorum eſt. 7
Philoſophi malè habiti apud diverſas gentes. 6. *ſtudium eſt peſſimis diſplicere.* 7. *falſi arrogans reſponſum.* 44
Philoſophia Boëtio apparet. 2. *Boëtii nutrix.* 6. *ſui ipſius memores homines facit.* 5. *comitatur iter innocentum.* 6. *cum ſtultitia ſæpe certavit.* ibid. *Boëtium ad veram beatitudinem ducit.* ibid. *virtutum omnium nutrix.* 29. *ſolamen laſſorum animorum.* 48
Philoſophiæ deſcriptio, veſtes, ſtatura. 2, 3. *veſtes Epicurei & Stoici diſciderunt.* 6. *pennæ.* 87. *eſt, obſcuras rerum cauſas explicare.* 106
Π & Θ *veſti Philoſophiæ intexta.* 3
Platonis locus, de Dei implorando auxilio. 68. *reminiſcentia.* 79. *ſententia de potentia ſolius ſapientis.* 93
Platoni mundus æternus. 138. *quomodo.* ibid.
Pœna improbis, ratione juſtitiæ bona eſt. 100
Pœnalis acerbitas & purgatoria clementia. 101
Poëticæ Muſæ cum Philoſophia non conveniunt. 3
Populares auræ quæruntur, non conſcientiæ præſtantia. 44
Popularis gratia nec judicio provenit, nec forma perdurat. 60
Πορίσματα *Geometrarum.* 72
Potentia vera eſt, vita cum virtute conjuncta. 60
in Potentia non eſt felicitas, cur. 39, 55, 58, 59, 63.
Prædicamenta ſunt decem. 154
Præſcientia Dei. 125, 126, 129. *non impedit libertatem arbitrii.* 129. *Dei quæ.* 139. *naturam rerum proprietatemque non mutat.* ibid. *uno*

intuitu

*intuitu eventura neceſſariè & non neceſſariè dignoſcit.*ib. *futurorum nihil his, quæ ventura ſunt neceſſitatis importat.* 130, 139. *quo modo omnia intuetur.* 142
Præſentis divini & humani collatio. 139
Prætura Boëtii tempore inane nomen. 57
Preces & ſpes rectè in Deo poſitæ. 127, 143. *vinculum inter Deum & hominem.* 127
Pretioſius nihil eſt homini, ſeipſo. 32
Probra ad beatitudinem non veniunt. 93
Prœlium cum utraque fortuna conſerendum. 116
Πρόσωπον, *perſona quid.* 190
Providentia quid. 106. *deſcribitur.* 107. *unde dicta.* 139
Prudentia rerum exitus metitur. 24
Pulcritudo præſtat celebritatem. 51. *ex oculorum ſpectantium infirmitate oritur.* 63. *triduanæ febris igniculo diſſolvitur.* ibid.
Punctum eſt terra, cœlo comparata. 42
Purgatoria clementia & pœnalis acerbitas. 101

R.

*Ratio quibus ineſt, iis & ineſt libertas arbitrii.*122. *aliter contuetur aliquod corpus, quam ſenſus, intellectus, &c.* 131. *quomodo.* 132. *humani generis tantùm eſt.* 134
Rationis comes, volendi nolendique libertas. 122
Ravenna urbs. 10
Reges multi calamitoſi. pluribus non imperant, quàm imperant. impotentes. miſeri. 58. *ſolliciti.* 59, 94. *fortuna proterit.* 24
Regulus, qui vicerat, mox in vincula conjectus. 40
Regum familiaritas ſæpe nocet. 59. *imbecillitatis plena.* 94
Relatio in divinis multiplicat trinitatem: ſubſtantia continet unitatem. 161
Relationis prædicatio. 159
Religio Chriſtiana per omnes mundi terminos diffuſa. 149
Reminiſcentia ex Platone. 79
Reſpublicæ beatæ, ubi ſapientes regnant, vel regnantes ſapiunt. 9
Reſurrectio corporum. 181
Robur & magnitudo præſtant valentiam. 51
Romanæ reip. fama Caucaſum montem non tranſcendit. 43
Rotunditatem corporis aliter viſus, aliter tactus agnoſcit. 131

S.

Sabelliana hæreſis. 173
Sapiens etiam, dives, potens, &c. eſſe malit quàm exſul, inops, &c. 104. *fortunæ certamen non timet.* 116. *vera reverentia dignus.* 56
Sapientes ſoli faciũt quod deſiderant. 93. *nihilodio habent.* ibid.
Sapienti corona non decidet, etiam ſævientibus malis. 95. *capeſſenda reſpublica, ne improbi bonis noceant.* 9
Sapientia periclitata ſæpe apud improbos. 6
Scientia impermixta eſt falſitati. 125. *cur careat mendacio.* ibid. *præſentium rerum nihil iis neceßitatis importat.* 130. *divina non mutatur.* 142

Scientiæ

Scientiæ rerum cœleſtium naturaliumque deſcriptio. 4, 5
Segnis ac ſtupidus, aſinum vivit. 96
Se ipſo pretioſius homini nihil eſt. 32
Semine multiplicantur arbores. 77
Senatus Romanus à Boëtio defenſus. 12
Seneca opes ſuas tradere Neroni voluit. 59
Senecæ mors. 7
Senecam præceptorem Nero mori coëgit. 59
Senectutis deſcriptio. 1
Senſus aliter corpus aliquod, quàm ratio, &c. 131. *ſolus immobilibus animalibus ceſsit.* 134
Sermones cognati eſſe rebus, quas exprimunt. 83
in Servorum numeroſa familia non eſt felicitas. cur. 35
Signum omne, oſtendit tantum quid res ſit, non verò efficit. 129
Simplicitatis vitaque prioris ævi deſcriptio. 38
Socer Boëtii [Symmachus.] 13, 30
Socerorum ejuſdem ſplendor. 28
Sociorum Vlyßis transformatio. 97
Socraticum decretum de veritate & mendacio. 11
Socratis venenum. 7
Sol verus eſt, Deus. 123. *non valet ſol viſcera terræ radiis perrumpere.* ibid.
Sorani mors. 7
Sors omnis grata, æquanimitate tolerantis. 32
Spei metuſque debet expers eſſe vir fortis. 7
Spes preceſque rectè in Deo poſitæ. 127, 143. *vinculum inter Deum & hominem.* 127
Stoïci & Epicurei veſtem Philoſophiæ diſciderunt. 6. *obſcuri ſenes.* 132
Subſtantia divina, ſine materia forma eſt. 151. *ideo eſt, quod eſt.* ibid. *in divinis continet unitatem, relatio trinitatem.* 161. *una eſt ſimpliciter.* 163
Subſtantiæ divinæ forma in externa non dilabitur, nec externum quid ſuſcipit. 83
Subſtantiæ in eo quòd ſunt, bonæ ſunt. 166. *ſupernæ humanis præſtantiores.* 122
Subſtantiarum divinarum & ſupernarum perfectio & præſtantia. 122
Sui ipſius cognitio ſupra omnia excellit. cur. 37
Summum bonum, quod eripi non poteſt. 32. *quid ſit.* 50, 79, 82. *plenum omnis boni.* 67. *non eſt in his mortalibus rebus.* ibid. *fons omnium bonorum.* 69. *omnes appetunt.* 78. *rerum omnium finis.* 79. *boni virtutibus petunt & aſſequuntur, mali verò vitiis minimè.* 90
ad Suppellectilis pretioſæ cuſtodiam multis opus. 36
Supplicia ſunt animarum poſt defunctum morte corpus. 101
Symmachus ſocer Boëtii, ſanctus ac reverendus. 13. *pretioſißimum humani generis decus.* 30. *vir totus ex ſapientia virtutibuſque factus.* ibid.

T.

T*Actus aliter cognoſcit rotunditatem, aliter viſus.* 131
Temeritati locus nullus Deo cuncta regente. 120

Temporis & æternitatis differentia. 137
Tempus quantumlibet tendatur, non poteſt eſſe æternum. 137. *non eſt totum ſimul.* ibid.
Terra omnis cœlo collata, punctum eſt. 42
Terræ tantùm quarta pars ab hominibus incolitur. 42
Teſtamentum Vetus Chriſti nomen continet. 172
Theologica ſpeculativæ pars quæ. 150
Θ *&* Π *in veſte Philoſophiæ.* 3
Tigris & Euphrates uno fonte ſolvuntur. 121
Tireſiæ vaticinium ridiculum. 126
Triguillæ, domus regiæ præpoſiti, injuriæ. 9
Trinitas & unitas quomodo in Deo. 161. *ſubſtantia eſt.* 163. *de Deo ſubſtantialiter non prædicatur.* 165
Triſtia nunc improbis, nunc optata proveniunt. bonorum utilitate. 111
Tyranni exulant cœlo. 88

V.

Valetudo adverſa & proſpera à Deo. 111
Vera duo ſibi bellum gerentia. 127
Veritas in anima excitatur doctrina. 79
Veritatis ſemen hæret menti. 79. *amore mens flagrat.* 127. *quærendæ & inveniendæ modus.* 128
in Veſtium fulgore non eſt felicitas. cur. 35
Vinculum inter Deum & hominem, ſpes preceſque. 127
Virtus dignitatem, non dignitas virtutem illuſtrat. 39. *unde dicta.* 116
Virtutes numquam ſine præmio, vitia ſine pœna. 87
Virtuti ineſt dignitas propria. 57
Viſus & tactus aliter eandem rotunditatem conſiderant. 131
Vita formanda ad cœleſte exemplar. 9. *mediocris eligenda.* 33
Vitæ ultimus dies, mors eſt fortunæ etiam manentis. 29
Vitioſitas, morbus animorum. 103
Vlyſſes ſociorum mortem Polyphemi cœcatione vindicat. 117
Vlyſsis ſociorum transformatio in bruta. 97
Vnitas & trinitas quomodo in Deo. 161
Vnum deſiderant omnia. 78. *idipſum eſt quod bonum.* 79. *unum verè eſt, in quo nullus eſt numerus.* 151
Voluntariè omnia reguntur à Deo. 81
Voluntas ſæpe mortem amplectitur, quam refugit natura. 78
Voluntate & poteſtate omnia homo facit. 89
Voluptates corporis, plenæ anxietatis & pœnitentiæ. 62. *feriunt icta corda.* ibid. *ſi beatum hominem faciunt, pecudes quoque beatæ ſunt.* ibid. *morbos & dolores tanquam fructum ſuum pariunt.* ibid.
Ὑπόστασις *ſubſtantia quid.* 192, 193
Vxor Boëtii modeſta, & pudicitiæ pudore præcellens. 30. *patri ſimilis. ob mariti caſum lachrymis ac dolore tabeſcit.* ibid.
Vxoris ac liberorum jucunditas honeſtiſsima. 62. *ſed plena anxietatis.* ibid.

Z.

Zenonis tormenta. 7. *vis animi in ipſis tormentis.* 40

FINIS.

Errata,

Errata, quæ irrepſerunt in libris v. *Conſolationis, ſic corrige.*

Pagina 61. *lege*, Nullus deneger. 85. occidit. 91. tam magno. 112. & ſe cum. 134. Ad motus.

In Opuſculis ſacris.

Pag. 147. quùm ex ipſa. 148. & ex. 149. eſt indifferentia. 151. κατὰ τινῶν. 152. vel ſubſtantialibus diff. 153. poteſt enim unus tot. *ibid.* Catholicis verò nihil in. 157. nunc intereſt ac divin. *ibid.* ac per hoc. 168. bona ſunt ; non igitur ad bona tendunt : ſed conceſſ. 170. bona ſint, non ſunt. 172. divinam Patris. 179. ſtirpe provenerat. 187. uſque contrahitur, ut corp. 194. individua ſubſiſtentia. Hanc. *ibid.* tam erit inſipiens. 195. eſt Chriſtus. Nomen quippe ipſum unum quiddam ſignificat ſingularitate vocabuli. At. 196. divinitas. Sed fortaſſe Jeſum, id eſt, perſonam hominis idcirco Chriſtum vocet, quoniam per eam mira quædam ſit operata divinitas. Eſto verò. 198. permulta ſint. 199. duas eſſe perſonas : Eutyches. 201. facta probabitur tanta. 203. aliquid pati; poteſt item vini ab aquæ qualitate aliquid pati. Atque. 206. ſed id qua.

RENATI VALLINI

NOTÆ

AD LIBROS V.

CONSOLATIONIS

PHILOSOPHIÆ

ET

OPUSCULA SACRA

ANIC. MANL. SEVERINI

BOETII.

NOTÆ AD BOETII LIBROS V. CONSOLATIONIS PHILOSOPHIÆ.

LECTORI.

CVm conſilium noſtrum fuerit, Notas adornare iis tantum locis illuſtrandis, quos inobſervatos prætermitti Boëtianæ perſpicuitatis intererat, ideo ne propoſito uberiores eſſent, cavimus hac, quam vides, brevitate. Qua in re duo nos potiſſimum juvere, tum vita Boëtii à nobis paulo fuſius explicata, ubi multa, neceſſariò hic aliàs expendenda, referuntur: tum quod in emendandis locis omnibus corruptis, optimos quoſque codices conſuluimus, contextumque ex eorum plerumque conſenſu recenſuimus. ita ut reddenda de iis ratio minimè fuerit; cum nihil niſi ex eorum auctoritate & fide mutatum affirmare me, te vero credere opus ſit. Ii fuere in Conſol. Phil. duo manu exarati Sancti Victoris, duo ex biblioth. Thuana, iidemque vetuſtiſſimi: ex regia unus, itemque duo mei, ſed recentiores. Græcus quoque eorundem librorum codex, quos Græcè interpretatus eſt Maximus Planudes, ex ead. bibliot. regia. ex Editis verò, Florentinus anni M.D.XIII. *& alius quivis optimus. In Opuſculis, præter codicem noſtrum non inemendatum, qui tractatus omnes continebat, è regia bibliotheca duo notæ melioris, Victorinus quoque, ex optimo codice deſcriptus, uſui & adjumento ad tot expungendos vibices fuere.*

NOTAS *iſtas*, METRUM, PROSA, *à recentioribus horum librorum interpolatoribus invectas & juvandæ memoriæ cauſa adpoſitas, quibus & omnes veteres illi libri caruere & optima editio Florentina, omnino ſuſtulimus. alioqui fuerint quoque inſolitæ illæ voces, ut alios taceam, Marciani Capellæ & Petronii Arbitri libris inſerendæ.*

SITNE *Boëtius horum librorum auctor, non ſolum dubitat Henricus* Glareanus, Præfatione in ejus opera, *ſed ire etiam inficias audet. quòd, inquit, in illis ſoluta ejus oratio humilis ac barbarior ſit; verſus verò tam terſi, elegantes ac divini, ut non unius ejuſdemque viri fœtum eſſe neceſſe ſit. Hæc criminationis ſcilicet ſumma. Sed ô hallucinationem! Tollitur quidem poëtica oratio in altum, terras deſerit, in cœlo verſatur, cum diis loquitur; & licet vincta numeris, libera tamen excurrit, ac inter ſibi patentia orbis univerſi opera vagatur ac ludit; nunc verbis ſententiiſque gravibus ſublimiter celſa atque ardua; nunc blandis lenociniis nitens, ſemper tamen elata, numquam repens: ſoluta verò longè remiſſior, ſuas virtutes poſſidet, moderatius ſedatiuſque ſenſa animi expromit, tranquillior fluens hominumque conceptibus, quos præſertim philoſophia parit, enuntiandis, accommodatior. Vtraque apud noſtrum, decus ſuum obtinet & ſupra omnes illius ævi ſcriptores eminet. Vna ejuſdem ſtyli ſeries, ut facile agnoſcatur idem ac continuus in utroque genere compoſitionis calor. Vnde non leviter ſubit mirari, quid Glareano, cum hæc ſcriberet, in mentem venerit. Non me quidem latet memoriæ proditum, aliquot Homeri verſus veluti* ὑποβολιμαίους *ab Ariſtarcho paſſim obelo notatos; aliquot* νόθους *Heſiodi operibus inſertos; non paucas Terentiani dramatis veneres ſibi vulgò Lælium vindicare; Tuccam Variumque breviſſimos aliquot purpuræ Virgilianæ centones adſuiſſe; Lucano, cum Pharſaliam ſuam exorſus eſſet:* Quis furor ô cives, *ſeptem priores, quorum initium eſt*, Bella per Emathios; *ut ex vetuſt. cod. obſervavimus, patruum Senecam adjeciſſe. Sed demus iſta conſtare atque ita eſſe; quis verò tot divina opera immortaleſque illos labores, heroibus illis detrahere aliiſque adjudicare, niſi motæ mentis homo, tentaverit? In Boëtio quoque nihil non ſuum eſt; nervoſque franget tam præclaræ dictionis, quiſquis conatus fuerit aliquid inſerere alienum.*

AD

Ad Librum I.

Pag. 1. Anicii.] Anicii, florentis jam olim reip. Ro. temporibus, clari atque illuſtres habiti ſunt; L. enim Anicius Gallus Lucii filius, Marci nepos de Illyriis & eorum rege Gentio triumphavit proprætor an. urb. d. lxxxv. & L. Anicius Gallus Lucii fil. Lucii nepos conſ. fuit, collega Cor. Cethego an. urb. dxciii. Anicius Cerealis ſub Nerone conſ. deſignatus. Ex ea familia primus ille Chriſtianus ſenator Anicius Julianus. ex ea v. c. Probus ſub Valentiniano præfectus prætorio; ejuſque filii Anicius Hermogenian. Olybrius, Probinus & Probus. ex ea Anicius Fauſtus, Anicius Maximus Boëtii ætate, omnes diverſis temporibus conſules, cæterique plures, quos recenſere ſingulos, operæ longioris eſſet. Nomen autem hoc, Boëtii præſertim ſæculo, celebratum eſt, ob Anicium illum Julianum, qui, quemadmodum Flavius Conſtantinus primus imperatorum, ita primus ſenatorum Romanorum Chriſtianus fuit. Unde poſtea omnes ferè imperatores Flavii, ſicut & ſenatores Anicii, affectata primaria illa familia, cognominabantur; ut Romanorum Græcorumque faſti annotant & vetera monumenta loquuntur. Aniciorum, Proborum ſcilicet & Olybriorum ſplendorem, Secundinus ad D. Auguſtinum ſcribens notat, cum ait, *Ego namque fateor, non tali diligentia, nec tanta induſtria Anicianæ domus micare marmora, quanta tua ſcripta prælucent eloquentia.* quod & S. Gaudentius ſermone de Machabæis confirmat. *Anicios*, inquit apud Caſſiodorum [epiſt. xi. lib. x.] rex Theodahadus, *penè principibus pares ætas priſca progenuit. familiam*, inquit paulo poſt [epiſt. ſequenti] *toto orbe prædicatam.*

Manlii Severini.] Utarmque familiami vdetur ſanguine aut affinitate attigiſſe. Illa, à primis etiam reip. temporibus clara & patricia, conſules & dictatores tulit. Hæc, Boëtii præſertim ætate, duos conſules, patrem anno Chriſti cdlxi, filium anno cdlxxxii. Romanis dedit.

Boetii.] Serius nomen iſtud apud Romanos notum, atque niſi me conjectura fallit, ex Oriente Latio donatum eſt. Poſtquam enim apud Bizantium imperii ſedem conſtituere

 impe-

imperatores, Græcæ familiæ miſcuere ſe Romanis; unde prout quæque illuſtres fama viros tulit, ita nepotibus aut in eam aſcitis nomen dedit. Porrò cum Boëtii (hæc enim fuit veterum olim lapidum vetuſtiorumque dehinc omnium codicum ſcriptura) ſeu Boëthii plures fuerint; ut aliorum, qui penè omnes Græci fuerunt, memoriam omittamus, noſtros tantum, hoc eſt, Romanos, hoc veluti ſtemmate recenſebimus, ut referatur fuiſſe,

I. BOETIUS V. C. ſub Valentiniano Præfectus Prætorio, in ejuſdem palatio unà cum Aëtio amico, anno Chriſti CDLIV. trucidatus, ut meminere Victor Tuneti, Marcellinus Comes, & Caſſiodorus in Chronicis. Paull. Diaconus lib. XV. qui *ſenatorem nobiliſſimum* vocat.

II. ANIC. MANL. FLAV. BOETIUS, noſtri pater, anno CDLXXXVII. Conſul. Cujus Synodus Romæ eod. an. coacta mentionem facit. Eumque Onuphr. Panvinius in Faſtis, noſtri patrem fuiſſe exiſtimat, licet illi non Flavii, ſed Severini, prænomen adſcribat. Nos quoque in hoc inclinamus, quòd nimirum ab Ennodio epiſt. I. lib. VIII. Boëtio noſtro fuiſſe dicatur *vena purpurarum. Prope inops*, inquit, *ad ſcipionem adducitur ſuffragii Conſularis, qui tantum de parentibus gloriatur. Tibi utrumque in peculio eſt, Latiaris ſcientia, & vena purpurarum.* Vena purpurarum, quia nempe pater, ut & multi alii majores, Conſul fuerat. quia & mater fortaſſe illi ex Severinis Conſularibus fuit. Sæpe enim ex avo materno ſibi prænomen aſciſcebant. Porro *venam* dixit Ennodius, hoc eſt, parentum ſanguinem, eo ſenſu quo Focas Grammaticus, Virgilii patrem deſignavit his verbis,

—— Quis non miracula rerum
Hæc ſtupeat? Dives partus de paupere vena
Emicuit.

III. ANIC. MANL. SEVERIN. BOETIUS Patricius primum, deinde Conſul anno DX. poſtremo Magiſter Officiorum. ſummus utriuſque Philoſophiæ, ac Theologiæ, Mathematicarumque diſciplinarum antiſtes. Quem multis elogiis, iiſque clariſſimis, idem ipſe rex Theodericus ornavit, qui occidit. cujus mortem miraculis illuſtrem, is ipſe, qui imperavit, flevit, ut Caſſiodorus lib. I. variar. & Procopius lib. I. hiſt. Gothicæ auctores certiſſimi teſtantur. Quem cele-

celebrat Ennodius propinquus multis epiſtolis. Cujus & meminere auctor hiſt. Miſcellæ lib. XV. Paull. Diaconus lib. XVII. Anaſtaſius bibliothecar. in Joanne I. atque alii multi. Cujus filius fuit,

IV. ANIC. MANL. SEVERIN. BOETIUS, qui puer cum Symmacho fratre item puero natu majore, Conſul fuit ordinarius anno DXXII. Quem ingenio excelluiſſe teſtatum lib. II. Conſol. modeſtiſſimus pater reliquit.

EXCONS. ORD.] Non amplius quam ſemel, anno videlicet DX. Neque enim Boëtii conſulatus ille anni CDLXXXVII. noſtri fuit, ut multi exiſtimavere, ſed patris. Ejus neque ipſe meminit, data non ſemel occaſione, nec propinquus Ennodius, gratulatus illi de unico ejus Conſulatu anni DX. longiore epiſtola, primi illius memoriam alioqui non omiſſurus.

EXMAG. OFF.] Monuerat jam olim Jo. Bernartius cod. MS. optimum Berchemianum, quo uſus fuerat, titulum hunc prætuliſſe, cui nos quoque conſentire alterum Thuanum, & S. Victoris item alterum, optimæ notæ libros permonemus. Fuit igitur Magiſter Officiorum Boëtius, & quidem ſuo maximo malo. Cum enim, inter cætera hujus magiſtratus munia, incumberet illi aulicos ſeu Palatinos penè omnes Officiales ſeu Miniſtros, Fabricarumque armorum per provincias Præfectos judicare, & querelis provincialium acceptis, de iis ad principem, cujus in aula verſabatur, referre; dum æquitati ſtudet vir ſapientiſſimus, Gothorum aulicorum potentia tunc & avaricia, in miſeros Italos ſævientium, ſceleratorumque omnium inimicitias incurrit. Utque ſe eum magiſtratum geſſiſſe invitum lib. III. Conſol. ipſe refert, cum alioquin recuſanti grave periculum immineret; ita, ut eo minimè ad faſtum aut injuriam functum ſe oſtendat, quæ cauſa non recuſandi ejus fuerit, ſic lib. I. ſubjungit, Philoſophiam compellans: *Atqui tu hanc ſententiam Platonis ore ſanxiſti, Beatas fore reſpublicas, ſi eas vel ſtudioſi ſapientiæ regerent, vel earum rectores ſtudere ſapientiæ contigiſſet. Tu ejuſdem viri ore hanc ſapientibus capeſſendæ reip. neceſſariam cauſam eſſe monuiſti, ne improbis flagitioſiſque civibus, urbium relicta gubernacula, peſtem bonis ac perniciem inferrent. Hanc igitur auctoritatem ſecutus, quod à te inter ſecreta otia didiceram, transferre in actum publicæ adminiſtrationis optavi. Tu mihi, &, qui te ſapientium mentibus*

 tibus

tibus inſeruit, Deus, conſcii, nullum me ad magiſtratum, niſi commune bonorum omnium ſtudium, detuliſſe. inde cum improbis graves inexorabileſque diſcordiæ, &, quod conſcientiæ libertas habet, pro tuendo jure ſpreta ſemper potentiorum offenſio. Quæ omnia haud dubiè eo magiſtratu abs ſe facta fuiſſe innuit; Adjutoremque, ſic enim vocabatur, qui eo abſente judicabat & jus dicenti aderat, ſibi fuiſſe in eo Décoratum, nequiſſimum hominem lib. III. conqueritur. De quo eo loci. Non igitur abſurdum fortaſſe fuerit, ſi quis ſupra pro *nullum me ad Magiſtratum*, reponat, *nullum me ad Magiſteriatum.* ut & lib. III. *gerere Magiſteriatum.* Ea enim dignitas paſſim Magiſteria, Magiſteriatus, Magiſterium; & qui gerit, Magiſter appellatur.

PATRICII.] Ut diſertè affirmat Ennodius Paræneſi didaſcalica, *Eſt Boëtius Patricius, in quo vix diſcendi annos reſpicis, & intelligis peritiam ſufficere jam docendi.* Et ipſe lib. II. innuere videtur dum ait; *Prætereo, libet enim præterire communia, ſumptas in adoleſcentia negatas ſenibus dignitates.* Quod omnes veteres libri confirmant.

CONSOLATIONIS PHILOSOPH.] Sic repoſitum ex vett. codd. manuſcriptis, iiſque optimæ notæ. neque aliam ſcripturam habent plerique Senecæ Conſolationum libri in vett. membranis. Senſit quippe Boëtius, ut & alii ſcriptores, ſæculorum ſuperiorum barbariem, dum quiſque infelix interpres aut temerarius ſcholiaſtes, audet & titulum, & orationis ſeriem turbare, plerumque & ſententiarum ipſarum vim acumenque adulterare ac frangere; quod in noſtro ita manifeſtum eſt, ut penè alius ſit Boëtius, qui cum Commentariis D. Thomæ falſo aſcriptis legitur, quam qui in vetuſtis codicibus.

HAS SALTEM.] Imitatus eſſe Ovidium videtur, ex IV. Triſtium elegia I. non ſemel,

Me quoque Muſa levat Ponti loca juſſa petentem,
Sola comes noſtræ perſtitit illa fugæ:
Sola nec inſidias inter, nec militis enſem,
Nec mare, nec ventos, barbariamque timet.

aliiſque verſibus ibid. Patetque ex hoc loco exulem noſtrum, Theoderici aut metu aut terrore, ab omnibus amicis deſertum. quid enim, poſt everſam Romam, à Gotho non cruentum exſpectaretur?

Pag. 2.

Pag. 2. PROPERATA MALIS INOPINA SENECTUS.] Hinc colligitur, Boëtium, nondum ſenem, fuiſſe anno DXXV. occiſum; puer enim deſolatur parente, qui anno CDLXXXVII. Conſul fuit. Circa annum DVIII. Patricius ſed juvenis adhuc, ab Ennodio propinquo celebratur. Natum igitur credibile eſt circa annum CDXCV. Deinde ſolis ſeſe ærumnis ſenem factum queritur, dum anno DXXIII. aut XXIV. tædia exilii, alii volunt carceris ſui, deſcribit his verſibus:

Venit enim properata malis inopina ſenectus,
Et dolor ætatem juſſit ineſſe ſuam.
Intempeſtivi funduntur vertice cani.

Ante ſenectam igitur ſoloque dolore ſenex, & circa annum vitæ quinquageſimum ſublatus eſt. Quam ejus ætatem refert quoque ejus marmorea vetus ſtatua, quæ Romæ eſt in ædib. interque τὰ σύμμικτα Juſtiniani v. c. ejuſque imago, quam inde optima manu expreſſam in hac editione exhiberi curavimus.

MERSERAT HORA.] Locutio Boëtio familiaris lib. II. initio,

Suique magnum monſtrat oſtentum ſi quis
Viſatur una ſtratus ac felix hora.

Et epitaphio Elpes, quod ejus eſſe putatur,

Quo ſine mæſta dies, nox anxia, flebilis hora.

VISA EST MULIER.] Non abſimilis eſt Prodicianæ virtutis pictura apud Xenophontem ἀπομνημονευμάτων lib. II. Sed eadem apud Philonem expreſſius lib. *Μίσθωμα πόρνης εἰς τὸ ἱερὸν μὴ προσδέχεσθαι*. Recteque hic Philoſophia conſolatrix inducitur; *quæ ubi pectore recepta eſt hominum, inhoneſto atque inutili affectu diſpulſo, totos in ſolido virtutis munimento confirmat, potentiores metu ac dolore faciens*, inquit Val. Maximus lib. III. cap. III. Philoſophi enim eſt mentis morbos curare atque expellere: ἔργον γὰρ ἕξει οὐδὲν ἄλλο ἢ ἑαυτόν τε καὶ τοὺς ἄλλους εἰς τὸν κατὰ φύσιν ἀνθρώπῳ προσήκοντα βίον ἀποκαθαίρειν. κοινός τε πάντων ἔσται πατὴρ καὶ παιδαγωγὸς, διορθωτής τε καὶ σύμβουλος καὶ κηδεμονικὸν πᾶσιν ἑαυτὸν παρέχων, καὶ συνεργὸς ὢν παντὸς ἀγαθοῦ. τοῖς μὲν εὐημεροῦσι συνηδόμενος, τοῖς δὲ λυπουμένοις συναλαιπωρῶν καὶ παραμυθούμενος αὐτούς. *Nec enim aliud munus ejus erit*, inquit Simplicius in Epiſt. Enchirid. cap. XXXI. *quam & ſeſe & alios ita repurgare, ut vitam naturæ humanæ convenientem agant, omniumque communis pater erit & pædagogus, & cor-*

rector,& conſiliarius , ſeque curatorem præbebit omnium, & adjutor erit omnis boni.Congratulabitur iis quibus res ſecundæ ſunt, vicem dolebit calamitoſorum , eoſque conſolabitur. Nec alium olim ob uſum proceribus , ut Pericli Anaxagoras, Alexandro Antiſthenes , Lyſis Pythagoræus Epaminondæ , Scipioni Panætius , Athenodorus & Apollonides Stoici ac Demetrius Peripateticus Catoni,Athenodorus alter Auguſto , Licinio Silano Heliodorus, Bareæ Sorano Egnatius Celer , Pæto Thraſeæ Demetrius Cynicus,Epaphrodito Epictetus,Canio Julio ſuus, Juliano Cæſ. Salluſtius ac Maximus,magniſque aliis viris Philoſophi in familia erant. qui eos in ipſo vitæ curſu præceptis ſapientiæ inſtituerent ; & inſtante morte , labantem aut certè nutantem animum contra vim fortunæ & fati neceſſitatem firmârent.

Pag.3. Π.Θ.] Deſignari his elementis Philoſophiam πρακτικὴν καὶ θεωρητικὴν , *activam & contemplativam* certum eſt. Hæc enim eſt apud Platonicos totius tum vitæ, tum philoſophiæ diviſio,quam utramque qui complectitur, is demum Sapiens eſt. Hæc ἐν τῇ γνώσει τῆς ἀληθείας , *in veritatis cognitione,* verſatur , quod τὰ νοητὰ καὶ τὸ θεῖον , *intelligibilia ipſamque divinitatem* intelligat. Illa verò ἐν ταῖς πράξεσι τὰ ὑπαγορευόμενα ἐκ τοῦ λόγου , *in iis rebus agendis, quas recta ratio præſcribit,* hoc eſt in exercitatione virtutum. Unde Hierocles in carm. Pyth. ſcribit, Ὅτι ἡ μὲν πρακτικὴ φιλοσοφία διὰ τῆς τῶν ἀρετῶν φύσεως ἄνθρωπον ἀγαθὸν ἀποτελεῖται. ἡ δὲ θεωρητικὴ εἰς ὁμοιότητα Θεοῦ καθίστησι νοῦ καὶ ἀληθείας ἐλλάμψει, *philoſophiam , quæ verſatur in agendo , virtutum vi hominem probum efficere. quæ autem in contemplando , illuſtratione mentis atque veritatis Deo ſimilem reddere.* Hinc eidem, fit homo primum ἀγαθὸς , deinde θεός. Quam Platonis ſententiam exponit tum idem Hierocles proœmio aurei commentarii , tum Alcinous εἰσαγωγῆς cap. II. Nihil enim hoc toto opere aliud ferè Boëtius quam Πλατωνίζει:quamquam ea quoque diviſio Ariſtotelis ſit ac Theophraſti, ut exponit Plutarchus proœmio lib. I. de placit. philoſophor. Et noſter Boëtius præfatione in Porphyrii εἰσαγωγὴν doctiſſima.

GRADUS QUIDAM.] Eos recenſet idem Hierocles commentario illo aureo in Pythagor. aurea carmina; ea præſertim quorum initium eſt.

Μὴ δ'

Μὴ δ' ὕπνον μαλακοῖσιν ἐπ' ὄμμασι προσδέξασθαι.
Quibus vero gradibus Chriſtiani ad ſapientiam, hoc eſt ad Deum contemplandum, perveniant, docet D. Auguſtinus lib. II. de doctrina Chriſt. cap. VII. & lib. IV. de Trinit. cap. I.

POETICAS MUSAS.] Quas Philoſophia è conſpectu ſuo fugat, quia, ut inquit Plato lib. x. de rep. *παλαιὰ μέν τις διαφορὰ φιλοσοφίᾳ τε καὶ ποιητικῇ, vetus eſt Philoſophiæ & Poëtices diſſenſio.* Quod nimirum Poëtæ in movendis ad voluptatem affectibus toti ferè ſint, quos rectæ rationi ſubjicere philoſophiæ præcipuum officium eſt. Neque alia de cauſa Poëſim è ſua civitate pellit ibidem Plato, ait enim, *εἰ δὲ τὴν ἡδυσμένην Μοῦσαν παραδέξῃ ἐν μέλεσιν ἢ ἔπεσιν ἡδονή σοι καὶ λύπη ἐν τῇ πόλει βασιλεύσετον, ἀντὶ νόμου τε καὶ τοῦ κοινῇ δόξαντος ἀεὶ εἶναι βελτίστου λόγου, Si autem voluptuoſam Muſam in canticis & carminibus acceptaveris, voluptas in civitate ac dolor, legis & ejus, quod ſemper optimum viſum eſt, rationis videlicet loco, dominabuntur.* Hinc eas noſter *Scenicas meretriculas* vocat, hoc eſt, molli, ſcenico & ad voluptatem comparato habitu cultuque comptas, ut qui Philoſophiam non deceat. Philonis quoque Virtus ad Voluptatem, *Τὴν τερατευργὸν καὶ μάχλον καὶ μυθολόγον εἶδον ἡδονὴν τραγικώτερον ἐνεσκευασμένην, καὶ λιπαρῶς θαμινά σοι προσομιλοῦσαν, Hanc aſpicio præſtigiatricem, impudicam & nugatricem ſplendidè ac ſcenicè ornatam blanditiis te aggredi.* Unde in Gorgia ait, Poëſim, Rhetoricam, Sophiſticen eſſe *κολακείας adulationes, ὅτι τοῦ ἡδέος στοχάζεται ἄνευ τοῦ βελτίστου, quod* earum unaquæque *nulla optimi habita ratione ad voluptatem tanquam ſcopum tendat.* Quamquam Poëſim quoque in eodem de rep. libro in rep. admittit ac laudat, eam videlicet quæ *ὕμνους θεοῖς καὶ ἐγκώμια, hymn[illegible] in deos,* & fortium illuſtriumque virorum *laudationes* continet. Quod ille ab Heſiodi *θεογονίᾳ* acceperat, ubi officium Poëtæ materiemque ſic illi præſcribit,

—— αὐτὰρ ἀοιδὸς
Μουσάων θεράπων κλεῖα προτέρων ἀνθρώπων
Ὑμνήσῃ, μάκαράς τε θεοὺς οἳ Ὄλυμπον ἔχουσιν.
—— nempe Poëta
Res priſcorum hominum claras, divoſque beatos,
Summo ſtellantis regnant qui in culmine Olympi
Cantarit, famulus Muſarum.

Quam

Quam dialogo Ἴων multis ſummiſque laudibus effert idem Plato.

ELEATICIS ATQUE ACADEMICIS.] *Eleaticis*, hoc eſt, iis quæ pertinent ad Dialecticam, cujus inventor fuit Zeno Eleates, quam multi coluere, & præcipuè [cujus libros tranſtulit commentatuſque eſt Boëtius] Ariſtoteles, qui in ea excelluit. Cicero lib. I. de oratore, refert *multo plura* de arte dicendi *Ariſtotelem, quàm omnes dicendi magiſtros dixiſſe, multoque meliora*. Is enim, ut Symmachi lectiſſimis verbis utar, *naturam benè loquendi, in artem redegit*. Cum igitur non ſolùm univerſam Dialecticam Ariſtotelis, quùm interpretationibus, tum commentariis illuſtrarit, ſed ad eam enucleandam multa ipſe pepererit, jure per Eleatica ſtudia, Dialecticam ſeu λογικὴν, differendi rationem intelligas. *Academicis*, iis ſcilicet, quæ ex Platonis Platonicorumque libris hauſerat, quibus addictiſſimus fuit. Cui enim dubium eſt Platonicos, Academicos vocari?

Pag. 6. SUPERO CARDINE DELAPSA.] Themiſtius orat. I. Σωκράτης δὲ ἐκεῖνος ὁ Σωφρονίσκου θείᾳ μοίρᾳ μόνῃ παραγίνεσθαι ἐς ἀνθρώπους, *Socrates* denique *Sophroniſci* ille filius *divina duntaxat ſorte* Philoſophiam *in hominum genus delapſam fuiſſe teſtatus eſt*; In Sophiſta Platonis ubi & Prodicus ſapiens θεῖος dicitur. Quod ſit nimirum (ut ait rex Indorum Phraotes apud Philoſtr. in vita Apollonii lib. II. cap. XII.) θειότατον τῶν κατ' ἀνθρώπους, *omnium, quæ ſunt apud homines, diviniſſimum*. Seneca epiſt. XC. *Quis dubitare, mi Lucili, poteſt, quin deorum immortalium munus ſit, quod vivimus: Philoſophiæ quod benè vivimus? Itaque tanto plus nos debere huic quam diis, quanto majus beneficium eſt bona vita, quam vita?* Quid enim cœleſtius, aut ad deos propius accedit, quam homo omnia cum recta ratione faciens?

ANTE NOSTRI PLATONIS ÆTATEM.] Solone, Anaxagora & Pythagora in exilium actis: Zenone verò Eleate aliiſque optimis viris morte damnatis.

CUJUS HEREDITATEM.] Huic loco non abſimilis habetur apud Philoſtr. vitæ Apollonii lib. II. cap. XII. ubi Phraotes Indorum rex ait, Τοὺς δὲ πολλοὺς ὥσπερ σκυλεύοντας αὐτὸ ἑτέρων, περιβεβλῆσθαί τε αὐτὸ ἀναρμόστως, καὶ σοβεῖν ἀλλοτρίαν ἐσθῆτα ἐπισύροντας. Et mox, Τὸ δὲ αἴτιον, νόμοι ὑμῖν οἶμαι εἰσίν.

εἰ μὴ

εἰ μὴ τὸ νόμισμα διαφθείρει τις, ἀποθνήσκειν αὐτόν. καὶ παιδίον, εἴ τις παρεγγράφοιτο· ἢ οὐκ οἶδ' ὅ, τι ἐπὶ τούτῳ. τοὺς δὲ τὴν φιλοσοφίαν ὑποβαλλομένους, ἢ διαφθείροντας, οὐδεὶς οἶμαι νόμος παρ' ὑμῖν ἰσχύει, οὐδὲ ἀρχή τις ἐπ' αὐτοὺς τέτακται), *Plurimos autem apud vos eſſe audio, qui tanquam alienam rem* Philoſophiam *deprædantes, eaque tanquam veſte ineptè tamen ſe induentes, elati incedunt veſtem trahentes alienam. Hujus autem mali cauſam eſſe arbitror leges veſtras. Si quis enim numiſma adulterinum cuderit, capite plectitur: ſi quis etiam pupillum circumvenerit, aut aliud quidpiam fecerit ejuſmodi. Philoſophiæ verò ſimulatores aut corruptores, nulla ut audio apud vos lex coërcet; nec ullus huic rei magiſtratus præficitur.*

Pag. 7. NOSTRI HABITUS.] Seneca epiſt. LV. *Adeo Philoſophia ſacrum quiddam eſt & venerabile, ut etiam ſi quid illi ſimile eſt, mendacio placeat.*

ANAXAGORÆ FUGAM.] Nempe exilium, quod eſt φυγὴ, in quod Athenienſium decreto actus eſt. Sive fugam, quod ut alii volunt, ipſe ſua ſponte in exilium iverit. Vid. Diogen. Laërt.

ZENONIS.] In cruciatus auctore & genere penitus variant auctores. Diogenes Laërtius [ex quo idem Suidas ſcripſit] in Nearchi tyranni os linguam præciſam conſpuiſſe; deinde ex Hermippo, illum in cavum lapidem injectum contuſumque fuiſſe inquit. Ab eo Valer. Maximus diſſentit, qui lib. III. cap. III. Phalaridis Agrigentinor. tyranni juſſu cruciatum refert, ut & Cicero, Anaxarchum Nicocreonti Cypriorum tyranno ad ultimum amputationem linguæ minitanti reſpondiſſe; *Non erit*, inquit, *effœminate adoleſcens, hæc quoque pars corporis mei tuæ ditionis: protinuſque dentibus abſciſſam & commanducatam linguam in os ejus ira patens exſpuit.* Tertullianus quoque ſub finem apologetici diverſum abit, *Zeno Eleates*, inquit, *conſultus à Dionyſio, quidnam philoſophia præſtaret, cum reſpondiſſet contemptum mortis, impaſſibilibus flagellis tyranni objectus, ſententiam ſuam uſque ad mortem ſignabat.* Credas omnes in id conſpiraſſe, ut diverſa ſcriberent. Sed is tamen nodus ſolvetur ſi diſtinctis illis patientiæ exemplis, pro comperto & certo maneat, ut certè ex Plutarcho lib. περὶ ἀδολεσχίας, Clemente Alexandrino IV. Στρωματέων, Theodoreto Ἑλληνικῶν παθημάτων ſerm. VIII. aliiſque conſtat, Zenonem,

nonem, non alium quemquam, Eleam patriam dum in libertatem vindicare conatur, Nearchi tyranni juſſu cruciatum, inter tormenta *avulſam ſedibus linguam ſuam*, ut ait Amm. Marcellinus lib. XIIII. *cum cruento ſputamine in oculos interrogantis Cyprii regis impegiſſe*. Anaxarchum verò, ut cum Laërtio omnes pœnè auctores affirmant, Nicocreontis Cyprii tyranni juſſu in pilam ſaxeam conjectùm, ibique ferreis malleis cæſum, celebre hoc dictum geminaſſe, Πτίσσε, πτίσσε τὸν Ἀναξάρχου θύλακον, Ἀνάξαρχον δὲ οὐ πτίσσεις, *Tunde, tunde Anaxarchi capſam, Anaxarchum autem non tundis.*

AT CANIOS, AT SENECAS, AT SORANOS.] *Canii Iulii* mortem conſtantiamque videre eſt apud Senecam lib. de tranquill. cap. XIV. ubi ſcribendum cenſet Lipſius *Canus*, non *Canius*. *Annæi Senecæ*, apud Suetonium in Nerone: veterem interpretem Juvenalis Satyr. V. Annalium Corn. Taciti XV. *Bareæ Sorani*, eorumdem Annalium XVI.

Pag. 8. NEC SPERES ALIQUID, NEC EXTIMESCAS.] Expreſſit elegantiſſimè primum illud ſapientiæ & beatitudinis Stoicæ decretum, quod Epictetus enchirid. ſic profert, Ὅστις ἐλεύθερος εἶναι βούλεται, μήτε θελέτω τι, μήτε φευγέτω τι τῶν ἐπ' ἄλλοις. εἰ δὲ μὴ, δουλεύειν ἀνάγκη. *Quiſquis liber eſſe volet, neque cupiat quicquam, nequè averſetur, eorum quæ penes alios ſunt. Sin minus, ſervire neceſſe erit.* Sen. de beata vita cap. V. *Poteſt beatus dici, qui nec cupit nec timet, beneficio rationis.* & divinè epiſt. LXXX. *Nunquam major eſt* animus, *quam ubi aliena diſpoſuit, & fecit ſibi pacem nihil timendo; divitias, nihil concupiſcendo.* Philoſophiæ finem eſſe volunt Val. Maximus lib. III. cap. III. & Simplicius prooemio in enchirid. Epicteti. Sed Plato, cujus ſententiam ſibi uſurparunt illi, longè divinius in Philebo jamdudum cenſuerat, Μηδὲν δεῖν μήτε μέγα, μήτε σμικρὸν χαίρειν τῷ τὸν τοῦ νοεῖν καὶ φρονεῖν βίον ἑλομένῳ. ΠΡΩ. Καὶ μάλα ὅπως ἐρρήθη. ΣΩ. Οὐκοῦν οὗτος ἂν ἐκείνῳ γε ὑπάρχοι· καὶ ἴσως οὐδὲν ἄτοπον εἰ πάντων τῶν βίων ἐστὶ θειότατος, *Nihil oportere prorſus ullave ex parte vel gaudere vel dolere eum, qui intelligendi ſapiendique vitam elegit.* PROTARCH. *Id quidem certè dictum eſt.* SOC. *Nonne illa vivendi ratio eidem* homini ſapienti *maximè fuerit conſentanea? ac nihil abſurdi erit fortaſſe, ſi conſtituamus ex omnibus vivendi generibus hoc*

eſſe

eſſe diviniſſimum. Hinc eidem Senecæ in Hippolyto ruris cultor felix dicitur quòd,

Non ille regno ſervit, aut regno imminens
Vanos honores ſequitur, aut fluxas opes,
Spei metuſque liber.

Itemque Virgilio II. Georgic. quia

—— *Metus omnes & inexorabile fatum*
Subjecit pedibus.

ES'NE O'ΝΟΣ ΛΥ'ΡΑΣ.] Intellige, *ἀκροατὴς auditor.* Sic omnes veteres libri,non πρὸς λύραν. Ut & omnes veteres ſcripſere, Varro in ſatyra quæ Teſtamentum inſcribitur apud Agellium lib. III. cap. XVI. *Ii* liberi, *ſi erunt ὄνοι λύρας, exheredes ſunto.* Suidas ex Menandro, Lucianus, Mart. Capella lib. VIII. atque alii quos refert Eraſmus, in eo adagio. Imo & apud Varronem id nominis ſatyra extitit. Quidam codd. pro *Eſne*, habebant, *An ὄνος*, &c.

E'ΞΑΥ'ΔΑ.] Ἡμιστίχιον ex Iliados α. Ubi Thetis Achillem filium non ſatis doloris ſui cauſas aperientem alloquitur, aitque

Ἐξαύδα μὴ κεῦθε νόῳ, ἵνα εἴδομεν ἄμφω.
Dic, ne occulta animo fili, *noſcamus ut ambo.*

Pro quo neſcio quis Thomas Volfius, ſubſtituit σύμφαθί μοι, μὴ κρύπτῃς, in editione Antverp. anni M.D.XXXIII. nec ſolum hunc locum, ſed omnes alios corrupit, Græcis verſibus pro libito mutatis, vel interpolatis; ita ut ne uni quidem pepercerit, egregiè ſcilicet inſcientiam ſuam, ne impudentiam dicam, profeſſus.

SIDERUM VIAS.] Ea pulcherrima eſt imprimis diſciplina, rerum cœleſtium cognitio, & homine cum doctrinæ tum pietatis ſtudioſo digna. adeo ut Anaxagoras huic uni tota ſibi vita incumbendum diceret; Is enim,ut eſt apud Laërtium, ἐρωτηθεὶς πρὸς εἰς τί γεγόνοι, Εἰς θεωρίαν (ἔφη) ἡλίου καὶ σελήνης καὶ οὐρανοῦ, *rogatus cujus rei cauſa natus eſſet, Inſpiciendi, inquit, cœli, & ſolis & lunæ.* Cujus rationem reddit Plotinus ennead. VII. lib. VII. Ὡς δὴ ὁ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ τὸ τῶν ἄστρων φέγγος ἰδὼν, τὸν ποιήσαντα ἐνθυμεῖται καὶ ζητεῖ· οὕτω χρὴ, καὶ τὸν νοητὸν κόσμον ὃς ἐθεάσατο· καὶ ἐνεῖδε καὶ ἐθαύμασε τὸν κἀκείνου ποιητήν. *Nempe quemadmodum qui in cœlum diligentius ſuſpicit, ſtellarumque ſplendorem impenſius contuetur, protinus auctorem*

rem mundi *cogitat atque perquirit : ſic oportet & eum qui mundum intelligibilem intuetur, cernit, admiratur, effectorem ejus diligenter inquirere.* Hermes triſm. Aſclepio, *Itaque* Deus *hominem conformavit ex animi & corporis, id eſt, ex æterna & mortali natura, ut animal ita conformatum utrique origini ſuæ ſatisfacere poſſit, & mirari atque orare cæleſtia & æterna, incolere atque gubernare terrena.* Et paulo poſt, *Hominum enim admirationibus, adorationibus, laudibus, obſequiis cælum cæleſteſque delectantur. nec immerito in hominum cœtum Muſarum chorus eſt à ſumma divinitate demiſſus, ſcilicet ne terrenus mundus videretur incultior, ſi modulorum dulcedine caruiſſet; ſed potius ut modulatis hominum cantilenis concelebraretur laudibus, qui ſolus omnia ut pater eſt omnium, atque ita cæleſtibus laudibus nec in terris harmoniæ ſuavitas defuiſſet. Aliqui enim ipſique pauciſſimi, pura mente præditi, ſortiti ſunt cæli ſuſpiciendi venerabiliorem curam.* Ovid. I. Faſt.

Felices animæ, quibus hæc cognoſcere primis,
Inque domos ſuperas ſcandere, cura fuit.
Credibile eſt, illos pariter vitiiſque lociſque
Altius humanis exſeruiſſe caput.

Quam ſcientiam Ægyptii ſeu Chaldæi γενεθλιακοὶ in vetitas artes converterunt, auſi ſcilicet prædicere mortalibus, ut ait Manlius,

Naſcendi quæ cuique dies, quæ vita fuiſſet,
In quas fortunæ leges quæque hora valeret.

Pag. 9. AD COELESTIS ORDINIS EXEMPLAR.] Platonis verba ſunt ultima l. IX. de rep. *Μανθάνω· (ἔφη) ἐν ᾗ νῦν διήλθομεν οἰκίζοντες πόλει λέγεις, τῇ ἐν λόγοις κειμένῃ· ἐπεὶ γῆς γε οὐδαμοῦ οἶμαι αὐτὴν εἶναι. Ἀλλ' (ἦν δ' ἐγώ) ἐν οὐρανῷ ἴσως παράδειγμα ἀνάκειται τῷ βουλομένῳ ὁρᾶν, καὶ ὁρῶντι, ἑαυτὸν κατοικίζειν, Intelligo;* inquit, *eam civitatem ſignificas, de qua conſtituenda longum hunc ſermonem habuimus, quæ quidem verbis ſolum, in terris vero nuſquam (opinor) revera exſtat. Atqui in cælo, inquam, illius exſtat exemplar, conſpicuum ei qui & intueri ipſum voluerit, & cum intuitus fuerit ſeipſum ad illud inſtituere.* Idemque ſcripſerat lib. VI. de rep. Hinc noſter carm. ultimo libri ſecundi,

O felix hominum genus,
Si veſtros animos amor,
Quo cælum regitur, regat!

PLA-

PLATONIS ORE.] Lib. v. de rep. Ἐὰν μὴ (ἦν δ' ἐγὼ) ἢ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν ἐν ταῖς πόλεσιν, ἢ οἱ βασιλεῖς τε νῦν λεγόμενοι καὶ δυνάσται φιλοσοφήσωσι γνησίως τε καὶ ἱκανῶς, καὶ τοῦτο εἰς ταὐτὸν ξυμπέσῃ δύναμίς τε πολιτικὴ καὶ φιλοσοφία; τῶν δὲ νῦν πορευομένων χωρὶς ἐφ' ἑκάτερον αἱ πολλαὶ φύσεις ἐξ ἀνάγκης ἀποκλεισθῶσιν, οὐκ ἔστι κακῶν παῦλα, ὦ φίλε Γλαύκων, ταῖς πόλεσιν· δοκῶ δὲ, οὐδὲ τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει. *Niſi Philoſophi civitatibus dominentur, vel hi qui nunc reges potenteſque dicuntur, legitimè ſufficienterque philoſophentur, in idemque civilis potentia & philoſophia concurrant, neque (quod nunc fit) à diverſis duo hæc tractentur ingeniis; non erit civitati, vel, ut mea fert opinio, hominum generi requies ulla malorum.* Idemque ex eo refert Alcinous cap. XXVII. Apuleius lib. de morali ejuſdem philoſophia. & Valer. Max. lib. VII. cap. II. I. Capitolinus in M. Antonino phil. & Prudentius contra Symmachum. Sed eam ſententiam multis exponit Muſonius apud Stobæum ſerm. XLVI. ſolidiſſimiſque rationibus demonſtrat, & tandem ſtatuit Τὸν βασιλέα τὸν ἀγαθὸν εὐθὺς καὶ φιλόσοφον ἐξ ἀνάγκης εἶναι. καὶ τὸν γε φιλόσοφον, εὐθὺς καὶ βασιλικὸν εἶναι, *bonum regem, ſtatim & philoſophum eſſe neceſſario: & philoſophum, animo ſtatim præditum eſſe regio.* Quod & deinde declarat quoque fuſius. Aut ſi philoſophus non eſt optimus quiſque princeps, Οὐ πόῤῥω τοῦ ἀλουργίδος τοὺς πατέρας λόγων ἐτίθετο, ἀλλ' ἐγγὺς ἄγων τοῦ θρόνου, καὶ δωρεαῖς διαθάλπων συχναῖς, καὶ τιμῆς οὐκ οὖν ἐλαχίστης μεταδιδοὺς, ἐδείκνυ ἑαυτὸν καὶ φιλοσοφίαν οὐρανοβάμονα ὡς μέγα τι χρῆμα οἰόμενον καὶ πλείστου τιμώμενον, καὶ σοφιστὴν ἐγκωμιάζοντα καλλιῤῥήμονα, καὶ τοὺς νομοτελεστεῖς ἄνδρας περὶ πλείστου μάλα τιθέμενον, *eruditos non procul à purpura, ſed prope ſolium ſuum collocatos & muneribus frequentibus fovit, & honores eis non minimos habendo, cæleſtem philoſophiam divinarumque rerum doctores, diſertos & juris peritos, magnam rem & ſummi pretii ſe æſtimare declaravit*, inquit Nicetas in Andronico.

EJUSDEM VIRI ORE.] Dialogo VI. de rep.

AD MAGISTRATUM.] Monuimus ſupra ſcribendum hic eſſe *Magiſteriatum*. verique ſimile eſt ea, quæ Boëtius præclarè à ſe facta mox recenſet, in ea dignitate conſtitutum feciſſe. Neque enim tanquam ſenator iſta Romæ, ſed Ravennæ in aula principis egit. quod nemo eſt qui non ſtatim videat ac judicet.

CONIGASTUM.] Seu *Cunigaſtum*, ut habet Caſſiodorus. cùm Gothum illum Athalaricus rex illuſtrem appellet, ad eum apud Caſſiodorum lib. VIII. epiſt. XXVIII. ſcribens, apud Theodericum potentem fuiſſe apparet.

Pag. 10. COEMPTIO.] Ipſa coëmptio *συνωνὴ*, publicè verò ſpecies annonarias vel urbi vel exercitui neceſſarias etiam ab invitis provincialibus exigendi conſuetudo, *συνώνητον* vocabatur. Quamquam & onus illud, quod Juſtinianus Bithyniæ, Phrygiæ & Thraciæ incolis frumentum Byzantium perferendi conditione duriſſima impoſuit, notat Suidas ab illis *συνωνὴν* eſſe appellatum.

PAULINUM.] Non Decium Theodorum Paulinum juniorem illum, qui Indict. XII. hoc eſt anno DXXXIV, ultimus Conſulum Occidentis collega Juſtiniano imp. fuit, Venantii patricii filius, jam mortuo Boëtio: cujus conſulatus ab Athalarico dati exſtat formula apud Caſſiodorum lib. IX. epiſt. XXII. Sed Decium Paulinum anno CDXCVIII. Conſulem, quem etiam Patricium vocat Theodericus in reſcripto ad Argolicum urb. præf. XXIX. lib. III. apud Caſſiodorum: quo idem illi rex collapſa in urbe horrea donat. Inter quem, & Symmachum ac Feſtum etiam patricios & ſenatus principes, ut componatur orta ingens contentio, conſtituit controverſiæ judices Theodericus viros alios illuſtres epiſt. XXIII. lib. I. Variar. Ex Deciorum familia fuit, quemadmodum Importuni & Venantii.

NE ALBINUM.] Decium illum Albinum juniorem fortaſſe innuit, qui anno CDXCIII. conſul fuit. ex eadem, ut videtur Deciorum familia. Ad quem ſcribit Theodericus apud Caſſiod. ep. XXX. lib. IV. & Ennodius ep. XXI. lib. II. Cui collega additur in conſulatu Euſebius à Marcellino.

CYPRIANI.] Cyprianus & Opilio fratres fuere. Non ille Opilio qui anno DXXIV. conſulatum cum Juſtino imp. geſſit. quem virum ſublimem & magnificum Ennodius ep. III. lib. V. quem & Onuphr. Panvinius, perperam puto, Aëtii magni illius ducis filium vocat; fortaſſe melius, ex Gaudentio Aëtii filio, cujus meminit in Chronico Idatius, nepotem dixiſſet: Aëtius enim occiſus eſt anno CDLIV. Opilio verò iſte anno DXXXIV. cum Liberio patricio Theodahadi de pace ad Juſtinianum legatus Conſtantinopolim miſſus eſt, ut ſcribit

ſcribit Procopius lib. I. hiſt. Gothicæ, cùm ſupra annum octogeſimum conſtitutus, minus legationi iſti aptus fuiſſe cenſeatur. Non is inquam; ſed, ut doctiſſimi Sirmondi ad epiſt. III. lib. V. Ennodii verbis utar, *diverſus ab hoc conſulari hic eadem ætate Opilio Boëtii delator, quem perſtringit lib. I. de Conſolatione. Is nimirum quem Athalaricus poſtea, ut eſt apud Caſſiodorum lib.* VIII. *ep.* XVI. *Comitem ſacrarum largitionum fecit indict.* VI. *hoc eſt anno* DXXVIII. *triennio poſtquam à Theoderico ead. Comitiva ornatus fuerat Cyprianus ejus frater, delator & ipſe, ut ſcribit Boëtius, Albini conſularis. Quin & horum quoque fratrum pater Opilio alius, qui Comes item ſacrarum largitionum fuerat ſub Odoacre lib. var.* V. *epiſt.* XL.

COMPERTUMQUE ID REGI FORET.] Theoderico regi Italiæ. Is Theodemeris Oſtrogothorum regis ex concubina Erelieva filius, puer Conſtantinopoli in aula Zenonis imp. obſes educatus, anno CDXXCIV. Conſul ordinarius, ſtatua equeſtri ibidem donatus fuit. Deinde Zenone non repugnante Italiam ab Erulis vindicaturus petiit, eorumque regem Odoacrem vicit & mox interfecit. Rex Italiæ anno CDXIC. factus, Clodovæi Francorum regis ſororem Audefledam uxorem duxit. Ipſe duas ex concubina filias, unam Alarico Viſigothorum, alteram Sigiſmundo Burgundionum regibus nuptiis copulavit. quemadmodum & filiam ſuam Amalaſuentam Eutharico ex Amalorum ead. ſtirpe nato. & mox Amalafredam germanam ſuam, matrem Theodahadi, Traſamundo in Africa Vandalorum regi; filiamque ejus neptem ſuam Amalabergam Thuringiorum in Germania regi Hermenfredo collocat. Ita rex prudentiſſimus vicinos omnes reges ſibi affinitate propinquos facit. Occiſo Alarico, Amalaricum ejus filium in regni, ab Clodovæo occupati, partem reſtituit; dum, comparato ingenti exercitu, per Hibbam ducem obſeſſis apud Arelaten & Carcaſſonam Viſigothis ſubvenit, non triginta millibus Francorum in prælio cæſis, ut falſo ſcripſit Iornandes, ſed multis utrinque deſideratis, dum eæ obſidiones tandem ſolvuntur. Omnia denique proſperè illi feliciterque ceſſerant, ſed imperante præſertim Anaſtaſio, quem, utpote Arianum, oderat univerſa Italia. Sed ubi Catholicus Juſtinus Orienti affulſit, tum deſiderari colique ab Italis cœpit: Theodericus verò Arianus quoque timeri, amari non item.

Inde per ſuſpicionem conjurationum tot patratæ ab illo cædes, quarum pœnitentiam mors tandem ejus anno DXXVI. ſecuta eſt.

RAVENNA URBE.] In qua regni ſui ſedem poſt Odoacrum Theodericus conſtituerat; quamque ſucceſſores quoque ejus reges Gothi inhabitarunt.

NOTAS INSIGNITI FRONTIBUS.] Notas illas Threicias vocat Cicero lib. II. Officiorum, ex more Thracibus ſolito. Genus illud ſupplicii antiquum, ſervorum primùm, hinc Juvenalis Sat. XIV.

Tum felix, quoties aliquis tortore vocato
Vritur ardenti propter duo lintea ferro.

Ejus poſt Plautum meminit Cicero loco citato, Martialis lib. II. epig XXIX. Deinde & quorumlibet reorum infamium viliumque, ut hic & apud Guill. Neubrigenſem hiſt. Angl. lib. II. cap. XIII. ubi hæretici Publicani tanquam infames clave candenti notantur in fronte, eorumque præterea magiſter & in mento. His ſtigmatibus ſeu cauterio inuſtos vocat Cicero *ſtigmatias*. Et quia quaſdam veluti litteras referebant ejuſmodi notæ, *inſcriptiones frontis* vocat Seneca.

EODEM DIE.] Quo anno, nedum die, id acciderit, non facile quiſquam conjectura aſſequatur. Filiis tamen conſulibus, hoc eſt anno DXXII. factum voluit, quiſquis quædam de vita ejus præfatus eſt in vet. cod. Conſol. Philoſophiæ S. Victoris, *Duo filii ejus*, inquit, *in Conſulatu permanſerunt ſub regia poteſtate*. Cui conſentit quod & de ea re ſcribit Ricobaldus.

PRÆMISSA DAMNATIO.] Significat Boëtius & quodammodo innuit non ſolum accuſatores in ſe ad ſenatum Romam regem miſiſſe, ſed clàm dediſſe quoque operam, forte & ut condemnaretur mandaſſe.

Pag. II. SOCRATICO DECRETO.] Illud eſt & pulcherrimum apud Platonem lib. VI. de rep. Quo requirit in philoſophis Socrates ſancitque *Τὴν ἀψεύδειαν, καὶ τὸ ἑκόντας εἶναι μηδαμῇ προσδέχεσθαι τὸ ψεῦδος, ἀλλὰ μισεῖν, τὴν δ' ἀλήθειαν στέργειν, ut mendacii omnis natura expertes ſint, neque ſponte mentiantur umquam, ſed omnem oderint falſitatem, diligant veritatem*: Quod nihil, ut inquit paulò poſt, *οἰκειότερον σοφίᾳ ἀληθείας, Sapientiæ affinius, quàm Veritas*, inveniatur. Ariſtoteles lib. II. Metaphyſ. Philoſophiam vocat, *ἐπιστήμην τῆς ἀληθείας*, *veri-*

veritatis ſcientiam. P.Nigidius apud Agellium lib.XI. cap.XI. *Vir bonus, inquit, præſtare debet, ne mentiatur; prudens, ne mendacium dicat.*

Pag. 12. RECIPIT FAMÆ PRETIUM.] Nimirum præceptum eſt Stoicum *Ne te quæſiveris extra.* Ideoque, ait Macrobius cap.x.lib.II. in ſomnium Scipionis, *Virtutis fructum ſapiens in conſcientia ponit, minus perfectus in gloria.* Et Plinius ep. VIII. lib. I. *Si alienæ quoque laudes parum æquis auribus accipi ſolent, quam difficile eſt obtinere, ne moleſta videatur oratio de ſe aut de ſuis diſſerentis? Nam cum ipſi honeſtati, tum aliquanto magis gloriæ ejus prædicationique invidemus; atque ea demum rectè facta minus detorquemus & carpimus, quæ in obſcuritate & ſilentio reponuntur.*

Pag.13. ΕΠΟΥ ΘΕΩ.] Jamblichus enim [vitæ Pythagoræ lib. II. ſymb. VII.] eorum, quæ ad Sapientiam conferunt, primum Pythagoræ Symbolum ejuſmodi fuiſſe refert,

Γλώσσης πρὸ τῶν ἄλλων κράτει θεοῖς ἑπόμενος.

Linguam ante omnia contineto Deos ſequens.

Quod ita exponit, Πρῶτον γὰρ ἔστι Σοφίας ἔργον, τὸ τὸν λόγον ἐπιστρέφειν εἰς ἑαυτὸν, καὶ ἐθίζειν μὴ ἔξω προϊέναι τελειοῦσθαί τε καθ' ἑαυτὸν, καὶ ἐν τῇ πρὸς ἑαυτὸν ἐπιστροφῇ. καὶ μετὰ τοῦτο ἐν τῷ τοῖς θεοῖς ἕπεσθαι. οὐδὲν γὰρ ἄλλο οὕτω τελειοῖ τὸν νοῦν, ἢ ὅταν ἐπιστρεφόμενος εἰς ἑαυτὸν τοῖς θεοῖς συνακολουθῇ, *Primum enim Sapientiæ opus eſt ſermonem [ſeu animi diſcurſum] in ſeipſum convertere, & ita aſſuefacere ut foras non progrediatur perfectuſque reddatur in ſeipſo, & in converſione ac conſideratione ad ſeipſum. deinde in eo conſiſtit, ut Deos ſequaris. Nihil enim aliud mentem ſic perficit, quam ſi in ſe converſus Deos quoque ſequitur.* Idemque habet Hierocles commentarii in carm. aurea Pythagoræorum capitulo IL. eademque ratione explicat. Sed & latius de ea re diſſerit idem Jamblichus ejuſd. vitæ lib. I. c.XIIX. & XXIIX. gratiamque habiturus eſt indici quiſquis legerit. Et Hyppodamus Thurius Pythagoræus apud Stobæum ſerm. CI. Qui omnes Pythagoricum effatum eſſe cum Boëtio exiſtimaverunt. Alii vero ut Cicero, Plutarchus, Clem. Alexandr. Str.II. & D.Ambroſius unum è veteribus VII. ſapientum præceptis agnoſcunt. Quicquid ſit, illud ab antiquis acceptum Plato egregiè celebravit. Siquidem in libris de rep. omne hominis bonum in primi ſummique boni ſcien-

tia poſitum, hocque in omnibus ſequendum cæteriſque relictis huic uni adhærendum præſcribit. docetque Alcinous εἰσαγωγῆς cap. XX. ex verbis ejus in Phædro & IV. de rep. hominis bonum & finem eſſe hoc ipſum, Θεῷ ἕπεσθαι. Idemque penitus ſcribit Apuleius lib. de ejuſd. Morali philoſophia, interpretaturque ita, nimirum ut Sapiens *æmulatione vitæ ad Deorum actus accedat*. Philo quoque lib. περὶ ἀποικίας. De qua re videndus & Proclus Inſtitutionum theologic. cap. CCIII. & ſequentibus. Alium vero Stoici hujus præcepti uſum peculiarem fecerunt, quo ſe, adverſus omnia quæ humanis accidunt adverſa, ſolarentur. Ajunt enim ſequi Deum eſſe τὴν αὐτοῦ γνώμην ὑποτάσσειν τῷ διοικοῦντι τὰ ὅλα, καθάπερ οἱ ἀγαθοὶ πολῖται τῷ νόμῳ τῆς πόλεως, *mentem ſuam ſubmittere gubernanti omnia* Menti, *ſicut boni cives Legi civitatis*. Cleanthes apud Epictetum

> Ἄγε δή μ' ὦ Ζεῦ, καὶ σὺ ἡ πεπρωμένη,
> Ὅποι ποθ' ὑμῖν εἰμι διατεταγμένος,
> Ὡς ἕψομαί γ' ἄοκνος.

Hoc eſt,

> *Me Iupiter duc & fati neceſſitas,*
> *Quocunque veſtro deſtinatus numine*
> *Sum. nam volens ſequar.*

Ipſe Epictetus non ſemel, ut apud Lipſium videre eſt: ſed & celebri illo loco Diſſert. ultimæ lib. III. Προσκατατέταχά μου τὴν ὁρμὴν τῷ θεῷ. θέλει μ' ἐκεῖνος πυρέσσειν; κἀγὼ θέλω. θέλει ὁρμᾶν ἐπί τι; κἀγὼ θέλω. θέλει ὀρέγεσθαι; κἀγὼ θέλω. θέλει με τυχεῖν τινός; κἀγὼ βούλομαι. οὐ θέλει; οὐ βούλομαι. ἀποθανεῖν θέλει; ἀποθανεῖν οὖν θέλω. I. *Appetitum meum obedientem præbui Deo. Vult ille me febricitare? Volo & ipſe.* Vultne me ad *aliquid agendum impellere? Et ego volo. Vult me aliquid appetere? volo & ipſe. Vult me aliqua re potiri? Volo & ipſe. non vult? nolo. Mori me vult? Mori igitur volo.* Seneca quoque lib. de beata vita, *Omnem temporum difficultatem ſciet* Sapiens *legem eſſe naturæ. Et, ut bonus miles, feret vulnera, enumerabit cicatrices, & tranſverberatus telis, moriens amabit eum, pro quo cadet, imperatorem. habebit in animo illud vetus præceptum*, DEUM SEQUERE. Et Epiſtola XC. Sapiens Democritus *non noſſe tantum, ſed ſequi docuit Deos, & accidentia non aliter excipere, quam imperata.* Et XCVIII. *Non pareo Deo, ſed aſſentior:*

tior: ex animo illum, non quia neceſſe eſt, ſequor. Cujus præcepti non veteres illi modo, ſed & noſtri meminerunt. D. enim Auguſtinus lib. de Virginitate ait, *ſequi Deum* eſſe *imitari* Deum. *Qui Deum ſequitur*, inquit D. Ambroſius lib. 1. de Abraham, *tutus ſemper eſt*. In eoque *perfectionem* D. Hieronym. in Math. 19. collocat.

CONSIMILEM DEO FACERES.] Et hoc Pythagoricum eſſe ex ejuſdem Jamblichi vitæ Pythagoræ lib. 11. patet, *φυγὴ δὲ ὁμοίωσις θεῷ κατὰ τὸ δυνατόν. ὁμοίωσις δὲ δίκαιον καὶ ὅσιον μετὰ φρονήσεως γενέσθαι. Θεὸς οὐδαμῇ οὐδαμῶς ἄδικος, ἀλλ' ὡς οἷόν τε, δικαιότατος. καὶ οὐκ ἔστιν αὐτῷ ὁμοιότερον οὐδὲν ἢ ὡς ἂν ἡμῶν αὖ γένηται ὅτι δικαιότατος.* 1. *Fuga autem* è mundo *in eo ſita eſt ut, quantum poſſibile eſt, Deo ſimiles fiamus.* Et; *Deus* enim *nullo omnino pacto injuſtus, ſed, ut ſic dicam, quam juſtiſſimus. nec quicquam ei ſimilius, quàm ut noſtrum quiſque ſit juſtiſſimus.* Voluitque Pythagoras, ut refert vitæ ejus auctor anonymus apud Photium, homines eam ſimilitudinem conſequi, aſſiduè *τῇ ὁμιλίᾳ τῇ πρὸς τοὺς θεούς, cum Diis colloquendo. ἀνάγκη γὰρ προσιόντα αὐτοῖς, καὶ ἐκεῖνο καιροῦ χωρίζεσθαι αὐτὸν πάσης κακίας, εἰς δύναμιν ὁμοιοῦντα ἑαυτὸν τῷ θεῷ. Accedentem enim ad eos tunc potiſſimum ab omni ſe maleficio abſtinere neceſſe eſt, & quo ad fieri poteſt, Deo aſſimilari*, inquiebat. Quo ex fonte, ut & alia multa hauſit Plato, illud protulit quoque in Theæteto, *Φυγὴ δὲ, ὁμοίωσις θεῷ κατὰ τὸ δυνατόν. Ὁμοίωσις δὲ δίκαιον καὶ ὅσιον μετὰ φρονήσεως γενέσθαι.* Et, *Θεὸς οὐδαμῇ οὐδαμῶς ἄδικος, ἀλλ' ὡς οἷόν τε δικαιότατος. καὶ οὐκ ἔστιν αὐτῷ ὁμοιότερον οὐδὲν ἢ ὃς ἂν ἡμῶν αὖ γένηται ὅτι δικαιότατος· περὶ τούτου ἡ ὡς ἀληθῶς δεινότης ἀνδρός.* 1. *Fuga autem* è mundo *in eo ſita eſt, ut, quam proximè fieri poterit, Deo ſimiles fiamus.* Et mox, *Deus nullo omnino pacto injuſtus eſt, ſed quantum fieri poteſt juſtiſſimus. nec quicquam ei ſimilius, quam cum ex nobis* hominibus *aliquis quàm juſtiſſimus eſt. In hoc nimirum vera hominis præſtantia verſatur.* Ubi notandum eſt Platonem cenſere cum Pythagoræis Juſtitiam & ſanctitatem cum Prudentia ſeu Sapientia homines Deo aſſimilare *κατὰ τὸ δυνατόν* ſcilicet; ut & de rep. libro ultimo. ſicut & refert Alcinous cap. xx. Quod *cum Deo colloqui* dixit Pythagoras; *contemplari divinam effigiem* ſcripſit Apuleius lib. de Deo Socratis. quam virtutem ſi cuiquam mortalium contigerit in Socrate fuiſſe ait, *Quod ſi cuivis po-*

teſt evenire facultas contemplandi divinam effigiem, cur non apprimè potuerit Socrati obtingere, quem cuivis ampliſſimo numini Sapientiæ dignitas coæquarat? Nihil enim eſt Deo ſimilius & gratius, quam vir animo perfectè bonus. qui tam hominibus cæteris antecellit, quam ipſe a Diis immortalibus diſtat. Idemque Socrates Platonis præceptor, eadem cum diſcipulo ſentiens, ſolam juſtitiam ſeu probitatem, μόνον δίκαιον, felicitatem eſſe dicebat. ut refert Theodoretus Gr.aff.cur.ſerm.XI. Plato enim hanc ὁμοίωσιν τῷ θεῷ, *cum Deo ſimilitudinem*, Finem totius Philoſophiæ ſeu Sapientiæ conſtituit, ut ex loco ſuperius allato aliiſque conſtat; ex quib. idem colligunt Alcinous eod.XX. cap. Apuleius lib. de Morali ejuſd. Philoſophia. & Diogenes Laertius in ejus vita. Theodoretus loco citato. Pachymeres compendii log. cap. II. Quid vero ſit aſſimilari Deo, aut qua ratione quis eam ſimilitudinem poſſit aſſequi, exponit poſt Platonem latè Plotinus Ennead.I.lib.II. initio. Ammonius Præfatione illa pulcherrima in Porphyrii V.voces. ubi rectè etiam cur Platoni ſit illa ὁμοίωσις, κατὰ τὸ δυνατὸν duntaxat, recenſet. Hierocles optimè Commentario aureo in eum Pythagoreorum verſum

Πρῆσσε δὲ μηδὲν τῶν μὴ ἐπίστασαι. ἀλλὰ διδάσκευ
Ὅσσα χρεών.

Nimirum edit. Pariſien. pag. 174. & pag. 257. Egregiè Alcinous loco cit. Lactantius etiam de falſa relig. lib. I.cap. IX. De vero cultu lib. VI. cap. XIII. & XXIII. & de ira Dei cap. XIX. Simplicius in Epicteti Enchirid. cap.XXXII. Quibus in locis ſanctiſſima maximeque Chriſtiano homine digna præcepta continentur. unde germanum celebris hujus dicti ſenſum explanationemque petas licet. tantum enim hic fungimur vice cotis. Hinc quoque varii auctores illud imitati ſunt: Plinius initio Panegyr. *Quid enim præſtabilius, aut pulchrius munere Deorum, quam caſtus & ſanctus & diis ſimillimus princeps?* Idem Muſonius de re eadem apud Stobæum ſerm.XLVI. Ariſtoteles etiam Politic. lib. III. cap. IX. hominem virtute præſtantem θεὸν ἐν ἀνθρώποις εἶναι, *eſſe* tanquam *Deum inter homines* exiſtimat. Hinc & illa Homeri ac Virgilii de eximiis heroicæque majeſtatis viris,

Θεῷ τὸ εἶδος ὅμοιος.
Os humeroſque Deo ſimilis.

Porro

Porro non ſolum Plato hominis finem voluit eſſe τὸ ὁμοιωθῆναι τῷ θεῷ, *aſſimilari Deo*, ſed ἕπεσθαι *ſequi* quoque *Deum*: de quo ſupra. Ut in Phædro, Ἡ μὲν ἄριστα θεῷ ἑπομένη καὶ εἰκασμένη ὑπερῆρεν εἰς τὸν ἔξω τόπον τὴν τοῦ ἡνιόχου κεφαλήν. Animus *ille qui Deos optimè ſecutus eſt & ad ejus ſimilitudinem conformatus, in ſupercœleſtem locum aurigæ extulit caput.* Idemque omnino ſed clarius ait lib. IV. de Legibus. Unde utrumque confundit Alcinous, cum tamen videatur Plato in his duob. locis velle primum nos *ſequi Deum*; hoc eſt, virtutum exercitio probos, pios, juſtos & ſapientes fieri: *aſſimilari* verò, mente per virtutes illuſtrata Deum contemplari, ſeu, ut Pythagoras volebat, cum eo colloqui, illique adhærere. Quo & ſenſu accipere videtur Lactantius Firmianus lib. de ira Dei cap. XIX. *Qui autem Deum ſecuti, eique parentes, corporis deſideria contempſerint, & virtutem præferentes, voluptatibus, innocentiam juſtitiamque ſervaverint, hos Deus ut ſui ſimiles recognoſcit.* Stoicorum autem de ea re ſententias hic non attingimus. nemo enim eſt qui blaſphemas eorum voces non horreat & execretur. Quis enim illud ferat Senecæ epiſt. LIII. *Tantum ſapientia ſua* (ſapientis) *quantum Deo omnis ætas patet. Eſt aliquid quo Sapiens antecedat Deum. Ille naturæ beneficio non ſuo ſapiens eſt.* Item LIX. *Sapiens ille eſt, qui plenus gaudio, hilaris & placidus, inconcuſſus, cum diis ex pari vivit.* Καὶ τὴν εὐδαιμονίαν, μὴ διαφέρειν τῆς θείας εὐδαιμονίας, μηδὲ τὴν ἀμεριμνίαν ὁ Χρύσιππός φησι. *Atque hanc*, hominis nempe, *felicitatem & ſecuritatem nihil à divina differre, Chryſippus ait*; apud Stob. Eclog. ethic. lib. II. Pudet errorum, tædetque verborum adeo, ut mens & impetus ſit probatam ſuperius tot magnis viris ſimilitudinem, jam omnem cum Theodoreto tollere. Plato, inquit loco citato, τὸ ὁμοιωθῆναι τῷ θεῷ κατὰ τὸ δυνατὸν, τέλος ὥρισε τῶν ἀγαθῶν. ἀξιέπαινος μὲν οὖν καὶ ἡ περὶ τὴν μίμησιν τῶν θείων παραίνεσις. ἡ δὲ κατὰ τὸ δυνατὸν προσθήκη, ἀξιαγαστότερον τὸν ὅρον ἀπέφηνεν. οὐ γὰρ κατὰ πάντα δυνατὸν ὁμοιωθῆναι θεῷ. πῶς γὰρ ἄν τις, ὁρατὸς ὢν, ὁμοιωθείη τῷ ἀοράτῳ; καὶ βραχὺς ὢν καὶ τόπῳ σμικρῷ περιγεγραμμένος, τῷ ἀπεριγράφῳ καὶ τὴν κτίσιν συνέχοντι. τοιγάρ τοι οὔτε τὴν φύσιν ἐκείνην, οὔτε τὴν δύναμιν, οὔτε μὴν τὴν σοφίαν μιμήσασθαι δυνατόν. I. *Bonorum Finem ſtatuit, ut quantum fieri poteſt, Deo perquam ſimiles evadamus. Laudabilis ſane adhortatio; quæ nos ad divinorum imitationem invitat. Illa tamen*

men verborum additio,ut id faciamus quantum fieri poteſt, *admirabile id magis homini quam præſtabile eſſe oſtendit. neque enim fieri poteſt, ut in omnibus Deo ſimiles evadamus. Quo enim pacto viſibilis homo, inviſibilem imitetur? quo modo qui brevis eſt, ac exiguo loco concluditur, illi queat eſſe perſimilis, qui extra omnem terminum conſtitutus, ipſe continet univerſa? Nulli eſt ergo natura illa, nulli potentia, nulli ſapientiâ imitabilis.* Cenſueratque idem jam olim apud Philonem Philolaus Pythagor. κοσμοποιΐας libro, Ἔστι γὰρ, φησὶν, ἡγεμὼν καὶ ἄρχων ἁπάντων θεὸς, εἷς ἀεὶ ὤν, μόνιμος, ἀκίνητος, αὐτὸς αὑτῷ ὅμοιος, ἕτερος τῶν ἄλλων. 1. *Eſt, inquit, auctor & princeps rerum omnium Deus, ſemper unus, ſtabilis, immobilis, ipſe ſui ſimilis, aliorum diſſimilis.* Aut ſi quæ ſtatuenda eſt, eam amplecti decet, quæ eſt Clementis Alex. Str. 11. circa finem. Lact. Firmiani locis cit. & præſertim Sixti philoſophi ex mente ſummi illius, qui inſtar omnium eſt, Auguſtini lib. de Natura & Gratia; *Quis item Chriſtianus ignorat, quod beatiſſimum Sixtum Romanæ Eccleſiæ epiſcopum & domini martyrem dixiſſe commemorat*, Quia libertatem arbitrii ſui permiſit hominibus Deus, ut purè & ſine peccato viventes, ſimiles fiant Deo? *Sed ad ipſum arbitrium pertinet, vocantem audire & credere; & ab eo, in quem credit, non peccandi adjutorium poſtulare. Nam utique cum dicit*, ſimiles fiant Deo, *per Charitatem Dei futuri ſunt ſimiles Deo*, quæ diffuſa eſt in cordibus noſtris, *non naturæ poſſibilitate, nec libero arbitrio, quod eſt in nobis, ſed per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis.* Sixtum pontificem pro Sixto philoſopho Pythagoræo hic ſe perperam uſurpaſſe agnoſcit ipſe Auguſt. retractation. libro.

Pag. 16. ATHENIENSIUM.] Areopagum Solon ex optimatibus primariiſque Athenienſium viris, civium ſuffragio electis, conſtitui componique probavit. ſed ne ii inſolentius ſeſe gererent aut tyrannidem uſurparent, populo judicandi judicumque aliorum judicia mutandi abrogandive jus poteſtatemque fecit. Quod cum aliquandiu feliciter ſucceſſiſſet, tandem victis Darii Perſarum regis ad Marathonem, Xerxis ad Salaminem & Platæas copiis, Athenienſis populus iis victoriis elatus, ab Ariſtide, Ephialte, Pericle aliiſque δημαγωγοῖς ſuis permotus, non jam optimates nobileſque, ſed quoſlibet è multitudine judiciis præfecit. qui cum pecunia aliiſque artibus facillimè corrumperentur, mirum quæ exilia quaſque

quaſque cædes optimis viris, quas urbi ipſi calamitates importarint. Id legere eſt apud Iſocratem paſſim,& Plutarchum in iſtorum δημαγωγῶν vitis. referturque apud Ariſtotelem lib. Politic. I I. Solon maximè populi potentiam auxiſſe, τὰ δικαστήρια ποιήσας ἐκ πάντων. ἐπεὶ γὰρ τοῦτ᾽ ἴσχυεν, ὥσπερ τυράννῳ τῷ δήμῳ χαριζόμενοι, τὴν πολιτείαν εἰς τὴν νῦν δημοκρατίαν κατέστησαν. Id eſt, *dum nullum non ad cauſas judicandas admittit. Poſtea quam enim id invaluit, populo, tanquam tyranno, gratificantes, rempublicam in eam, quæ nunc eſt, multitudinis poteſtatem perduxere.* Quod ita lib. I V. averſatur, ut eum reip. ſtatum tyrannidi comparet. Καὶ ἔστιν ὁ τοιοῦτος δῆμος ἀνάλογον τῶν μοναρχιῶν τῇ τυραννίδι. διὸ καὶ τὸ ἦθος τὸ αὐτὸ, καὶ ἄμφω δεσποτικὰ τῶν βελτιόνων. καὶ τὰ ψηφίσματα, ὥσπερ ἐκεῖ τὰ ἐπιτάγματα· καὶ ὁ δημαγωγὸς, καὶ ὁ κόλαξ, οἱ αὐτοὶ καὶ ἀνάλογον. καὶ μάλιστα δ᾽ ἑκάτεροι παρ᾽ ἑκατέροις ἰσχύουσιν. οἱ μὲν κόλακες, παρὰ τυράννοις: οἱ δὲ δημαγωγοὶ, παρὰ τοῖς δήμοις τοῖς τοιούτοις. Αἴτιοι δὲ εἰσι τοῦ εἶναι τὰ ψηφίσματα κύρια, ἀλλὰ μὴ τοὺς νόμους οὗτοι, πάντα ἀνάγοντες εἰς τὸν δῆμον. Id eſt, *Proportioneque reſpondet hujuſmodi Populus, è numero principatuum, Tyrannidi. unde & mores iidem ſunt: amboque hi ſtatus dominantur melioribus. & plebiſcita ſunt, ut & illic edicta. & qui multitudini blanditur, &* tyranni *aſſentator iidem ſunt, & ſibi reſpondent. atque uterque gratia plurimum valet; aſſentator quidem apud tyrannum; orator autem popularis apud hujuſmodi populum. Cauſa verò hi ſunt, cur plebiſcita rata ſint & non leges, cum de rebus omnibus ad populum referant.* Et demum concludit ejuſmodi populi ſtatum non eſſe remp. Ὅπου γὰρ μὴ νόμοι ἄρχουσιν, οὐκ ἔστι πολιτεία. δεῖ γὰρ τὸν μὲν νόμον ἄρχειν πάντων. *Neque enim reſpublica eſt, ubi leges non imperant: oportet enim legem, in omnes res habere imperium.*

TUÆ CIVITATIS.] Hoc eſt, cœli. quod paulo antè *patriam* vocaverat, ut & lib. I V.

Huc te ſi reducem referat via.
Quam nunc requiris immemor;
Hæc dices, memini, patria eſt mihi;
Hinc ortus, hic ſiſtam gradum.

Anaxagoras quoque publicarum rerum negligentior, cum interrogaretur, an nulla illi patriæ cura eſſet, Εὐφήμει· (ἔφη) ἐμοὶ γὰρ καὶ σφόδρα μέλει τῆς πατρίδος. δείξας τὸν οὐρανόν. *dii meliora, inquit! mihi enim patriæ cura & quidem ſumma eſt, digitum*

in cœ-

in cælum intendens. Philo lib. *περὶ γεωργίας. Ὅτι παροικεῖν, οὐ κατοικεῖν ἤλθομεν. τῷ γὰρ ὄντι πᾶσα μὲν ψυχὴ σοφοῦ πατρίδα μὲν οὐρανὸν, γῆν δὲ ξένην ἔλαχε. Vt inquilini eſſemus, non habitatores perpetui, venimus. revera enim omnis ſapientis anima cælum habet patriam, in terra vero peregrinatur.* Unde idem hominem *οὐράνιον ζῶον* vocat, alibi verò *οὐράνιον φυτόν. Civitatis* verò nomine, *τῶν μακαρειτῶν*, cœlum ipſaque beatitudo apud Chriſtianos ferè deſignatur. ii enim ſunt, non ut in terris, ubi peregrinamur à domino, *ξένοι καὶ πάροικοι*, ſed *συμπολῖται τῶν ἁγίων καὶ οἰκεῖοι τοῦ Θεοῦ.* D. Auguſtinus lib. de eadem Civitate Dei XXII. *Ipſe eſt enim, qui in principio condidit mundum, plenum bonis omnibus viſibilibus atque intelligibilibus rebus, in quo nihil melius inſtituit quam ſpiritus, quibus intelligentiam dedit, & ſuæ contemplationis habiles capaceſque ſui præſtitit, atque una ſocietate devinxit, quam ſanctam & ſupernam dicimus Civitatem, in qua res, qua ſuſtententur beatique ſint, Deus ipſe illis eſt, tanquam vita victuſque communis.* Et paulò poſt, *Qui fecit hominem, ipſum etiam rectum cum eodem libero arbitrio; terrenum quidem animal, ſed cælo dignum, ſi ſuo cohæreret auctori. miſeria ſimiliter ſi eum deſereret ſecutura, qualis naturæ hujuſmodi conveniret.* Quod poſtremum hoc videtur loco attigiſſe Boëtius. Non ſolum autem beatorum cœlum, *Patria* & *Civitas* dicitur, ſed etiam *Domus.* Paulus II. ad Corinth. cap. V. *Scimus enim; quoniam ſi terreſtris domus noſtra hujus habitationis diſſolvatur, quod ædificationem ex Deo habeamus, domum non manu factam ſed æternam in cælis. nam & hoc ingemiſcimus, habitationem noſtram, quæ de cælo eſt, ſuperindui cupientes.* Hinc vocantur Epheſ. II. ut ſupra notatum eſt, *οἰκεῖοι τοῦ Θεοῦ, domeſtici Dei.* Cui convenit & illud quod ex Ariſtotele refert Cicero lib. I. de Divinat. locum quia contrahi non poteſt, integrum dabimus. *Quid ſingulari vir ingenio Ariſtoteles & penè divino? Ipſene errat, an vult alios errare cum ſcribit, Eudemum Cyprium, familiarem ſuum, iter in Macedoniam facientem Pheras veniſſe: quæ erat urbs in Theſſalia tum admodum nobilis, ab Alexandro autem tyranno crudeli dominatu tenebatur? In eo igitur oppido ita graviter ægrum Eudemum fuiſſe, ut omnes medici diffiderent. ei viſum in quiete egregia facie juvenem dicere, fore ut brevi convaleſceret, pauciſque diebus interiturum Alexandrum tyrannum, ipſum autem Eudemum quinquennio poſt do-*

mum

mum eſſe rediturum. Atque ita quidem prima ſtatim ſcribit Ariſtoteles conſecuta, & convaluiſſe Eudemum, & ab uxoris fratribus interfectum tyrannum. quinto autem anno exeunte cum eſſet ſpes ex illo ſomnio in Cyprum illum ex Sicilia eſſe rediturum, præliantem eum ad Siracuſas occidiſſe: ex quo ita illud ſomnium eſſe interpretatum, ut cum animus Eudemi è corpore exceſſerit, tum domum revertiſſe videatur. Seneca Præfatione lib. I. natural. quæſt. Cicero lib. I. de Legib.

Pag. 17. COMPTOS EBORE, AC VITRO PARIETES.] Fuit pictura ars quondam nobilis, inquit Plinius lib. XXXV. cap. I. *tunc cum expeteretur à regibus populiſque, & illos nobilitaret, quos eſſet dignata poſteris tradere. nunc verò in totum marmoribus pulſa, jam quidem & auro, nec tantum ut parietes toti operiantur, verum & interraſo marmore, vermiculatis ad effigies rerum & animalium cruſtis.* Raræque lautiorum ædes ubi lacunaria auro ornata non eſſent; Virgil. I. Æneid.

Dependent lychni laquearibus aureis.

Nec auro ſolum, ſed ebore etiam. Horat. carm. lib. II.

Non ebur neque aureum
Mea renidet in domo lacunar.

Seneca lib. I. nat. quæſt. *Lacunaria ebore fulgentia.* Non igitur mirum ſi, cum domorum lacunaria auro & ebore, parietes vero auro & marmore tegerentur, Boëtianæ quoque Bibliothecæ parietes ebore & vitro compti eſſent. vitro autem fortaſſe diverſicolore, unde Bibliothecam ingreſſo variæ eæque jucundæ redderentur imagines. Quod ſuo tempore ita in uſu fuiſſe obſervat Plinius lib. XXXVI. ut vitrum Obſidianum, parietibus applicari conſuetum, pro imagine umbras reddere ſolitum notet. *In genere vitri & Obſidiana numerantur, ad ſimilitudinem lapidis quem in Æthiopia invenit Obſidius, nigerrimi coloris, aliquando & translucidi, craſſiore viſu, atque in ſpeculis parietum pro imagine umbras reddente.* Porro ejuſmodi vitra & ſpecula per cubicula diſpoſuiſſe veteres, quæ nunc majores, nunc minores ipſis rebus imagines redderent, nemo eſt qui neſciat, cui modo vita Horatii, quam edidit Pet. Nannius, lecta ſit; aut fabula illa Hoſtii [ſi tamen iſtud portentum hominis nominandum eſt] apud Senecam lib. I. nat. quæſt.

AD LIBRUM II.

Pag. 23. SUBITA MUTATIO.] Videtur imitari illud Euripid.

> Κεκλημένῳ δὲ φωτὶ μακαρίῳ ποτὲ
> Αἱ μεταβολαὶ λυπηρόν.
> *Viro, qui felix aliquando vocatus fuit,*
> *Acerba res eſt mutatio.*

Unde interrogatus Bias, Τί δυσχερὲς, Τὴν ἐπὶ τὸ χεῖρον, ἔφη, μεταβολὴν εὐγενῶς ἐνεγκεῖν, *quidnam eſſet difficile; Ferre, inquit, fortiter mutationem rerum in deterius.* Diog. Laert. in eo. Pub. Syrus,

> *Gravius nocet, quodcunque inexpertum accidit.*

Seneca lib. de Provid. *Magis urgent ſæva inexpertos.*

Pag. 25. USUS ALIENIS.] Maximi momenti eſt hic è philoſophia Stoica locus, quem præcipuè inculcat Epictetus, *Nihil noſtrum eſſe quod externum ſit.* Is enim Enchiridii cap. XV. Μηδέποτε ἐπὶ μηδενὸς εἴπῃς, ὅτι ἀπώλεσα αὐτὸ, ἀλλ᾽ ὅτι ἀπέδωκα. τὸ παιδίον ἀπέθανεν; ἀπεδόθη. τὸ χωρίον ἀφῃρέθη; οὐκοῦν καὶ τοῦτο ἀπεδόθη. *Nunquam te quicquam perdidiſſe dicito, ſed reddidiſſe. Filiolus obiit? redditus eſt. Prædium eſt ereptum? annon id quoque redditum eſt?* Cui autem niſi Deo ejuſque voluntati, & bonitati quæ dederat: Ἀπαιτοῦντι τῷ Θεῷ ἃ δέδωκεν ἑκὼν οὐκ ἀποδώσεις; οὐκ αἰσθήσῃ; οὐχ᾽ ὡς Πλάτων λέγει, μελετήσεις, οὐχὶ ἀποθνήσκειν μόνον, ἀλλὰ καὶ στρεβλοῦσθαι, καὶ φεύγειν, καὶ δέρεσθαι, καὶ πάνθ᾽ ἁπλῶς ἀποδιδόναι τ᾽ ἀλλότρια. *Cum Deus ea, quæ dedit, repetit, non ultro reddes? non* [*ut Plato ait*] *meditaberis, non modo mori, ſed & excruciari, & exſulare, & verberibus affici, omnia denique reddere aliena?* Epictetus idem apud Arrianum diſſert. I. lib. IV. Ut ſit nimirum quod ait Jobus, *Nudus egreſſus ſum de utero matris meæ, & nudus revertar illuc. Dominus dedit, Dominus abſtulit: ſicut Domino placuit, ita factum eſt: ſit nomen Domini benedictum.*

Pag. 26. PERSEI REGIS.] Regis ſcilicet Macedonum ultimi. de quo Paul. Æmilius triumphavit. ut legere eſt apud Livium lib. XLV. & Plutarchum in vita Æmilii. ubi inedia ſe confeciſſe, aut certè ob ereptum ſomnum interiiſſe ſcribit Plutarchus.

ΔΥΟ ΠΙΘΟΥϹ.] Certum eſt hic Boëtium attingere eos Homeri verſus Iliad. Ω.

Δοιοὶ γάρ τε πίθοι κατακείαται ἐν Διὸς οὔδει
Δώρων οἷα δίδωσι κακῶν, ἕτερος δὲ ἑάων.
Dolia quippe Iovis duo ſunt in limine primo,
Donis plena, malis unum, melioribus illud.

Verſum ſecundum ſic legit Plutarchus lib. Πῶς δεῖ τὸν νέον ποιημάτων ἀκούειν.

Κηρῶν ἔμπλειοι, ὁ μὲν ἐσθλῶν, αὐτὰρ ὁ δειλῶν.

Et hæc Platonicorum mens eſt, animæ, poſtquam in hæc inferiora lapſa eſt, datos ob corporis ſocietatem motus ſibi contrarios atque inter ſe maximè diſſidentes. quos qui ratione rexerit *ἐν δίκῃ βιώσοιτο*, *juſtè vixerit*; qui autem his ſe dederit *ἀδικίᾳ*, *injuſtè*. Hinc Maximo Tyr. diſſert. xxxv. fontes ſunt ejuſmodi doliorum, *ἀρετὴ ψυχῆς καὶ μοχθηρία*, *virtus animi atque improbitas*. Eum vide. Cui convenit & illud Prophetæ regis Pſal. *Calix in manu Domini vini meri plenus mixto.* Imo & longè illud Diphili apud Stobæum verius eſt,

Ὥσπερ κυαθίζουσ᾽ ἐνίοθ᾽ ἡμῖν ἡ τύχη,
Ἓν ἀγαθὸν ἐπιχέασα τρί᾽ ἐπαντλεῖ κακά.
Fortuna nobis, tanquam cyathos exſiccantibus,
Si unum bonum infundat, tria mala affundit.

Pag. 28. PRINCIPUM CIVITATIS.] Feſti nimirum & Symmachi. Feſtum quidem, caput ſenatus & exconſulem, ab anno ſcilicet CDLXXII. Anaſtaſius biblioth. in Symmacho; Avitus vero epiſcopus Viennenſis epiſt. II. Symmachum inter primos ſenatores urbis agnoſcit. Sed dubium omne tollit Ennodius Paræneſi didaſcalica his verbis, *Patricii Feſtus & Symmachus, omnium diſciplinarum materia & conſtantes forma ſapientiæ, ab urbe ſacratiſſima non recedunt. In ipſis eſt nobilis Curiæ Principatus: quos vidiſſe, erudiri eſt.* Iidem igitur ſunt Boëtio & Ennodio principes Senatus ſeu civitatis, Conſularium antiquiſſimi, Feſtus & Symmachus. iidem quoque quos poſtea ſoceros ſuos vocat Boëtius. Atque ut *in eorum affinitatem delectum ſe* ab eis teſtatur; ita & idem confirmat ead. Paræneſi Ennodius hoc modo, *Eſt Boëtius Patricius, in quo vix diſcendi annos reſpicis, & intelligis peritiam ſufficere jam docendi: de quo emendatorum judicavit electio.* per emendatos, ut mihi quidem videtur, viros illos ſummos

intel-

intelligens. Elpis igitur Feſti filia, ut Symmachi Ruſticiana. Ambo enim rectè de Boëtio judicaverunt, dum eum uterque in generum elegit; Feſtus quidem data Elpe, Symmachus verò Ruſticiana.

NEGATAS SENIBUS DIGNITATES.] Patriciatum, quo admodum juvenis ornatus eſt, & Conſulatum fortaſſis intelligit.

CONSULES LIBEROS TUOS.] Ii ordinarii Conſules fuere anno DXXII. adhuc pueri: Crediderim equidem conſilio & ductu Symmachi avi, omnia in eorum Conſulatu eſſe acta geſtaque, maneat modò pro comperto [quod aliter ſentire pleroſque video] verè Conſules fuiſſe. Ipſe diſertiſſimè affirmat hoc loco: ſic enim ad eum Philoſophia, *Poteritne illius memoria lucis quantalibet ingruentium malorum mole deleri, cum duos pariter Conſules liberos tuos domo provehi ſub frequentia patrum, ſub plebis alacritate vidiſti; cum eiſdem in Curia Curules inſidentibus tu regiæ laudis orator ingenii gloriam facundiæque meruiſti; cum in Circo duorum medius Conſulum circumfuſæ multitudinis exſpectationem triumphali largitione ſatiaſti?* Et paulo poſt, *Quid dicam liberos Conſulares* [ſcribit Boëtius poſt eorum Conſulatum] *quorum jam, ut in id ætatis pueris, vel paterni vel aviti ſpecimen elucet ingenii?* E domo patris profecti ſunt frequenti ſenatu, in Curia ſellas Curules conſcenderunt, pro ea dignitate pater Theodericum abſentem laudavit, in Circo ludos & largitionem exhibuerunt, exacto Conſulatu Conſulares nominantur. igitur Conſules fuere. Quod confirmat auctor Hiſt. Miſcellæ lib. XV. dum ait, *Theodericus Symmachum Exconſulem ac Patricium, & Boëtium ſeniorem & Exconſulem gladio trucidavit.* Niſi enim Boëtius junior Exconſul fuiſſet, qui neceſſe fuit patrem Boëtium Exconſulem, ſeniorem nuncupare?

NULLI UNQUAM PRIVATO.] Neque enim quiſquam, etiam princeps, eodem anno duos filios Conſules & quidem pueros vidit. Olybrium & Probinum, Probi filios, in Conſulatu collegas Roma anno CCCVC. ſpectavit, ſed jam viros.

Pag. 29. ÆTERNA POSITUMQUE LEGE.] Æternam legem theologia noſtra decernit eſſe, Rationem divinæ ſapientiæ, ſecundum quam dirigit omnium creaturarum

motus

motus & actiones in ſuos fines. Cujus auctor Hierocli Commentario aureo eſt δημιουργικὸς νοῦς, καὶ ἡ θεία βούλησις, *mens opifex, ipſaque voluntas divina*, reſpectu ſcilicet Dei; eam verò reſpectu hominum conſideratam ibidem eſſe dicit, ὡσαύτως ἔχουσαν ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ, τὴν ἀϊδίως καὶ ἀτρέπτως τὰ πάντα πρὸς τὸ εἶναι παράγουσαν, *Dei actionem eodem modo ſe habentem, perpetuaque & immutabili ratione res omnes producentem.* Hinc Seneca lib. de Providentia cœlum fortuito motu non agi, ſed tam varios ſiderum diſcurſus *procedere æternæ legis imperio* ait. Paſſim quoque *divina* dicitur. quam Apuleius vult eſſe, ex mente Platonis, lib. de natur. Philoſophia Platon. *fatum, per quod inevitabiles cogitationes Dei atque incepta complentur.* Eam ſic deſcribit Cicero lib. II. de Legib. *Hanc igitur video ſapientiſſimorum fuiſſe ſententiam, legem neque hominum ingeniis excogitatam, nec ſcitum aliquod eſſe populorum: ſed æternum quiddam, quod univerſum mundum regeret imperandi prohibendique ſapientia. Ita principem legem illam & ultimam, mentem eſſe dicebant, omnia ratione aut cogentis aut vetantis Dei. ex qua illa lex, quam Dii humano generi dederunt, rectè eſt laudata: eſt enim ratio menſque ſapientis ad jubendum & ad deterrendum idonea.* Et paulo poſt, *Quæ vis non modo ſenior eſt quam ætas populorum & civitatum, ſed æqualis illius cœlum atque terras tuentis & regentis Dei. nunquam enim eſſe mens divina ſine ratione poteſt: nec ratio divina non hanc vim in rectis praviſque ſanciendis habet.* Et iterum paulo poſt, *Erat enim ratio profecta à rerum natura, & ad rectè faciendum impellens & à delicto avocans: quæ non tum denique incipit lex eſſe cum ſcripta eſt, ſed cum orta eſt. orta eſt autem ſimul cum mente divina. quamobrem lex vera atque princeps apta ad jubendum & ad vetandum, ratio eſt recta ſummi Iovis.* Archytas apud Stobæum ſerm. XLI. Πονηρῶν ἀθέων νόμοι θεῶν ἄγραφοι ἀντινομιζόμενοι πονηρὰν μοῖραν καὶ ζημίαν τῷ μὴ πειθομένῳ διδόντες, πατέρες καὶ ἡγεμόνες τῶν γεγραμμένων νόμων καὶ δογμάτων ἀνθρώποις τεθέντων. *Adverſus improbos mores inſtitutæ ſunt Deorum non ſcriptæ leges, malam ſortem mulctamque non obedienti inferentes, parentes ac principes ſcriptarum legum & conſtitutionum inter homines.* Ex iis igitur pulcherrimis locis quid ſit æterna lex patet; nimirum æternum quiddam, νόμος ἄγραφος, æqualis cum Deo ætatis; νοῦς ſeu ratio ſummi Dei, denique *æterna*

ſeu *divina lex*. ex qua aliæ humano generi datæ & tanquam ex fonte derivatæ ſunt: hinc illa princeps ſeu ἡγεμὼν dicta. Eadem & lumen illud eſt hominum animis inſitum, cujus eos participes fecit Deus, de quo propheta rex, ubi quæſivit *Quis oſtendit nobis bona?* ſubjungit, *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui, Domine.* At Stoici poſt ejuratam veteris Academiæ rectam de Deo & religione opinionem *divinam* legem, obſcuro verbo *naturalem* vocarunt; quemadmodum ſcripſiſſe Zenonem notat Cicero lib. I. de nat. deor. hinc *naturam ſequi*, non *Deum* dixerunt; *Dei nomine* τὸν Θεὸν εἰς φύσιν *in naturam commutato*, inquit Clem. Alex. Strom. lib. II. Nimirum *hi*, ut eſt apud Ciceronem lib. v. de finibus, *totam ad ſe noſtram philoſophiam tranſtulerunt: atque ut reliqui fures earum rerum quas ceperunt, ſigna commutant; ſic illi ut noſtris ſententiis pro ſuis uterentur, nomina tanquam rerum notas mutaverunt.* Poſtremo legi æternæ Auguſtinus lib. I. de lib. arbitr. *temporalem opponit, quæ nihil aliud eſt*, inquit, *quàm neglectis rebus æternis, quibus per ſeipſam mens fruitur & per ſeipſam percipit & quas amans amittere non poteſt; temporalia & quæ per corpus hominis partem viliſſimam ſentiuntur & nunquam eſſe certa poſſunt, quaſi magna & miranda ſectari.* Unde Paulus ad Rom. VII. Βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσί μου ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου, καὶ αἰχμαλωτίζοντά με τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσί μου. Et, Ἄρα οὖν αὐτὸς ἐγὼ τῷ μὲν νοῒ δουλεύω νόμῳ Θεοῦ, τῇ δὲ σαρκὶ νόμῳ ἁμαρτίας. *Video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati quæ eſt in membris meis.* Et, *Igitur ego ipſe mente ſervio legi Dei: carne autem, legi peccati.*

Pag. 30. FALSÆ OPINIONIS.] Hoc quoque Stoicorum præceptum eſt, quod ad tranquillitatem contra omnes caſus maximè confert; ſi unuſquiſque, dum externis percellitur, ſciat non ſe rebus adfligi, ſed concepta de eis opinione. Decretum vetus audi. Ὅταν κλαίοντα ἴδης τινὰ ἐν πένθει, ἢ ἀποδημοῦντος τέκνου, ἢ ἀπολωλεκότος τὰ αὐτοῦ, πρόσεχε μή σε ἡ φαντασία συναρπάσῃ, ὡς ἐν κακοῖς ὄντος αὐτοῦ τοῖς ἐκτός. ἀλλ' εὐθὺς διαίρει παρὰ σεαυτῷ, καὶ ἔστω πρόχειρον, ὅτι τοῦτον θλίβει, οὐ τὸ συμβεβηκός, (ἄλλον γὰρ οὐ θλίβει) ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ τούτου. *Cum ejulantem quempiam videris in luctu, ſive peregrè profecto*

fecto filio, ſive rebus amiſſis: cave ne te viſum illud moveat, ut exiſtimes verſari eum in malis ob externa: ſed ſtatim ipſe tecum diſtinguito, ſitque in promptu ut dicas, Iſtum affligit non caſus ille (alium enim non affligit) ſed concepta de eo opinio. inquit Epictetus enchirid. Gemendum videtur ob mortem cariſſimi filii. imo, alias Anaxagoræ, quippe ſapientiſſimo, gemendum quoque fuiſſet. is vero audito filii ſui obitu, Ἤδειν φησὶ θνητὸν γεννήσας, *Noram, inquit, me eum genuiſſe mortalem.* Seneca item lib. conſol. ad Marciam, *Movet lugentem deſiderium ejus, quem dilexit. id per ſe tolerabile apparet: Abſentes enim abſuturoſque, dum viverent, non flemus, quamvis omnis uſus illorum nobis & conſpectus ereptus eſt. Opinio eſt ergo quæ nos cruciat: & tanti quodque malum eſt, quanti illud taxavimus.* Neque gemendum ob exilium; alioqui & Marcellus doluiſſet. ipſe verò ſic de ſe ipſo apud Senecam [Conſol. ad Helviam] aliter affirmat, *Quod patria cares, non eſt miſerum: Ita te diſciplinis imbuiſti, ut ſcires omnem locum ſapienti viro patriam eſſe.* Neque enim vir ſapiens ob res externas, quæ ſibi alienæ ſunt, movetur: neque ultra quam ut animus ſibi benè ſit conſcius, inquirit. Cogitandum eſt, inquit apud Arrianum Epictetus, τί ἐμὸν, καὶ τί οὐκ ἐμόν. καὶ τί μοι ἔξεστι, καὶ τί μοι οὐκ ἔξεστιν. ἀποθανεῖν με δεῖ. μή τι οὖν καὶ στένοντα; δεθῆναι· μή τι καὶ θρηνοῦντα; φυγαδευθῆναι· μή τι οὖν κωλύει, γελῶντα, καὶ εὐθυμοῦντα καὶ εὐροοῦντα; εἰπὲ τὰ ἀπόρρητα. οὐ λέγω. τοῦτο γὰρ, ἐπ' ἐμοί ἐστιν. ἀλλὰ δήσω σε. ἄνθρωπε τί λέγεις; ἐμέ; τὸ σκέλος μου δήσεις. τὴν προαίρεσιν δὲ, οὐδ' ὁ Ζεὺς νικῆσαι δύναται. εἰς φυλακὴν σε βαλῶ. τὸ σωμάτιον ἀποκεφαλίσω σου. πότε οὖν σοι εἶπον, ὅτι μόνου ἐμοῦ ὁ τράχηλος ἀναπότμητός ἐστι; *quid tuum ſit, quid non tuum; & quid tibi liceat, quid non liceat. Eſt tibi moriendum: nunquid etiam gementi? In vinculis eſſe oportet: nunquid ejulantem? Ire in exilium: ecquis prohibet ire cum riſu, hilaritate & alacritate? Dic arcana. Non dico. hoc enim penes me eſt. At in vincula te conjiciam. Homo quid ais? me? pedem meum vincies, inſtitutum autem meum ne ipſe quidem Iupiter ſuperabit. In cuſtodiam te dabo: corpuſculum capite truncabo. Quando ergo tibi dixi meas unius cervices ferro eſſe inviolabiles?* Chriſtianiſmum hæc ſpirant, ſed paucis immutatis. abeſſet modo ab hac Stoicorum conſtantia, illa ἀπάθεια, ἀναλγησία, ἀνελεημοσύνη.

SYMMACHUS SOCER.] Symmachorum ſtemma vir doctiſſ. Jac. Sirmondus erudita diligentia contexuit Notis ſuis ad VII. lib. epiſt. Ennodii; quas conſule. Nos donec ad noſtrum pervenerimus, pauca tantum ex eis excerpemus. Erit autem

I. L. AURELIUS AVIANIUS SYMMACHUS *Præfectus urbi anno* CCCLXIV. *Cujus ſunt inſignes illæ duarum ſtatuarum Romæ & Conſtantinopoli inſcriptiones.*

II. Q. AURELIUS SYMMACHUS L. F. *Orator. Cujus ſunt Epiſtolar. lib.* IX. *Relationum unus. in quib. famoſa illa de Ara Victoriæ. Conſul fuit ordinar. anno* CCCXCI.

III. Q. FABIANUS MEMMIUS SYMMACHUS *Patris Oratoris Epiſtolas digeſſit & edidit. Africæ Proconſul fuit anno* CDXV. *Præfectus urbi anno* CDXX.

IV. Q. AURELIUS SYMMACHUS *Conſul ordinarius cum Aëtio anno* CDXLVI.

V. Q. AURELIUS MEMMIUS SYMMACHUS EXCONS. ORD. ET PATRICIUS. *Vt legere memini in antiquis exemplaribus Boëtii generi, qui aliquot ei opuſcula ſua inſcribit. de quo hoc loco Boëtius. Conſul fuit ſine collega ſub Odoacre anno* CDXXCV. *à Theoderico rege Iudex in cauſa Baſilii & Prætextati, qui magicarum artium accuſabantur, inter alios delectus epiſt.* XXII. *lib.* IV. *apud Caſſiodorum. apud quem & aliæ ſunt Theoderici ejuſdem ad Symmachum epiſtolæ. De eodem Hormiſda Pontifex epiſt.* XXXVII. *&* LXVI. & Avitus epiſcopus Vienneniis epiſtola II. *Cæterum ab eodem Theoderico impiis delatorum criminationibus incitato crudeliter una cum Boëtio genero cæſus eſt, ut narrat Procopius lib.* I. *de bello Gothico. Hujus filiæ duæ memorantur, Ruſticiana uxor Boëtii, & Galla, de qua præter Fulgentium Gregorius Magnus* IV. *Dial.* XIII. *Filium nullum reliquit. Nam qui ſequitur.*

VI. SYMMACHUS *Collega Boëtii in Conſulatu anni* DXXII. *non Symmachi Patricii filius, ſed nepos fuit ex filia Ruſticiana & Boëtio prognatus.* His quoque à nobis additur

VII. SYMMACHUS V. C. hujus fortaſſe filius. Cujus meminit Gregorius Magnus epiſt. XXXVIII. lib. IX. ad Ruſticianam ejus, ut apparet, ſororem per Indictionem IV. hoc eſt anno DC. ſcribens. Fuit &

VIII. SYMMACHUS V. C. & INL. in Oriente, qui anno

anno DXVII. Anaſtaſii imp. legatus Eutharico Cillicæ Theoderici genero Conſulatus inſignia detulit. ejuſque Romæ magnificis ſpectaculis interfuit, ut auctor eſt Caſſiodorus in Chronico. Quem Priſcianus dicato de Ponderibus & menſuris libro laudat: Conſtantinopoli enim Priſcianum docuiſſe coævi ejus Caſſiodorus lib. de Orthographia, & Paulus Diaconus lib. I. Hiſtor. Langobardorum teſtantur: & veteres ejus libri *Conſtantinopolitani doctoris* titulo prænotantur. De quo haud dubiè Hormiſda ſcripſit epiſt. XXXVII. & LXVI. Quem & Procopius lib. II. de bello Vandalico ait, Senatorem Conſtantinopoli fuiſſe Præfectumque equitatui & ſumptibus ejus belli quod Germanus Juſtiniani imp. ex fratre nepos, in Stozam rebellis exercitus ducem movit & feliciter confecit. Romanum fuiſſe ibidem Priſcianus ſcribit & ex Hormiſda conjicitur. Cujus ædes magnificæ Conſtantinopoli in inſigni illa populi ſeditione anno Juſtiniani V. incendio conſumtæ ſunt. ut eſt in Chron. Alexandr.

VIVIT UXOR.] Scilicet Ruſticiana non Elpis. Elpis enim nullis ex Boëtio procreatis liberis deceſſit. doctam fuiſſe Lil. Giraldus memoriæ prodidit, ut quæ eos Hymnos, qui in Eccleſia die Apoſtolis Petro & Paulo ſacra canuntur, & jam à ſanctiſſimo Papa Urbano VIII. emendati incipiunt, *Decora lux æternitatis. & Beate paſtor Petre*, compoſuerit. Nos ejus epitaphium ex vet. cod. noſtro deſcriptum integrum publicamus. Lil. Giraldus tres duntaxat priores verſus protulit. quatuor P. Pithæus in editione Poëmat. veterum, non ſervato ordine, ut qui ſcilicet hic ſeptimus & octavus eſt, ibi tertius eſſet & ultimus. Scripturam codicis repræſentavimus, tantum pro *aterque* in ultimo verſu, repoſuimus *uterque*; & pro *ſocius*, *ſocios*, optimo ſenſu. Porro Boëtii eſſe, ipſa carminis venuſtas declarat, quod etiamnum caſta felicis conjugii ſacra egregiè refert. aut ſi illius non ſunt, ejus certè temporis eſſe videntur. Ea amiſſa Ruſticianam duxit. Ejus nominis tres celebres fœminæ fuere

I. Doctiſſima, filia Orfiti, Acyndini conſ. ſoror, uxor fuit Q. AURELII SYMMACHI Oratoris: cui propterea *legenti meditantique candelas & candelabra tenuiſſe* ait Sidonius. Epiſt. X. lib. II.

II. Hæc noſtra, avo, patre, ſocero, marito, & filiis conſu-

 libus

libus illuſtris, Q. AURELII MEMMII SYMMACHI filia, Boëtii uxor, qui ex ea duos filios, anno DXXII. Conſules, ſuſcepit. Cujus non aliud elogium clarius aut illuſtrius eſſe poſſit, quam quo hic ab ſapientiſſimo marito ornatur, aut à Procopio lib. III. Hiſt. Gothicæ. Roma enim à Gothis ſub Totila obſeſſa, Romanis ducibus pecuniam largiendo, læſos adflictoſque cohortatione opibuſque tum impellendo, tum juvando, tenuiorum denique civium inopiæ ſubveniendo, facultatibus omnibus, quæ penes ſe erant, conſumptis, nullum non exhibuit animi ſupra muliebres exemplum. Unde anno DXLVII. urbe capta parum abfuit quin à Gothis in ejus necem conſpirantibus occideretur, [quod data Romani exercitus ducibus pecunia, Theoderici ſtatuas, patris virique cædem ulta, collidi diſturbarique curaſſet] ni eſſet à Totila barbaris ſuis mitiore, ſervata.

III. Ea ad quam Conſtantinopolim profectam ſcribit Gregorius Magnus epiſt. XXI. lib. II. Indict. X. hoc eſt anno DXCII. Et epiſt. XXIII. lib. VII. epiſt. XXXVIII. lib. IX. epiſt. XXIV. lib. XI. Eamque quantum coluerit his verbis oſtendit epiſt. XXXVIII. lib. IX. *Excellentiæ veſtræ ſcripta ſuſcepi, quæ me in graviſſima ægritudine poſitum, de ſalute, de devotione ac de dulcedine tua omnino relevarunt. Vnum verò ægrè ſuſcepi, quia in eiſdem epiſtolis ad me, quod ſemel eſſe poterat, ſæpius dicebatur*, ancilla veſtra, ancilla veſtra. *Ego enim qui per epiſcopatus onera ſervus ſum omnium factus, qua ratione mihi ſe ancillam dicit, cujus, ante ſuſceptum epiſcopatum, proprius fui?* Unde fœminæ patriciæ multis titulis obſtrictum fuiſſe B. Gregorium appareat. Videtur illi Appio V. C. [filius fortaſſe Flav. Appionis anno DXXXIX. Conſ. Strategii filii] gener & Strategius nepos ex filia Euſebia; itemque Eudoxius & Gregoria liberi fuiſſe. Eidem Gregorio Magno auri X. libras in captivorum redemptionem, & vela pretioſiſſima B. Petro offerenda Conſtantinopoli Romam tranſmiſit. quibus teſtimoniis magnificentia ejus pietaſque non vulgaris elucent.

Pag. 36. PERNICIOSA DOMUS SARCINA] Cui ſententiæ congruunt verba illa Varronis Ephebo ſeu περὶ ἐμμονῆς apud Nonium; *Crede mihi plures dominos ſervi comedere quàm canes. Quod ſi Actæon occupaſſet, & ipſe prius ſuos canes comediſſet, nunc non eſſet ſaltatoribus in theatro fabula.* Qui locus ſic

eus ſic rectè emendatur ex vet. cod. Nonii. in quo non *fieret*, ut in hactenus editis. ſed *fabula* optimè exaratum fuit.

Pag. 37. CUM SE COGNOSCIT.] Cognitio ſui ipſius, quòd eſt præceptum verè divinum, duo apud philoſophos complectitur, ne ſe infra dignitatem ſuam homo deprimat: ne ſe ſupra naturam ſuam efferat. Utriuſque in id præceptum peccati una cauſa, falſum de rebus judicium. Ταπείνωσις enim illa, ſeu nimia dimiſſio fit, cum timemus quod timendum non eſt, videlicet aut hominem animi impotentem, aut divitiarum jacturam; cum tamen vitæ noſtræ ſtudium eſſe potiſſimum ſciamus ἐλευθέραν ἀποτελέσαι τὴν ἡμετέραν ψυχὴν, οἵαν αὐτὴν καὶ ὁ ποιήσας καὶ γεννήσας δημιουργὸς καὶ πατὴρ προεβάλλετο· ὥστε μήτε φοβεῖσθαι τι, μήτε λυπεῖσθαι ἐπί τινι, μήτε ὑπό τινος τῶν χειρόνων. *animum noſtrum in eam aſſerere libertatem, in qua à parente & auctore Deo productus fuit: ut neque formidet quicquam, neque ulla re doleat, neque ulli deteriori naturæ ſerviat.* inquit Simplicius in Epict. Ench. Et eos etiam nobis naturæ lex divitiarum terminos ſtatuat, *Non eſurire, non ſitire, non algere. Vt famem ſitimque depellas, non eſt neceſſe ſuperbis aſſidere liminibus, nec ſupercilium grave, & contumelioſam etiam humanitatem pati: non eſt neceſſe maria tentare, nec ſequi caſtra. Parabile eſt quod natura deſiderat, & expoſitum.* Seneca epiſt. IV. Ea igitur falſa bona [quæ Platonici fortunæ quidem commoda, non verò ſimpliciter bona nuncupant] dum animus noſter eſſe vera bona credit, credendo ea exquirit, exquirendo verò ſe eis privari moleſtè fert. ideoque omni quod poſſidet bono ea præfert, ſeque miſerum donec iis perfruatur exiſtimat. hinc ſervitur potentiæ, opibus omnique alii fumo. Ἔπαρσις verò ſeu nimia elatio, cum quis ob earumdem rerum externarum poſſeſſionem ſuperbit & inflatur. quem, quia id minime cum moderatione & judicio facit, in vanitatem & inſipientiam labi neceſſe eſt. quod nimirum plus rebus quam earum natura patitur, attribuat. Rectè Apuleius libro de Intellectuali philoſophia Platonis, ſeu de Deo Socratis, *Aliena autem voco quæ parentes pepererunt, & quæ Fortuna largita eſt: quorum nihil laudibus Socratis mei admiſceo; nullam generoſitatem, nullam proſapiam, nullos longos natales, nullas invidioſas divitias. hæc enim cuncta, ut dixi, aliena ſunt. Igitur omnia ſimiliter aliena numeres licebit: Generoſus*

roſus eſt. parentes laudas. Dives eſt. non credo Fortunæ. Magis iſta dinumero: Validus eſt. Ægritudine fatigabitur. Pernix eſt. abibit in ſenectutem. Formoſus eſt. expecta pauliſper, & non erit. Pro vero igitur ſanctiſſimoque habeatur hoc Simplicii decretum, Οὐδὲν οὕτω φιλοσοφίας καὶ εὐζωΐας ἐστὶν ἀλλότριον, ὡς ἡ ἀνεσπασμένη ὀφρὺς καὶ κενὴ ἔπαρσις αὕτη τὸ γνῶθι σεαυτὸν τοῦ θεοῦ παράγγελμα μὴ λογιζομένη· ὃ καὶ ἀρχὴ καὶ τέλος πάσης ἐστὶ φιλοσοφίας καὶ εὐζωΐας. *Nihil æquè à philoſophia & recta vivendi ratione alienum eſt, quam elatum ſupercilium, & inanis iſta elatio, divinum illud de ſeipſo cognoſcendo præceptum non reputans: quod & principium & finis eſt philoſophiæ totius & omnis rectè vivendi rationis.*

Pag. 39. CONSULARE IMPERIUM.] Tunc ſcilicet cum creati ſunt Decemviri: qui paulo poſt ob Virginiæ cædem ſeditione orta, coacti magiſtratu ſe abdicavere: ut legere eſt apud Livium decad. I. lib. III. ubi inter cætera ait, *Anno trecenteſimo altero, quam condita Roma erat, iterum mutatur forma civitatis ab Conſulibus ad Decemviros, quemadmodum ab Regibus antè ad Conſules venerat, tranſlato imperio. Minus inſignis, quia non diuturna mutatio fuit. læta enim principia magiſtratus ejus nimis luxuriavere: repetitumque, duobus uti mandaretur Conſulum nomen imperiumque.*

QUIBUS QUI PRÆSIDERE VIDEAMINI.] Imitari locum illum Arriani videtur cap. XIII. lib. I. Ἀλλ' εἰ ἔν τινι τοιαύτῃ χώρᾳ καθεστηκὼς ὑπερέχουσῃ, εὐθὺς τύραννον καταστήσεις σεαυτόν; οὐ μεμνήσῃ τί εἶ, καὶ τίνων ἄρχεις; ὅτι συγγενῶν, ὅτι ἀδελφῶν φύσει, ὅτι τοῦ Διὸς ἀπογόνων. *An ſi tali quopiam loco es conſtitutus, qui excellat, ſtatim ipſe tyrannidem occupabis? non recordaberis qui ſis & quibus imperes? nonne cognatis? nonne fratribus germanis? nonne à Iove optimo maximo oriundis?* Prudentius periſteph. Hym. X. optimè

Dei parentis eſſe ab ore cœpimus,
Cui quiſque ſervit, ille verè eſt nobilis:
Patri rebellis invenitur deneger.

CUM LIBERUM QUENDAM.] Anaxarchum, de quo ad lib. I. diſſeruimus.

Pag. 41. FRATRE.] Britannico ſcilicet. Cum enim Nero matris Agrippinæ artibus à Claudio adoptatus fuiſſet proprioque filio Britannico ex Meſſalina nato prælatus: eum

Nero

Nero adoleſcentulum prius ſtupro pollutum, mox inter ſacra menſæ veneno tam lethali repetitum ſuſtulit, ut eo ſtatim ſumpto vox pariter & ſpiritus ejus raperentur. Fratricidium hoc infandum Tacitus lib. Annalium XIII. Suetonius & Dion in Nerone exponunt.

CORPUS ET VISU GELIDUM PERERRANS.] Id ne fecerit dubium relinquere Tacitus maluit. cum tam propudioſum facinus hominem, nedum Romanum principem admiſiſſe ſibi quidem perſuadere non poſſet ut crederet. Sed cur Suetonius vulgavit? *Adduntur*, inquit, *his atrociora, nec incertis auctoribus ad viſendum interfectæ* matris *cadaver accurriſſe, contrectaſſe membra, alia vituperaſſe, alia laudaſſe, ſitique interim oborta bibiſſe.* Sed ô pudet verborum Dionis! Μαθὼν δὲ ὁ Νέρων ὅτι τέθνηκεν, οὐκ ἐπίστευσεν. ὑπὸ γὰρ τοῦ μεγέθους τοῦ τολμήματος ἀπιστία αὐτῷ ὑπεχύθη, καὶ διὰ τοῦτο αὐτόπτης ἐπεθύμησε τοῦ πάθους γενέσθαι. καὶ αὐτήν τε πᾶσαν εἶδε γυμνώσας, καὶ τὰ τραύματα αὐτῆς ἐπεσκέψατο. καὶ τέλος, πολὺ καὶ τοῦ φόνου ἀνοσιώτερον ἔπος ἐφθέγξατο. εἶπε γὰρ ὅτι Οὐκ ᾔδειν ὅτι οὕτω καλὴν μητέρα εἶχον. Ita certè eſt; occidiſſe minus fuit.

Pag. 42. GLADIUS VENENO.] Cum enim Nero ter matrem veneno tollere tentaſſet, ſenſiſſetque antidotis præmunitam; ubi eam neque naufragio quoque, neque navis ſolutilis ruina opprimere potuit, miſſus Anicetus libertus, gladio occidit. Tacitus, Suetonius, Dion.

PUNCTI] Hoc antè ſcripſerat Cicero Tuſcul. quæſt. lib. I. *Perſuadent enim mathematici terram, in medio mundi ſitam, ad univerſi cæli complexum quaſi puncti inſtar obtinere, quod* κέντρον *illi vocant.* Quem locum imitatus eſt Amm. Marcellinus lib. XV. & Plinius lib. II. cap. LXVIII. Quod demonſtrat Ptolemæus magnæ συντάξεως lib. I. cap. VI. & ad eum locum Thoon. Imo, *Omnis terra*, inquit Macrobius cap. IX. lib. II. in Somnium Scipionis, *ad quemvis cæleſtem circulum, quaſi centron, puncti obtinet locum.*

PTOLEMÆO PROBANTE.] Initio lib. II. magnæ Συντάξεως. cui conſentit Plinius eod. loco: quem quia reſpexiſſe videtur hic Boëtius, tu quoque inſpice. Eam tamen habitati orbis rationem veteribus creditam, minus veram fuiſſe, jamdudum nautarum noſtrorum docuit crebris navigationibus parta experientia.

Pag. 43. QUODAM LOCO] Libro VI. de Repub. in Somnio Scipionis.

Pag. 47. CÆLO IMPERITANS AMOR] In animo habuit verſus illos Empedoclis, qui exſtant in Com, Simplicii ad I. Phyſ. quibus omnia cœleſtia inferioraque regi temperamento illo τῆς φιλίας καὶ τοῦ νείκους *amoris ac litis* ſcribit. *Cælo imperitans amor*. Deos quoque, inquit ille, amor ligat.

Καί τε θεοὶ δολιχαίωνες τιμῇσι φέρισοι.
Dii quoque longævi præſtantes laudibus.

AD LIBRUM III.

Pag. 54. STABILEMQUE SUI FECERIT ORBEM.] Planudes reddidit malè

Ὡς γὰρ σώσιμον τὸν δρόμον ἔξῃ.

Hujus loci hic ſenſus eſt; Is orbis ſeu potius circulus perfectus demum eſt, cujus extrema junguntur. data enim aliqua ejuſdem continuitatis ſolutione & interruptione, certum eſt circulum eſſe deſinere: ideoque ut verus circulus conſtet, fini jungi initium neceſſe eſt. Sic animæ noſtræ peregrinationis atque errorum ſuorum ambages, dum vivitur, abſolventi, nulla quies eſſe debet, donec motu ſibi naturali ad ſummum bonum, hoc eſt, ad Deum pervenerit; & veluti orbem ſtabilem à Deo creatore ad Deum quo fruendum eſt, quique ſolus eſt & ſtat, effecerit. Hinc alibi noſter,

Hic eſt cunctis communis amor,
Repetuntque boni fine teneri,
Quia non aliter durare queant
Niſi, converſo rurſus amore,
Refluant cauſæ quæ dedit eſſe.

Hic nimirum eſt vitæ κύκλος. Empedoclis verſus exprimit, qui ſunt apud Simplicium. & locum Ariſtotelis lib. VII. Phyſ. ante medium.

Pag. 56. ONERETQUE BACCIS COLLA.] Non per *baccas* hic ſignificat quaſlibet gemmas & lapillos pretioſos, ut ſcribunt & volunt Commentatores, ſed uniones: à figura nempe. ſimilitudine enim referunt palmæ, lauri, oleæ, corni, aliarumque arborum fructus; qui baccæ dicuntur. Sic Virgilius Culice,

— *nec*

—— *nec Indi*
Conchea bacca maris pretio eſt.

Et Horatius Epod. ode VIII.

Non ſit marita quæ rotundioribus
Onuſta baccis ambulet.

Et Satyra III. lib. II.

—— *aceto*
Diluit inſignem baccam.

Dixit colla onerari; quo conſtaret eſſe uniones ſeu margaritas. *auribus* enim, *collo* & *capite*, ait Plinius circumferebantur, *gemmæ digitis.* quin & matronarum quoque digitis ſuſpendi, imo earum crepidis ſocculiſque addi olim idem obſervat, pudendo luxu.

RUBRI LITTORIS.] Seu Erythræi. In eo enim mari præſtantiſſimos forma, craſſitudine, & colore uniones inveniri ſcribit Plinius cap. XXXV. lib. IX. *Præcipuè autem laudantur*, inquit, *circa Arabiam in Perſico ſinu maris rubri.* Teſtis Tibullus:

Quidve in Erythræo legitur quæ littore concha?

Unde paſſim λίθος Ἐρυθραῖος dicitur.

STRUMAM APPELLAT.] Neque hic guttulam è flumine Lethes hauſit vir maximus, neque ἀνιστορησία in eo notatur, quod ſtrumam in Catulli verſu convicium eſſe exiſtimaverit; ut poſt Jo. Murmelium ſcripſerunt Jo. Bernartius & Theod. Sitzmanus. Fuerit quidem Nonio, Strumæ prænomen, ut ex Plinio colligere ſibi videntur, quis vero neget non eo fortaſſe tumore deformem fuiſſe Nonium, atque inde id nominis adeptum, ut Fabii, Lentuli, Cicerones, Cæſares, Frontones, Flacci, Strabones dicti ſunt atque alii? Videtur ſanè, tum quia nemo eſt qui agnoſcat ullam iſtius nominis familiam. tum quia peculiare hoc illi agnomen fuit, quo illum à filio diſtingui volunt. Ad hoc facit quod Romani veteres inter laudandum nomina agnominaque congerebant, ut *Cai Cæſar*, Ciceroni; *Marce Tulli*, Catullo; & aliis aliter: cum vero inveherentur aut convitiarentur, non item, ut paſſim apud oratores poëtaſque videre eſt. Unde apparet ignominiæ conviciique, non autem verſus aut honoris cauſa Nonium *ſtrumam* appellatum à Catullo poëtarum omnium caſtigatiſſimo. qui Aſinium quoque, convicio in ſtupidos vulgari, Marruci-

rucinum vocat. neque enim ex Marrucinis Campaniæ populis ortum fuiſſe indicat: quod tamen ſi ſcripſiſſet Plinius, nemo non illi fidem habiturus fuerat. Poſtremo quid ſi, quoniam Vatinius ſtruma notatus erat, voluit Catullus gemino verſu, geminas ſtrumas, ſeu ſtrumoſorum par componere, multumque ſalis in eo poſuit? id certè niſi intelligas, præcipua Catulliani epigrammatis vis acumenque perierit. Vatinium autem ſtruma inſignitum fuiſſe ait ipſe inimicus ejus Cicero, oratione pro Seſtio, epiſt. ad Atticum IX. lib. II. Unde ejuſdem in eundem cauſam quandam agentem jocus, *Tumidum habemus oratorem.*

CUM DECORATO.] Is ipſe eſt ad quem apud Caſſiodorum ſcribit Theodericus. Eum vero *virum Devotum* vocat, nomine Adjutoribus peculiari. Adjutor enim Magiſtro Officiorum judicanti aderat. cujus ille opera ad condenda Acta, reſponſa, reſcriptaque utebatur. Adjutores viros devotos vocari, confirmat ea ſubſcriptio à doctiſſ. Cujacio prolata, Theodori Memorialis epiſtolarum ſacri ſcrinii atque unius ex iis qui Quæſtori ſacri palatii Adjutorum nomine, ſub ditione tamen Magiſtri Officiorum conſtituti, inſerviebant. Ea ſic ſe habet, FLAVIUS THEODORUS V. D. MEMORIALIS SACRI SCRINII EPISTOLARUM ET ADJUTOR V. M. QUÆSTORIS SACRI PALATII, SCRIPSI MANU MEA IN URBE ROMA CONSTANTINOPOLITANA III. KAL. JUNII. MAVORTIO V. C. COS. JUSTINO ET JUSTINIANO IMPP. Hoc eſt anno Chriſti DXXVII. Unde jam clarum eſt, cur peſſimus ille ſcurra delatorque Boëtii V. D. hoc eſt, *vir Devotus*. & *Devotio tua*, dicatur in illa epiſtola quæ apud Caſſiodorum eſt XXXI. lib. V. Notæ quoque Probi V.D. *Vir Devotus*.alio omnino ſenſu, quàm quo accepit doctiſſ. Scaliger ad Auſonium. Una cum Magiſtro Officiorum jus dixiſſe ejuſque vices ſuppleviſſe certum eſt. principi quoque ab eo præſentari, antequam ad id officii admitteretur, ſolitum, apud Caſſiodorum legas in formula Magiſtoriæ dignitatis lib. VI. his verbis, *Adjutor etiam Magiſtri noſtris præſentatur obtutibus: ut vicaria ſorte beneficii eligamus ejus præſidium, qui nobis præſtat fidele ſolatium.* Porro Decoratus hic filius fuiſſe videtur Decorati Quæſtoris, fratris natu majoris Honorati, qui fratri in Quæſtura palatina ſucceſſit,

apud

apud Caſſiodorum epiſt. III. & IV. lib. V. De quibus doctiſſ. Sirmondus ad epiſt. XVII. lib. IV. Ennodii. quæ eſt ejus ad eundem Decoratum ſeniorem.

Pag. 57. ATQUI PRÆTURA.] Sic legimus ex cod. altero Thuano, jamdudum idem cenſente doctiſſ. Ja. Cujacio. Vigente repub. Rom. dignitatis hujus magna poteſtas fuit. poſtquam Imperatores tot poſt magiſtratus inſtituerunt, ea oneri exercentibus ſenatoribus tantum fuit, quod ſuis ſumptibus Circenſes & Scenicos ludos exhiberent.

MAGNUS HABEBATUR.] Intelligere Pompeium videtur, quem ob res præclarè geſtas, ſed præcipuè ob procuratam populo Rom. rem frumentariam, qua fames ingens ſedata eſt, idem populus Magnum vocavit. ut & exiſtimat Caſſiod. var. lib. VI. in Formula Præfecti annonæ. De ea re videndi Dio & Plutarchus in Pompeio. Nihil ea Præfectura tempore Boëtii abjectius, ex quo ſcilicet annonæ per provincias cogendæ, non annonæ ſed prætorio Præfectus poteſtate fungeretur. ita ut nulla illi præterquam in urbis piſtores & ſuarios cenſura & animadverſio ſupereſſet: ut ex ead. Caſſiodori Formula quivis intelligat.

PROPRII DECORIS.] Ariſtoteles quoque lib. Ethic. I. cap. V. ex eo quod honor ſit potius in honorante quam in honorato, honorem non eſſe felicitatem concludit, & τ' ἀγαθὸν οἰκεῖόν τι καὶ δυσαφαίρετον εἶναι, *Bonum eſſe proprium quiddam &, quod auferri difficulter poteſt.*

Pag. 58. PRÆSENS ÆTAS, QUI REGES FELICITATEM CALAMITATE MUTAVERINT.] Nulla quippe tot in Cæſares ac Reges patrata ſcelera aut cædes vidit, nedum fortaſſe poſt homines natos. Notiores tantum libet referre, qui in hoſtium poteſtatem venere interfective ſunt, aut ſe imperio abdicarunt. Anno Chriſti

CDLV. *Valentinianus princeps dolo Maximi Patricii, cujus etiam fraude Aëtius perierat, in campo Martio per Optilam & Tranſtilam Aëtii Satellites truncatus eſt. Idem Maximus invaſit Imperium, tertioque tyrannidis ſuæ menſe membratim Romæ à Romanis tractus diſcerptuſque eſt.* Marcelinus Comes.

CDLVI. *Avitus ante Olybrium paucos dies tenens imperium, ultro receſſit Placentiam ibique epiſcopus eſt ordinatus.* Jornandes de reb. Geticis.

CDLX. *Majorianus Cæſar apud Dertonam, juxta fluvium qui Hyra dicitur immiſſione Ricimeris, interemptus eſt.* Marcellinus Comes Chronico.

CDLXIII. Rex *Alanorum Bergor apud Bergomum à Patricio Ricimere peremptus eſt.* Caſſiod. Chron.

CDLXIV. *Ricimeris fraude Severus Imp. Romæ in palatio veneno peremptus eſt.* Caſſiod. Chron.

CDLXXII. *Patricius Ricimer Romæ facto Imp. Olybrio Anthemium* ſocerum *contra reverentiam principis & jus affinitatis cum gravi clade civitatis extinxit.* Caſſiod. Chronico.

CDLXXIV. *Glycerius Cæſ. Romæ imperium tenens à Nepote, Marcellini quondam Patricii ſororis filio, imperio expulſus in portu urbis Romæ ex Cæſare epiſcopus ordinatus eſt, & interiit.* Marcell. Com.

CDLXXV. *Oreſtes Nepote in Dalmatias fugato, filio ſuo Auguſtulo dedit imperium.* Caſſiod. Chron.

CDLXXVI. *Baſiliſcus tyrannus cum Marco filio ſuo Cæſ. facto, & cum Zenonida uxore ſua; jam Zenone priſtinum ad imperium remeante, in exilium miſſus eſt, atque in oppidulum, quod Leminis in provincia Cappadociæ dicitur, truſus fame extabuit.* Mar. Com.

Eod. anno. *Odoacer rex Gothorum,* Herulorum, *Romam obtinuit. Oreſtem Odoacer ilico trucidavit. Auguſtulum filium* Oreſtis *Odoacer in Lucullano Campaniæ Caſtello exilii pœna damnavit. Heſperium Rom. gentis imperium, quod ſeptingenteſimo nono urb. conditæ anno primus Auguſtorum Octavianus Auguſtus tenere cœpit, cum hoc Auguſtulo periit.* Marcellin. Comes.

CDLXXXVIII. *Leontius rex & Illus tyrannus, in Papyrio Iſauriæ caſtello capti decollatique ſunt. capita eorum Conſtantinopolim allata præfixa haſtilibus tabuere.* Marcell. Com.

CDLXXXIX. *Syagrius Romanorum rex Ægydii filius apud civitatem Sueſſionas, quam quondam memoratus Ægidius tenuerat, ſedem habebat. Is cum in pugna victus eſſet ad Alaricum regem Tholoſam confugit. Chlodovæus verò ad Alaricum mittit ut eum redderet: alioquin noverit, ſibi bellum ob ejus retentionem inferri. At ille metuens, ne propter eum iram Francorum incurreret, vinctum legatis tradidit. Quem Chlodovæus receptum cuſtodiæ mancipari præcepit. regnoque ejus accepto, eum gladio clam feriri mandavit.* Greg. Turon.

DIX. *Eu-*

DIX. *Eurico mortuo, Alaricus filius ejus apud Toloſenſem urbem princeps efficitur eoſque rexit annis* XXIII. *Qui cum à pueritia vitam in otio & convivio peregiſſet, provocatus à Francis, in regione Pictavienſis urbis prælio inito extinguitur; eoque interfecto regnum Toloſanum occupantib. Francis deſtruitur.* Iſidorus Chron. Hæc Boëtii ævo viſa terris portenta, rupto pietatis fideique omni fœdere. Sic nimirum mortales agi ſinit Deus, & moribus principum populorumque offenſus, urbes adfligit, provincias, peſſundat, regna evertit, cum transferre libet imperia.

Pag. 59. TYRANNUS.] Nota hiſtoria Dionyſii Siciliæ tyranni, & Damoclis, ex ejus aſſentatorum numero; ex Cicer. Tuſc. quæſt. lib. V. Macrobii in ſom. Scip. lib. I. cap. XX. & ex Horatii clariſſimo illo carmine lib. II.

Diſtrictus enſis cui ſuper impia
Cervice pendet, non Siculæ dapes
Dulcem elaborabunt ſaporem,
Non avium citharæque cantus
Somnum reducent.

SENECA OPES SUAS TRADERE NERONI.] Ut refert Tacitus Annalium lib. XIV.

Pag. 61. NOBILITATIS NOMEN.] Nobilitatis apud omnes ferè populos magna ſemper laus fuit, non γνώσεως, aut λαμπρότητος, ſed εὐγενείας, à genere. Ἡ δ' εὐγένεια, inquit Ariſtoteles lib. VI. Politic. παρ' ἑκάστοις οἴκοι τίμιος. ἔτι διότι βελτίους εἰκὸς τοὺς ἐκ βελτιόνων· εὐγένεια γάρ ἐστιν ἀρετὴ γένους. *Nobilitas enim apud cunctos mortales domi honorata. propterea quod meliores veriſimile eſt è melioribus procreari: nobilitas enim eſt generis virtus.* Inde crevit adeo reſp. illa Romana, in qua ut plurimum probi iique nobiles & nobilibus nati, non ut Athenis quivis è populo, præfuere. *Omnes boni*, inquit ejuſdem reip. lumen Cicero, *ſemper nobilitati favemus, & quia utile eſt reip. nobiles homines eſſe dignos majoribus ſuis; & quia valet apud nos clarorum hominum & benè de rep. meritorum memoria, etiam mortuorum.* Neque aliunde extremis ejuſd. reip. temporibus, nobilitatis nomen tanto in honore habitum, ut ipſi Imperatores quos ſibi ſucceſſores deligebant, prius Nobiliſſimos declararent. Id feciſſe Juſtinum, antequam Juſtinianum ſororis filium Cæſarem ſucceſſoremque crearet, auctor

eſt in

eſt in Chronico Marcellinus Comes anno DXXVI. Hinc Auguſtinus contra Creſconium lib. III. cap. XXIX. ſignificaturus annum CCCXXV. ſcribit, *Conſtantio Maximo Auguſto, & Conſtantino juniore, nobiliſſimo Cæſare, Conſulib. &c.* Et ut auctor Miſcellæ M. Aurel. Antoninum verum, tot virtutibus ornatum, imperio digniſſimum oſtendat, nobiliſſimum quoque fuiſſe probat.

UNUS RERUM PATER EST.] Prima Dei appellatio, inquit Hermes Poëmandri cap. II. eſt *τ' ἀγαθὸν*, *Ipſum bonum.* quæ eſſentiam Dei ſpectat. *Ἡ δὲ ἑτέρα προσηγορία ἐστὶν ἡ τοῦ πατρός. πάλιν διὰ τὸ ποιητικὸν πάντων. πατρὸς γὰρ τὸ ποιεῖν. Altera verò appellatio, Pater eſt. ideo quia omnia gignit. patris eſt enim generare.* quam ex totius univerſi creatione & providentia ſortitus eſt. Unde perſequitur Boëtius

Vnus cuncta miniſtrat, &c.

DE CORPORIS VOLUPTATIBUS.] Quam voluptatem probaverit Plato, recenſet Apuleius lib. de ejuſd. Philoſophia naturali. *Voluptatem verò neque bonum eſſe abſolutè, neque ſimpliciter malum. Sed eam quæ ſit honeſta nec pudendis rebus, ſed glorioſis actibus veniat, non eſſe fugiendam. illam verò quàm aſpernatur natura ipſa turpi delectatione quæſitam, vitari oportere cenſebat.* Eandem eſſe mentem Ariſtotelis ſuamque aperit Alexander Aphrodiſ. natur. quæſt. lib. IV. cap. XXIII. nimirum eam non fugiendam quæ cum honeſtate conjuncta eſt. quæ vero ab turpibus actionib. proficiſcitur, pœnitentia finiri. Nec ii ſolum, ſed omnis ſemper Philoſophia, ait Seneca epiſt. XC. *damnavit mixtas pœnitentiæ voluptates.* Quas in pudendi gulæque intemperantia poſitas ſic Turpilius Thraſyleone expreſſit, *Venerem; menſam, talos, vinum. in hæc hujuſmodi, quibus rebus vita amatur, tum invitari ſolemus.* ſic enim ex vet. cod. mſ. Nonii legendum. Juvenalis quoque

—— *dum bibimus, dum ſerta, unguenta, puellas*
Poſcimus, obrepit non intellecta ſenectus.

Sardanapali quoque [bovis maluiſſet Ariſtoteles] ſepulchro inſcriptum fuit,

Hæc habeo quæ edi, quæque exſaturata libido
Hauſit: at illa jacent multa & præclara relicta.

Pag. 62. E NATURA DICTUM EST.] Deſignat, ut mihi videtur, locum illum Ariſtotelis Ethic. lib. VIII. cap. VI.

Ἔτι

Ἔτι ταῖς φυσικαῖς συγγνώμη μᾶλλον ἀκολουθεῖν ὀρέξεσιν. ὁ δὲ θυμὸς, φυσικώτερον, καὶ ἡ χαλεπότης τῶν ἐπιθυμιῶν, τῶν τῆς ὑπερβολῆς καὶ τῶν μὴ ἀναγκαίων. ὥσπερ ὁ ἀπολογούμενος, ὅτι τὸν πατέρα τύπτοι. καὶ γὰρ οὗτος, ἔφη, τὸν ἑαυτοῦ κἀκεῖνος, τὸν ἄνωθεν. καὶ τὸ παιδίον δείξας, καὶ οὗτος ἐμὲ, ἔφη, ὅταν ἀνὴρ γένηται. συγγενὲς γὰρ ἡμῖν. *Præterea naturales appetitiones ſequi majori venia dignum eſt.* Et, *Ira verò & aſperitas magis è natura eſt, quam exſuperantia cupiditatum & eorum quæ neceſſaria non ſunt. Quemadmodum ille, qui ſe defendebat, quod patrem verberaſſet; nam hic, inquit, ſuum, & ille item ſuum verberavit; & commonſtrans filiolum, Et iſte me, inquit, verberabit, cum vir factus fuerit. hoc enim proprium familiæ noſtræ eſt.*

EURIPIDIS SENTENTIAM.] In Andromacha,

—— Πᾶσι δ' ἀνθρώποις ἄρ' ἦν
Ψυχὴ, τέκν'. ὅστις δ' αὔτ' ἄπειρος ὢν ψέγει
Ἧσσον μὲν ἀλγεῖ, δυστυχῶν δ' εὐδαιμονεῖ.

—— *Liberi mortalibus*
Sunt vita cunctis. quiſquis, haud expertus hæc,
Contemnit illos, is dolet longè minus,
Suoque felix vivit infortunio.

APIUMQUE PAR VOLANTUM.] Socrates, apud Xenophontem tantam oſculo vim ineſſe permonet, ut phalangiorum, tenuium licet animalium, acerbis tamen morſibus tumoremque inducentibus comparet. nec apte minus in re ſimili apium mella, morſuſque ſtatim inde ſequentes, Boëtius deſcripſit: quo alludit & ille amator poëta Græco epigrammate nondum edito,

Ποιεῖς πάντα Μέλισσα φιλάνθεος ἔργα μελίσσης,
  Οἶδα καὶ ἐς κραδίην τοῦτο γυναῖκα τίθεμαι.
Καὶ μέλι μὲν στάζεις ὑπὸ χείλεσιν ἡδὺ φιλεῦσα,
  Ἢν δ' αἰτῇς κέντρῳ τύμμα φέρεις ἄδικον.

Nec ſolum ſequitur voluptatem dolor, ſed & comitatur: Antiphanes,

Ἐν τῷ αὐτῷ δέ γε τούτῳ, ἔνθα τὸ
Ἡδὺ ἔνεστι, πλησίον που καὶ τὸ λυπηρόν. αἱ γὰρ ἡδοναὶ
Οὐκ ἐπὶ σφῶν αὐτῶν ἐμπορεύονται, ἀλλ' ἀκολουθοῦσ' αὐταῖς
Λῦπαι καὶ πόνοι.

Id eſt,

At in eodem ipſo, in quo

Iucunditas ineſt, propè ſanè & moleſtia præſto eſt. voluptates enim
Non ipſæ ſolæ ingrediuntur, ſed earum comites ſunt
Dolores ac labores.

Pag.63. UT ARISTOTELES AIT.] Locum illum ſummi Philoſophi, ſicut & librum deſiderari puto.

Pag. 68. IN TIMÆO, PLATONI NOSTRO PLACET.] Timæi de univerſi natura acturi apud Platonem hæc verba ſunt ſanctiſſimè prolata, Ἀλλ' ὦ Σώκρατες, τοῦτό γε δὴ πάντες ὅσοι καὶ κατὰ βραχὺ σωφροσύνης μετέχουσιν ἐπὶ πάσῃ ὁρμῇ καὶ σμικροῦ καὶ μεγάλου πράγματος Θεὸν ἀεὶ που καλοῦσιν. *Atqui Socrates, omnes ii qui vel minimam ſanæ mentis particulam habent, cum aliquid ſive parvum ſive magnum aggrediuntur, ſemper ſolent Deum invocare.* Idem habet epiſt. VIII. Eam doctrinam piumque morem accepit Plato à Timæo Pythagorico. Timæus ex ipſo Pythagoræ protulit præcepto, quod inter aurea ejuſd. carmina tale eſt,

——— Ἀλλ' ἔρχευ ἐπ' ἔργον
Θεοῖσιν ἐπευξάμενος τελέσαι.
——— *Finem dein ante precatus*
Numina, opus facito.

Cui quanta religione parendum ſit, diviné Hierocles, aureo ad eum locum Commentario, exponit. Hinc vitam Pythagoræ Jamblichus ex philoſophia Pythagoreæ debito, ut inquit, orditur. quod facit & Proclus Theol. Platon. lib. I. cap. I.

O QUI PERPETUA MUNDUM RATIONE GUBERNAS.] His verſibus mirum eſt quam multas res compendioſe Boëtius abſolverit. ſunt enim veluti quædam ἐπιτομὴ primæ partis Timæi: ubi agit Plato de creatione univerſi. Quare monendus eſt quiſquis hæc adyta recludere inſtituerit, ne non accuratè perlecto Platonis Timæo, accedat. PERP. RATIONE. quod Dei ſolius eſt. *quippe*, ait Tertullianus lib. de Pœnitentia, *res Dei Ratio: quia Deus omnium conditor, nihil non ratione providit, diſpoſuit, ordinavit: nihil non ratione tractari intelligique voluit.* Et Philo, omnia ἄρχει ὁ Θεός, ὁ τοῦ πρεσβυτάτου λόγου πηγή, *regit Deus, qui rationis fons eſt antiquiſſimus.*

QUI TEMPUS AB ÆVO IRE JUBES.] Æternitas, ſoli Deo: Ævum, mundo, cœlo, Dæmonibus: Tempus, rebus hiſce inferioribus mutabilibus competit. Æternitas ingenita

tota

tota ſimul permanet. ævum neque ingenitum, neque ſimul totum, non enim erat antequam fieret, permanet tamen. tempus verò neque ingenitum eſt, neque totum ſimul eſt, neque permanet, ſed continuo labitur. Eſt tamen tempus & æternitatis & ævi quædam imago, ut inquit Plato in Timæo. non quod illi præteritum præſens ſit, quemadmodum æterno Deo; non quod ſit illi præſens permanens, ut mundo, cœlo, beatis, angelis, ſed quod ſit illi præſens fluens. Idcirco Plato vocat tempus μένοντος αἰῶνος ἐν ἑνὶ κατ' ἀριθμὸν ἰοῦσαν αἰώνιον εἰκόνα, *æternitatis in unitate manentis æternam quandam in numero fluentem imaginem.* Jam vero ab ævo tempus ire certum eſt, Plato ait, Χρόνος γὰρ μετ' οὐρανοῦ γέγονεν. ἵν' ἅμα καὶ λυθέντες ἅμα καὶ λυθῶσι. *Tempus enim ortum eſt una cum cœlo; ut ſimul nata, ſimul etiam diſſolvantur.* Durationem verò cœli & τῆς ἀϊδίων ζωῆς *æternorum vitæ* ævum cum veteribus diximus. Ex quo igitur factus eſt mundus, cœlum, ævum; ex eo fluxit & tempus, ejus ideo velut effectus, ſicut ævum æternitatis. Hinc optime Hermes Triſmegiſtus in Poëmandro, Καὶ τοῦ μὲν αἰῶνος ἡ ψυχὴ, ὁ Θεός; τοῦ δὲ κόσμου ἡ ψυχὴ, ὁ αἰών; τῆς δὲ γῆς, ὁ οὐρανός. *Æternitatis anima, Deus eſt; mundi anima, æternitas; terræ anima, cœlum.* Eſtque Deus Proclo quoque Theol. Plat. πηγὴ τῆς ὅλης ἀϊδιότητος. *Omnis æternitatis fons.* Porro αἰὼν nunc eſt Dei ἀϊδιότης, *ſempiternitas*, *ſemper æternitas*; vocaturque à Proclo νοητὸν, νοερὸν, ævum *intellectuale*, quod attribuitur primæ menti, ſeu Deo; qui tamen Dionyſio de div. nom. πρὸ αἰώνων, καὶ πρὸ αἰῶνος, καὶ ὑπὲρ αἰῶνά ἐστι, *ante æternitates, ante ævum & ſuper ævum eſt.* nunc eſt angeli, beatorum aliorumque quæ æterna vocantur. non quod Deo συναΐδια *coæterna* ſint. ſed μέσα ὄντων καὶ γιγνομένων. ὅσα πῆ μὲν αἰῶνος, πῆ δὲ χρόνου μετέχει, *media inter illa quæ verè ſunt, & iſta quæ fluunt: quæcunque* ſcilicet *partim quidem æternitatis, partim vero temporis participia ſunt.* inquit idem. æternitatis, quia æterna futura ſunt. temporis, quia eſſe cœperunt. Unde omnes poſt ſummum Jovem Dii æviterni ab Ennio, ævintegri ab Apuleio nuncupantur, quod æternum ævum illis adſit. homines vero ſint ævi mutabilis, ut quibus eſt [Virgil. Æneid. XI.]

—— *Anguſtus terminus ævi.*

STABILISQUE MANENS DAS CUNCTA MOVERI.]

Eſſe primum movens immotum probat Ariſtoteles lib. VIII. Phyſic. Ibique laudatur Anaxagoras, quod dicat τὸν νοῦν ἀπαθῆ καὶ ἀμιγῆ εἶναι; ἐπειδὴ περ κινήσεως ἀρχὴν ποιεῖ αὐτὸν εἶναι· οὕτω γὰρ μόνως ἂν κινοίη ἀκίνητος ὢν καὶ κρατοίη ἀμιγὴς ὢν, *mentem impatibilem eſſe & non mixtam, quippe qui eam motus principium facidt. hoc enim duntaxat modo immobilis manens movebit, & mixtionis expers dominabitur.* Hinc Proclo Theol. Plat. lib. I. cap. XII. eſt quidem anima univerſi αὐτοκίνητος, *per ſe mobilis.* πρὸ δὲ ταύτης, ὁ νοῦς ἀκίνητος ὤν. *Ante vero iſtam* animam eſt *ipſa mens immobilis exiſtens.* Sequitur verò, Καί μοι τοῦτο τὸ ἀκίνητον μὴ τοιοῦτον ὑπολάβῃς· οἷον τὸ ἀργὸν, καὶ ἄζων, καὶ ἄπνευμον εἶναι φαμὲν, ἀλλὰ τὸ πάσης κινήσεως ἀρχηγικὸν αἴτιον, καὶ τὴν πηγὴν, εἰ βούλει, πάσης ζωῆς. *Hoc autem immobile, ne mihi tale eſſe putes, quale dicimus eſſe, otioſum, & expers vitæ, & nullo ſpiritu præditum; ſed omnis motionis principem cauſam, & (ſi velis) fontem omnis vitæ.* Ideo rectè D. Dionyſius de div. nominib. Τί δὲ καὶ περὶ τῆς θείας στάσεως, ἤτοι καθέδρας φαμέν; τί δὲ ἄλλό γε παρὰ τὸ μένειν αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ τὸν θεόν; καὶ ἐν ἀκινήτῳ τῇ ταὐτότητι μονίμως πεπηγέναι; καὶ ἀραρότως ὑπεριδρῦσθαι, καὶ τὸ κατὰ τὰ αὐτὰ, καὶ περὶ τὸ αὐτὸ, καὶ ὡσαύτως ἐνεργεῖν, καὶ κατὰ τὸ ἀμετάστατον αὐτὸν ἐξ ἑαυτοῦ πάντως ὑπάρχειν, καὶ κατὰ τὸ ἀμετακίνητον αὐτὸ, καὶ ὁλικῶς ἀκίνητον. αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ τῆς πάντων στάσεως, καὶ ἕδρας αἴτιος. ὁ ὑπὲρ πᾶσαν ἕδραν καὶ στάσιν. καὶ ἐν αὐτῷ πάντα συνέστηκεν, ἐκ τῆς τῶν οἰκείων ἀγαθῶν στάσεως ἀσάλευτα διαφυλαττόμενα. *Quid autem de divino ſtatu vel ſede dicemus? quid nam aliud, niſi in ſeipſo permanere Deum, in ſua immobili identitate firmiter conſtanterque collocatum, & ſecundum eadem ac circa idem eodemque modo agere, atque per id, quod ipſum immutabile, & ipſum immobile eſt, ab omni ſui mutatione ac motu omnino ſolutum eſſe & liberum? Ipſe enim eſt omnium ſtatus & ſtabilitatis auctor, qui ſuper omnem ſtabilitatem ſtatumque exiſtit, atque in eo conſiſtunt omnia, dum à bonorum ſuorum ſtatu incommota ſervantur.* Deus igitur rerum omnium origo, fons & vita, miro omnia modo creat, producit, movet atque agitat ipſe ἀκίνητος, *immobilis*. unde idcirco eum Apuleius lib. de Philoſophia natur. Platon. *rerum omnium exortorem* appellat, nomine divinæ potentiæ aptiſſimo. ſic enim legendus eſt is locus ex vet. cod. *Is unus, ait,* ἀπερίμετρος, *genitor, rerumque omnium exortor.* cum in hactenus impreſſis habeatur, *extortor.* quod abſit ut

quiſquam

quiſquam de Deo dicat. quid enim extorqueat omnipotens ſapientia, quæ *diſponit omnia ſuaviter ?*

MATERIÆ FLUITANTIS OPUS.] Mundum hunc ſeu Univerſum; Plato Timæo, Βουληθεὶς γὰρ ὁ θεὸς ἀγαθὰ μὲν πάντα, φλαῦρον δὲ μηδὲν εἶναι κατὰ δύναμιν, οὕτω δὴ πᾶν ὅσον ἦν ὁρατὸν, παραλαβὼν, οὐχ ἡσυχίαν ἄγον, ἀλλὰ κινούμενον πλημμελῶς καὶ ἀτάκτως, εἰς τάξιν αὐτὸ ἤγαγεν ἐκ τῆς ἀταξίας, ἡγησάμενος ἐκείνω τούτου πάντως ἄμεινον. *Nam cum conſtituiſſet Deus bonis omnibus explere mundum, mali nihil admiſcere, quoad natura pateretur; quicquid erat quod in cernendi ſenſum caderet, id ſibi aſſumpſit, non tranquillum, ſed quod immoderatè & inordinatè agitaretur ac fluitaret, idque ex inordinato in ordinem adduxit ratus ordinem jactatione omnino eſſe meliorem ac præſtantiorem.* Hinc pulcherrima illa κόσμου τάξις. Apuleius lib. de phil. natur. Platonis, *Initium omnium corporum materiam eſſe memoravit. hanc & ſignari impreſſione formarum. Hinc prima elementa eſſe progenita, ignem & aquam, terram & aëra.*

LIVORE CARENS.] Hoc eſt, Quem non externæ cauſæ, quæ nullæ erant, ſed ipſa forma ſummi boni, id eſt non idea aut exemplar, ut ſcribunt commentatores, ſed ipſa ſubſtantia ſeu eſſentia ſummi boni, quæ *inſita*, hoc eſt, in te eſt: *livore carens*, omnis ſcilicet perfectionis fons & origo, ad totius creaturæ productionem impulit. Ipſa autem Platonis verba in Timæo hæc ſunt, Ἀγαθὸς ἦν, ἀγαθῷ δὲ οὐδεὶς περὶ οὐδενὸς οὐδέποτε ἐγγίγνεται φθόνος. τούτου δ' ἐκτὸς ὢν, πάντα ὅτι μάλιστα ἐβουλήθη γενέσθαι παραπλήσια αὐτῷ. *Bonus erat. bonus autem nulla unquam aliqua de re invidia tangitur. Ergo cum livor ab eo alieniſſimus eſſet, omnia voluit quam maximè ſui ſimilia generari.*

TU CUNCTA SUPERNO DUCIS AB EXEMPLO.] Seu exemplari, hoc eſt Idea illa, quæ eſt in mente Dei, non verò quid ab eo externum, ut præceptori, Græca fide, impoſuit Ariſtoteles. Eam eſſe Platonis veram germanamque ſententiam mox ipſe aſſerit Boëtius.

—— pulchrum pulcherrimus ipſe
Mundum mente gerens, ſimilique in imagine formans.

Ubi mundi ideam formamque Deum mente gerere vides. ejuſdemque mundi, qui primum in idea ſeu mente divina fuit, imaginem, qualis nunc eſt, factam poſtea & conſtitutam.

TU NUMERIS ELEMENTA LIGAS.] Verba ipſa Platonis in Timæo videnda: quæque annotant ad ea Marſil. Ficinus, Seb. Foxius, & Macrobius in ſomn. Scip. lib. I. cap. VI.

TU TRIPLICIS MEDIAM.] Ventum eſt ad partem ſuſcepti operis difficillimam, in qua explananda tot fruſtra ſudarunt viri eruditi. Animus quoque eſt, idem periculum ſubire, atque è Platone ſic totum locum illuſtrare, ut ſi ſatisfactum minimè ſit doctis omnibus, certe Platonicis iri confidam.

Primum hæc eſſe nobiliſſima & primaria ſubſtantiarum genera apud Platonicos notandum eſt. ut primò ſit τ' ἀγαθὸν τὸ θεῖον, τὸ καλὸν, ἡ εὐδαιμονία, ἡ σοφία, *ipſum bonum, divinitas, pulchrum, beatitudo, ſapientia; denique* ὁ Θεὸς, *ipſe Deus*, ſeu ſumma poteſtas ac ſumma divinitatis ſubſtantia, omnium potens, omnium effectrix, in ſe permanens, ὑπερουρανίων, ſupra entium omnium & naturam & captum. Deinde νοῦς, ψυχὴ, σῶμα ἢ ὕλη, *mens, anima, corpus ſeu materia.* quibus mundi εὐταξίαν illam admirabilem conſtitui voluit Deus. cum vellet hoc Univerſi opus, νοητὸν, ἔμψυχον καὶ σωματοειδὲς *intelligentiæ, animæque particeps, corporeumque* efficere. quod ſic exponit Plato in Timæo. Cum ſola ſua bonitate Deus, mundum facere ſtatuiſſet, ad ſuum & ἀΐδιον παράδειγμα *æternum exemplar, &* qualem ſcilicet mente gerebat, hoc eſt, bonum perfectumque & *pulchrum pulcherrimus ipſe*, formavit. Ex materia autem σωματοειδὲς καὶ αἰσθητὸν *corporeum eſſe ſubque ſenſum cadere* voluit. Sed quia materia illa rudis & figurationis qualitate viduata, fluitans alioquin, fingenda formandaque fuit; Animam Deus, qua moles illa viveret, qua fluitans ſiſteretur, quaque informis formaretur, infundere optimum duxit. Quia porro tum animata illa moles errori adhuc corruptionique manebat innoxia, neque erat exemplaris mentis divinæ perfectiſſimæ imago, quòd nimirum eſſet ἀνόητος, addidit illi intelligentiam Deus, mundumque hac ratione perfectiſſimum abſolvit. qui ea anima, cui adhæret intelligentia, prædítus, ſubſiſtens jam mirum ordinem ſpeciemque aſſequeretur. anima enim præterquam quod materiam illam ſeu corpus tanquam forma informat, etiam vinculum eſt quo *connectitur* intelligentia; quæ abſque media illa natura cum cor-

pore

pore conjungi non poterat : jamdudum Proclo cenſente cum Platone νοῦν ἄνευ ψυχῆς ἀδύνατον παραγίνεσθαί τῳ, *mentem alicui ſine anima adeſſe impoſſibile.* ἡ γὰρ ἀμερὴς οὐσία τοῦ νοῦ, καὶ διαιώνιος ἀμέσως συντάττεσθαι τῷ σωματοειδεῖ πῶς ἂν δύναιτο; *Individua enim & æterna Mentis eſſentia quomodo cum eo, quod corporis formam habet, immediatè componi poſſit?* Hæc igitur eſt Animæ Mundi natura & dignitas, qua ſcilicet utitur Deus, non ſolum tanquam ſpiritu ad vitam viventibus tribuendam, ſed etiam tanquam ſubſtantia, quæ particeps intelligentiæ imitatrixque divinæ mentis & τοῦ ὄντος ἀεὶ, *ejus quod ſemper eſt*, cœlo ignes accendit, aëra ac mare luce æſtuque replet atque attollit, terras animalibus plantiſque fœcundat, tellurem denique alterna in ævum vice nunc pruinis, nunc floribus veſtit, nihil videlicet à primævo permanendi etiamnum tenore diſcedens. Hinc eſt quod apud Apuleium [lib. de Plat. natur. phil.] *illam Cæleſtem Animam, fontem animarum omnium, optimam & ſapientiſſimam, virtutem eſſe genitricem, ſubſervire etiam fabricatori Deo, & præſto eſſe ad omnia inventa ejus* Plato *pronuntiat.* Et Virgilius ex ejuſdem mente ſic eam lib. VI. deſcribit,

Principio cœlum ac terras campoſque liquentes
Lucentemque globum Lunæ, Titaniaque aſtra
Spiritus intus alit, totamque infuſa per artus
Mens agitat molem, & magno ſe corpore miſcet.
Inde hominum pecudumque genus, vitæque volantum,
Et quæ marmoreo fert monſtra ſub æquore Pontus.

Ubi Anima Mundana ſeu Cœleſtis, [ſic enim eam Plato vocat] *Spiritus* dicitur, quatenus cœlum & res omnes inferiores *alit* atque animat; *Mens* verò, quatenus mundi molem movet atque *agitat*, concentuque tam mirabili moderatur. Hoc eſt cur Plato ejuſdem Animæ naturam conſtituit ex *Eodem*, ſeu ſubſtantia ἁπλῷ, ſimplici, ſeu individua & intelligibili, quæ proinde ſemper eadem ſuique ſemper ſimilis corruptioni erroríque obnoxia non eſt, hoc eſt, ex mente. Et ex *Altero*, hoc eſt ex ſubſtantia dividua & ſenſili, πολυμερεῖ καὶ πολυτρόπῳ, *multiplici mutationique obnoxia.* Tertiam verò quandam naturam, ipſam eſſe Animam dicit, partim intelligentiæ, partim ſenſibilium rerum capacem. non quod geminæ illæ naturæ intelligibilis & ſenſilis, quæ contrariæ inter ſe ſunt, in

tertia illa commiſceantur confundanturve, ut diximus: fieri enim non poteſt. ſed quod natura ſeu ſubſtantia illa tertia, duarum illarum *media*, ejuſmodi ſit, quæ illas plurimum diſſidentes connectat & ex illis conſtet. unde eam Plato vocat *τρίτον ἐξ ἀμφοῖν οὐσίας εἶδος*, *ex duobus tertium ſubſtantiæ genus*; & Boëtius eleganter *triplicis naturæ*.

Hic ergo eſt ordo verborum, *Tu connectens Animam* Mundi ſeu Univerſi, *mediam* inter intelligentiam & ſenſum ac utriuſque participem. Non tamen intelligentiæ tantùm, alioquin in inferioribus generationes non fierent: quia omnia etiam inferiora eodem ſe modo ſemper haberent, neque corrumperentur. non ſenſus etiam, cuncta enim cœleſtia quoque errori mutationique eſſent obnoxia. ſed tertiam quandam naturam, ipſam Animam, quæ & intellectus & ſenſus capax eſſet. *Per conſona membra reſolves.* Ex Platone. Huic Animæ neceſſaria erant membra his naturis facultatibuſque conſona. non aures, aut pedes manuſve, inquit, quibus ſcilicet moveretur. ſed motum dedit illi Deus qui corpori ejus eſſet aptiſſimus, orbicularis nimirum, qui unus ex ſeptem motibus ad mentem & intelligentiam, *νοῦν καὶ φρόνησιν*, pertineret. Itaque, inquit, *κατὰ τ' αὐτὰ ἐν τῷ αὐτῷ καὶ ἐν αὐτῷ περιαγαγὼν αὐτὸ, ἐποίησε κύκλῳ κινεῖσθαι στρεφόμενον*, *cum illum per eadem, & in eodem, & in ſeipſo circumduxiſſet, effecit ut circulari converſione moveretur.* Nimirum dum illa movet orbem primum mobilem, hoc eſt, cœlum intelligentiæ, quod eodem ſemper motu agitur; & orbem generationis, hoc eſt, errori obnoxium, qui eſt planetarum orbis, omnium generationum cauſa, quandoquidem intelligentiæ motus circularis eſt; *in ſemet reditura meat.* quia ſcilicet diviſa ſeu, ut loquitur cum Platone Boëtius, *ſecta in duos illos orbes*, in ſe convertitur, neque extra ſe fertur, omnia continens. figura enim orbiculata perfectiſſima eſt, ut quæ Ariſtoteli quoque *μήτε ἀρχὴν, μήτε τέλος ἔχει, ἀλλ' εἰς ἑαυτὸ συννένευκε*, *neque principium habet, neque finem, ſed in ſeipſam convertitur.* Ideo quoque orbicularis Platoni, *τῷ γὰρ τὰ πάντ' ἐν αὐτῷ ζῶα περιέχειν μέλλοντι ζώῳ, πρέπον ἂν εἴη σχῆμα τὸ περιειληφὸς ἐν αὐτῷ πάντα ὁπόσα σχήματα*, *animal quippe hoc, quod intra ſuum ambitum erat animalia omnia contenturum, eam figuram præcipuè requirebat, in qua figuræ omnes continerentur.* Hanc

verò

verò Plotinus motus iſtius cauſam naturalem tradit, ἐκ τῆς σχέσεως ἣν ἔχει πρὸς τὰ πρὸ αὐτοῦ. προσεχῶς δὲ εἰσιν ὑπὲρ τὰ οὐράνια αἱ νοηταὶ οὐσίαι. δεῖ δὲ τὸ αἰτιατὸν ὅτι μάλιστα ὁμοιοῦσθαι τῷ προσεχεῖ αἰτίῳ καὶ τούτου εἰκόνα καὶ μίμημα φέρειν. διατοῦτο οὖν φησι κύκλῳ κινεῖται ὁ οὐρανός. ὅτι νοῦν μιμεῖται. ἴδιον γὰρ τοῦ νοῦ πρὸς ἑαυτὸν συννεύειν. αὐτὸς γὰρ ὁ ὁρῶν, αὐτὸς ὁ ὁρώμενος. ὁρῶν γὰρ τὰ εἴδη, ἑαυτὸν ὁρᾷ. καὶ ἑαυτὸν ὁρῶν, τὰ εἴδη τεθέαται. πλήρωμα γάρ ἐστι τῶν εἰδῶν, καὶ εἶδος εἰδῶν. ἔχει οὖν ὁ οὐρανὸς τὸ σφαιρικὸν σχῆμα διὰ τὴν κύκλῳ κίνησιν. ταύτην δὲ διὰ τὴν πρὸς τὸν νοῦν ἐξομοίωσιν. καὶ ἄλλως μιμεῖται τὸν νοῦν ἀμερῶς πανταχοῦ ὄντα. ὡς οὖν ἐκεῖνος ἅμα πανταχοῦ ἐστιν, οὕτως ὁ οὐρανὸς πανταχοῦ γίνεται τῷ οὖν πανταχοῦ γίνεσθαι, τὸ πανταχοῦ ὂν μιμεῖται. τελείωσις γὰρ τῶν χειρόνων ἡ πρὸς τὰ ὑπέρτερα ἐπιστροφή τε καὶ ἐξομοίωσις, *ex habitudine, quam habet ad ea, quæ ante ſe ſunt. Cohærenter autem & in continenti ſunt ſupra cœleſtia intelligibiles ſubſtantiæ. Oportet autem effectum cohærenti maximè cauſæ aſſimilari & ejus imaginem quam proximè imitari. Propterea ergo, inquit, in orbem cœlum movetur, quia mentem imitatur. mentis enim proprium eſt ad ſeipſam converti. Ipſa enim videns, ipſa eſt quæ videtur. formas enim videns, ſeipſam videt. & ſeipſam videns, formas contemplatur. formarum enim eſt plenitudo & forma formarum. Habet itaque cœlum ſphæricam figuram, ut in circulum moveatur. ideo autem ita movetur, ut menti ſimilis reddatur. Et alioqui imitatur mentem, quæ indiviſibiliter ubique eſt, ita & cœlum ubique fit. eo itaque, quod ubique fiat, id quod ubique eſt imitatur. Deteriorum enim perfectio eſt ad ſuperiora converſio & aſſimilatio.* ait Joa. Philoponus in lib. 1. Ariſt. de Anima. Ubi duo habes. primum, Animam mundi, eo quod ſit mentis particeps, cœlum movendo in ſeipſam converti, quod motus τοῦ λογικοῦ ſeu τοῦ νοητοῦ indicium eſt, hoc eſt, ut ait Boëtius, *in ſemet redituram meare.* alterum, Animam illam tam certo moderamine movere cœlum, quia *Mentem* ſuperiorem & divinam ſeu *profundam circuit*, ſivè ut inquit Syneſius

Μέγαν ἀμφὶ νοῦν χορεύει,
Magnam circa mentem movetur.

Cujus nimirum movendi rationem, quantum poteſt, in convertendo cœlo imitatur. ſupra enim animam mundi, quæ corpus mundi ſupereminens circumplectitur, ſola mens æterna ſubſtantiæque νοηταὶ ſunt. Nimirum Mens illa ſupercœleſtis

leſtis Deo plena, divinitatiſque proxima & fida obſervatrix, conſtans divinæ voluntatis cuſtos, σωμάτων, καὶ ψυχῶν, καὶ ζωῆς πατὴρ καὶ αἴτιος, *corporum & animarum omniſque vitæ parens & cauſa*, vitam motumque rebus omnibus, pro materiæ qualitate, largitur. A qua quantum orbium cœleſtium unuſquiſque abeſt, tantum inconſtantiori volubiliorique motu torquetur. qui verò eam propius accedit, motu uniformi ſapientiſſimoque convertitur. ita ut conſtantia illa, qua univerſum hoc ſubſiſtit ac viget, ſit *imago* conſtantiæ mentis illius divinæ. quæ ſupra mundum exiſtens, πρώτιστος, *prima*; in mundo verò, μεθεκτὸς *participata* dicitur, ſeu ipſa Anima Mundi. quam ſic quoque deſcribit Hermes Poëmandro, ſeu, ut D. Cyrillus ait, librorum Hermaicorum auctor, qui eos Athenis compoſuit, Καὶ ὁ μὲν Θεὸς, ἐν τῷ νῷ· ὁ δὲ νοῦς, ἐν τῇ ψυχῇ· ἡ δὲ ψυχὴ, ἐν τῇ ὕλῃ· πάντα δὲ ταῦτα διὰ τοῦ αἰῶνος· τὸ δὲ πᾶν τοῦτο σῶμα, ἐν ᾧ τὰ πάντα ἐστὶ σώματα, ψυχὴ πλήρης τοῦ νοῦ καὶ τοῦ Θεοῦ, ἐντὸς μὲν αὐτὸ πληροῖ· ἐκτὸς δὲ περιλαμβάνει ζωοποιοῦσα τὸ πᾶν· ἐκτὸς μὲν, τοῦτο τὸ μέγα καὶ τέλειον ζῶον τὸν κόσμον· ἐντὸς δὲ, πάντα τὰ ζῶα· καὶ ἄνω μὲν ἐν τῷ οὐρανῷ διαμένουσα τῇ ταυτότητι· κάτω δὲ ἐπὶ τῆς γῆς τὴν γένεσιν μεταβάλλουσα, *Et Deus quidem in mente, mens in anima, anima autem in materia; omnia verò iſta per ævum. univerſum autem hoc corpus, in quo corpora omnia ſunt; anima, mente, Deoque plena, intima mundi replet, circumplectitur extima. vitam omnibus hæc ſuggerit: extrinſecus quidem ingenti huic perfectoque animali mundi; intrinſecus autem cæteris, quæ inſunt mundo, viventibus. Supraque in cælo cum eo, quod idem eſt, perſiſtens: infra verò in terra, generationem agitans.*

Prætermittendum minime tamen eſt, locum Platonis in Timæo de Anima quoque humana rationali intelligi exponique poſſe, cum ibi Joa. Philopono aliiſque doctiſſimis viris deſcripta utraque eſſe videatur. Eam enim eſſe, ſicut Animam Cœleſtem ſeu Mundanam, duarum ſubſtantiarum mediam tertiam, membra habere, caput nimirum menti rationique; cor, hepar atque alia perturbationibus conſona. Ea duplicem converſionem habet, ad res intelligibiles, & ad res ſenſiles; hoc eſt in duos orbes ſecatur. Unum exteriorem, majorem ſcilicet, quem efficiunt animæ vires intelligibiles ſeu ἀναγωγοὶ, καθ' ἃς ἀνατείνεται πρὸς τὸ θεῖον, *erectivæ per quas ad divina*

ſurſum

ſurſum attollitur, inquit Philoponus. alterum minorem, qui ab exteriori continetur, quem cognitio per ſenſus efficit, ſeu facultates γενεσιουργοὶ, καθ' ἃς ἐπιστρέφεται πρὸς τὰ τῇδε, *generativæ, per quas ad ea quæ hic ſunt, convertitur.* Animæ igitur vires moventur ad res intelligibiles, Deum, mentem. moventur & ad ſenſibiles, quæ videntur, audiuntur. Et quia motus ille duplicem converſionis circulum ſeu orbem efficit, certum eſt in ſe redire. circuli enim proprium eſt in ſe converti: συνάπτει γὰρ τῇ ἀρχῇ τὸ πέρας, καὶ ἔστι μόνη τέλειος, *principio enim finem conjungit, atque ſolus perfectus eſt*, ait Ariſtot. lib. VIII. phyſ. Anima enim ſenſuum adjuta miniſterio, res primum ſenſibiles apprehendit, quarum ſpecies cum in ſe reflexit, eas veluti imperfecta quædam φαντάσματα intellectui communicat. is quid in qualibet re ſibi ſimile, id eſt, quid ens, quid idem, quid verum recognoſcens diſcernit; qua ope anima confirmata, de veritate jam certior facta, judicat ac ratiocinatur. Ita utraque Anima, & Mundi & Hominis, qui μικρόκοσμος eſt, perfectiſſima mentis divinæ imago eſt. perfectiſſima, inquam, quia intelligens; intelligente verò perfectior non eſt. Similiter quemadmodum Anima Mundi, dum *Mentem illam profundam circuit* & ad eam convertitur, ab ea continuò motus ſui, quo univerſum hoc omne movetur & ſubſiſtit, accipit conſtantiam; quod, ut ait Proclus, ſit mens τῆς ψυχῆς κυβερνήτης, *animæ gubernatrix.* ita Anima rationalis, converſa ad eandem mentem, à qua ſortitur intelligentiam, ſupercœleſtium, ac æternarum rerum ſemperque manentium compos, omniſque veritatis eſt notionum certarum capax, perturbationeſque ex ſenſibus provenientes ſedat ac temperat. cenſet enim ipſe in Phædro Socrates τὸν μερικὸν νοῦν θεᾶσθαι τὸν ὑπερουράνιον τόπον, *particularem mentem ſupercœleſtem locum contemplari.* hoc eſt, verè ſemperque entia, ut Deum, mentem ac ſeipſam. Quæ cum omnia rectè animæ rationali conveniant, hoc tamen loco Boëtium de Anima Mundi agere certum eſt, tum quia Platonis mentem de ead. Anima differentis exprimit: tum quia nemo eſt qui extrema hæc verba,

—— *& ſimili convertit imagine cœlum,*

animæ rationali humanæ accommodare poſſit. licet hoc conetur Franciſ. Cataneus, pulchrè ad hunc locum ineptiens.

Neque

Neque neſcio hos quoque verſus de intelligentia orbem movente accipi. quam opinionem, cum ne probabilis quidem ſit, nos hic non moramur. ea autem eſt Thomæ Galenſis, ſeu Valenſis aut Valeſii. ejus enim in hos Boëtii libros Commentum eſt, profectò commentum, quod falſo ſub D. Thomæ Aquinatis nomine circumfertur. quod viri ſanctiſſimi juxta ac doctiſſimi non eſſe, tum ipſum ſcribendi genus, & multa inſcitè ineptiſſimeque prolata; tum hallucinationes innumeræ, hinc & inde operi inſperſæ, confirmant. veluti cum ad hæc verba lib. III. *Alcibiadis ſuperficie pulcherrimum corpus*, &c. ait, *Nota quod Alcibiades mulier fuit pulcherrima, quam videntes quidam diſcipuli Ariſtotelis, duxerunt eam ad Ariſtotelem, ut ipſam videret; qua viſa dixit, Si homines oculos lynceos haberent, ut quæque obſtantia penetrarent, introſpectis viſceribus, corpus, quod apparet pulcherrimum, turpiſſimum videretur.* ubi non uno errore peccatum eſt. & ibidem Tænara dicta *à threnis, quod apud inferos ſit threnus & lamentatio.* ut cætera omittam plurima æquè putida. Deinde cum is adferre ſoleat teſtimonium Alani de Inſulis, qui carmen *de planctu naturæ & ſcientiæ* ſcripſit circa annum nimirum MCCC.Div. verò Thomas mortalitatem anno MCCLXXIIII.exuerit: Div. certè Thomam non citaſſe ſcripta nondum ſcribentis conſequens eſt. Eſt igitur Thomæ Galenſis ſeu Anglici, ſic enim multi codd. variant, cujus eſt & ea Summa Logicæ, quam vocant, quæ D.Thomæ nomen præfert. librarii enim nominis affinitate decepti, ubi ſcriptum fuit, *Thomæ Anglici ord. Prædicator.* reponendum putaverunt, *Thomæ Angelici ord. Prædic.* Neque deſunt qui ſcribant ejuſdem Thomæ Anglici eſſe Commentaria in Geneſim, Iſaiam, Jeremiam, Epiſt. Canonicas & Apocalypſim, quæ eidem divo viro tribuuntur. Hoc monuimus, ne quis ea deinceps pro ſanctiſſ. viri ſcriptis habeat; aut de iis loqui putet Politianum [niſi ſi lapſus eſt] cap. I. Miſcellaneorum, ſed de iis quæ in Boëtii libros de Trinitate & de Hebdomadib. ſcripſit.

Pag. 69. CAUSIS ANIMAS PARIBUS VITASQUE MINORES PROVEHIS.] Poſtquam egit de principe illa Anima Univerſi, nunc de particularibus dicere aggreditur. Quarum alias quidem ἁπλῶς Animas vocat, videlicet cœleſtes & angelicas, Deos nimirum mundanos, heroas, Dæmonas, qui

qui corpore, vel quaſi corpore, tenui nimirum & cœleſti præditi ſunt. intellectuales nihilque materiæ habentes, medios inter ψυχὰς θείας *divinas animas*, quæ à ſupercœleſti loco ad profundam cœli mentalis partem agentes, divino lumine ardentes ipſum veritatis campum, ſapientiæque divinæ eſſentiam propius intuentur; & ψυχὰς ἀνθρωπίνας, *humanas*, quæ τῇ ὕλῃ, *materiæ* ſeu corpori affixæ ſunt. quos ideo Deos medioxumos indigitavit antiquitas. eæ vero animæ in reliqua cœli parte uſque ad ſubcœleſtem & concavum ejus locum degunt, imitantes divinas animas, minus verò quam eæ mentem divinam, ſeu ipſam vitam veritatemque participant. Alias vero, *Vitas minores* vocat, nempe *Humanas*, quæ non mentem ſemper participant, ut divinæ & cœleſtes, ſed nunc ad eam, Deumque, nunc ad res corruptibiles convertuntur. Animarum enim triplex ordo, Proclus, Πρῶται μὲν, αἱ θεῖαι· δεύτεραι δὲ, τῶν μὴ θείων, αἱ ἀεὶ νοῦ μετέχουσαι. τρίται δὲ, αἱ ποτὲ μὲν, εἰς νοῦν, ποτὲ δὲ, εἰς ἄνοιαν μεταβάλλουσαι, Primæ quidem, ſunt Divinæ. Secundæ verò, *non Divinarum* naturarum ſunt, *quæ ſemper Mentem participant. Tertiæ verò*, eæ ſunt, *quæ modo quidem in Mentem, modo verò in amentiam mutantur*; quæ humanæ ſunt. quas ideo Hierocles medias νοῦ καὶ ἀλογίας, *inter mentem & rationis privationem* appellat. ideo *vitas minores* vocat Boëtius. Vitas, quia ideo quod vitæ ſunt, animæ ſint; ſiquidem Πᾶσα ψυχὴ, καὶ ζωή ἐστι καὶ ζῶν, *Omnis Anima*, & *Vita eſt & id quod vivit*. Quod verò ait, *Cauſis paribus*, Plato ſcripſit ἐκ τοῦ αὐτοῦ κρατῆρος, ex eodem cratere ſeu temperamento, quo cæleſtes Animæ ſeu Mundani Dei, Dæmones ſeu ipſi heroës. quod ejuſdem dignitatis ſint, utpote quæ mentem participent.

LEVIBUS SUBLIMEIS CURRIBUS APTANS.] Levibus curribus, hoc eſt, corpori ſeu naturæ cuidam cœleſti. quæ animarum vehiculum eſt. Animæ dum à Deo creantur: ait Plotinus, à loco ſupercœleſti ſeu mundo intelligibili, qui Jovis maximi ſeu Mentis Idealis & creatricis ſedes eſt, procedunt εἰς οὐρανὸν μὲν πρῶτον· καὶ σῶμα ἐκεῖ προσλαβοῦσαι, δι' αὐτοῦ ἤδη χωροῦσι καὶ ἐπὶ τὰ γεωδέστερα σώματα, *primò in cœlum. ibique corpus accipientes, per ipſum jam in corpora quoque magis terrena labuntur*. Corpus illud ſeu quaſi corpus ætherium, cœleſte eſſe, ejuſdemque cum aſtris ſubſtantiæ

Platonici

Platonici exiſtimabant, animæque in inferiora labenti adhibebant, ut eſſet non ſolum quod animaret anima, [cui ſemper adeſſe oporteat corpus quod animet] ſed quemadmodum animæ, qua animalis eſt, ſpiritus ille, qui eſt è puriori tenuiorique ſanguinis ſubſtantia, pro vehiculo eſt, quo illa in omnes corporis partes diffunditur. ſic animæ, qua rationalis intellectualiſque eſt, in hæc inferiora labenti, adeſſe corpus illud, ſeu quaſi corpus, cœleſte ſeu ætherium volebant: quod tenuiſſimum cum ſit, rectè ſimpliciſſimæ animæ vehiculum eſſe perhiberetur; quo illa comite in Dei ſubſtantiarumque intelligibilium cognitionem tolleretur. Ea enim ſeparabilis à corpore cum ſit, nihilque communionis utriuſque actiones habeant, ſequitur illi corpus aliquod aliud adeſſe, quod purioris ſit naturæ quam terrenum, quod nimirum ſit intelligentiæ capax, & quandam tamen affinitatem cum corpore terreno habeat. Cujus animæ vehiculum agnoſcit quoque Ariſtoteles de generat. anim. lib. II. cap. III. ubi corpus iſtud θειότερον τῶν καλουμένων στοιχείων, *longè quam ea, quæ vocantur elementa, divinius* conſtituit. hoc eſt, ex æthere: unde illud Virgilius lib. VI. *Æthereum ſenſum.* vocat *ſenſum*, id eſt, elementum. Et longè antè Pacuvius

—— mater eſt
Terra, ea parit corpus, animam æther adjugat.

Ariſtoteles verò atque alii πέμπτον σῶμα, quintum elementum; Themiſtius θεῖον καὶ οὐράνιον, *divinum & cœleſte.* Apuleius lib. de Mundo, *Sed cœlum ipſum ſtellæque cœligeræ omniſque ſiderea compago, Æther vocatur: non, ut quidam putant, quod ignitus ſit & incenſus, ſed quod curſibus rapidis ſemper rotetur. elementum non unum ex quatuor quæ nota ſunt cunctis, ſed longè aliud, numero quintum, ordine primum, genere divinum & inviolabile.* Hinc apud Manlium lib. IV. homo

—— Cœlum ſcrutatur in alto,
Cognatumque ſequens corpus ſe quærit in aſtris.

Ex eo igitur divino & cœleſti elemento humanas animas, in earum deſcenſu, corpus divinum & cœleſte aſſumere in corpora inferiora labentes putabant. quod intelligentibus illis eſſet intellectuale vehiculum, quod Plato vocat αὐγοειδὲς, *rarum ac ſplendidum*; Proclus vero ἄϋλον, καὶ ἀδιαίρετον καὶ ἀπαθὲς, *immateriatum & individuum & affectionis expers.* Quod dogma

dogma non Platonici philoſophi modò, ſed & Chriſtianorum multi primis ſæculis amplexati ſunt. Origenes quidem libris περὶ ἀρχῶν, ſuo ut plurimum more Platonizans. Athenagoras verò Ἀπολογίᾳ, quominus corpus illud ἀσώματον καὶ νοητὸν poſt corporis animæque διάλυσιν *ſolutionem* ſuperſit nihil obſtare videri ſibi concludit. ex veterum philoſophorum ſententia, mortuorum quoque corporum reſurrectionem futuram inde probans. Quin & non uno pòſt ſæculo Joan. Grammaticus Philop. præfatione in libr. Ariſtotelis de Anima, non ſolum hoc animæ vehiculum, quod σῶμα οὐράνιον καὶ διὰ τοῦτο ἀΐδιον, καὶ αὐγοειδὲς ἢ ἀστροειδὲς, *corpus cæleſte, hoc eſt æternum, & quod ejuſdem cum radiis aſtriſque ſit naturæ*, agnoſcit. ſed aliud etiam quod πνευματικὸν *ſpiritale* dicit, quod poſt διάλυσιν quoque animæ adhæret. hinc nimirum eſſe quod animæ non purgatæ poſt diſceſſum è corpore, circa ſepulchra errare viſuntur, & ſpectra quæ umbrarum ſpeciem præ ſe ferunt, hominibus apparent. id etiam animam in inferis ſubterraneiſque judicii locis comitatur, utpote cui tanquam ſubjecto inſunt θυμὸς καὶ ἐπιθυμία. quibus in locis ſi reſipuerit ac errorum ſuorum pœnituerit, tandem ab affectibus pravis liberata purgatur: tumque τὸν θυμὸν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἀποτίθεται μετὰ τούτου τοῦ ὀχήματος, τοῦ πνεύματος λέγω, *iram & cupiditatem una cum illo vehiculo, id eſt, ſpiritu, deponit.* ac tandem in cœlum, comite altero illo, de quo ſupra, æterno corpore ſuſtollitur. Oraculum de Juliani morte, Δὴ τότε σε πρὸς ὄλυμπον ἄγει πυριλαμπὲς ὄχημα. *Tunc te in cœlum vehet lucidum vehiculum.* Quam Platonis opinionem à veritate Chriſtiana abhorrentem mirum eſſet eos è Chriſti ſchola doctos viros, imprimiſque Catholicam Boëtii philoſophiam attigiſſe, niſi eam V. tantum Synodo ab Eccleſia cum aliis Origenis erroribus, hoc eſt, multis poſt extinctum Boëtium annis, condemnatam conſtaret. Niſi ſi quis exiſtimaverit Platonem, ut alia multa confinxit, ita hic, ut inquiſitionem de animarum deſcenſu omnium difficillimam illuſtraret, hoc animæ in inferiora deſcendenti corpus dare voluiſſe, excogitata ſcilicet ratione qua ejus ad corpus ὑλικὸν animandum aptitudinem deſignaret: expreſſiſſeque Boëtium Platonis mentem Themiſtii ſenſu ſic lib. 1. de anima ſcribentis; Παρὰ Πλάτωνι μὲν τὸ αὐγοειδὲς ὄχημα, ταύτης ἔχεται

ἴχε) τῆς ἐπινοίας, *Apud Platonem, vehiculum illud rarum ac ſplendidum nihil aliud, quam ingenium è quo animus conſtet, oſtendit.*

IN COELUM, TERRAMQUE SERIS.] Plato Animas σπαρείσας εἰς τὰ χρόνων ὄργανα, *in temporum inſtrumenta ſatas ſparſaſve* dicit in Timæo. *In cælum*, animas cæleſtes ſeu angelicas. *terramque*, humanas.

AD TE CONVERSAS.] Qui hoc loco per *animas*, rationales, hominum ſcilicet: per *vitas* verò *minores*, irrationales, brutorum intellexerunt, [Tho. Valenſem, dico, Nic. Travetum, Georg. Agricolam ac Murmelium] in eum errorem labi neceſſe eſt ut aſſerant, animas brutorum animalium ad Deum converti immortaleſque eſſe; quod profectò ſentire juxta ac ſcribere ſummum nefas.

REDUCI FACIS IGNE REVERTI.] Per reducem ignem, Animam ſeu humanam mentem ſignificat. non ignem elementarem ſed intellectualem, plenum vitæ ac luminis. Deus enim fons & origo animæ eſt, cujus ante deſcenſum & poſt aſcenſum locus eſt, ipſe ὑπερουράνιος. ubi Platoni Dii Dæmoneſque habitant & ſola Veſta, quod ibi omnia igne plena. nimirum Deus, quod ait Paulus I ad Timoth. VI. φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, *lucem habitat inacceſſibilem.* Unde Pythagorei quoque ignem ἑστίαν τοῦ παντὸς, καὶ Διὸς οἶκον καὶ μητέρα θεῶν, *larem Vniverſi, & Iovis domum & Deorum matrem*, ſeu, ut refert Ariſtoteles, Διὸς φυλακὴν *Iovis carcerem* appellabant. Non ſolum autem Deum in igne ac lumine habitare, ſed ipſum τὸ θεῖον τὸ πῦρ ignem eſſe veteres voluerunt. Heraclitus τὸ περιοδικὸν πῦρ ἀΐδιον, *æternum ignem circularem*, ſicut Democritus νοῦν ἐν πυρὶ σφαιροειδεῖ *mentem in igne ſphærico exiſtentem.* Zeno Stoicus νοῦν κόσμου πύρινον, *igneam mundi mentem.* Poſſidonius verò πνεῦμα νοερὸν καὶ πυρῶδες, *intelligentem ac igneum ſpiritum*: apud Stobæum. Ipſe denique Ariſtoteles *cæli ardorem, Deum dicit eſſe*, apud Ciceronem lib. I. de nat. Deor. Veſta igitur θεῶν μήτηρ, neque ſolum Deorum, ſed Dæmonum, ſed heroum quoque. ex ea enim puriſſima ætheris parte animarum ſubſtantiam eſſe credidit antiquitas. Hinc, ut eſt apud Varronem, Epicharmus Ennii de mente humana dicit,

Iſt' è ſole ſumptus ignis, iſque totus mentis eſt.

Idemque

Idemque apud Priſcianum,

Terra corpus eſt, at mentis ignis eſt.

Quibus in locis *mentis* pro *mens* dicitur. Mens igitur humana ignis, atque is è ſole ſumptus, hoc eſt è cœlo. ut reſpexiſſe videatur fabulam Promethei, quæ eſt apud Heſiodum. quam ſic veriſſimè expoſuit Claudianus

—— *Æthereis miſcens terrena Prometheus*
Sinceram patri mentem furatus Olympo
Continuit clauſtris.

Quam in ſententiam ſic Valer. Flaccus præiverat,

—— *Non ſi mortalia membra*
Sortituſque breves & parvi tempora fati
Perpetimur, ſocius ſuperi quondam ignis Olympi;
Fas ideo miſcere neces, ferroque morantes
Exigere hinc animas redituraque ſemina cœlo.

Ubi videre eſt *Olympum mentis patrem*, eandemque animam humanam *ignem ſuperi Olympi ſocium* appellari. Ovidius,

Eſt Deus in nobis, ſunt & commercia cœli,
Sedibus ætheriis ſpiritus ille venit.

Sed omnium optime Virgilius lib. VI.

Igneus eſt illis vigor & cœleſtis origo
Seminibus, inquit.

Ut enim animas hominum immortales oſtendat, *igneum illis vigorem* ineſſe ait, quia nimirum *cœleſtis illis origo* eſt. Quem locum non ſolum imitatus eſt Boëtius, ſed & hunc præcipuè cum ſcriberet in animo habuit, quem ſupra attigimus,

Donec longa dies, perfecto temporis orbe,
Concretam exemit labem, purumque reliquit
Ætherium ſenſum atque aurai ſimplicis ignem.

Ubi procul dubio vocat *auræ ſimplicis ignem*, animam ſcilicet, quam Boëtius *reducem ignem* dixit. Conjunxitque *ætherium ſenſum* cum *auræ ſimplicis igne* Virgilius, nimirum cum anima vehiculum ſuum. quod per purgationes fieri αὐγοειδὲς, *rarum ac ſplendidum* voluit Plato. Quod ad eum Virgilii locum obſervaſſe hactenus interpretes non memini.

PRINCIPIUM.] Deum eſſe principium, medium & finem, ſic olim ſcripſerat Orpheus

Ἀρχὴν αὐτὸς ἔχων ἅμα καὶ μέσον ἠδὲ τελευτήν.
Principium ille tenet, mediumque ac denique finem.

Quo reſpiciens Plato ſic IV. de legib. inquit, Ὁ μὲν δὴ θεὸς, ὥσπερ ὁ παλαιὸς λόγος, ἀρχήν τε καὶ τελευτὴν καὶ μέσα τῶν ὄντων ἁπάντων ἔχων εὐθεῖα περαίνει κατὰ φύσιν περιπορευόμενος, *Deus*, ô viri, *ſicut antiquus quoque ſermo teſtatur, principium, finem & media rerum omnium continens, recta peragit ſecundum naturam circuïens.* dum nimirum providentia ſua res omnes conſervat. Imo ſi Jamblichum piè diſſerentem audias cap. IV. lib. de ſcitis Pythagoreor certiſſime cognitum habueris, Ὅτι ὁ θεὸς ἀρχή τε καὶ τέλος καὶ μέσον ἐστὶ πάντων τῶν κατὰ δίκην τε καὶ τὸν ὀρθὸν λόγον περαινομένων. *Deum eſſe principium, medium & finem eorum omnium qui ſecundum juſtitiam & rectam rationem vitam abſolvunt.* Quo quid ſanctius dici poteſt? ea de re conſulendus Hierocles Comment. aurei pag. 16. & deinceps. Ulterius enim inquirere nefas, pelagus eſt, Dionyſius de divin. nominib cap. V. Πάντων οὖν ἀρχὴ, καὶ τελευτὴ τῶν ὄντων ὁ προών. ἀρχὴ μὲν, ὡς αἴτιος· τέλος δὲ, ὡς οὗ ἕνεκα, καὶ πέρας πάντων. καὶ ἀπειρία πάσης ἀπειρίας, καὶ πέρατος ὑπεροχικῶς τῶν ὡς ἀντικειμένων. ἐν ἑνὶ γὰρ, ὡς πολλάκις εἴρηται, τὰ ὄντα πάντα καὶ προέχει, καὶ ὑπέστησεν. παρὼν τοῖς πᾶσι, καὶ πανταχοῦ, καὶ κατὰ ἓν, καὶ τὸ αὐτό: καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ πᾶν, καὶ ἐπὶ πάντα προϊών: καὶ μένων ἐφ᾽ ἑαυτοῦ, καὶ ἑστὼς, καὶ κινούμενος· καὶ οὔτε ἑστὼς, οὔτε κινούμενος; οὔτε ἀρχὴν ἔχων, ἢ μέσον, ἢ τελευτήν: οὔτε ἔν τινι τῶν ὄντων οὐδέ τι τῶν ὄντων ὤν. καὶ οὔτε ὅλως αὐτῷ προσήκει τι τῶν αἰωνίως ὄντων, ἢ τῶν χρονικῶς ὑφισταμένων: ἀλλὰ καὶ χρόνου, καὶ αἰῶνος, καὶ τῶν ἐν αἰῶνι, καὶ τῶν ἐν χρόνῳ πάντων ἐξῄρηται. δι᾽ ὃ καὶ αὐτοαιὼν, καὶ τὰ ὄντα, καὶ τὰ μέτρα τῶν ὄντων, καὶ τὰ μετρούμενα δι᾽ αὐτοῦ, καὶ ἀπ᾽ αὐτοῦ. *Ipſe igitur entium omnium principium eſt, & finis. Principium quidem tanquam auctor; finis autem, ut cujus gratia facta ſunt, omniumque terminus: infinitas quidem omnis infinitatis, & omnis termini terminus: & id quidem eminenter tanquam oppoſitorum. In uno enim, ut ſæpe jam dictum eſt, res omnes anticipat atque efficit. Præſens quidem omnibus ubique per unum atque idem: per idem inquam omne & ad omnia prodiens; interea permanens in ſeipſo & conſiſtens, atque ſe movens. Rurſus neque ſtans, neque motus: neque principium habens, neque medium neque finem: neque eſt in aliquo exiſtentium: neque aliquid eſt eorum: nec omnino ſibi quicquam competit eorum quæ æternè ſunt; vel eorum quæ temporaliter; ſed & tempore, & æternitate, atque iis omnibus quæ in tempore æternitateve ſunt, excellenter eximitur. Quamobrem æterni-*

tas

tas ipſa reſque omnes rerumque menſuræ, & quæ ſub menſuras cadunt, per ipſum ab ipſoque ſunt.

VECTOR.] Seneca epiſt. 31. *Deus ille maximus potentiſſimuſque ipſe vehit omnia.* res nimirum omnes indita virtute ſuſtentans. ſeu, ut ait Paulus, *φέρων τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, portans omnia verbo virtutis ſuæ.*

DUX.] Dum mentem & rationem homini concedis ad Sapientiam, quam nemo ritè docuerit *εἰ μὴ θεὸς ὑφηγοῖτο*, inquit Plato. Deus enim *φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον, illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* nimirum *τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, lux in tenebris lucet*, ſol in nocte, Deus in homine, ſed, quod dolendum eſt, *ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν, tenebræ eam non comprehenderunt.* quotus enim quiſque hoc agnoſcit? quis enim es homo bulla, qui nunc non eras, vix jam es, mox non eris, niſi QUI EST abeuntem in nihilum tuum ſuſtineret? Cum Ciceronem audis aſſerentem *eſſe in animis quaſi virtutum igniculos & ſemina. quæ adoleſcere ſi liceret, nec à pravis opinionibus ſeu ſpinis ſuccreſcentibus, ſuffocarentur, ipſa nos ad beatam vitam perducerent:* non agnoſcis lumen illud deſcendens à patre luminum?

SEMITA.] Eſt enim Deus ipſa eadem ſapientia, ſcientia, bonitas, veritas; quibus ad eundem ipſum pervenitur. Philo lib. *ὅτι ἄτρεπτον τὸ θεῖον. Κατέφθειρε πᾶσα σὰρξ τὴν τοῦ αἰωνίου καὶ ἀφθάρτου τελείαν ὁδὸν τὴν πρὸς θεὸν ἄγουσαν. ταύτην ἴσθι σοφίαν. διὰ γὰρ ταύτης ὁ νοῦς ποδηγετούμενος, εὐθείας καὶ λεωφόρου ὑπαρχούσης, ἄχρι τῶν τερμάτων ἀφικνεῖται. τὸ δὲ τέρμα τῆς ὁδοῦ, γνῶσίς ἐστι καὶ ἐπιστήμη θεοῦ. ταύτην τὴν ἀτραπὸν μισεῖ καὶ προβέβληται καὶ φθείρειν ἐπιχειρεῖ πᾶς ὁ σαρκῶν ἑταῖρος: Corrupit omnis caro illius incorrupti æternique perfectam viam quæ ducit ad Deum. hanc ſcito eſſe ſapientiam. Hac enim deducente, recta nimirum & publica, intellectus ad deſtinatum finem pervenit. eſt autem finis metaque hujus viæ, ſcientia & cognitio Dei. hanc ſemitam odit, calumniatur & corrumpere conatur quiſquis carnis amicus eſt.* Iſta Hebræus, hoc verò ethnicus ſed Chriſtianè, Arrianus nempe ex mente Epicteti lib. II. cap. XVI. *Τὰ σαυτοῦ κάθαιρον κακά, ἐντεῦθεν ἐκ τῆς διανοίας ἔκβαλε λύπην, φόβον, ἐπιθυμίαν, φθόνον, ἐπιχαιρεκακίαν, φιλαργυρίαν, μαλακίαν, ἀκρασίαν. ταῦτα δ᾽ οὐκ ἔστιν ἄλλως ἐκβαλεῖν, εἰ μὴ πρὸς μόνον τὸν Θεὸν ἀποβλέ-*

ἀποϐλέποντα , ἐκείνῳ μόνῳ προσπεπονθότα , τοῖς ἐκείνου προστάγμασι καθωσιωμένον : *Tua ipſius mala purgato : ex animo ejice dolorem, timorem, cupiditatem, invidiam, malevolentiam, avaritiam, mollitiem, intemperantiam. Hæc verò aliter ejici non poſſunt, niſi ad ſolum reſpicias Deum, eique ſoli ſis addictus, & illius mandatis initiatus.* quorum obſervatione ad eundem pervenias.

Pag. 79. EXCITATUR VENTILANTE DOCTRINA.] Ex doctrina Platonis in Phædone. Seneca quoque epiſt. 94. *Omnium enim honeſtarum rerum ſemina animi gerunt, quæ admonitione excitantur; non aliter quam ſcintilla flatu levi adjuta, ignem ſuum explicat.*

Pag. 80. QUOD SI PLATONIS.] Cujus ἀνάμνησιν ex Phædone hic attingit. ibi enim refertur Socrates dogma hoc frequenter in ore habuiſſe, Ὅτι ἡμῖν ἡ μάθησις οὐκ ἄλλό τι ἢ ἀνάμνησις τυγχάνει οὖσα, *nobis, diſcere, non eſſe aliud niſi reminiſci.* In Menone quoque puer ad geometrica quædam de dimenſione quadrati interroganti Socrati rectè reſpondet, ob conſignatas, inquit, in animis ἐννοίας *notiones.*

DEUM NOMINO.] Rectè profectò : Deo enim, qui unus eſt, non aliud nomen eſt, quam Deus. Deo quidem nullum nomen eſſe, omnibus ferè veteris ſapientiæ profeſſoribus viſum eſt. Ipſum divini numinis oraculum id per Moyſen præſcripſit, Ἐγώ εἰμι ὁ ὤν, *Ego ſum qui ſum.* Neque aliunde Hebræis doctoribus nomen illud Dei ſanctum, tremendum atque ineffabile. ac Hermeti Ægyptio dicitur Deus ἀνεκλάλητος, ἄῤῥητος, σιωπῇ φωνούμενος, *ineffabilis, innominandus,* ſolo *ſilentio prædicandus.* Platoni quoque ἄῤῥητος, ἀκατονόμαστος, *indictus, innominabilis,* apud Apuleium lib. de naturali philoſoph. Platonis, Alcinoum εἰσαγωγῆς cap. IX. & Porphyrium lib. IV. hiſt. philoſophicæ apud Cyrillum, ubi ait Platonem ſenſiſſe Deum eſſe *unum,* ὄνομα δὲ αὐτῷ μηδὲν ἐφαρμόττειν, *nomen verò nullum illi convenire.* Unde ethnicos arguens, rectiſſimè decernebat Minutius Felix, *Nec nomen Dei quæras: Deus nomen eſt. illic vocabulis opus eſt, cum per ſingulos propriis appellationum inſignibus multitudo dirimenda eſt. Deo, qui ſolus eſt, Deus vocabulum totum eſt.* Et poſt eum iiſdem verbis Cyprianus lib. de idolorum vanitate. Lactantius & alii. Cum igitur nullum illi nomen ſit, quod ejus ſubſtantiam exprimat,

mat, quæ æquè cum nomine incognitiſſima eſt, nomine tamen τ' θεῦ eum fere mortales appellavere, honoratiſſima appellatione. nimirum τὸ τ' θεῦ ὄνομα, inquit Simplicius in Epicteti Enchir. ἀπὸ τ̃ οὐρανίων μετῆκ), ὡς ὀξέως κινουμένων καὶ θεόντων, *ipſum Dei nomen à cœleſtibus corporibus eſt tranſlatum, ut quæ celeriter moveantur & currant.* θεός videlicet vel quod ſoleat θέειν καὶ διατιθέναι τὰ σύμπαντα, hoc eſt, *currere & diſponere univerſa.* vel αἴθειν, id eſt, *urere.* vel θεᾶσθαι τὰ πάντα, id eſt, *intueri omnia.* quod inſtar Solis aliorumque in cœlo ſyderum, quæ oculis cernebant, omnia colluſtret. Unde decantatiſſima illa Dei cum ſole apud Platonicos comparatio. ex qua rectè per τ' θεῦ, Dei nomen, ea quoque πατρὸς καὶ βασιλέως, *Patris ac Regis* apud eoſdem celebrata cognomina, creationis ac providentiæ ſignificantia, intelliguntur: ac quodammodo ipſum, ſi quod eſt, Dei nomen τὸ ἀγαθὸν, *ipſum bonum* deſignatur. De quibus poſtea quædam monebimus.

Pag. 83. ΠΑ'ΝΤΟΘΕΝ.] Pro quo legebant omnes hactenus editiones, quibus conſentiebat quoque ipſe Græculus Planudes,

Πάντοθεν ἐν κύκλοισι φέρειν ἐναλίγκιον ὄγκον.

Vndique in circulis ducis ſimilem acervum.

Quod profecto quid ſignificet neque vel divinare quis poſſit, ſit licet magnus Apollo. Nos ex Sophiſta Platonis unde verſus iſte Parmenidis deſumptus eſt, monſtrum illud averruncantes repoſuimus,

Πάντοθεν εὐκύκλου σφαίρας ἐναλίγκιον ὄγκῳ.

Sphæræ undique æqualis perſimilis moli.

Cujus lectionis veſtigia codd. Victorinus & Thuanus vetuſtiores ſervabant. Hic vero ſenſus eſt; Totum ſimile eſt globo ſphæræ, inquit Parmenides. Illa enim omnes ſingulaſque partes ſuas circumferentia includit: Totum quoque omnes partes ſuas continet, & præter Totius partes nullæ partes ſunt. Et quemadmodum à centro ſphæræ æquo intervallo omnes lineæ ad circumferentiam diſtant: Ita Totius partes æquè inter ſe diſtant cum Totum ſit ubique. Pari quodam modo Deus res omnes includit, cum ſupra res omnes ſit. res autem omnes ab eo æquè diſtare certum eſt, quia ubique exiſtens, eſſe conſervarique rebus omnibus largitur, multo interior illis quam ipſæ ſibi ſint. Quod igitur περὶ τ' ὅλου Plato in

 Sophiſta,

Sophiſta, περὶ τοῦ ἑνὸς in Parmenide protulit, idem de Deo longè ſapientius Boëtius uſurpavit. quem hinc Syneſius τὸ πάντων καὶ τῶν ὄντων κέντρον, *omnium rerum atque entium centrum* vocat. Quod ſic Plotinus explicat. Καὶ γὰρ αὖ τοῦτο δεῖ τἀγαθὸν τίθεσθαι, εἰς ὃ πάντα ἀνήρτηται, αὐτὸ δὲ εἰς μηδέν. οὕτω γὰρ καὶ ἀληθὲς, τὸ, οὗ πάντα ἐφίεται. δεῖ οὖν μένειν αὐτὸ, πρὸς αὐτὸ δὲ ἐπιστρέφειν πάντα, ὥσπερ κύκλον πρὸς κέντρον, ἀφ' οὗ πᾶσαι γραμμαί. καὶ παράδειγμα ὁ ἥλιος, ὥσπερ κέντρον ὢν πρὸς τὸ φῶς τὸ παρ' αὐτοῦ ἀνηρτημένον, πρὸς αὐτὸν τὸ φῶς· πανταχοῦ γ' οὖν μετ' αὐτοῦ καὶ οὐκ ἀποτέτμηται. *Quin etiam id ipſum Bonum oportet aſſerere, ad quod omnia referuntur, ipſum verò ad aliud non* refertur. *ſic enim illud quoque verum* eſſe conſtat, *ipſum bonum eſſe quod omnia appetunt. Oportet itaque ipſum firmiter permanere, & ad ſeipſum omnia convertere: quemadmodum* revolvitur *circulus circa centrum, à quo lineæ ſingulæ* producuntur. *Exemplo nobis* ad id *ſol* eſſe poteſt, *qui quaſi centrum eſt ad lumen, quod ab ipſo dependet, ſimul ad ipſumque annectitur, ideoque una cum illo* exiſtit *ubique, nec ab illo alicubi ſeparatur.* Et alibi, pag. 752. Καὶ σὺ ζητῶν, μηδὲν ἔξω ζήτει αὐτοῦ, ἀλλ' εἴσω πάντα τὰ μετ' αὐτόν. αὐτὸν δὲ, ἔα. τὸ γὰρ ἔξω, αὐτός ἐστι περίληψις πάντων καὶ μέτρον. ἢ εἴσω ἐν βάθει, *Tu ergo quæris, nihil extra Deum quærito: ſed intra* Deum *omnia quæ ſunt poſt Deum: ipſum verò dimitte. Quod enim extra eſt, ipſe* Deus *exiſtit, comprehenſio omnium & menſura, aut intimum univerſi profundum.* Ita tamen Deus eſt in rebus omnibus, ut res ipſæ minimè ſit: Rectè igitur Porphyrius lib. de Occaſionib. Ὁ θεὸς πανταχοῦ, ὅτι οὐδαμοῦ. καὶ πάντα τὰ ὄντα καὶ μὴ ὄντα ἐκ τοῦ θεοῦ, καὶ ἐν θεῷ, καὶ οὐκ αὐτὸς τὰ ὄντα καὶ οὐκ ὄντα καὶ ἐν αὐτοῖς· εἰ μὲν γὰρ μόνον ἦν πανταχοῦ, αὐτὸς ἂν ἦν τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσιν. ἐπεὶ δὲ καὶ οὐδαμοῦ, τὰ πάντα γίνεται δι' αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ, ὅτι πανταχοῦ ἐκεῖνος. ἕτερα δὲ αὐτοῦ, ὅτι αὐτὸς οὐδαμοῦ. *Deus eſt ubique, quia nuſquam. quæcunque enim ſunt ſive non ſunt ex Deo procedunt & in Deo reſident, cum tamen non ſit illa quæ ſunt, neque illa quæ non ſunt, neque in illis reſideat. Si enim Deus ſolum eſſet ubique, ipſe eſſet omnia & reſideret in omnibus. at quia idem ipſe nuſquam eſt, neceſſe eſt omnia per ipſum fieri & in ipſo reſidere; quia antecedit ubique illum adeſſe. atque rurſus hæc eadem eſſe longè ab eo alia, quia conſequitur eum nuſquam eſſe.* Sed quid ethnici nos morantur? Sublimis ille Chriſtianæ Theologiæ angelus de

div.

div. nominib. cap. v. finem faciat; Καὶ ἔστιν ἐξ αὐτῆς καὶ ἐν αὐτῇ καὶ αὐτὸ τὸ εἶναι, καὶ αἱ τῶν ὄντων ἀρχαὶ· καὶ τὰ ὄντα πάντα· καὶ τὰ ὁπωσοῦν τοῦ εἶναι διακρατούμενα· καὶ τοῦτο ἀσχέτως, καὶ συνειλημμένως, καὶ ἑνιαίως. καὶ γὰρ ἐν μονάδι πᾶς ἀριθμὸς ἑνοειδῶς προϋφέστηκε· καὶ ἔχει πάντα ἀριθμὸν ἡ μονὰς ἐν ἑαυτῇ μοναχῶς. καὶ πᾶς ἀριθμὸς ἥνωται μὲν ἐν τῇ μονάδι· καθ' ὅσον δὲ τῆς μονάδος πρόεισι, κατὰ τοσοῦτον διακρίνεται, καὶ πληθύνεται. καὶ ἐν κέντρῳ πᾶσαι αἱ τοῦ κύκλου γραμμαὶ κατὰ μίαν ἕνωσιν συνυφεστήκασι. καὶ πάσας ἔχει τὸ σημεῖον ἐν ἑαυτῷ τὰς εὐθείας ἑνοειδῶς ἡνωμένας πρός τε ἀλλήλας, καὶ πρὸς τὴν μίαν ἀρχὴν, ἀφ' ἧς προῆλθον· καὶ ἐν αὐτῷ μὲν τῷ κέντρῳ παντελῶς ἥνωνται· βραχὺ δὲ αὐτοῦ διαστᾶσαι, βραχὺ δὲ καὶ διακρίνονται· μᾶλλον δὲ ἀποστᾶσαι, μᾶλλον. καὶ ἁπλῶς, καθ' ὅσον τῷ κέντρῳ πλησιαίτεραί εἰσι, κατὰ τοσοῦτον καὶ αὐτῷ, καὶ ἀλλήλαις ἥνωνται. καὶ καθ' ὅσον αὐτοῦ, κατὰ τοσοῦτον καὶ ἀλλήλων διεστήκασιν. *Eſt autem ex ipſa bonitate atque in ea ipſum ſimpliciter eſſe entiumque principia: atque entia omnia: & quæ quomodo libet paſſim ipſa eſſentia continentur. Sunt, inquam, ibi hæc abſolutè, collectimque & unitè. Nempe in unitate numerus omnis præeſt uniformiter: habetque unitas omnem in ſe numerum ſingulariter. Omniſque numerus unitus quidem eſt in unitate: quatenus vero inde progreditur, eatenus diſcernitur atque multiplicatur. In centro ſimiliter omnes circuli lineæ ſimul conjunctæ conſiſtunt. ipſumque punctum habet omnes in ſe rectas lineas ſimul unitas tam invicem quam ad principium unum, ex quo pariter proceſſerunt. Iam verò in ipſo centro penitus ſunt conjunctæ: parum verò diſcedentes inde, parum quoque inter ſe diſcernuntur: longius autem inde diſtantes, longius. atque ſimpliciter, quantum centro viciniores ſunt, tantum & ipſi & invicem ſunt conjunctæ. quantum rurſus ab ipſo diſcedunt, tantumdem & inter ſe diſtant.* Nec tantum ſimilis eſt Deus centro, quòd entia omnia ex eo, tanquam lineæ è centro emanent, ſitque eorum principium & origo, ut centrum linearum. ſed quemadmodum circumferentia ſphæræ terminantur lineæ, quas omnes eadem circumferentia complectitur, neque ulla earum eſt quam non contineat, quippe cum nulla extra eam ſit. atque ut in Sphæra ſolida partes, quæ intus moventur, circumferentia continet: Ita divinæ ſubſtantiæ forma in externa non dilabitur nec externum in ſe quid ſuſcipit, quia ſupra & extra omnia entia eſt, & tamen rebus omnibus præ-

ſens eſt : Unde rectè Boëtius ait eam inſtar molis ſphæræ omnia continere & concludere, immotamque ipſam, centri inſtar, univerſum hoc motu modoque incogitabili agitare. Quin & hinc Dei magnitudinem potentiamque Parmenides prædicabat his περὶ τοῦ ὅλου verſibus,

Πάντοθεν εὐκύκλου σφαίρας ἐναλίγκιον ὄγκῳ
Μεσσόθεν ἰσοπαλὲς πάντῃ. τὸ γὰρ οὔτε τι μεῖζον,
Οὔτε βεβαιότερον πέλει.
Perſimile æqualis nam ſphæræ eſt undique moli
Vndique de medio ſpatia æque diſtat ad ima:
Illo nil majus, nihil eſt & firmius illo.

Male proclus legit lib. III. Theol. Plat. Οὔτε τι βαιότερον. falſum enim eſt toto nihil minus eſſe. Hermes quoque cap. IX. Τὰ γὰρ ὄντα ὁ θεὸς ἔχει, καὶ οὔτε αὐτοῦ οὐδὲν ἐκτὸς, οὔτε αὐτὸς οὐδενός. *Quæ enim ſunt, Deus habet; & extra ipſum nihil, & ipſe extra nihil.*

RERUM ORBEM.] Verba hæc & quæ ſequuntur in textum induximus ſuoque auctori reſtituimus. neque enim gloſſema eſt, ut hactenus omnes putaverunt. Totius loci ſenſus eſt, *Divinæ ſubſtantiæ forma* [τὸ εἶδος σχῆμα, ad quod refertur, ἐναλίγκιον] *nec in externa dilabitur, nec externum aliquid in ſe ſuſcipit, ſed ſimilis moli ſphæræ undique æqualis, rerum orbem mobilem rotat dum ſe immobilem ipſa conſervat.* Neque id ex conjectura fecimus, ſed quod ita haberent omnes manu exarati, quotquot vidimus, codices: addito in pleriſque Græco verſui ſuo qualiquali gloſſemate. Sic alibi non ſemel Boëtius. lib. III.

—— *Stabiliſque manens das cuncta moveri.*

Et lib. IV.

Et volucrem currum ſtabilis regit
Rerum coruſcus arbiter.

Nimirum primus motor, ut demonſtrat Ariſtot. lib. VIII. Phyſic., ἀκίνητος κινεῖ, *immotus movet.*

PLATONE SANCIENTE.] In Timæo, Ὡς ἄρα τοὺς λόγους ὧνπερ εἰσὶν ἐξηγηταὶ, τούτων αὐτῶν καὶ ξυγγενεῖς ὄντας. *Sermones iis rebus, quarum nuncii & interpretes ſunt, cognatione atque affinitate quadam convenire debere.* Cum & Salluſtius Stoïcus τοὺς περὶ θεῶν λόγους ὁμοίους εἶναι ἐκείνοις, *de Diis ſermones, Diis eſſe quam ſimillimos* velit.

Pag. 85.

Pag. 85. VIDIT.] In amatoriis deliciis primus gradus eſt videre. nimirum Ovidius.

— *oculi ſunt in amore duces.*

Theocritus,

Ὡς ἴδον, ὡς ἐμάνην.

Quod eſt Virgilio,

Vt vidi, ut perii.

Secundus, *colloqui*. Tertius, *contrectare*; in quo tamen longè minorem quam in viſu voluptatem conſtituit apud Achil. Tatium, ἐρωτικῶν lib. I. amator ille, Οὐκ οἶδας οἷόν ἐστιν ἐρωμένη καὶ βλεπομένη. μείζονα τῶν ἔργων ἔχει τὴν ἡδονήν. ὀφθαλμοὶ γὰρ ἀλλήλοις ἀνταναклώμενοι, ἀπομάττουσιν ὡς ἐν κατόπτρῳ τῶν σωμάτων τὰ εἴδωλα. ἡ δὲ τοῦ κάλλους ἀπορροὴ, δι' αὐτῶν εἰς τὴν ψυχὴν καταρρέουσα, ἔχει τινὰ μίξιν ἐν ἀποστάσει. καὶ ὀλίγον ἐστὶ τῆς τῶν σωμάτων μίξεως. κενὴ γάρ ἐστι σωμάτων συμπλοκή· ὀφθαλμὸς γὰρ φιλίας πρόξενος. *An neſcis majorem in exoptata* virgine *contemplanda voluptatem eſſe, quam in contrectanda? Nam dum ſeſe oculi mutuo reſpectant, imagines corporum, ſpeculorum inſtar, ſuſcipiunt: pulchritudinis autem ſimulachra ipſis à corporibus miſſa, & oculorum miniſterio in animam illabentia, neſcio quam, ſejunctis etiam corporibus ipſis, permiſtionem ſortiuntur, corporum congreſſu, qui certè inanis eſt, longè jucundiorem. Conciliatores enim amoris oculi ſunt.* Et revera contrectatio, niſi legitima ſit; ferè non pudicarum eſt. quod videre eſt in præfracta illa Nævii meretrice, his apud Iſidorum verſibus ſic à doctiſſimo Scaligero emendatioribus factis; ſuis ad Feſtum caſtigationibus,

— Quaſi in choro pila
Ludens datatim dat ſe, & communem facit:
Alium tenet: alii nutat: alibi manus
Eſt occupata: alii perpellit pedem.
Alii anulum dat ſpectandum à labris.
Alium invocat. cum alio cantat. attamen
Aliis dat digito literas.

In quibus tamen quia ineptum eſt legere quemquam pila *in choro* ludere, ſic eos emendare potes ex veteri noſtro Iſidori codice;

— Quaſi in foro ludens pila
Digitatim dat ſeſe, & communem facit.

 Alium

Alium tenet, alii annutat; alii manus
Eſt occupata. alii pervellit pedem,
Alii dat anulum expetendum à labris:
Alium invocat, cum alio cantat, attamen
Alii digito dat litteras.

Nec repugno ſi quis, propius ad metricam rationem, ſic ſecundum reſtituat,

Seſe digitatim dat, & communem facit.

Eoque fortaſſe ſic locus ille legendus videtur, quòd eum in verbo *datatim* Nonius non adducit. Eſt quoque vetus epigramma Græcum, inter nondum edita, quo ex pilæ luſus ſimilitudine, venerius ille ac mutuus amor deſignatur;

Σφαιριστὰν τὸν ἔρωτα τρέφω. σοὶ δ᾽ Ἡλιοδώρα
Βάλλει τὰν ἐν ἐμοὶ παλλομέναν κραδίαν.
Ἀλλ᾽ ἄγε συμπαίκταν δέξαι πόθον, εἰ δ᾽ ἀπὸ σεῦ με
Ῥίψαις, οὐκ οἴσω τὰν ἀπάλαιστον ὕβριν.

AD LIBRUM IV.

Pag. 87. PENNÆ VOLUCRES MIHI.] Pennas dat Philoſophia. rectè: ea enim facultates animæ juvat, eamque τῶν *παθῶν* violentia ἐπὶ *γῆς* dejectam, recuperatis alis ſuſtollit ad cœleſtia & ad Deum. Plato in Phædro, Anima, inquit, ad inferiora prolapſa pennarumque confractionem paſſa, erigitur per contemplationem, ſcilicet *ἀνακύψασα εἰς τὸ ὄντως ὄν. διὸ δὴ δικαίως μόνη πτεροῦται ἡ τοῦ φιλοσόφου διάνοια. πρὸς γὰρ ἐκείνοις ἀεί ἐστι μνήμῃ κατὰ δύναμιν, οἷς πρὸς ὁ θεὸς ὤν, θεῖός ἐστι. τοῖς δὲ δὴ τοιούτοις ἀνὴρ ὑπομνήμασιν ὀρθῶς χρώμενος, τελέους ἀεὶ τελετὰς τελούμενος, τέλεος ὄντως μόνος γίγνεται*), *ad id quod verè eſt rurſus oculorum aciem convertens. quocirca ſola philoſophi cogitatio recuperat alas. nam in illis, quantum fieri poteſt, memoria ſemper obverſatur, in quibus, ut divinis nimirum, ille qui verſatur, divinus eſt.* Idemque ſibi vult paulo antè cum ait, ei animæ optimas eſſe alas, *ἡ μὲν ἀρίστη θεῷ ἑπομένη καὶ εἰκασμένη, quæ optimè* DEUM SECUTA *eſt, & ad ejus* SIMILITUDINEM *conformata.* quod totius Philoſophiæ finis eſt; ut ſupra annotatum. Quis autem ſit aſcenſus iſte mentis ad Deum & quomodo fiat,

fiat, videndus Hierocles commentario aureo à pag. 255. Hermes verò, *Τοῦτο μόνον σωτήριον ἀνθρώπῳ ἐστὶν, ἡ γνῶσις τοῦ Θεοῦ. αὕτη εἰς τὸν ὄλυμπόν ἐστιν ἀνάβασις. Hæc unica ſalus homini eſt, cognitio Dei; hic in Olympum eſt aſcenſus.*

VELOX MENS.] Mentis ſeu Animæ humanæ virium facultatumque, eandem penitus deſcriptionem habet Hermes Poëmandro. Dicas illuc reſpexiſſe Boëtium; *Μετελθεῖν δὲ αὐτῇ [ψυχῇ] κέλευσον ἐπὶ τὸν ὠκεανόν. καὶ οὕτως ἐκεῖ πάλιν ταχέως ἔσται. οὐχ ὡς μεταβᾶσα ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, ἀλλ' ὡς ἐκεῖ οὖσα. κέλευσον δὲ αὐτῇ καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναπτῆναι. καὶ οὐδὲ πτερῶν δεηθήσεται. ἀλλ' οὐδὲ αὐτῇ οὐδὲν ἐμπόδιον. οὐ τὸ τοῦ ἡλίου πῦρ, οὐχ ὁ αἰθὴρ, οὐχ ἡ δίνη, οὐχὶ τὰ τῶν ἄλλων ἀστέρων σώματα. πάντα δὲ διατεμοῦσα, ἀναπτήσεται μέχρι τοῦ ἐσχάτου σώματος· εἰ δὲ βουληθείης καὶ αὐτὸ ὅλον διαῤῥήξασθαι, καὶ τὰ ἐκτὸς, εἴ γέ τι ἐκτὸς, τοῦ κόσμου θεάσασθαι, ἔξεστί σοι. ἴδε ὅσην δύναμιν, ὅσον τάχος ἔχεις, Iubeto* eam *tranſire ad Oceanum, ita prius quam juſſeris ibi erit; inde, ubi nunc eſt, nequaquam diſcedens. Iubeto & ipſam in cœlum volare; nullis pennis egebit, nihil ejus obſtabit curſui, non ſolis incendium, non ætheris* amplitudo, *non vertigo* cœlorum, *non ſyderum reliquorum corpora, quin penetrans omnia, ad ſupernum uſque corpus tranſcendat. Quin etiam ſi volueris ipſum univerſum tranſire, & ea quæ extra mundum ſunt [ſi quid extra eſt] contemplari, id quoque tibi licebit.* Intuere *modo quanta ſit animæ tuæ poteſtas, quanta celeritas!* Ex qua celeritate & agitatione colligebant veteres animæ immortalitatem. nimirum quemadmodum mentis divinæ, licet immotæ, proprium eſt omnia agitare: ita certum eſt animam, licet minimè ſepto ſuo exeat, ἐπτερωμένην, ut ait in Phædro Socrates, *μετεωροπολεῖν καὶ σύμπαντα κόσμον διακοσμεῖν, alatam, per ſublimia verſari, & univerſum mundum diſponere.* Quintilianus lib. 1. *Sed non ſatis perſpiciunt, quantum natura humani ingenii valeat, quæ ita eſt agilis & velox, ſic in omnem partem, ut ita dixerim, ſpectat, ut ne poſſit quidem aliquid agere tantùm unum, in plura verò non eodem die modo, ſed eodem temporis momento, vim ſuam impendat.* Et antè, *Ac ſicut aves ad volatum, equi ad curſum, ad ſævitiam feræ gignuntur: ita nobis propria eſt mentis agitatio atque ſolertia. unde origo animi cœleſtis creditur.*

Pag. 88. DORSAQUE.] Ex mente Platonis ac Platonicorum, qui exiſtimabant Deum ſeu ſummum Jovem habitare

ſupra

ſupra cœli verticem. Imo & ipſius Ariſtotelis, qui referente Plutarcho in placit. philoſoph. & D. Cyrillo contra Julian. εἶδος μὲν χωριστὸν ὀνομάζει τὸν Θεὸν, ἐπιβῆναι δὲ διατείνεται τῇ τοῦ παντὸς σφαίρᾳ, *Deum appellat, formam ſeparatam, & Univerſi ſphæram inſidere contendit.* Huc ſpectant quæ habentur libro ejus de Mundo, ante finem, Τὴν μὲν οὖν ἀνωτάτω καὶ πρώτην ἕδραν αὐτὸς ἔλαχεν, ὕπατός τε διὰ τοῦτο ὠνόμασται, καὶ κατὰ τὸν ποιητὴν ἀκροτάτῃ κορυφῇ τοῦ σύμπαντος ἐγκαθιδρυμένος οὐρανοῦ. *Superiorem igitur & primam ſedem mundi ſortitus, ea de cauſa* ὕπατος, *quaſi ſupremus appellatus eſt: & ut inquit poëta, in ſummo culmine univerſi cœli ſuum habet domicilium collocatum.* Hermes Aſclepio, *Deus ſupra verticem ſummi cœli conſiſtens, ubique eſt, omniaque circumſpicit.* Quin & ſacri codices id affirmant, Eſaiæ cap. LXVI. *Cœlum ſedes mea.* & prophetæ regis pſal. CXLVIII. *Laudate eum cœli cœlorum.* & poſt, *Confeſſio,* ſeu gloria, *ejus ſuper cœlum & terram.* Quos cœlos cœlorum B. Auguſtinus cum Platonicis intellectuales vocat lib. XII. Confeſſ. cap. IX. *Nimirum enim,* ait, *cœlum cœli, quod in principio feciſti, creatura eſt aliqua intellectualis: quamquam nequaquam tibi Trinitati coæterna: particeps tamen æternitatis tuæ.* Et cap. XI. *O beata, ſi qua iſta eſt, inhærendo beatitudini tuæ; beata, ſempiterno inhabitatore te atque illuſtratore ſuo. Nec invenio, quid libentius appellandum exiſtimem cœlum cœli domino, quam domum tuam contemplantem delectationem tuam ſine ullo defectu egrediendi in aliud; mentem puram concordiſſimè unam ſtabilimento pacis ſanctorum ſpirituum, civium civitatis tuæ in cœleſtibus, ſuper iſta cœleſtia.* Ergo, ut ait paulo poſt idem Ariſtoteles, hæc opinio ex communi more & mortalium conſenſu obtinet, τὴν ἄνω χώραν ἀποδοὺς Θεῷ, *ſuperiora eſſe Deo tradita.* Locus autem ille ὑπερουράνιος, nunc οὐρανὸς, id eſt, Cœlum, ab etymo nimirum vocis ejuſdem οὐρανὸς, inquit idem, quaſi ſit ὅρος τῶν ἄνω, *finis ſupremorum* corporum *extimus.* nunc autem ὄλυμπος, hoc eſt, Deorum ſedes, Homero & aliis veterib. dicitur; ut & Virgilio,

Candidus inſuetum miratur limen Olympi,
Sub pedibuſque videt nubes & ſydera Daphnis.

Miratur, inquit, Daphnis, Deus factus, limen Olympi, hoc eſt, τὸ τοῦ οὐρανοῦ νῶτον, *cœli dorſum* ſedem ſcilicet intellectualium ſubſtantiarum, Deorum, ac Beatorum; atque hinc ſydera,

dera, & inferiora mundi elementa ſub pedibus ſuis videt.

COMPOS VERENDI LUMINIS.] Non ſolum locus ille ſupercœleſtis, ſupra cœli dorſum ſitus, lumine plenus creditur, utpote quem Platonici vocant ὐσίαν ὄντως ὖσαν, τὸ ἀληθείας πεδίον καὶ λειμῶνα, *eſſentiam verè exiſtentem, Veritatis campum & pratum.* Cujus lumen intellectuale cœlo aliiſque ordinibus τὴν τοῦ φωτὸς μετουσίαν ἐνδίδωσι, *Lucis communionem largitur;* καὶ πᾶν ἀῤῥήτως πληροῖ τῶν ἑνιαίων ἀγαθῶν, *& rem omnem ineffabili modo replet ſingularibus bonis.* Sed veteri Theologiæ Deus quoque lumen dicitur: Φῶς καὶ ζωή ἐστιν ὁ Θεὸς, *Deus eſt lumen & vita*, inquit Hermes Poëm. cap. I. non corporeum, ſed nimirum, ut ait cap. XIII. φῶς νοητὸν, *lumen intelligibile.* Et ne cui hoc dubium ſit, audienda ipſa veritas, Joann. ep. I. Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία ἣν ἀκηκόαμεν ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἀναγγέλλομεν ὑμῖν, ὅτι ὁ Θεὸς φῶς ἐστι καὶ σκοτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν οὐδεμία, *Et hæc eſt annuntiatio quam audivimus ab eo & annuntiamus vobis, Quoniam Deus lux eſt: & tenebræ in eo non ſunt ullæ.* Cujus appellationis rationem hanc reddit Ariſtoteles, ſeu quiſquis ille eſt, lib. XI. de divina ſapientia ſecundum Ægyptios cap. IV. *Primariæ Lucis appellatione primum opificem exprimimus, neceſſitate quadam coacti. quoniam ejus eſſentiam, qualis ipſa in ſe eſt, explicare non poſſumus neque attingere.* Unde & D. Paulus I ad Timoth. cap. VI. Deum habitare tantum ait φῶς ἀπρόσιτον, *lucem inacceſſibilem.*

VOLUCREM CURRUM.] Expreſſit hunc locum ex Platonis Phædro: Ὁ δὴ μέγας ἡγεμὼν ἐν οὐρανῷ Ζεὺς, ἐλαύνων πτηνὸν ἅρμα, πρῶτος πορεύεται, διακοσμῶν πάντα, καὶ ἐπιμελούμενος: *Iupiter ille Magnus in Cœlo Dux, volucrem currum agens, it, in ordinem digerens iſta, & curans.*

TYRANNOS EXULES.] Perſtringere hîc Boëtius regem Theodericum videtur, ut & alibi in hoc opere non ſemel.

Pag. 93. ILLAM PLATONIS SENTENTIAM.] In Gorgia, & Alcibiade primo, ubi probat Plato, Malos potentes non eſſe. Præſtare pati quam inferre injuriam. Bonos & ſapientes ſolos eſſe felices: malos verò infelices. Injuriam inferentem, miſerum: ſed miſeriorem, ſi numquam pœnas luat. Hinc enim rationum ſuarum momenta hauſit auctor noſter. Cenſet quoque Ariſtoteles lib. V. de Moribus, deterius

rius injuria afficere quam affici : quia afficere, μετὰ κακίας καὶ ψεκτὸν ᾖ, *cum vitio ſit & vituperandum.* affici verò ἄνευ κακίας καὶ ἀδικίας, *ſine vitio & injuſtitia.*

Pag. 94. VIDEBIT INTUS ARCTAS.] Totum carmen deductum ex inſigni loco illo Platonis x. de rep. quem ſic cum laude deſignat Tacitus Annalium VI. *Adeo facinora atque flagitia ſua ipſe quoque in ſupplicium verterat. Neque fruſtra præſtantiſſimus ſapiens affirmare ſolitus eſt, ſi recludantur tyrannorum mentes, poſſe aſpici laniatus & ictus; quando ut corpora verberibus, ita ſævitia, libidine, malis conſultis animus dilaceretur. quippe Tiberium non fortuna, non ſolitudines protegebant, quin tormenta pectoris ſuaſque ipſe pœnas fateretur.* Sic enim legendum videtur, non *ipſi verterant*, cum de ſolo Tiberio loquatur: neque *ſapientiæ firmare.*

Pag. 97. VERTATUR IN BELLUAM.] Ex Pythagoræorum & Platonicorum doctrina, ea demum vita hominis perfecta eſt, ſi mens ejus virtutibus exculta ἐπιστρέφῃ πρὸς τὸν Θεὸν, *ad Deum convertatur.* contra verò miſerrima, ſi μένει ἀεὶ ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ ἀγνοίᾳ, *ſemper in Dei ignoratione hæreat.* Priori enim vivendi ratione, ad Dei: poſteriori, ad brutorum ſimilitudinem accedit. Unde conveniens eſt ut ſit homo, ἢ Θεὸς ἢ θηρίον, *aut Deus aut bellua.* Ἐπειδὰν ψυχῆς θηριώδεις κρατήσωσιν ἐπιθυμίαι, φυλάττουσαι τὴν ἀνθρωπίνην ἐπιφάνειαν τῇ τῶν ἔργων ὑπηρεσίᾳ, ἀπέφηναν τὸν χρώμενον, ἐξ ἀνθρώπου θηρίον: *Simulac enim*, inquit Maximus Tyrius ſerm. XXXIV. *belluinæ imperant animo libidines, formam quidem* figuramque *humanam integram relinquunt, ſui vero obſequio, eum qui utitur hominem in belluam convertunt.* Et mox, ἄφελε τὴν γαστρὸς ἐπιθυμίαν, καὶ ἀφεῖλες τοῦ ἀνθρώπου τὸ θηρίον. ἄφελε τὴν αἰδοίων ἐπιθυμίαν, καὶ διέκοψας τὸ θηρίον: *Aufer ventris libidinem, belluam ab homine ſuſtuleris. aufer pudendorum, amputaveris belluam,*

NUMEN ARCADIS ALITIS.] Mercurii. nimirum ut ex Homeri Ὀδυσσ. K. refert Ovidius Metamorph. lib. XIV.

Pacifer huic dederat florem Cyllenius album,
Moly vocant ſuperi. nigra radice tenetur.
Tutus eo, monitiſque ſimul cæleſtibus, intrat
Ille domum Circes.

Pag. 101. POENALI ACERBITATE, PURGATORIA CLEMEMTIA.] Malos hic agnoſcit non Chriſtianus modo

modo ſed & Catholicus Boëtius, alios quidem æternis pœnis damnari : *Cremabit addictos ardens ſemper gehenna* , ait Cyprianus contra Demetr. *& vivacibus flammis vorax pœna: nec erit unde habere tormenta vel requiem poſſint aliquando vel finem. ſervantur cum corporibus ſuis animæ infinitis cruciatibus ad dolorem.* Alios verò , ut inquit idem ep. LII. *pro peccatis longo dolore cruciatuum emundari & purgari diu igne.* Peccata , cenſet Tertullianus lib. de Pudicit. *nemini dubium eſt, alia caſtigationem mereri, alia damnationem. Omne delictum aut venia expungit , aut pœna : venia , ex caſtigatione ; pœna , ex damnatione.* Nec audiri placet iſtum , qui ſuis ad hunc locum Notis , Pythagoricas hic Platonicaſve animarum purgationes ſomniat.

MELIORIB. ANIMUM SI CONFORM.] Hominem ideo Deus liberum condidit, ἑκουσίοις καὶ προαιρετικοῖς χρησάμενον ταῖς ἐνεργείαις πρὸς τὴν δὲ τὴν χρείαν , ἵνα ἐπιστάμενος ἀγαθά τε αὖ καὶ κακὰ , καὶ καλῶν καὶ αἰσχρῶν λαμβάνων ἔννοιαν , καὶ δικαίοις καὶ ἀδίκοις , καὶ ὅλως τοῖς ἀπ᾽ ἀρετῆς καὶ κακίας καθαρῶς ἐπιβάλλων , αἱρέσει μὲν τῶν ἀμεινόνων , φυγῇ δὲ τῶν ἐναντίων χρῆται. *ut relictus voluntati propriæ quicquid placeret , ageret : idque hanc ob cauſam , ut ſciens quid bonum ſit , quid malum : & quid interſit inter honeſta turpiaque reputans , quid item inter æqua & iniqua , & in univerſum virtutem inter & vitium , eligeret meliora , deteriora fugeret.* Non igitur ignorat , quoniam omnes homines , inquit Hierocles , jubet æterna lex , ſeu νομοθέτης νοῦς , *mens legiſlatrix* , πρὸς τὸ βέλτιον μεθιστάναι τὴν γνώμην , *ad id , quod melius eſt , mentem convertere.* Iſtud autem βέλτιον , leges ſunt Dei ſeu naturæ, quarum quaſdam poſtquam recenſuit , idem Hierocles, paulo poſt inquit, Ταῦτα ὁ νομοθέτης νοῦς διαθεσμοθετεῖ ταῖς ψυχαῖς. ὁ δὲ ὑποδεξάμενος αὐτὰ λογισμὸς , δικαστὴς ἄγρυπνος ἑαυτοῦ γίνεται. Πῇ παρέβην ; τί δ᾽ ἔρεξα ; καὶ ἐν τάξει τὴν μνήμην ἀναλαμβάνων ἀρετῆς εἵνεκα εἶτα εὑρὼν ἑαυτὸν συμφώνως τοῖς προκειμένοις ὅροις διημερεύσαντα , τῆς θείας εὐφροσύνης τοῖς καρποῖς ἀναδεῖ. παρὰ μέλος δέ τι πράξαντα φωράσας , ὥσπερ τισὶ φαρμάκοις ταῖς ἐκ τῆς μετανοίας νουθετήσεσιν ἐπιστύφει. *Iſta ſunt. quæ mens legiſlatrix in animis hominum ſancit : quæ cum ratio admiſit , judex ipſa ſui vigilantiſſimus efficitur , eaque ordine virtutis nomine memoria repetens, qua ſit prætergreſſa, quidve fecerit, diſquirit. Poſtea*

ea

ea ſi ſeipſam agnoſcat juxta ſuperiores regulas diem exegiſſe, divinæ lætitiæ fructibus coronatur, Sin autem præter rationem factum deprehendat aliquid; monitis ſe poſt pœnitudinem; tanquam pharmacis, reprimit. Itemque poſt, καὶ δικαστὴν ἐπέστησε τὸν δικαιότατον ἅμα, καὶ οἰκειότατον, τὸ συνειδὸς αὐτὸ, καὶ τὸν ὀρθὸν λόγον. καὶ αὐτὸν ἑαυτοῦ, ὃν πάντων μάλιστα αἰδεῖσθαι προεπαιδεύθημεν, *Iudicem verò adhibuit æquiſſimum ſimul atque commodiſſimum, Conſcientiam nimirum, rectamque Rationem, atque etiam Seipſum, cujus omnium maximè pudere quemque voluit,* Unde rectè Epictetus apud Arrianum lib. I. cap. XXIX. Τοῦτον νόμον ὁ Θεὸς τέθεικε, καὶ φησίν· εἴ τι ἀγαθὸν θέλεις, παρὰ σεαυτοῦ λάβε, *Hanc legem Deus tulit, & ait, Si quid boni expetis, à te ipſo pete.* Monenti igitur Labieno Ammona conſuleret quàm ſanctè Cato apud Lucanum reſpondet.

Hæremus cuncti Superis, temploque tacente
Nil agimus niſi ſponte Dei. non vocibus ullis
Numen eget, dixitque ſemel naſcentibus auctor
Quicquid ſcire licet: ſteriles nec legit arenas
Vt caneret paucis, merſitque hoc pulvere verum:
Eſtque Dei ſedes ubi terra, & Pontus & aër,
Et cælum, & Virtus.

Adeo conſulere τὰ βελτίονα, hoc eſt virtutem, rectam rationem ſeu ſeipſum, conſulere Deum eſt. à quo mentem & veras opiniones accepimus. Ad præſtantiora igitur conſequenda, aſſidua opus eſt πρὸς τὸν θεῖον νόμον ἐπιστροφὴ, *ad Dei legem converſione.* huic immoremur; affectum dabit Deus, totius virtutis hinc origo. quippe effatum divinum eſt, Satyrico proferente,

Semita certè
Tranquillæ per Virtutem patet unica vitæ.

Pag. 107. DIVINIS SPIRITIBUS.] Θείαις ψυχαῖς, quæ ἐν τῇ νοητῇ τοῦ οὐρανοῦ περιωπῇ, *in mentali Cœli ſpecula* degentes Deum proximè accedunt: quarum agendi præſtantiam Mens Mundi, quantum fieri poteſt, imitatur.

SEU ANIMA.] Mundi, nempe. quæ opinio eſt Platonis x. de Legibus, Ψυχὴν δὲ διοικοῦσαν καὶ ἐνοικοῦσαν πᾶσι τοῖς πανταχῇ κινουμένοις λέγοντος σοῦ, καὶ τὸν οὐρανὸν διοικεῖν ἀνάγκη φάναι, *Cum Animam dicas omnia gubernare, omnibuſque inſitam eſſe, quæ ubicunque moventur; utique fatearis oportet, Cœlum quoque*

que

que ipſum Anima gubernari. Hinc apud Joan. Stobæum Plato dicit λόγον ἀΐδιον τὴν οὐσίαν τῆς εἱμαρμένης, καὶ νόμον ἀΐδιον τῆς τοῦ παντὸς φύσεως, *rationem æternam* eſſe *fati naturam, & perpetuam univerſi naturæ legem.* At apud Nemeſium accuratius obſervatur Platonem Fati nomen bifariam uſurpare. Aliud, inquit, κατ' οὐσίαν, aliud κατ' ἐνέργειαν. Κατ' οὐσίαν μὲν τὴν τοῦ παντὸς ψυχήν. κατ' ἐνέργειαν δὲ θεῖον νόμον ἀπαράβατον δι' αἰτίαν ἀναπόδραστον. καλεῖ δὲ τοῦτον θεσμὸν ἀδράστειαν. τοῦτον δὲ τὸν νόμον δεδόσθαι παρὰ τοῦ πρώτου καὶ ἀνωτάτου Θεοῦ τῇ τοῦ παντὸς ψυχῇ εἰς διακόσμησιν τῶν ὅλων, καθ' ὃν διεξάγεται τὰ γινόμενα. ταύτην δὲ τὴν κατ' ἐνέργειαν εἱμαρμένην καὶ κατὰ πρόνοιαν λέγει. ἀπὸ γὰρ τῆς προνοίας ἐμπεριέχεσθαι τὴν εἱμαρμένην, πᾶν γὰρ τὸ καθ' εἱμαρμένην καὶ κατὰ πρόνοιαν γίνεσθαι. οὐ μὴν πᾶν τὸ κατὰ πρόνοιαν καὶ καθ' εἱμαρμένην εἶναι. *Quod* in ſubſtantia *ponitur, Animam vult eſſe Univerſi; Quod* in muneris functione, *divinam Legem immutabilem ob cauſam inevitabilem. quam legem etiam Adraſtiam dicit, eamque à primo ſummoque Deo, Univerſi Animæ, ad omnium adminiſtrationem datam eſſe, per quam omnia quæ fiunt, gubernentur. Hoc fatum in muneris functione poſitum, etiam providentiam appellat. Nam à providentia fatum comprehendi vult. quicquid enim fato fiat, etiam providentia fieri; non tamen quicquid ſit providentiæ, etiam fati eſſe.* Quod igitur res fiant, ab Anima Univerſi habent. quod verò hoc vel illo modo ac ordine, à Lege divina. quam ſic elegantiſſimè Cicero deſcribit lib. II. de legib. *Hanc igitur video ſapientiſſimorum fuiſſe ſententiam, legem neque hominum ingeniis excogitatam, neque ſcitum aliquod eſſe populorum, ſed æternum quiddam, quod univerſum mundum regeret imperandi prohibendique ſapientia. Ita principem legem illam & ultimam, mentem eſſe dicebant omnia ratione aut cogentis, aut vetantis Dei: ex qua illa lex, quam Dii humano generi dederunt, rectè eſt laudata: eſt enim ratio menſque ſapientis ad jubendum & ad deterrendum idonea.*

SEU TOTA INSERVIENTE NATURA.] Quæ Stoicorum opinio eſt. Definierat Heraclitus naturam Fati λόγον τὸν διὰ οὐσίας τοῦ παντὸς διήκοντα, *rationem per naturam univerſi pertinentem.* cui conſentiens Zeno definivit quoque. *Rationem quandam per omnem pertinentem naturam.* apud Cic. I. de nat. deor. Quod & ibid. vult Strato ille, *qui omnem vim divinam in Natura ſitam eſſe cenſet, quæ cauſas gignendi, augendi minuen-*

f

nuendive habeat, ſed careat omni ſenſu & figura. Unde eam vim ἀσωμάτικὴν, Chryſippus δύναμιν πνευματικὴν τὴν οὐσίαν τῆς εἱμαρμένης, τάξει τοῦ παντὸς διοικητικὴν, *naturam fati vim ſpiritalem* definivit, *ordine Vniverſum gubernantem.* Fati quoque vim totam in Natura conſiſtere opinatur Jamblichus apud Stobæum. Naturæ autem, hoc ſenſu acceptæ, pulcherrimam deſcriptionem vide apud Cic. lib. II. de nat. deor.

SEU COELESTIBUS SYDERUM MOTIBUS.] *Pars maxima mortalium,* inquit Plinius lib. II. cap. VII. *aſtro ſuo eventus aſſignat & naſcendi legibus. Sedere cœpit ſententia hæc; pariterque & eruditum vulgus & rude in eam curſu vadit.* At non ſapientes. quæ enim inde ſequantur incommoda, omnem huic opinioni fidem adimunt. Ea vide apud Alexandrum Aphrod. lib. de Fato. Simplicium in Enchirid. Epicteti cap. I. Apud D. Auguſtinum lib. v. de Civit. Dei, iſta multis argumentis impugnantem & expugnantem. Sed interim, dum eos conſultum is, Nemeſium audi, Chriſtianum philoſophum, paucis multa decernentem: Οἱ τῇ περιφορᾷ τῶν ἄστρων τὴν αἰτίαν τῶν γινομένων πάντων ἐπιγράφοντες, οὐ μόνον ταῖς κοιναῖς ἐννοίαις ἀπομάχονται, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν πολιτείαν ἄχρηστον ἀποφαίνουσιν. ἄτοποι μὲν γὰρ οἱ νόμοι. περιττὰ δὲ τὰ δικαστήρια κολάζοντα τοὺς ἀναιτίους. παράλογοι δὲ οἱ ψόγοι καὶ οἱ ἔπαινοι. ἀνόνητοι δὲ καὶ αἱ εὐχαὶ πάντων καθ' εἱμαρμένην γινομένων. ἐξορίζεται δὲ καὶ πρόνοια μετὰ τῆς εὐσεβείας πρὸς τῷ καὶ τὸν ἄνθρωπον ὄργανον μόνον εὑρίσκεσθαι τῆς ἄνωθεν περιφορᾶς. ὑπὸ ταύτης γὰρ κινεῖσθαι πρὸς τὰς πράξεις οὐ μόνον τὰ μέρη τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς ψυχῆς διανοήματα· καὶ ὅλως οἱ ταῦτα λέγοντες, τὸ ἐφ' ἡμῖν συναναιροῦσι καὶ τὴν τοῦ ἐνδεχομένου φύσιν· καὶ οὕτως οὐδὲν ἄλλο ἢ τὸ πάντα λυμαίνονται. ἄδικοι δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ ἀστέρες, τοὺς μὲν μοιχοὺς, τοὺς δὲ φονέας ἀπεργαζόμενοι· καὶ πρό γε τούτων ὁ δημιουργὸς αὐτῶν Θεὸς τὴν αἰτίαν ἀποφέρεται. εἰ τοιαῦτα κατεσκεύασεν ἃ τῶν κακῶν ἡμῖν τὴν ἐπιφορὰν ἐξ ἀνάγκης ἐπιτίθησιν, ὡς μὴ μόνον ἐπὶ τῆς πολιτείας ἵστασθαι τὴν τούτων ἀτοπίαν, ἀλλὰ καὶ τῶν μεγίστων κακῶν ἀποφαίνεσθαι αἴτιον τὸν Θεόν. πρὸς τῷ καὶ ἀδύνατον ἀποδείκνυσθαι τὴν ὑπόθεσιν αὐτῶν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὔτε ἀκούειν ἀνασχετὸν, πρόδηλον ἔχοντα τὴν ἀτοπίαν καὶ βλασφημίαν. *Qui aſtrorum circumvectioni cauſam omnium quæ fiunt, aſſignant, non ſolum communibus notionibus adverſatur, ſed etiam omnem reip. adminiſtrationem, inutilem reddunt. Abſurdæ enim leges, ſupervacanea judicia, quæ ab iis pœnam*

pœnam exigant, in quibus nulla culpa ſit. Vituperare quoque, & laudare nulla ratio eſt. Nullus etiam uſus eſt precum, ſi omnia fato adminiſtrantur. ac præterquam quod inſtrumentum tantum cœleſtis circumvectionis homo reperitur, etiam exterminatur cum religione providentia, ſiquidem à cœlorum motibus non ſolum partes corporis, ſed etiam animi cogitationes, ad agendum impelluntur. Denique qui iſta diſſerunt, una cum libera voluntate contingentis naturam tollunt; & ſic nihil aliud agunt, quam quod univerſa labefactant. Iniqua etiam ipſa aſtra, quòd alios mœchos, alios homicidas efficiunt. & præ his, iniquus *architectus eorum Deus, ſi ejuſmodi fecit, quæ mala nobis neceſſario importarent, ut horum inſulſitas non modo in rep. verſetur, ſed etiam graviſſimorum malorum cauſam, Deum efficiat. Quamquam fieri nullo modo poſſe, quod defendunt, ratio convincit. Verum iſta ne aures quidem noſtræ ferre debent, quæ perſpicuè abſurda ſunt, & de Dei majeſtate detrahunt.*

SEU ANGELICA VIRTUTE.] Angelorum enim miniſterio ad juſſa peragenda Deum in his inferioribus uti, docet vetus omnis Theologia, iiſque omnia plena eſſe. Clemens Alexandrin. ſtrom. lib. VII. Ἐπὶ τέλει τοῦ φαινομένου τῷ ἄκρῳ, ἡ μακαρία ἀγγελοθεσία· καὶ δὴ μέχρις ἡμῶν αὐτῶν ἄλλοι ὑπ᾽ ἄλλοις, ἐξ ἑνὸς καὶ δι᾽ ἑνὸς σωζόμενοί τε καὶ σώζοντες διατετάχαται, *In ſummo fine ejus* cœli, *quod apparet, beati poſiti ſunt Angeli, atque adeo uſque ad nos ipſos, alii ſub aliis ſunt collocati, qui ex uno & per unum & ſervantur & ſervant.* Ii quoque προστάξει θείᾳ τε καὶ ἀρχαίᾳ. κατ᾽ ἔθνη συνδιανενεμημένοι, *ordinatione divina & antiqua per Gentes*, ac urbes ſed & homines *diſtributi* φιλοσοφίαν, *ſapientiam* iis adminiſtrant. Athenagoras autem πρεσβ. Τοῦτο γὰρ ἡ τῶν ἀγγέλων σύστασις τῷ Θεῷ ἐπὶ προνοίᾳ γέγονε τοῖς ὑπ᾽ αὐτοῦ διακεκοσμημένοις, ἵνα τὴν μὲν παντελικὴν καὶ γενικὴν ὁ Θεὸς τῶν ὅλων πρόνοιαν, τὴν δὲ ἐπὶ μέρους, οἱ ἐπ᾽ αὐτοῖς ταχθέντες ἄγγελοι, *Idcirco enim Angelos Deus creavit, ut rebus à ſe digeſtis providerent. quamvis enim ipſe univerſali ſua & communi providentia univerſis proſpiciat: particularem tamen rerum ſingularum, quæ cuique fuerint commiſſæ, Angelis impoſuit.*

DÆMONUM VARIA SOLERTIA.] Dæmones quemadmodum Angelos his in inferioribus multæ eſſe poteſtatis omnium temporum opinio fuit. Utque vulgus bonos maloſ-

que Genios ſeu Dæmones dicit; ſic etiam Angelos licet dicere; Τοὺς μὲν τῆς ἀγαθῆς προσρήσεως, πρεσβευτάς τινας ἀνθρώπων πρὸς Θεὸν, καὶ Θεοῦ πρὸς ἀνθρώπους, ἀσύλους καὶ ἱεροὺς, διὰ τὴν ἀνυπαίτιον καὶ παγκάλην ταύτην ὑπηρεσίαν. τοὺς δ' ἔμπαλιν, ἀνιέρους καὶ ἀναξίους τῆς προσρήσεως καὶ αὐτὸς ὑπολαμβάνων οὐχ ἁμαρτήσεις, *Alteros, qui boni vocantur, legatos quoſdam ultro citroque commeantes inter Deum & homines, ſacroſanctos propter hoc inculpabile pulcherrimumque miniſterium. alteros è diverſo profanos ac nefarios, quos & ipſe abominandos haud falſo dixeris.* ait Philo lib. περὶ Γιγάντων. Quid verò Philoſophia Gentilis, hoc eſt Jamblichi, Porphyrii & cæterorum, de eis ſenſerit, ex Pſelli de Dæmonib. libro nondum edito ſic accipe. Ἔα μετὰ τὸν ἀγγελικὸν διάκοσμον τὰς δαιμονίας τάξεις ὑφίστησι, καὶ τὰς μὲν αὐτῶν νοερὰς τίθεται, τὰς δὲ κατὰ νοῦν καὶ λόγον οὐσιῶσθαι, τὰς δὲ κατὰ λόγον μόνως, ταῖς δὲ πρὸς τῷ λόγῳ συγκατακληροῖ καὶ τὸ ἄλογον, τοὺς δὲ ἐσχάτους τῶν δαιμόνων εἰς ἀλογίαν μόνην ἀπορρίπτει, οὓς δὴ καὶ ὑλαίους καὶ ποιναίους κατονομάζει. ἐπιδιαιρεῖ δὲ αὐτοῖς τὴν κτίσιν, ἵνα παρ' ἐκείνων ζωπυρῆται καὶ ἐμπνέηται. καὶ τοῖς μὲν τὸ πῦρ, τοῖς δὲ τὸν ἀέρα. τοῖς δὲ τὸ ὕδωρ, τοῖς δὲ τὴν γῆν ὑποτίθησιν. ἐνίους δὲ κλιματάρχας ποιεῖται, καὶ σωμάτων ἑτέρους προστάτας καὶ ὕλης φύλακας· ἐμπίπτειν δὲ τούτους φασὶ ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς οὐ διὰ μισανθρωπίαν τε καὶ δυσμένειαν, ἀλλ' ὡς κολασταὶ ὧν ἡμαρτήκασι καὶ κατασπᾶν ἐπὶ τὴν ὕλην οὐ λογισμὸν ἔχοντας ταύτας κακοῦν, ἀλλ' ἵνα τὸ αἶσχος ἐκείνων μορφοῖτο διὰ τὴν τούτων πρὸς αὐτὴν σχέσεως, οἱ δὲ θυμὸν τούτοις καὶ τὴν ἀναίδειαν κατὰ φύσιν διδόασιν, ὡς ταῖς παρδάλεσι καὶ τοῖς λέουσι, καὶ σώμασιν ἐνδεσμοῦσι λεπτοῖς καὶ ἀερίοις καὶ ἔλαττον ἀντιτύποις, οὐ περιφερέσι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπιμήκεσιν, ἔλαττον μὲν φωτὸς πλέον δὲ τοῦ γεώδους σκότους μετέχουσι. τὴν δὲ γνῶσιν αὐτοῖς καὶ τῶν μελλόντων τὴν πρόγνωσιν ἐκ πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων ἐπιμαρτυροῦσι, μάλιστα δὲ ἐκ τῶν περὶ τοὺς ἀστέρας σχημάτων, *poſt ordines Angelorum, Dæmonum ſeries conſtituit, alioſque eorum intellectuales tantum, alios verò intellectu & ratione præditos, alios ſola ratione conſtantes; aliis verò cum ratione etiam irrationale tribuit, extremos denique Dæmonum in meram irrationalitatem detrudit, eoſque idcirco materiales & pœnales indigetat. omnes autem res creatas iis gubernandas attribuit, eo fine, ut ab eis vivificentur & quaſi inſpirentur. Idcirco aliis quidem ignem, aliis aërem, aliis aquam, aliis denique terram committit: quoſdam etiam regionum principes, alios corporum præfe-*

præfectos & materiæ cuſtodes conſtituit. noſtris verò animis eos illabi ait, non propter odium vel malevolentiam, ſed quaſi tortores & caſtigatores eorum quæ animi deliquerint. Præterea mentes noſtras eos ad materiam incurvare, non quidem lædendi eas animo, ſed ut illorum dedecus harum ad illos habitudine repræſentetur. Iram verò & impudentiam iis, prout pardis & leonibus aſſignat. eoſque corporibus tenuibus & aëriis parumque reſiſtentibus, non rotundis modo ſed & oblongis amictos ſtatuit, quæ parum lucis, multum terrenæ caliginis contineant. Cognitionem autem rerum, & futurorum præſcientiam iis, tum ex multis aliis, tum maximè ex aſtrorum aſpectibus aſſignat. Multarum igitur rerum virtutes ac ſcientias callent, ſed, ut ait ibid. Philo, non ὀρθοῦ λόγου θυγατέρας *rectæ rationis filias.*

SEU OMNIBUS.] Sic profecto eſt. Deſerviunt conditori ſuo ſupercœleſtes illi ſpiritus, qui coram eo proprius aſſiſtunt. Obſequitur Anima menſque Univerſi ſeu tota Natura, vitam adminiſtrando, ordinem inditum tam enixè obeundo, Famulantur aſtrorum ignes tot ad commoda miraculaque è cœlo fulgentes. Parent denique utrique δαίμονες; illi quidem virtutis, hi verò nequitiæ conſultores. Iſta quidem omnia Dei providentiam obſervant, exequendiſque ejus decretis præſto ſunt, ſed, ut inquit Anguſtin. [de Civit. Dei lib. IV.] *ordine & tempore occulto nobis, notiſſimo ſibi.* Ne mortalis ſcire deſidera. quis enim es, ut noveris conſilium Domini: aut quis opus tam ſtupendum ſcientia conſequi poſſit, Deus! niſi æterna tua illa *Sapientia*, quæ *ſola tecum aderat quando cuncta componebas?*

Pag. 108. A PRIMA MENTE.] Poſt ſummum ac ſimpliciſſimum Deum, ſequuntur beati illi ſpiritus qui majeſtatem Creatoris proximè intuentur, iidem illi ſimplices quoque. In Cœlo etiam, quod θεῖον vocat Ariſtoteles, quod eſt ſuperius, ἀσώματος οὐσία; quod vero inferius, σωματικὴ dicitur Hierocli. Ipſorum Dæmonum atque adeò Hominum ψυχὴ, λογικὴ quidem eſt, ſed μετὰ φωτεινοῦ καὶ συμφυοῦς σώματος. Deinde ipſe Ignis, qui cœlo vicinus eſt, ἄϋλος apud Simplicium [com. in IV. Phyſic.] εἴδους λόγον ἔχει πρὸς τὰ ἄλλα στοιχεῖα, *habet rationem formæ comparatione aliorum elementorum.* Aër denique ſubtilior Aqua eſt; ac Terra, quæ penitus immobilis eſt. cujus nempe beneficio tam varios eæ virtutum

ſuperiorum excipiunt effectus, ut iis fœcundiores factæ in tot tantoſque, quos videmus, animalium, plantarum, aliorumque operum fœtus erumpant. Cujus ordinis totius ac ſeriei rationem ſic explicat Dionyſ. de div. nomin. cap. IV. Τὸ μᾶλλον, ἢ ἧττον τοῦ ἀγαθῷ πλησιάζον ἀναλόγως ἔσται ἀγαθόν. ἐπειδὴ ἡ διὰ πάντων φοιτῶσα παντελὴς ἀγαθότης οὐ μέχρι μόνον χωρεῖ τῶν περὶ αὐτὴν παναγάθων οὐσιῶν· ἐκτείνεται δὲ ἄχρι τῶν ἐσχάτων: ταῖς μὲν ὁλικῶς παροῦσα, ταῖς δὲ ὑφειμένως: ἄλλαις δὲ ἐσχάτως, ὡς ἕκαστον αὐτῆς μετέχειν δύναται τῶν ὄντων· καὶ τὰ μὲν πάντη τοῦ ἀγαθοῦ μετέχει: τὰ δὲ μᾶλλον, καὶ ἧττον ἐστέρηται: τὰ δὲ ἀμυδροτέραν ἔχει τοῦ ἀγαθοῦ μετουσίαν, καὶ ἄλλοις κατὰ ἔσχατον ἀπήχημα πάρεστι τὸ ἀγαθόν. *Quod magis aut minus propinquat bono, pro ipſa* appropinquanti *menſura fit bonum. Siquidem perfecta bonitas per omnia ſe diffundens, non ſolum ad illas, quæ ſunt circa ipſam ſubſtantias optimas accedit, ſed ad extremas uſque procedit: aliis quidem ſummopere præſens, aliis autem inferiore quadam conditione, aliis tandem infimo quodam pacto; quatenus ſingula percipere poſſunt. Iam verò alia bonum prorſus participant, alia verò magis minuſve inde degenerant; ſed alia tenuiorem boni præſentiam ſortiuntur: aliis denique veſtigium boni contingit extremum.* Quam ſpiritualium corporearumque ſubſtantiarum inſitam à Creatore ſubordinationem & εὐταξίαν ſic exprimit Auguſtinus [lib. III. de Trin. cap. IV.] *Vt corpora craſſiora per ſubtiliora & potentiora quodam ordine reguntur, ita omnia corpora per ſpiritum vitæ, ſpiritus vitæ irrationalis, per ſpiritum vitæ rationalem. & rationalis deſertor atque peccator per ſpiritum juſtum atque pium, & hic per Deum, ac ſic univerſa creatura per Creatorem ſuum, ex quo, per quem, in quo condita etiam & inſtituta eſt.* Quod autem hic Deum *mentem primam* nuncupat, more Platonis Platonicorumque facit, qui eum τὸν νοῦν paſſim vocant. Videndus poſt Platonem Ariſtot. cap. XI. lib. de Mundo.

Pag. 110. LUCANUS ADMONUIT.] Famoſo illo verſu lib. I.

Nec quemquam jam ferre poteſt Cæſarve priorem,
Pompejuſve parem. quis juſtius induit arma
Scire nefas, magno ſe judice quiſque tuetur:
Victrix cauſa Deis placuit, ſed victa Catoni.

Pag. 113. SI VIS CELSI IURA TONANTIS.] Hoc

totum

totum carmen ſanè ſanctum, cœleſte, divinum ſi quis cum his Manlii lib. II. verſibus conferat, induſtriæ diligentiæque grande pretium habiturus eſt:

Namque canam tacita Naturæ mente potentem,
Infuſumque Deum cælo, terriſque, fretoque,
Ingentem æquali moderantem fœdere molem:
Totumque alterno conſenſu vivere Mundum,
Et rationis agi motu, cum ſpiritus unus
Per cunctas habitet partes atque irriget orbem
Omnia pervolitans, corpuſque animale figuret.
Quod niſi cognatis membris contexta maneret
Machina, & impoſito pareret tota magiſtro,
Ac tantum Mundi regeret prudentia ſenſum,
Non eſſet ſtatio terris, non ambitus aſtris,
Hæreretque vagus Mundus, ſtandoque rigeret,
Nec ſua diſpoſitos ſervarent ſidera curſus,
Noxque alterna diem fugeret, rurſumque fugaret.
Non imbres alerent terras, non æthera venti,
Non Pontus gravidas nubes, non flamina Pontum,
Nec pelagus fontes: nec ſtaret ſumma per omnes
Par ſemper partes æquo digeſta parente,
Vt neque deficerent undæ, nec ſidera nobis,
Nec Cælum juſto majuſve minuſve volaret.
Motus alit non mutat opus. ſic omnia toto
Diſpenſata manent Mundo, Dominumque ſequuntur.

Pag. 114. REX.] Plato in epiſt. ad Dionyſium; Deum pronuntiavit τὸν βασιλέα πάντων, *omnium Regem*, huicque quod maximè notandum eſt, ſubjicit τὸν πρῶτον Θεόν, *primum illum Deum*, hoc eſt, ut opinantur Platonici, τὸν Δία *Iovem*; quod tamen obſcurum de induſtria reliquit Plato. Quòd verò hoc nomine ſignificaverit ſeu potius, cicutam metuens, velaverit ſummi Dei nomen, nec, eum *cum cognoviſſet, ſicut Deum glorificaverit*, teſtis eſt Apuleius his in Apologiæ verbis, mentem Platonis ipſe quoque aperire geſtiens nec audens: *Quin altitudinis ſtudio ſecta iſta* Platonicorum *Cælo ipſo ſublimiora quæpiam veſtigavit, & in extimo Mundi tergo degit. Idem Maximus optimè intelligit, ut de nomine etiam vobis reſpondeam, quiſnam ſit ille non à me primo, ſed à Platone nuncupatus* βασιλεύς, *totius rerum naturæ cauſa, & ratio, &*

origo initialis, ſummus animi Genitor, æternus animantum Soſpitator, aſſiduus Mundi ſui Opifex. ſed enim ſine opera Opifex, ſine cura Soſpitator, ſine propagatione Genitor: neque loco, neque tempore, nec ulla voce comprehenſus, eoque paucis cogitabilis, nemini effabilis. En ultro augeo Magiæ ſuſpicionem. non reſpondeo tibi Æmiliane quem colam βαϛιλέα. quin ſi ipſe proconſul interroget, quid ſit Deus meus: tacebo de nomine, ut impræſentiarum ſatis dixi. Hoc quoque veteres uſurparant, Homerus,

——— *ἄναξ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.*

ac pòſt Virgilius,

——— *Sic fata Deûm rex*
Sortitur. ———

Et,

——— *Rex omnipotentis Olympi.*

Pag. 115. REFLUANT CAUSÆ.] Amore nimirum ad id impellente, ut inquit. quem Dionyſius ex Hierothæi hymno dicit eſſe *ἑνωτικήν τινα καὶ συγκρατικὴν δύναμιν.. τὰ μὲν ὑπέρτερα κινοῦσαν ἐπὶ πρόνοιαν τῶν καταδεεστέρων; τὰ δὲ ὁμόστοιχα πάλιν εἰς κοινωνικὴν ἀλληλουχίαν: καὶ ἐπ' ἐσχάτων ὑφειμένα πρὸς τὴν τῶν κρειττόνων καὶ ὑπερκειμένων ἐπιστροφήν. vim quandam unificam atque commiſcentem. ſuperiora quidem moventem ad inferiorum providentiam; quæ autem ejuſdem ſunt ordinis. ad communionem mutuam adhortantem. ac inferiora* tandem *revocantem, ut ad meliora & ſuperiora convertantur.* Amor igitur converſionis & aſcenſus Animæ ad Deum cauſa eſt, & quidem impultrix. quod & affirmat Jamblichus lib. de myſt. Ægypt. *A primo deſcenſu Deus animas ea conditione demiſit, ut ad eum iterum revertantur.* Et anima apud Syneſium Hym. III.

Λιβὰς οὐρανία
Κέχυμαι κατὰ γᾶς.
Παγᾶ με δίδου
Ὅθεν ἐξεχύθην
Φυγὰς ἀλῆτις,
Gutta cœleſtis
Effuſa ſum in terram.
Fonti me reſtitue
Vnde ſum effuſa
Profuga vagans.

Et ora-

Et oraculum de Juliani Imp. morte apud Suidam,

Ἥξεις δ' αἰθερίου φάεος πατρώϊον αὐλὴν,
Ἔνθεν ἀποπλαγχθεὶς μερόπήϊον ἐς δέμας ἦλθες.
Venies autem ad ætherii luminis paternam manſionem,
Vnde demigrans humanum in corpus veniſti.

Empedocles apud Simplicium illis verſibus, de quibus ſupra, quos haud dubie noſter cum hæc ſcriberet in mente habuit,

Ἧι δὲ τὰ δ' ἀλλάσσοντα διαμπερὲς οὐδαμὰ λήγει,
Ταύτῃ αἰὲν ἔασιν ἀκίνητα κατὰ κύκλον.

AD LIBRUM V.

Pag. 121. RUPIS ACHEMENIÆ SCOPULIS.] Hoc eſt, Tauro monte Achemeniæ ſeu Armeniæ.

PUGNA FUGAX.] Armeniorum, Statius I. Sylvar.

—— *Arcuque horrenda fugaci*
Armenia: ——

Seu Parthorum, à vicinitate. ſi quidem verum ſit, ut apud Plinium exiſtimat M. Agrippa, Parthiam, ab Occidente, Tigri terminari.

UNO SE FONTE RESOLVUNT.] Id eſt, in eiſdem Armeniæ ſeu montis Tauri partibus. Nam diverſos utriuſque fontes eſſe affirmant Plinius, Ptolemæus, Strabo, Q. Curtius & alii. ac inter utroſque hi quidem mille & quingenta; alii verò duo millia & quingenta ſtadia ponunt.

SI COEANT.] Ut faciunt paulo infra Babilonem ſub Apamia urbe. conjunctique inde in ſinum Perſicum devolvuntur.

Pag. 122. SIC, QUÆ PERMISSIS.] Hoc eſt, Quemadmodum Tigris & Euphrates, qui ex eodem Tauro Armeniæ monte in terras diverſas abeunt, ſi aquis confluentibus jungerentur; naves quoque trunci arborum & quælibet alia materies natans ac fluitans, utroque alveo devoluta, utroque alveo juncta, jungeretur. quod quidem caſu eveniret, eſſet tamen certa cauſa vectionis earum rerum, nempe unda utriuſque alvei, quæ ordine quodam eas res deferret. Ita eorum eventuum, qui nobis Caſu fieri videntur, certa nihilominus cauſa eſt & ordo naturalis.

Pag. 123. ΠΑ'ΝΤ' Ε'ΦΟΡΑ'.] Hemiſtichium eſt Homerici verſus Iliad. γ.

Η'έλιος θ' ὃς πάντ' ἐφορᾷς καὶ πάντ' ἐπακούεις.

Sol etiam qui cuncta vides, quique omnia inaudis.

Rectiuſque id divinæ providentiæ oculo Boëtius tribuit, quam Homerus Soli. quem, videntem omnia & audientem, ut numen aliquod iis verbis agnoſcit. ut optimè animadvertit Plinius lib. II. cap. VI. *Hic* [Sol] *ſuum lumen cæteris quoque ſideribus fœnerat, præclarus, eximius; omnia intuens, omnia etiam exaudiens, ut principi literarum Homero placuiſſe in uno eo video.*

HOMERUS.] Iliad. α, ε, θ. ubi paſſim appellatur

—— λαμπρὸν φάος ἠελίοιο.

—— *clarum Solis lumen.*

RESPICIT OMNIA SOLUS.] Macrobius Saturn. lib. I. *Nam & Latinitas eum, qui tantam claritatem ſolus obtinet, ſolem vocavit.*

VERUM POSSIS DICERE SOLEM.] Frequens veteribus fuit Solis cum Deo comparatio. ſed præcipuè ad immobilem ejus providentiam exprimendam, quod, ut ait Maximus Tyr. ſerm. I. Ο' θεῖος νοῦς κατὰ τὴν παραβολὴν τοῦ ἡλίου πάντα ἐφορᾷ τὸν ἐν τῇ γῇ τόπον ἀθρόως, *Divina mens, inſtar Solis, uno ſimul intuitu quodcunque ubique eſt in terra loci proſpicit.* Inſtar Solis, quia, ut eſt apud Claudianum,

—— *medium non deſerit unquam*

Cœli Phœbus iter, radiis tamen omnia luſtrat.

Sed multo quàm Sol præſtantius. unde Epictetus Arriani, φωτίζειν οἷός τε ἐστὶν ὁ ἥλιος τηλικοῦτον μέρος τοῦ παντὸς, ὀλίγον δὲ τὸ ἀφώτιστον ἀπολιπεῖν, ὅσον οἷόν τ' ἐπέχεσθαι ὑπὸ σκιᾶς, ἣν ἡ γῆ ποιεῖ. ὁ δὲ καὶ τὸν ἥλιον αὐτὸν πεποιηκὼς καὶ περιάγων, μέρος ὄντ' αὐτοῦ μικρὸν ὡς πρὸς τὸ ὅλον, οὗτος δ' οὐ δύναται πάντων αἰσθάνεσθαι. *Sol tantam univerſi partem illuſtrare poteſt, exiguam illam relinquens luminis expertem, quam umbra terræ occupat. Qui autem Solem ipſum & fecit & circumducit, parvam ſuorum operum partem, ſi cum univerſo conferatur; is vero non poteſt animadvertere omnia?* Utriuſque Solis, veri ſeu ὑπερουρανίου *ſupercœleſtis*; ejuſque imaginis, cœleſtis, differentiam vide apud D. Dionyſium de div. nom. cap. IV. Deum quippe, apud Platonicos, participant κατὰ δύναμιν res omnes ſeu entia omnia,

omnia, τὰ νοητὰ καὶ θειότατα, ἀμέσως. *intellectualia & maximè divina, immediatè.* τὰ αἰσθητὰ δὲ, διὰ τῆς ἑαυτῶν μονάδος, *ſenſilia verò, per eam quam habent* cum Deo actionis *unitatem.* Si quid igitur Sol pulchritudinis, aut virtutis, aut lucis rebus inferioribus largitur, ab ipſo Pulchro, ab ipſa Virtute, ab ipſa Luce, hoc eſt à Deo, mutuatur. hinc Platoni lib. VI. de rep. ἔκγονος τοῦ ἀγαθοῦ, *progenies* ſeu *ipſius Boni* filius appellatur. Hæc quidem verè vetus ſapientia protulit: at eadem paulatim tot Solis laudibus, tot encomiis ſic abuſa eſt, ut tandem Gentibus cœperit eſſe Deus, qui famulus & miniſter erat. atque adeò, ſi Macrobio aliiſque multis fides habenda eſt, unus toto orbe Sol, licet ſub diverſis Jovis, Martis, Mercurii atque aliorum omnium nominibus, cultus fuit. Multiſque ſæculis omnes pœnè mortales hic error obtinuit. Imo & poſt reconciliatam vero Deo creaturam, Euangeliique lumen, reperti philoſophi Julianus ἀποστάτης, Proclus Lycius atque alii, jurati Chriſtianæ, hoc eſt, cœleſtis veritatis hoſtes, qui Μίθρᾳ, *Soli* vota preceſque nuncuparunt, eumque ſibi viventibus & mortuis Θεὸν εὐμενῆ, *Deum propitium* deprecati ſunt. cuique ille, ſi modò è bello Perſico victor rediiſſet, tot victimas & ſacrificia parabat, ut defuturos boves Romanus orbis timuerit, quibus, annis aliquot, tellus alioquin ceſſatura araretur. Sol igitur Deorum ultimus aras habuit, quique eum formidant & oderunt Dæmones, pro Deo hominibus adorandum poſtremum omnium obtruſerunt. Hæc obiter monemus, quòd nunc quoque maximè interſit, quibus Sol laudibus ab homine præſertim Chriſtiano ornetur. ne dicam quæ ſit ejus cum Deo inſtituenda comparatio.

Pag. 126. VATICINIO TIRESIÆ.] Apud Horatium Serm. lib. II. ſat. VI.

Pag. 127. FOEDERA RERUM.] Quid difficultatis hic & ſequens locus habeant, non video, impenſius mirans cur non paucos inter legendum torqueat: tanquam illic arcana quædam nulli pervia proferat Boëtius. qui ſuperioris, de Arbitrii Libertate Deique Præſcientia, quæſtionis nodos ſoluturus, ait mirari ſe, quænam cauſa diſcors rerum fœdera reſolvat, id eſt, duas res maximè inter ſe concordes convenienteſque diſſolvat ac divellat. Eæ ſunt quæ & mox *duo vera* ab eo vocantur.

VERIS

VERIS BELLA DUOBUS.] Ea duo ſunt; Prænoſcere cuncta Deum, & tamen Eſſe libertatis arbitrium. Eſt enim hoc ἀξίωμα verum, Prænoſcit omnia futura Deus. eſt & illud, Ineſt omnibus hominibus Libertatis arbitrium. Singula hæc quidem carptim & diviſim vera eſſe nemo eſt qui non agnoſcat. Cum verò mixta jugantur, hoc eſt, juncta ſic enuntiantur, Prænoſcit cuncta Deus & Eſt arbitrii humani Libertas; difficultatis nonnihil, ex mentis noſtræ imbecillitate, importatur. neque enim intellectu conſequi poſſumus quemadmodum Deus, ut canit noſter,

Quæ ſint, quæ fuerint, veniantque
Vno mentis cernit in ictu.

Pag. 128. AN CVM MENTEM.] Nimirum momento creationis, quo anima perfectiſſimè videt, non ſolum res univerſales, ſed particulares quoque. Poſtquam verò corpori unita eſt, retinet quidem ſcientiam univerſalium, qua particulares agnoſcit; particularium autem non item, quarum oblivionem corporis moles induxit. Hinc paulatim anima διὰ τὴν ἀνάμνησιν res particulares diſcit, quandiu homo vivit. Hinc diſciplinæ & ſcientiæ ſingularium. Hæc & quæ reliquo carmine complectitur, è Platonis Menone & Phædone deſumpta.

Pag. 132. PORTICUS.] In qua Athenis Zeno Citticus, Stoicorum princeps, primus docuit. Unde à στοά, hoc eſt, *porticu* Stoici appellati.

SENES.] Zenonem & ejus ſectatores Stoicos. Is enim, recedens à veteris Academiæ decretis, *fidem* [ait Cicero lib. 1. Academ.] *ſenſibus tribuebat, quod comprehenſio facta ſenſibus & vera eſſe & fidelis videatur. non quod omnia quæ eſſent in re comprehenderet; ſed quia nihil quod cadere in eam poſſet, relinqueret; quodque natura quaſi normam ſcientiæ & principium ſui dediſſet, unde poſtea notiones rerum in animis imprimerentur, è quibus non principia ſolum, ſed latiores quædam ad rationem inveniendam viæ reperiuntur.* Veteris verò Academiæ principes, Socrates, Plato, Speuſippus, Theophraſtus, Ariſtoteles aliter ſenſerant: *Tertia*, inquit idem, *philoſophiæ pars, quæ erat in ratione & in diſſerendo, ſic tractabatur ab utriſque: Quamquam oriretur à ſenſibus, tamen non eſſe judicium veritatis in ſenſibus. Mentem volebant eſſe rerum judicem: ſolam cen-*

ſebant

ſebant idoneam cui crederetur, quia ſola cerneret id quod ſemper eſſet, ſimplex & unius modi, & tale quale eſſet. Et paulo poſt, *Senſus autem omnes hebetes & tardos eſſe arbitrabantur: nec percipere ullo modo res eas, quæ ſubjectæ ſenſibus viderentur.* Et infra, *Itaque hanc omnem partem rerum opinabilem appellabant; Scientiam autem nuſquam eſſe cenſebant niſi in animi motionibus atque rationibus.* Mens quidem ſenſuum miniſterio ſingularia cognoſcit, deinde ex ſingularium ἐπαγωγῇ *inductione* Univerſalia vi ſua conſtituit. Cum quis Socratem videt, inquit Themiſtius Poſterior. lib. II. τότε ὁρᾷ ἐν αὐτῷ καὶ τὸ πρὸς ἀλλήλους ὅμοιον καὶ κοινόν, ὥστε τρόπον τινὰ καὶ αἴσθησις τοῦ καθόλου; ἀλλ᾽ οὐχ οὕτως, ὥστε αὐτὸ χωρίσαι καὶ ἀφελεῖν, καὶ καθ᾽ ἑαυτὸ γνῶναι. ἀλλὰ συγκεχυμένον τε τῷ καθ᾽ ἕκαστον, καὶ μᾶλλον εἰς ἐκεῖνο ἀποτετραμμένον, ἀλλ᾽ ἑτέρα δύναμίς ἐστιν, ἣ τῆς αἰσθήσεως περὶ τὸ κατὰ μέρος ἐνεργούσης, τὸ ἓν ἐκ πολλῶν, καὶ τὸ ἀδιάφορον, ἐκ διαφόρων, καὶ τὸ αὐτὸν ἐξ ἑτέρων συνάγει. οἷον, τὸν ἄνθρωπον, ἐκ Καλλίου καὶ Ἀρίστωνος. καὶ τὸ ζῶον ἐξ ἀνθρώπου καὶ λέοντος. καὶ τὴν οὐσίαν ἐκ φυτοῦ καὶ ζώου. ἄνεισι γὰρ, μέχρις ἂν εἰς ἓν παντελῶς τὰ πολλὰ ἀναγάγῃ τε καὶ συνδήσηται; *ſimul & in* Socrate *videt id, quod in aliis quoque* hominibus *ſimile communeque ineſt. quare quadam ratione ſenſus verſatur circa univerſale, non ita tamen ut illud abſtrahat & ſeparet, ſeorſimque* à ſingulari *cognoſcat, ſed confuſum cum ipſo ſingulari & magis in ipſum converſum. alia quippe eſt facultas, quæ, dum ſenſus operatur circa individua, unum ex multis, indifferens ex differentibus, idem ex diverſis colligit; verbi gratia, hominem ex Ariſtone & Callia, animal ex homine & leone, ſubſtantiam ex planta & animali.* Ea *enim aſcendit quouſque multa in unum omnino reduxerit & copulaverit.* Et paulo poſt, Senſus, inquit, ἀρχαὶ καὶ αἰτίαι τῆς κατὰ μέρος ὑπολήψεων. τὴν δὲ καθόλου ἐπιφορὰν, ὁ νοῦς ποιήσεται, *Cognitionis ſingularium principia & cauſæ, ſenſus ſunt. aſſumptio verò Univerſalium* ex ſingularibus, *intellectus ſeu mentis opus eſt.* Ita ut quicquid per ſenſus diſcitur mentis ἐνεργείᾳ tribuendum ſit, non ipſis ſenſuum imaginibus, quas ipſa creat, non ipſæ ullo modo in animam agunt. Unde rectè de ea dicitur, Νοῦς ὁρᾷ καὶ νοῦς ἀκούει: τὰ δ᾽ ἄλλα, κωφὰ καὶ τυφλά, *Mens videt, mens audit; cætera verò ſurda ac cæca ſunt.*

Pag. 133. ET IMAGINES.] *Notiones* Cicero vocat, ἐννοίας καὶ προλήψεις Stoici.

EXTI-

EXTIMIS.] Exterioribus, hoc eſt, quæ videntur, audiuntur, palpantur.

QUÆ COGNITA DIVIDIT.] Themiſtius ibid. Τούτου γὰρ ἔργον ἤδη, τὰ πολλὰ ἑνοῦν. καὶ περαίνειν τὰ ἄπειρα ὅπερ φησὶ Πλάτων, πέρατι συνδήσασθαι. καὶ γὰρ διαιρετικὸς καὶ συνθετικὸς καὶ μεταβατικός. καὶ ἄλλως πολυτρόπως εὐκινητότατος, *Hujus officium eſt multa unire & infinita terminare; quod Plato appellat,* termino concludere. *Dividit illa componitque, pluribus modis convariat atque commutat, omnino agilis & permobilis natura ejus deprehenditur.*

NUNC SUMMIS CAPUT INSERIT.] D. Auguſtinus, ſeu quiſquis auctor eſt, lib. de Spiritu & Anima cap. XI. *Et ſicut luna creſcit & deficit & varia viciſſitudine commutatur, in id tamen quod fuit quadam perfecta novitate ſe reſtituit. Sic Mens nunc caput ſummis inſerit, nunc decidit in infimis, nunc ſeſe inſerens ſibi veris falſa redarguit: modo ad corporalia regenda deflectitur, modo æternis rationibus inſpiciendis vel conſulendis adhæreſcit.* Quo in loco cum ipſiſſima Boëtii verba referantur, minimè dubium eſt hunc Tractatum D. Auguſtini non eſſe. Nec obſtat quòd hic aliter quædam mendosè legantur, omnino enim ſcribendum eſt *deſidit in infima* & *ſeſe referens ſibi*. Deſidit in infima Mens, cum res ὕλῃ, *materiæ* inhærentes conſiderat, quod ubi ſenſus miniſterio fecit, *ſeſe*, habentem eas notiones, *refert ſibi*, ratiocinanti & intellectu diſcernenti quid verum, quid falſum ſit. Neque furtum hujuſmodi hic tantum deprehendas, ſed & cap. XXXVII. lib. Meditationum, qui ejuſdem magni viri nomen falſo præfert, his verbis, *In hoc enim magno hujus vitæ diluvio, ubi circumſtantibus agitamur procellis.* Ubi expreſſit quiſquis auctor eſt, hunc Boëtii locum ex lib. I. Conſol. *Itaque nihil eſt quod admirere, ſi in hoc vitæ ſalo circumflantibus agitemur procellis.* Unde idem qui ſuperiùs error admiſſus, dum pro *ſalo*, *diluvio* ſcriptum eſt. neque enim *vitæ diluvium*, aut *procellas* habere dicitur. neque rectè procellæ *circumſtantes* hic vocentur. quod tamen ex mendoſis Boëtii codicibus excerpſerat; ut nunc quoque in iiſdem legere eſt.

Pag. 136. PRONA TAMEN FACIES.] Verba ſunt Ariſtotelis de part. animal. lib. IV. Διὸ πλείονος γινομένου τοῦ βάρους καὶ τοῦ σωματώδους, ἀνάγκη ῥέπειν τὰ σώματα πρὸς τὴν γῆν,

Quam-

Quamobrem concretione, & pondere graviore opprimente, corpora vergere in terram neceſſe eſt.

CELSUM LEVAT ALTIUS CACUMEN.] Eam plantam intelligere credas, quam ſic deſcribit Philo lib. *Quod deterius potiori inſidiari ſoleat.* Μόνον δὴ τῶν ἐπὶ γῆς φυτὸν οὐράνιον ὁ Θεὸς ἄνθρωπον εἰργάσατο, τῶν μὲν ἄλλων τὰς κεφαλὰς πηξάμενος ἐν χέρσῳ· κατωκάρα γὰρ πάντα, ἀνθρώπῳ δὲ εἰς τὸ ἄνω παραγαγών, ἵνα τὰς τροφὰς ὀλυμπίους καὶ ἀφθάρτους, ἀλλὰ μὴ γεώδεις καὶ φθαρτὰς ἔχῃ· παρ' ὃ καὶ τοῦ σώματος ἡμῶν, τὸ μὲν ὅσον ἀναισθητότατον, πλεῖστον ἀποστήσας λογισμοῦ, τὰς βάσεις γῇ προσεῤῥίζε. τὰς δὲ νοῦ δορυφόρους αἰσθήσεις, καὶ αὐτὸν ἐκεῖνον πορρωτάτω μὲν τῆς περὶ γῆν ἐξῴκισε, τοῖς δὲ ἀέρος καὶ οὐρανοῦ περιόδοις ἀφθάρτοις οὖσιν ἐνεδήσατο. *Solam in terris cæleſtem plantam fecit Hominem, cæterarum in terra defixit capita: omnes enim humi caput habent; ſoli homini ſublime dedit, ut alimenta cælitus incorruptibilia quærat, non terrena iſta corruptioni obnoxia. qua propter corporis noſtri partem inſenſatiſſimam, longè à ratione ſecretam, pedes ſeu radices ad terram applicuit. ſenſus autem mentis ſatellites, & hanc ipſam, longiſſimè à terra juſſit habitare, & ad ætheris cælique nunquam interituros alligavit ambitus.* Quod jam monuerat antè Ariſtoteles lib. IV. de part. an. cap. X. Nec aliunde ἀνθρώπου etymon, quam ἀπὸ τοῦ ἄνω ἀθρεῖν, *à ſuſpiciendo in altum*, deductum eſt.

RECTO STAT CORPORE.] Cujus ſtatus rationem hanc pulcherrimam reddit Ariſtoteles [de part. animal. lib. IV. cap. X.] Ὀρθὸν μὲν γάρ ἐστι μόνον τῶν ζώων, διὰ τὸ τὴν φύσιν αὐτοῦ καὶ τὴν οὐσίαν εἶναι θείαν. ἔργον δὲ τοῦ θειοτάτου, τὸ νοεῖν καὶ φρονεῖν. τοῦτο δ' οὐ ῥᾴδιον πολλοῦ τοῦ ἄνωθεν ἐπικειμένου σώματος, τὸ γὰρ βάρος, δυσκίνητον ποιεῖ τὴν διάνοιαν καὶ τὴν κοινὴν αἴσθησιν. *Solus enim animalium* homo *erectus eſt, quoniam ejus natura atque ſubſtantia divina eſt. Officium autem divini eſt, intelligere atque ſapere. quod non facile eſſet, ſi vaſta corporis moles aſſideret: pondus enim tardiorem reddit & mentem, & ſenſum communem.*

Pag. 137. DE MUNDO CENSUIT ARISTOTELES.] Lib. I. de Cœlo.

Pag. 138. PLATO MUNDO TRIBUIT.] Quomodo omnia præterita, præſentia & futura, Deo præſentia ſint, & Mundus Platoni æternus, docet Joan. Grammaticus Philopon.

pon. in Proclum de Mundi æternitate, in ſolutione præſertim quinti ejus argumenti. Nulla autem Platonis ſententia eſt, quam fœdius corruperint, & obſtinatius defenderint veteres Platonis interpretes: ſeu quia eorum alii ita ſentirent, ſeu ut Chriſtianam fidem impugnarent. Eorum ſignifer Ammonius fuit, fidus alioquin ac illuſtris doctrinæ Platonicæ aſſertor; quem Zacharias dialogo cui *Ammonius* titulus eſt, confutavit. Mox ejus diſcipuli, Plotinus paſſim libr. ſuis. & quod mirum eſt, ne à magiſtro diſſentiret, fax illa fidei Origenes; cujus errorem S. Methodius lib. περὶ τῶν γενητῶν, ut eſt apud Photium, redarguit. Deinde Julianus quoque lib. de Sole. Hierocles in excerptis de Providentia apud Photium. Proclus in Theologia Platonica & apud Joan. Grammaticum Philop. de Mundi ætern. contra quem idem Joan. Gram. ſcripſit.

Pag. 142. NEC INIQUE LEGES. NEC FRUSTRA PRECES.] Sequitur ex libertate arbitrii, juſtas leges eſſe: ex providentia verò, rectas preces. Ut copioſiſſimè & accuratiſſime docuit ſapiens noſter. Sed & audiendus Apulejus lib. de Deo Socratis, loco illo illuſtri: *Nullus, inquis, Deus humanis rebus intervenit: Cui igitur preces allegabo, cui votum nuncupabo, cui victimam cædam; quem miſeris auxiliatorem, quem bonis fautorem, quem adverſatorem malis in omni vita ciebo? quem denique, quod frequentiſſimum eſt, jurejurando arbitrum adhibebo?* Hierocles in excerptis de Providentia, Οὐ μάτην οὖν νόμοι κεῖσονται τοῖς ἀνθρώποις, οὐδὲ λογισμὸς εἰκῆ δέδοται, οὐδὲ τὸ βουλεύεσθαι παρέλκει, οὐδὲ τὸ εὔχεσθαι περιττὸν, εἰ πρόνοια τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἡγεῖται, *Non ergo fruſtra leges conſtitutæ erunt hominibus, neque ratiocinandi vis temerè iiſdem conceſſa eſt, neque conſultatio & deliberatio eſt ſupervacanea, neque vota & preces redundant, ſi providentia humanis negotiis præſit.* Et Salvianus Chriſtianè lib. 1. *Removet igitur à ſe, inquis, curam mortalium Deus. Et quæ ergo nobis divinæ religionis eſt ratio, quæ vel cauſa Chriſtum colendi vel ſpes propiciandi? Si enim negligit Deus in hoc ſæculo genus hominum, cur ad cœlum quotidie manus tendimus, cur orationibus crebris miſericordiam Dei quærimus, cur ad eccleſiaſticas domos currimus, cur ante altaria ſupplicamus? Nulla eſt enim nobis ratio precandi, ſi ſpes tollitur impetrandi. Vides ergo quam ſtulta atque inanis ſit hujus perſua-*

perſuaſionis aſſertio; quæ utique ſi recipitur, nihil penitus de religione ſervatur. Sexcenta ſimilia habent auctores. Quippe, ait Lactantius, *ſummus colendi ritus eſt, ex ore juſti hominis ad Deum directa laudatio.*

SEMPER-ÆTERNITAS.] Sic fortaſſe S. Cypriano Charitas *ſemper-æterna* dicitur lib. de bono Patientiæ; *Charitas fraternitatis vinculum eſt, fundamentum pacis, tenacitas ac firmitas unitatis, quæ & Spe & Fide major eſt, quæ & opera & martyria præcedit, quæ nobiſcum ſemper-æterna apud Deum in regnis cœleſtibus permanebit.*

NOTÆ
AD
OPUSCULA
BOETII.

Pag. 147. AD Q. AUR. MEMM. SYMMACHUM.] Titulum hunc integrum ex Bibl. Regiæ vetuſtiori & ex S. Victoris optimæ fidei codd. deſcripſimus & præfiximus, qui ex omnibus ſcripturam hanc ſoli retinuerant.

Pag. 163. AD SANCTUM JOANNEM.] Eo tempore Eccl. Romanæ Diaconum, poſtea verò, nimirum anno DXXIII. ejuſdem Pontificem. qui poſtquam ex Oriente Theoderici ad Juſtinum legatus rediit, Ravennæ ab eo cuſtodiæ traditus, paulò poſt amicum Boëtium, ſimilem ob cauſam, ſimilem palmam adeptus eſt. Unde antiquarius Boëtii exſcriptor [ea enim ſcriptura fuit eorumd. opt. codicum] ut eum ἰδίως deſignaret, *ſanctum* appellavit; quemadmodum & Anaſtaſius bibliothecarius in ejus vita. quem, ut obiter moneam, in vita Boëtii emendantes ex ejuſd. Anaſtaſii vet. cod. MS. ſcripſimus defunctum VI. *Kal. Iunii*, ut & habet Breviarium

rium Rom. non xv. Ex eodemque Anaſtaſii cod. corpus ejus Romæ *Kalendis Iunii* ſuſceptum repoſuimus, non vi. Kal. ut in impreſſis erat; qui dies mortis ejus fuit.

Pag. 164. Ita Pater veritas est.] Ea verba dum exponit Gilbertus Porretanus Epiſcopus Pictavienſis in eum errorem lapſus eſt, quem damnavit Concilium Remenſe anno M C XLVIII. & ipſe agnovit. Qualis fuerit, qui verba ejus refert D. Bernardus, ſic recenſet ſerm. LXXX. ſuper Cantica, *Si quid itaque*, inquit, *de Deo propriè dici poſſit, rectius congruentiuſque dicetur, Deus eſt magnitudo, bonitas, juſtitia, ſapientia; quàm Deus eſt magnus, bonus, juſtus aut ſapiens. Vnde non immerito nuper in Concilio, quod Papa Eugenius Remis celebravit, tam ipſi quam cæteris Epiſcopis perverſa viſa eſt & omnino ſuſpecta expoſitio illa in libro Gilberti Epiſcopi Pictavienſis, quo ſuper verba Boëtii de Trinitate, ſaniſſima quidem atque Catholica, commentabatur hoc modo*; Pater eſt Veritas, id eſt, Verus: Filius eſt Veritas, id eſt, Verus: Spiritus ſanctus eſt Veritas, id eſt, Verus. & hi tres ſimul non tres Veritates, ſed una Veritas, id eſt, unus Verus: O *obſcuram perverſamque explanationem! Quam verius ſaniuſque per contrarium ita dixiſſet! Pater eſt Verus, id eſt, Veritas: Filius eſt Verus, id eſt, Veritas: Spiritus ſanctus eſt Verus, id eſt, ipſa Veritas. quod quidem feciſſet, ſi ſanctum dignaretur Fulgentium imitari, qui ait; Vna quippe Veritas unius Dei, imo una Veritas unus Deus. non patitur ſervitium atque culturam Creatoris creaturæque conjungi.* Fuſius rem omnem narrat Goſridus vitæ ejuſd. D. Bernardi cap. v. lib. III.

Pag. 166. Ex hebdomadibus nostris.] Nimirum partiturus erat breviores has ſcriptiones ſuas per Hebdomadas, ſicut Titus Livius divinum opus ſuum per Decades, Sabellicus per Enneades.

Pag. 172. Brevis fidei Christianæ complexio.] Opuſculum hoc, quod nunc primum publici juris facimus, Boëtii eſſe, ipſe orationis ſtylus & myſteriorum religionis Chriſtianæ ſeries compendioſa ſic confirmant, ut addere minimè neceſſe ſit, exſtare ejus nomine illud in meo, Foſſatenſi, Regio & S. Victoris codicib. ut eos taceam ex quibus idem jam olim monuerat Tritemius, qui librum *de Fide* vocat.

Pag. 182. LAUS PERPETUA CREATORIS.] Beatos laudare in cœlo Deum receptiſſima præſertim apud Chriſtianos ſententia eſt. ex admiratione nimirum divinitatis & bonitatis ejus : quæ laus cum ſumma angelorum beatorumque Dei contemplatione conjuncta eſt. Illorum enim, ait Athanaſius, opus unicum eſt ὕμνος ἄληκτος καὶ αἶνος ἄπαυστος τῆς μεγαλοπρεπείας τοῦ Θεοῦ, *Hymnus perpetuus & laus magnificentiæ Dei indefeſſa.* nec horum minus : *Nam maxima & unica ſanctis eſt requies, in cœlo laudem ſummæ Trinitatis, quæ Deus eſt, indefeſſa voce dicere*, inquit Junilius Africanus, ſi modo is eſt. Nec tantum in cœlo beatorum opus iſtud eſt, ſed & mortalium in terris hominum eſſe debet. quod non ex innumeris ſolum ſacri codicis patrumque teſtimoniis, verum & ex his ethnici, ſed ſapientiſſimi viri, Epicteti, apud Arrianum vèrbis convincere eſt : Εἰ γὰρ νοῦν εἴχομεν, ἄλλο τι ἔδει ἡμᾶς ποιεῖν καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ, ἢ ὑμνεῖν τὸ θεῖον, καὶ εὐφημεῖν, καὶ ἐπεξέρχεσθαι τὰς χάριτας; *Nam ſi ſani eſſemus; quid nobis aliud agendum erat & publice & privatim, quàm numen celebrandum & laudandum & grates perſolvendæ?* &, τί γὰρ ἄλλο δύναμαι γέρων χωλὸς, εἰ μὴ ὑμνεῖν τὸν Θεόν; εἰ γοῦν ἀηδὼν ἤμην, ἐποίουν τὰ τῆς ἀηδόνος· εἰ κύκνος, τὰ τοῦ κύκνου. νῦν δὲ λογικός εἰμι. ὑμνεῖν με δεῖ τὸν Θεόν. τοῦτό μου τὸ ἔργον ἐστί. ποιῶ αὐτό. οὐδ᾽ ἐγκαταλείψω τὴν τάξιν ταύτην, ἐφόσου ἂν δίδοται, καὶ ὑμᾶς ἐπὶ τὴν αὐτὴν ταύτην ᾠδὴν παρακαλῶ, *quid enim poſſum aliud ſenex claudus, niſi celebrare laudibus Deum? quod ſi luſcinia eſſem, luſciniæ officio fungerer : ſi olor, oloris. Nunc rationis cum particeps ſim, Deus mihi celebrandus eſt : hoc meum munus eſt, hoc exſequor : neque ſtationem hanc deſeram, quoad licuerit, & vos ad eandem hanc cantilenam exhortor.*

Pag. 183. QUUM IN CONCILIO LEGERETUR EPISTOLA.] Næ quod non eſt ſomniat Martianus Rota, qui in vita Boëtii, aſſerit Leonem Pontificem Romanum interfuiſſe Concilio Chalcedonenſi : cum tantum per Legatos ei præfuerit. Deinde qui hic agi de ejuſdem Epiſtola Chalcedone Romam miſſa exiſtimat : cum è contrario Roma Conſtantinopolim ad Flavianum miſſa, poſtea ab univerſo Concilio Chalcedonenſi approbataque laudata ſit. Poſtremo qui hoc loco de eo Concilio loqui Boëtium credat, quod in urbe tumultuantibus Acephalis convocatum eſt : cui ſi quod fuit,

[nullum autem fuit] Boëtium non interfuiſſe ex eo conſtat, quod eum tunc vix natum putamus, cum ea hæreſis anno præcipuè CCCCLXXXII, non in Occidentali, ſed Orientali Eccleſia, recruduit. Cum igitur aliter ſe res habeat, Tractatum de duabus Naturis & una Perſona Chriſti anno ejuſdem DXII. ſcripſiſſe, ejuſque occaſionem hanc fuiſſe, probabilis conjectura eſt. Anaſtaſius Imp. Arianus in Orientales Epiſcopos Catholicos depoſitione, carcere, exilio ſævibat. Illi ubi ſe religionemque Catholicam perdi perditumque iri vident, ab Symmacho Papa opem auxiliumque ſcripta Epiſtola longè doctiſſima, quæ apud Baronium eſt, petunt. Eam acceptam Symmachus habito Romæ conventu ſeu concilio Epiſcoporum, qui tum in urbe erant, virorumque aliorum religionis amantium, inter quos Symmachus & Boëtius fuere, legit. Dum examinatur & ad ea verba ventum: *Nos enim, ô ſanctiſſime & beatiſſime Symmache, eumdem eſſe exiſtimamus ex duabus naturis & in duabus naturis; & non [ſicut illi dicunt] ex duabus naturis unam naturam poſt adunationem, in duabus autem ſubſiſtentibus naturis cum unitate non pati confiteri; ut ſe Arianorum doceant eſſe imitatores, dicentium per Filium glorificari Patrem, cum Filio autem non pati ſe eum glorificari. ſed, ſicut contra illos docuerunt fratres tui ſanctiſſimi Patres, Per quem & Cum quo æqualiter pati dicere nos. quia Per quem, humanitatem; Cum quo, divinitatem ſignificantes magni Dei & Salvatoris noſtri Ieſu Chriſti. Sic nunc illis Ex duabus quidem naturis dicentibus, In duabus autem non confitentibus; Nos Ex duabus & In duabus pariter dicimus. Ex duabus enim dicentes, ex quibus ſubſiſtit unitas: In duabus autem, in quibus viſus, viſus eſt & palpatus & aſſumptus poſt paſſionem & reſurrectionem confitemur, & in quibus veniet judicaturus vivos & mortuos.* plurimi ex iis, haud ſatis in rebus Theologicis eruditi, de ea re cum diſſeruiſſent, neque eam vel leviter attigiſſent, quid de ea quæſtione ſentiret Boëtius ad Joannem Romanæ Eccleſiæ tunc Diaconum, poſtea ejuſdem Pontificem, contra Neſtorium, qui duabus naturis perſonas totidem adjungebat; & Eutychetem, qui naturam ac perſonam unicam tuebatur, perſcripſit. Ejuſmodi vero conventus ſeu concilia in urbe fieri ſolita, [ubi aderant Epiſcopi eminenteſque è Clero, ſed & ſenatores plerique ac alii viri graves, qui ob pietatem

tem ſingularem *religioſi* dicebantur, quorum in conſpectu ſi quid in Religione difficultatis ſe per id tempus offerret, aut ſi quod pium ſcriptum ab eruditis edendum eſſet recitaretur] cum multa probare poſſunt, tum ea operum Aratoris ſubſcriptio; cujus partem D. Sirmondus jam olim ad Ennodium publicaverat, quam integram ex veteri noſtro codice deſcripſimus. *Beato Petro. adjuvante oblatus eſt hujuſmodi codex ab Aratore inl. ex Com. Domeſticor. ex Com. privatar. Subdiacono ſanctæ Eccleſiæ Romanæ, Apoſtolico viro Papæ Vigilio, & ſuſceptus ab eo* VII. *idus Aprilis in presbyterio ante Confeſſionem beati Petri cum ibidem plures Epiſcopi, presbyteri. Diaconi & Clerici pars maxima intereſſent. Quem cum ibidem legi pro aliqua parte feciſſet Surgentius vir venerabilis Primicerius Scholæ notariorum, in Scriniis dedit Eccleſiæ collocandum. Cujus beatitudinem litterati omnes doctiſſimi continuo rogaverunt ut eum juberet publicè recitari. Quod cum fieri præcepiſſet in Eccleſia beati Petri, quæ vocatur ad Vincula, religioſorum turba convenit atque eodem Aratore recitante disjunctis diebus ambo libri* VII. *vicibus ſunt auditi: cum unius medietas libri tantummodo legeretur, propter repetitiones aſſiduas, quas cum favore multiplici poſtulabant. Eadem hæc repetitio facta eſt his diebus: Prima id. Aprilis. Secunda* XVI. *Kal. Maji. Quarta verò* III. *Kal. Iunias tertio anno poſt Conſulatum Baſiliſci* V. C. *Indictione* VII. ſeu potius *Baſilii:* hoc eſt nimirum anno DXLIV.

Pag. 184. ABSEDERAM EGO AB EO.] Symmacho nimirum ſocero ſuo, quem utraque lingua eruditum, ſæculares ſacraſque omnes diſciplinas ſcientiaſque callentem, ſcriptorum ſuorum paſſim cenſorem conſtituit Boëtius. Gravitatis ſapientiæque ſummæ teſtatur Ennodius Paræneſi didaſcalica ubi elogium ejus hoc reperias. *Patricii Feſtus & Symmachus, omnium diſciplinarum materia & conſtantes forma ſapientiæ, ab urbe ſacratiſſima non recedunt. In ipſis eſt nobilis Curiæ Principatus: quos vidiſſe, erudiri eſt. Non apud eos ſermo de ludicris, nec pantomimorum vix ignoſcenda commemoratio. Illi auram popularem per pudoris detrimenta non capiunt: contenti rectis magis placere, quàm plurimis, ſortiuntur de innocenti actione teſtimonium. Iſtorum quamvis in omnibus juſſa ſequenda ſint, eſt tamen in illis & magiſtra taciturnitas, & eruditi forma ſilentii.* Pietatem ejus. defenſus ab eo contra Laurentium

ſchiſmaticum Symmachus Papa ſenſit; qua de re ad eum Avitus Viennenſis ſcribit. Quare non mirum ſi *ſanctus* ab ipſo ejus genero, *vir* etiam *totus ex ſapientia virtutibuſque factus*, denique *pretioſiſſimum generis humani decus* vocatur.

Pag. 186. DEUS ET MATERIA.] Ita omnes libri vett. Mss. *non Deus & Natura*. Deum enim perfecto intellectu cognoſci minimè poſſe noſtra fatetur cognoſcendi eum imbecillitas: verumque eſt illud Johannis, Θεὸν οὐδεὶς πώποτε τεθέαται, *Deum nemo vidit unquam*. D. quoque Paulus decernit nos quidem Deum nunc videre ſeu cognoſcere, ſed δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι, *per ſpeculum in ænigmate*: Τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἥτε ἀΐδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης, *Inviſibilia enim ipſius*, inquit idem, *per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur; ſempiterna quoque ejus virtus & divinitas*. Deum etiam Platoni εὑρεῖν οὐ ῥᾴδιον, *invenire difficile*. Quid vero ſit Materia nemo quoque mortalium perfectè novit; fateturque omnis philoſophia eam nullo poſſe aut ſenſu aut intellectu percipi. Ea Platoni & Ariſtoteli non σῶμα ſed σωματική: Zenoni ἀΐδιος vocatur, quod οὔτε πλείων γιγνομένη, οὔτε ἐλάττων, *neque creſcat neque decreſcat*. Cujus à Platone in Timæo [quoniam non ſcitur niſi quatenus eſt formarum ſubjectum ac locus; ideoque non per ſe ſed per aliud cognoſcitur] dicitur non haberi ſcientia niſi λογισμῷ τινι νόθῳ, *ratione quadam adulterina*. Et Ariſtoteli ſimiliter ſcibilis eſt ſed κατ' ἀναλογίαν, *ſecundum proportionem ſeu comparationem*. D. quoque Auguſtinus lib. XIII. Confeſſ. affirmat *humanam cogitationem*, poſtquam in materiæ inveſtiganda cognitione diu multumque verſata fuerit, hoc tantum proficere, *ut conetur eam vel noſſe ignorando, vel ignorare noſcendo*.

VARIÆ

VARIÆ LECTIONES LIBRORUM V. CONSOLATIONIS PHILOSOPHIÆ, LIBRI I.

NOTÆ *quibus varii codices* MSS. *hic deſignantur.*

R. Regius, *qui è biblioth. Regia.*
Planudis *Græcus cod. ex ead. bibl.*
T.1. Thuanæus primus, *è biblioth. ampliſſ. viri.*
T.2. Thuanæus ſecundus.
T.11. Thuanæi duo.
V.1. Victorinus primus, *è biblioth. S. Victoris Pariſ.*
V.2. Victorinus ſecundus.
V.11. Victorini duo.

Pag. 1. Solantur.] *Sic omnes veteres codices, non* ſolatur. παραμυθεῦνται *reddidit Maximus Planudes, qui hos libros Græcè interpretatus eſt.*

Pag. 2. Indiſſolubilique.] Indiſſolubili, V.11.

Pag. 3. Abſtulerant.] Abſtulerat, V.2.

Innutritum.] *Hic, variantibus libris,* innutritum *potius quam* enutritum *retinuimus; quod eodem quo hic ſenſu ab antiquis ſæpius videamus uſurpatum; Velleio Paterculo lib.* 11. *à quo ſcribitur Tiberius* innutritus cœleſtium præceptorum diſciplinis; *Apuleio,* Virgo deliciis omnibus innutrita. *Et antè Plinius junior* homines mari innutritos *dixerat.*

Abite potius.] Abite, T.1.

Pag. 4. Caligarat, ne.] Caligaret nec, *non malè.*

Aucta.] Acta, *Florentina editio.*

In numeris.] *Id eſt,* in numerato habebat: *quæ lectio eſt omnium codd.*

Pag. 5. Prius.] Prior, *omnes excepto Fl.*

Pag. 6. Obverſatus.] *Solus Fl.* verſatus.

Nec ſarcinam.] Ne ſarcinam, R.

Et quaſi novum.] *Sic V.* 2. *F. reliqui,* novi.

Perhorreſcerem.] Sic perhorr. R. V. 2.

Pag. 8. Excitantis æſtum.] Exagitantis æſtum, T. 1. R. V. 11. *malè, & contra rationem verſus.*

Feros tyrannos.] Sævos tyran. T. 1. V. 11. *item malè.*

Es'ne ὄνος λύρας.] *Nimirum* ἀκροατὴς, aſinus lyræ auditor. *non* πρὸς λύραν.

Ἐξαύδα μὴ κεῦθε νόῳ.] *Hoc eſt,* Dic ne tege animo. *Sic Planudes &* V. 1. *ac rectè quidem. Verba autem ſunt Thetidos ad Achillem filium de Græcis querelam ad matrem deferentem Iliad.* A. *verſu* 363.

Oportet vulnus detegas.] *Sic* T. 1. R. F. V. 11.

Pag. 9. Inferrent.] Ferrent, T. 1. R. F.

Potentiorum.] Potentum, F.

Triguillam.] *Cod. Victorinus* 2. Trigguillam. *& is fortaſſe eſt, quem apud Theodericum gratia pollentem vocat Ennodius* Trigguam *epiſt.* XXI. *lib.* IX.

Perpetrataque.] Et perpetrata, R. V. 2. *ſed optimè Victor.* 1. imperataque jam.

Pag. 10. Palatini.] Palatinæ, T. 1. V. 11.

Quorum Baſilius, olim.] *Ita omnes libri. ſolus Fl. una voce auctior,* Baſilius unus.

Innumeras multipliceſque.] Injurias atque multiplices Fl.

Ut ni.] Uti ni, V. 11.

Eodem die.] Eo die, V. 1. in eo die, V. 2.

Vilitatis.] Vilitas, T. 1. V. 11. utilitatis, F. *malè,*

Pag. 11. Conceſſiſſe mendacium.] Conſenſiſſe mendacio, T. 1.

Pag. 12. Poſſe vero contra.] Poſſe contra, T. 1. V. 11.

Nulla umquam mei laude.] Nullam umquam mei laudem, F.

Pag. 13. Ac tu ipſa.] *Deeſt* ipſa *in* V. 1.

Pag. 14. Affingitur.] Affigitur, T. 1. F. V. 2.

Supplicium tuli.] Suppl. pertuli, V. 1.

Pag. 16. Inquit, mœſtum.] Inquit, alumne mœſtum, V. 1.

Sed εἷς κοίρανος ἐστὶν, εἷς βασιλεύς.] Unus dominus eſt, unus rex. *Ita Planudes. Homeri hemiſtichia ſunt Iliad.* B. *verſu* 204. *ubi Vlyſſes ita Græcos affatur,*

Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη· εἷς κοίρανος ἔστω,
Εἷς βασιλεύς.

Res

Res mala multorum dominatus; ſed dominus ſit
Vnus, rex unus.

Pro κοίρανος *in aliis erat* δεσπότης, *in aliis* κύριος. *ſed nihil mutandum.*

Pag. 17. Itaque lenioribus.] Itaque levioribus, T. 1.

Pag. 18. Eluſus.] *Vel* illuſus, V. 1.

Conditorem.] Creatorem, V. 1.

Pag. 19. A Deo.] Deo, V. 11.

Verum hi perturbationibus mores ſunt, ea.] Verum his perturbationibus moribus ea Val. V. 2. *optimè.*

Pag. 20. Veras.] Vera V. 1. *ut lib.* 111. Vera de hinc animum ſubierint.

LIBRI II.

Pag. 22. Familiaritatem, dum.] Familiaritatem exercet, dum R.

Pag. 23. Contingit.] Contigit, R.

Vernula.] Vernacula, T. 1. V. 11. R. F.

Tu fortunam.] Tu ſi fortunam F.

Mores ſunt, iſta natura.] Mores, hæc natura eſt, R.

Perfidam.] Perfidiam, V. 2. T. 1. R. F.

Pag. 24. Sortem exacerbes.] Sortem exacerbabis, T. 1. R.

Promovereris.] Promoveres, T. 1. V. 1.

Exæſtuantis.] *Sic à Pomp. Mela ſcribitur Garumna* obvius Oceani exæſtuantis acceſſibus adaugeri. *proprium quippe Oceani eſt* exæſtuare. Et æſtuantis, V. 11. R. F.

Haud curat.] Aut curat, T. 1. R. V. 1.

Pag. 25. Suique magnum.] *Sic ex conjectura repoſuimus, cum id ratio Scazontis neceſſario poſtularet: nec mihi dubium quum ſic ſcripſerit Boëtius.*

Matris ex utero.] Matris utero, V. 11. F.

Et omnium.] Omniumque V. 11. omnium T. 1. R.

Habe gratiam.] Habes gratiam, T. 1. R. V. 11.

Eſt allata.] Illata eſt, F.

Pag. 26. Alligabit.] Alligavit, V. 11.

Δύο πίθους.] *Hoc eſt*, Duo dolia, unum quidem malorum, aliud verò bonorum. *Habet Victorinus cod. vetuſtior* ΕΛΟΝ,

unde reponendum haud dubiè ἑάων, non κακῶν, *ut ſint verba Homeri* Iliad. Ω.

—— ἕτερον δὲ ἑάων.

Max. Planudes, Οὐ μειράκιον ὢν ἔπι δύο πίθους, τὸν μὲν ἕνα κακῶν, τὸν δὲ ἕτερον ἀγαθῶν.

Pag. 27. Altos pandit.] Alios pandit, T. 1. V. 11. R.

Dives agit.] Dives erit, V. 2.

Pag. 28. Medius conſulum.] Medius conſidens, R. *malè. optimè Planudes*; μέσος τούτων τῶν δυεῖν ὑπάτων.

Perſtrinxit.] Præſtrinxit, T. 1. R. V. 11.

Pag. 30. Luis.] Luas, T. 1. R. V. 11.

Pag. 31. Quantum decus ornamentis.] Quantum ornamentis, V. 2. R.

Compoſitæ.] Copioſæ, V. 2.

Pag. 32. Quod ad beatitudinem.] Quin ad beatitudinem. T. 1. R. V. 11.

Cæcitate.] Cæcitati, *quæ & forſan vera lectio eſt, judicent docti*, V. 2.

Pag. 33. Auferre.] Afferre, V. 1. F.

Pag. 34. Momentaria.] *Suaſerunt ſic edere codd.* V. 1. T. 1. R. *Apuleius metamorph. lib.* 11. Quid, oro, me poſt Lethæa pocula jam Stygiis paludibus innatantem ad momentariæ vitæ reducitis officia?

Perſpectum.] Proſpectum, T. 1.

Veſtri, vel.] Veſtra, vel, T. 1. R. V. 1.

Congeſta pecuniæ.] Congeſtæ pecuniæ, T. 1. R. F.

Pag. 35. Atque membrorum compage.] *Deeſt* membrorum *in* T. 1. V. 11.

Pag. 36. Quæ in tuis.] Quæ tu in tuis, T. 1. R. V. 11. F.

Contraque minimo.] Contraque minimum, T. 1. V. 11.

Pag. 37. Æſtimatione.] Exiſtimatione, V. 11.

Hominibus verò.] *Deeſt* verò *in* T. 1. R. V. 11.

Nego illud eſſe.] Nego ullum eſſe, R. V. 1.

Minimè, inquies.] Minimè, inquis, T. 1. R. V. 11.

Eoque alieni.] Atque alieni, V. 2.

Pag. 38. Munera norant.] Munera norat, T. 1. F.

Arma.] Arva, T. 1. R. V. 11.

Hoſticus.] *Ita omnes codices.*

Primus quis.] Quis primus, F.

Pag. 39.

Pag. 39. Quæ flammis Ætna eructantibus.] *Ea lectio fuit veterum omnium codicum, quæ & vera eſt: tantùm pro* Ætnæ, *legendum eſt* Ætna.

Cupierunt.] Cupiverunt, V. 2. cupivere, T. 1. R.

Nam ſi.] Nunc ſi, T. 1. R. V. 11.

Num quidquam umquam.] Num quid unquam, T. 1. Num quidquam libero, V. 11.

Pag. 40. Proveniunt.] Perveniunt, V. 2.

Pag. 41. Inſani.] Pravi, T. 1. R. V. 11. *malè.*

Pag. 42. Quæ à nobis.] Quæ nobis, T. 11. R. quæ nob. cog. ab anim. V. 2.

Pag. 43. Propagare ac dilatare.] Dilatare ac propagare, T. 11. V. 11.

Pag. 44. Ejuſque quantumlibet.] Ejuſque quamlibet, T. 11. R.

Ne comparari.] Nec comparari, T. 11. F.

Etenim finitis.] Etenim ſi finitis, V. 2.

Credi vetant.] Credi prohibent, V. 2.

Pag. 45. Spernet.] Spernat, T. 11. R. ſperneret, V. 1.

Jacent.] Manent, T. 11. R. V. 1.

Pag. 46. Nunc amiſſas.] Nunc & amiſſis, V. 2. R.

LIBRI III.

Pag. 48. Finierat.] Finiverat, T. 11. R. V. 2.

Quantum me.] Quam tu me, T. 1.

Paulò acriora.] Paulò ante acriora, F.

Pag. 49. Apium.] Apum, T. 2. R.

Pag. 50. Permutant.] Permutent, T. 11.

Pag. 51. Qui jucunditatis.] Quæ jucunditatis, T. 11. R. V. 2.

Definivimus.] Decrevimus, R.

Bonum ſummum repetit.] Bonum ſuum repetit, V. 11.

Pag. 52. Digniſſimum putant.] Digniſſimum putent, V. 2.

Num imbecillum.] Numquid imbecillum, T. 1. V. 2.

Pag. 54. Vel pecunia, vel honores.] Pecuniæ vel honores, T. 1.

Ange-

Angeret.] Angerer, T.11. R. V.2.

Nequeo.] Non queo, R. V.2.

Pag.55. Poſſet amittere.] Poſſit amittere, V.11.

Opibus non expletur.] *Vt ex ſerie orationis ſtet Boëtii ſententia, edendum putavi* non expletur, *licet libri repugnent. quamquam & ſenſus aliquis eſſe poteſt diſpuncta negativa dictione.*

Pag.56. Deſerit ſuperſtitem.] Deſeret ſuperſtitem, R. V.1. deſerat, V.2.

Adjiciant.] Adjiciunt, T.1.

Adduci potuiſti.] Abduci potuiſti, V.2.

Pag.57. Contingere; Si quis.] Contingere, ſic collige; Si quis, &c. F.

Prætura.] *Ea lectio fuit cod.* T.2. *malè alii omnes* Præfectura. *quod nomen nihil, tempore quidem Boëtii ſignificabat.*

Pag.59. Situm eſt] Situs eſt, V.2. F.

Antoninus.] *Sic* V.2. *rectè.*

Pag. 60. Ὦ δόξα, δόξα.] Id eſt,

O opinio, opinio! mille profectò *hominibus*
Nihili atque immerentibus, *vitam tamen cum magno famæ ſtrepitu extuliſti.*

Andromaches verba ſunt ad Menelaum in Euripidis Androm. verſu 320.

Æſtimas glorioſum.] Æſtimas eſſe glorioſum, T. 11. R. V.2,

Pro maxima parte.] *Hactenus editi &* T.11. *habebant* proxima. *ſed lectionem cod.* V. 2. & R. *ſequi maluimus, ut è quibus hauritur ſenſus præſtantior.*

Pag. 62. Lacunam.] *Sic omnes libri.* τὴν κοιλίαν *Planudes.*

Pag.63. Gloriam petis.] Gloriam petas, T.11. R.

Corporis ſervum.] *Sic omnes veteres & recentiores libri. Planudes quoque* δοῦλον *reddidit.*

Pag. 67. Si quis.] *Sic locum hunc reſtitueramus ex conjectura, quam poſtea libri confirmarunt.*

Conabaris.] Conaris, T.2.

Pag. 69. Ab diminutis.] Ab imminutis, T.1. de minutis, V.11. R.

Pag.71. Sed ratione.] Sed eſt ratione, R. V.2.

Et ab illis.] Et illis, T.11. R. V.11.

Pag.72.

Pag. 72. Quæ πρέλσμα.] Quod πρέλσμα, R. *benè.*
Pag. 73. Tamen ſi.] Tamen etſi, V. 11.
Vera bona ſint.] Verè bona ſint, T. 1. V. 1.
Pag. 74. Securè igitur.] Securò igitur, T. 11 R. V. 11.
Habitans libido.] Hebetans *lib. R. quod verbum quia Boëtio familiare eſt, hæc genuina mihi loci hujus videtur eſſe ſcriptura.*
Pag. 75. Appetuntur à pluribus.] Appetuntur pluribus, V. 2.
Quo inter expetenda.] Quod inter expetenda, T. 1. V. 2.
Pag. 76. Poſtquam unum.] Cum unum, R.
Pag. 77. Quid, quod.] Quid dicam, quod F.
Molliſſimum quodque.] Molliſſimum quidque, T. 11. V. 11.
Tegitur.] *Abeſt in* T. 11. V. 11. F. *& expungi tuto poteſt.*
Pag. 78. Sine cogitatione.] Sine cognitione, V. 2.
Pag. 79. Is eſt enim:] Id eſt enim, T. 1.
Pag. 80. Si ſuperiora.] Si priora, T. 11. R. V. 11.
A Deo regi.] Deo regi, V. 11. F.
Pag. 81. Eſſe conceſſimus.] Eſſe conſenſimus *in utroque loco,* T. 11. R. V. 11. *benè.*
Extrinſecus.] Deeſt in V. 1. R.
Voluntariè regantur.] Voluntaria regantur, V. 11. R.
Pag. 82. Valeret.] Valebit, R. V. 2,
Magna latrantem.] Magna lacerantem, T. 11. R.
Depoſuit.] Diſpoſuit, R. V. 11.
Quæ nunc quidem.] *Sic totum locum emendavimus veterum codd. ope: tantùm pro,* quo introieris, *ex conject. repoſuimus* qua introieris.
Pag. 83. Πάντοθεν.] *Hoc eſt,* Similis moli ſphæræ undequaque rotundæ. *Plato habet σφαίρας, Proclus* & V. 1. *σφαίρης.*
Loquimur rebus.] Loquuntur rebus, *omnes rectè.*
Pag. 85. Longa ſite.] Longa ſiti, *omnes.*
Donamus.] Donemus, R. F. V. 2.

LIBRI IV.

Pag. 86. Tamen antehac.] Tamen hactenus, V. 2.
Pag. 87. Locum facinorum.] Loco facinorum, R. V. 2. *longè melius.*

Præ-

Præmittere.] Prætermittere, T.II. V.I. *malè.*
Revertaris] Reveharis, R. V.2.
Conſcendant.] Conſcendunt, V.2.
Pag. 89. Quem verò effeciſſe.] Quem vero, inquit, effeciſſe, R.
Id quoque.] Illud quoque, T.II. V.II. R.
Pag. 90. Certum. Adipiſcuntur.] Certum, inquam, adipiſcuntur, R.
Pag.91. Ambigit.] Ambigat, T.I. V.2.
Præcurris.] Percurris, T.II.
Inceſſui.] Inceſſu, V.2.
Pag.92. Sceleſti, iidem viribus.] Sceleſti, viribus, V.2. F.
Deflectuntur.] Deflectunt, V.2.
Sui natura.] Sua natura, V.2.
Pag.93. Minimè. Eſt.] Minimè, inquam. Eſt, T.I.
Pag.96. Inficit.] Infecit, V.2.
Inſidiator occultis.] Inſidiator occultus, T.II. R. V.II.
Ab avibus.] Avibus, T.II. V.I. R.
Pag. 98. Mentis ulcere.] *Non* vulnere. *ſic exigente metro, & adſtipulante non uno codice.*
Pag. 99. Velle, poſſe, perficere.] *Hac diſtinctione reſtituimus locum. eamque lectionem habuerunt, codices, è quibus Planudes fecit, βουλομένους, δυναμένους καὶ εἰς πέρας φέροντας.*
Pag. 100. Liquere eſſe.] Liquere reſpondi, T.I. R.
Pag.101. Saltem non audienda.] Saltem audienda, T.II. V.II.
Pag.102. Faciunt.] Faciant, V.2. R.
Patiuntur.] Patiantur, V.2. R.
Hac igitur.] Hinc igitur, T.I. R.
Pag.103. Eſſe dicerent.] Eſſe ducerent, V.II. *benè.*
Nam ſi, uti.] *Corruptum antea locum in omnibus impreſſis, juvantibus partim antiquis libris, ſic tandem reſtituimus ſuæ integritati.*
Pag. 104. Apri.] *Sic, licet repugnent etiam vett. libri, ſcripſiſſe videtur potius Boëtius, quam immani illa licentia* uſus, *ſi retinueris* aper. *quam non admittunt hendecaſyllabi.*
Pag.106. Delibare.] Deliberare, *omnes.*
Pag. 107. Digerit in motum.] Digerit immotum, T.2. in motu, T.I. R. *rectè.*

Pag. 108. Puncti medium.] Punctum medium, T.11. R. V.11. F.

Pag. 109. Proficiſcantur.] Proficiſcatur, V.11. T.11.

Ipſas quoque immutabiles.] Ipſam quoque immutabilem, V.2.

Suo quemquam.] Suo quoquam, T.11. R. V.2. *benè.*

Cenſuerint.] Cenſuerunt, V.2.

Pag. 110. Reſpicit.] Reſpexit, V.2. R.

Pag. 111. *Ἀνδρὸς ἱερῦ.*] *Sic habent & exemplaria Planudis. ſed quia videtur Boëtius hoc loco verſum aliquem proferre, locum eſſe corruptum nemo diffiteri poteſt. quem tamen ex vetuſtis libris reſtitui poſſe non deſperaverim. Thuanæi & Victorini 2. hæc elementa fuerunt.*

ΑΝΔΡΟϹ ΔΗΥΕΡΟΥ ΔΑΥΘΗΡΕϹ ΟΙΚΟΔΟΜΙϹΑΝ.

Apicibus aliquot auctior Thuanæus vetuſtior,

ΑΝΔΡΟϹ ΔΗΥΕΡΟΥ ΔΛΤΝΑ ΑΙΘΕΡΕϹ ΟΙΚΟΔΟΜΗϹΑΝ.

Vnde fortaſſe poſſis facere,

Ἀνδρὸς ἱερῦ σῶμ' αἴθηρ ἐξοικοδόμησεν,

Viri ſacri corpus æther ædificavit.

Seu, quod ſimilius vero eſt,

Ἀνδρὸς δ' ἱερῦ σῶμ' αἴθηρ ἐξοικοδόμησεν.

Nemini enim ignotum, ætheris ſeu cæli ſubſtantiam, hoc eſt materiam, incorruptibilem à pleriſque philoſophis cenſeri. ac conſequens eſſe, corpus naturale, quod eiſdem qualitatibus præditum ſit, nullis poſſe morbis corporeis tentari. Quæ, ut apparet, vera ſcriptura eſt hujus loci.

Gerenda.] Regenda, T.11. V.1.

Agitari finit.] *Deeſt* finit *in omnibus, malè.*

Pag. 112. Conſcientiam ſpectans.] Conſcientiam expectans, T.11. R. V.11.

Acta felicitas.] Aucta felicitas, V.2.

Ut exercitii.] Ut exercitium, T.1.

Quique diſſentiant.] Quiſque diſſentiat, T.11. R. V.11. *malè.*

Ab aſſignata.] A ſignati R. *fortè* ab aſſignati, *rectè.*

Diſceſſerit.] Deceſſerit, T.11. V.2. F.

Ἀργαλέον.] *Homeri verſus eſt Iliad. M.*

Ἀργαλέον δέ με ταῦτα θεὸν ὡς πάντ' ἀγορεῦσαι.

Diffi-

Difficile eſt autem hæc omnia me, tanquam deum, *ſeu tanquam Deus ſim*, eloqui.
Pro quo omnes editiones, quæ hactenus legebant θεῶν, *mirum eſt quæ & quam multiformia ſomnia immiſerint interpretibus.*

Pag. 113. Divini operis.] Divinæ operæ, R. V. 1.

Tingere flammas.] Tinguere flammas, T. 11. R.

Pag. 115. Durare queant.] Durare queunt, V. 2.

Qui? inquit.] Et qui? inquit, T. 1. V. 1.

Pag. 116. Confirmandæ ſapientiæ.] Conformandæ ſapientiæ, T. 11. R. V. 2.

Quicquid autem.] Quicquid aut, T. 11. R. *benè.*

Pag. 117. Niſi aut exercet, aut corrigit, punit.] *Sic omnes libri. Planudes quoque*, εἰ μὴ ἤτοι γυμνάζῃ, ἢ διορθῶται, κολάζει. *Victorini verò verbo auctiores*; niſi aut exercet, aut corrigit, aut damnat, punit. *ſed malè.*

LIBRI V.

Pag. 121. Hoc igitur fortuito.] Hoc igitur fortuitu, T. 11. R. V. 11.

Eo loci.] Eo loco R. in eo loco, T. 2.

Quo ille obruit.] Quod ille obruit, R. V. 2.

Conveniant.] Convenient, T. 2. R. V. 2.

Pag. 122. Quodque diſcernat.] Quidque diſcernat, T. 11. V. 11.

Quibus ineſt ratio.] Quibus in ipſis ineſt ratio, T. 11. R. V. 11.

Ceciderunt.] Ceciderint, T. 11. R. V. 2. cecidere F.

Inſcitiæ.] Inſcientiæ, R. V. 2.

Pag. 123. Πάντ' ἐφορᾶ.] *Id eſt*, omnia videt & omnia audit. *Hemiſtichium Homeri* Iliad. Γ.

Quæ ſint, quæ fuerint veniantque Uno, &c.] T. 11. V. 11. F. *Rectè. nemo enim non videt tranſpoſitionem factam in aliis editionibus omnibus.*

Si res aliorſum.] Si aliorſum, T. 11. R. V. 11. *benè.*

Pag. 124. At nos.] Ac non, T. 11. V. 2. ac nunc, R.

Patet.] Sic omnes libri. *probè.*

Pag. 125. Atque ſeſe res.] Quam ſeſe res, R. V. 2. *benè.*

Pag. 126. Humana opinione.] Humanæ opinione. *fortaſſe* humanæ opinioni.

Pag.127. Speret quiſquam.] Speret quiſque, T.11.R.V.2.F.
Pag.128. At ſi neſcit.] Aut ſi neſcit, T.2.
Pag.129. Arbitrio eveniunt.] Arb. veniunt, T.11.R.V.2.
Pag.131. Quæ incerti.] Quibus incerti, T. 2. *non malè.*
Opinionis conſtat id.] Opinionis id, T. 11. R. V. 2.
Pag. 132. Imaginationis.] Imaginis, V. 2.
Ita definit.] Ita definivit, T. 2. R.
Non imaginatione.] Non in imag. T. 2.
Sed rationali.] Sed in rationabili, T. 2.
Pag. 133. Deſidit.] Decedit, T. 11. V. 1.
Pag. 135. Quoddam univerſale.] Quiddam univerſale, T. 11. V. 1.
Conſideret.] Conſiderat, T. 11.
Nulla eſt præſcientia.] Nullam eſſe præſcientiam, T. 2.
Pag. 136. Habere poſſemus.] Habere poſſimus, V. 2.
Pag. 137. Patefecerit.] Patefacit, V. 11. patefecit, T. 11.
Pag. 138. Præſentiam.] *Sic emendavimus ex conſenſione omnium veterum codicum.*
Pag. 139. Neceſſaria quam non neceſſaria.] Neceſſariè quam non neceſſariè, T. 11. R. V. 2.
Pag. 140. Aliquem ambulare.] Aliquem hominem ambulare, T. 1.
Voluntariè gradientem.] Voluntate gradientem, T. 11. R. V. 2.
Eum tamen.] Eum tum, V. 1. R.
Pag. 141. Quæ prius.] Qua prius, T. 11.
Propoſui.] Poſui, T. 1.
Pag. 142. Divinam te præſcientiam.] Divinam te præſentiam, T. 2. R.
Nunc illud velim.] Nunc aliud velim, T. 11. V. 2.
Alternat prænoſcere vices.] Alt. præn. vice, T. 11. R. V. 11. *Nihil tamen mutandum cenſuimus. Ovidius metamorph.* XV.

Si tamen eſt aliquid miræ novitatis in iſtis,
Alternare vices.

Scientiæ vis.] Scientia ejus, T. 2.
Cuncta complectens.] Cuncta proſpiciens vel compl. R.
Poſterioribus debet.] Dedit poſterioribus, T. 2.
Pag. 143. Rectæ ſunt.] Receptæ ſunt, T. 1.
Indicta.] Indita prob. V. 2.

h OPU-

OPUSCULORUM.

NOTÆ *Codicum* MSS.

R. 1. Regius primus vetuſtiſſ. è biblioth. regia.
R. 2. Regius ſecundus vetuſtiſſ.
R. 11. Regii duo.
V. Victorinus, è bibl. S. Victoris.

Pag. 147. ANICII MANLII.] *Hunc titulum exhibuit codex Regius* 1. *qui & vetuſtiſſimus.*

DOMINO.] *Hanc partem è codice Victorino, recentiore quidem, ſed bonæ notæ deſumſimus.*

Pag. 148. Agnoſcenda hæc.] Agnoſc. hic, R. 11.

Converteritis.] Convertitis, R. 11.

Submovemus.] Submovimus, R. 1. V.

Sed nunc.] Sed ne, R. 1. Sed nec, R. 2.

Pag. 149. Diverſitas conſtat.] Diverſitas conſiſtit, V.

Pag. 150. Nam ſi vel.] Nam vel ſi, V. R. 11.

Pag. 151. Rationaliter.] Rationabiliter, R. 1.

Pag. 152. Poſitis differt.] Diſtet, V. diſtent, R. 11. diſtat, *benè.*

Quod tertio.] *Vel*, cum tertio, R. 1.

Pag. 153. Rebus numerabilibus.] Rebus numeralibus, V.

Tantum dualitas.] *Vel* qualitas, *malè.*

Unitatum repetitio.] Unitatum rep. iteratio, R. 11.

Pag. 155. Demonſtratum eſt.] Monſtratum eſt, V.

Subſtantia ut homo.] Subſtantiam, R. 2. ſubſt. aut homo, R. 11.

Pag. 157. Præſenti, omni.] Præſenti eſt, R. 1. præſenti eſt in omni, R. 2.

Facit & ſempiternum.] Facit ſempiternitatem, R. 2. Facit & ſempiternitatem, R. 1.

Pag. 158. Quo ut aliquo.] Quo aliquo, R. 11.

Illa quidem ita.] Illa ita, R. 2.

Pag. 159. Si auferas ſervum.] Si abſtuleris ſervum. R. 11. V.

Si abſtuleris albedinem.] Si auferas alb. R. 11.

Fit

Fit ille dexter.] Sit ille dexter, R.1.

Pag.162. Veſtræ ſtatuet.] Veſtræ ſtatuat, R.2.

Pag.163. AD SANCTUM JOANNEM.] *Is titulus fuit in* R.2. *optimo codice.*

Pag.166. Quod his ſolis.] Quod cum his ſol. R.11.

Pag.167. Intelligens neget.] Intelligens negat, V.

Pag.168. Quod bonum eſſe.] Quod boni eſſe, R.11. *fortè,* quod bonis eſſe.

Participant bonitatem.] Participant bonitate, R.2.

Pag. 171. Primum, & ipſum.] Primum eſt, & ipſum, R.11.

Ex albi voluntate.] Ex ſua voluntate, R.2.

Pag.172. Significaverit.] Deſignaverit, R.2.

Pag.173. Sed unam.] Sed unitatem auſi, uniter V.

Pag.174. Recipere.] Recipi, R.2. V.

Pag. 175. Ratione compoſuit.] Rationem compoſuit, R.2. V.

Non illi poſſit.] Non illic poſſit, R. 2.

Pag. 176. Juſſus eſt excolere.] Juſſus excolere, R. 2.

Paradiſi ſinu.] Paradiſi ſine, V.

Reus exceperat.] Reus acceperat, V.

Conditoris gratiæ.] Conditor gratiarum, R. 2.

Pag. 177. Malicia propriæ contumaciæ.] Maliciæ propriæ contumacia, V.

Voluerit juſtos.] Voluit juſtos, R. 2.

Quæ per numeroſam.] Quæ numeroſam, R. 2. *benè.*

Pag. 178. Eſſe ſuſpicioni.] Eſſe ſubjici V. *fort.* ſubditi.

Ductore.] Auctore R. 2. V.

Deſerta eremi.] Eremum, R. 2.

Sinai.] Sina V.

Nunc Hieroſolyma.] Nomine Hieroſolyma, V.

Vocatur.] Vocitatur, V.

Pag. 179. Ex gentibus.] Ex gentilibus, V.

Hoc autem.] Hæc autem, V.

In mortem.] In morte, R. 2.

Eſſet hæc.] Etiam eſſet, V.

Pag. 80. Tam ſanæ.] Tam ſanctæ, V.

Duodecim diſcipulos.] Duodecim Apoſtolos, V. *optimè.*

Habitationi.] Habitatione, R. 2. V.

Pag. 181. Primo prævaricatori.] Primæ prævaricatione, V.
Ipſo donante.] Ipſo dominante, V.
Ut credamus.] Ut credat, R. 2.
Pag. 182. Tantam duntaxat.] Tanta duntaxat, R. 2. V.
Eritque gaudium.] Erit gaudium, R. 2.
Pag. 183. Utrique dicto fidem præbere; nam.] *Deſunt hæc in* R. 1.
Pag. 184. Abſederam.] Adſederam, R. 1. V. aſſederam. R. 2.
Atque adeo.] Atque ab eo, R. 1.
Si ægerrimè quidem.] Si quidem, R. 2.
Nihil cum cæteris.] Nihil cæteris, R. 11. V.
Cæteri adferebam.] Cæteri ipſe adferebam, R. 11. V. *benè.*
Scientiæ.] Sententiæ, R. 2.
Ruminabam.] Rumigabam, R. 1.
Pag. 185. Conantur.] Conentur, R. 1. V.
Proponitur.] Proponatur, R. 1.
Pag. 187. Eſt aſſignata.] Eſt reddita, R. 1.
Cæterique.] Cæterique & ejuſmodi, V.
Deducitur.] Diducitur, R. 1.
Pag. 188. Perſonam ſubjectam eſſe naturæ.] Perſonæ ſubject. eſſe naturam, R. 1.
Inveſtiganda.] Veſtiganda. R. 1. V.
Pag. 190. Animalis enim.] Ergo animalis. R. 2. V.
Perſona eſt, &c.] *Deſunt hæc in* R. 1.
Rationalis individua.] Rationabilis individua, R. 1. *benè.*
Pag. 191. Signatius.] Signantius, R. 1.
Particularibus ſubſtant.] Particularibus ſubſiſtentiæ ſubſiſtunt, V.
Pag. 194. Utramlibet.] Qui utram, R. 1. utramque, V.
Pag. 196. Motibus] Modis, V.
Pag. 197. In conjunctione.] Ex conjunctione, R. 1.
Pag. 199. Confiteretur.] Confitetur, R. 1. *rectè.*
Quæ ſententia.] Qua ſententia, V.
Eſſe diviſam.] Et diviſam, R. 1.
Pag. 201. Procreabatur.] Procreabitur, V.
Originalis pœna.] Originalis cauſa *alii.*
Pag. 202. Chriſti verè.] Chriſti verum, V.

Non

Non immutabili.] In immutabili, R. 1.

Pag. 204. Permutabuntur.] Permutantur, V, permutabitur, R. 1.

Pag. 207. In priore, R. 1.

Neque utraſque manere.] Neque enim utraque manere, R. 1.

Pag. 209. Siquidem.] Si quid enim, V.

Pag. 210. Obſtrictus.] Aſtrictus, V.

Pag. 212. Quarum ſummitatum.] Quorum ſummitatem, R. 1. V.

Peccandi. in hoc.] Peccati. in hoc, R.

Corporeæ naturæ.] Corpore naturæ. V.

Indidit.] Indicit, R.

Pag 213, Hiſque non mori.] Iſque non mori, V.

Nos liberet.] Nos liberaret, R.

FINIS.

INDEX

In Notas ad Boëtii libros Conſol. & Opuſc. ſacra.

ÆTerna lex quid. pag. 33
Ævum quid ſit. 51
Albinus conſularis quis apud Boëtium. 18
Aliena ſunt, externa. 30
Anaſtaſius Biblioth. emendatus. 97
Anaxarchi mors diverſè expoſita. 13
Angelica virtute fatum exercetur. 83
Anicii florente Rep. & Imperio Rom. clari. 5
Anima mundi deſcripta & diſſerta. 54. & ſeqq. *humana deſcripta.* 58. *mundi inferiora gubernat.* 8
Animæ vehiculum explicatum. 61. *particulares intellectuales quot ſint.* 60. *ea ignis cœleſtis veteribus.* 64. *pennæ.* 74. *aſcenſus ad Deum, & deſcenſus.* 88. *redeuntes ſeu ſpectra unde.* 63
Ἀνθρώπου *etymon.* 9
Apuleius emendatus. 92
Aratoris ſubſcriptio integra publicata. 101
Ariſtoteles Dialectices præcipuus illuſtrator. 12
Athenas δημαγωγοὶ *perdiderunt.* 26
Auguſtini non eſt liber de Spiritu & anima. 94. *nec Meditationum.* ibid.

B.

BAccæ, uniones. 42
Beati in cœlo perpetuo laudant Deum. 99
Boëtii quot fuerint, ſeu eorum ſtemma. 6
Boëtius auctor libror. Conſol. 4. *Conſul ordinarius.* 7. *magiſter officiorum.* ibid. *Patricius.* 8. *ab omnibus deſertus.* ibid. *nondum ſenex occiſus.* 9. *quo anno delationibus oppreſſus.* 20. *ſoceros habuit Feſtum & Symmachum.* 32. *defenſus.* 43. lin. 20
Britannicus hauſto præſentiſſimo veneno ſublatus. 41

C.

CAmpus veritatis. 77
ſupra Cœli dorſum locus Dei. 76
Cœleſtium rerum cognitio pulcherrima. 15. *ordo, exemplar eſſe debet homini.* 16
Cœlum, Patria hominis, civitas, domus. 27, 28. *cœli quid.* 76
Cognitio ſui ipſius quid ſit. 39
Confeſſionis fidei libellus Boëtii eſt. 98
Conſolationis Phil. non de Conſolatione ſcribendum. 8
Conſules fuere Boëtii filii. 32
Cyprianus Boëtii delator quis. 18

D.

DÆmonum ſollertia fatum exercetur. 83
Decoratus Adjutor Boëtii Magiſtri officiorum. 44
Dei nomen, Deus. 68. *ſedes.* 76
Deo conſimilis fieri quid, Pythagorais;

ραὶς, Platonicis, Stoïcis, Chriſtianis. 23, 24, 25, 26
Deum ſequi veteribus, quid. 21. in Naturam converterunt Stoïci. 34
Devoti viri, Adjutores dicti. 44
Δημαγωγοὶ Athenienſes, urbem illam perdiderunt. 26
Deus etiam in minimis invocandus. 50. movet omnia immotus. 52. principium, medium & finis veteribus. 65. dux. 67. ſemita. ibid. centrum rerum. 70. lux eſt. 77. orbis moderator. 87. rex ille ſummus Platoni. ibid. & materia perfectè cognoſci non poſſunt. 102
Duo dolia in Iovis limine. 31

E.

Elpis, Feſti filia. 32
Ἔπω Θεῷ Pythagoræis ac aliis quid. 21
Euphratis ac Tigris iidem fontes. 89
Externa, aliena ſunt. 30

F.

FEſtus & Symmachus, principes ſenatus, Boëtii ſoceri. 31
Filii Boëtii Conſules fuere. 32
Filii, verberatores parentum. 48

G.

GIlbertus Porretanus cenſurâ notatus. 98
Gradus ad Philoſophiam & ſapientiam qui. 10, 11.
Græca vetera Epigrammata inedita. 49, 74.

H.

HOmo planta cæleſtis. 95. ſolus erectus. ibid. quomodo vertitur in belluam. 78

I.

IN Ideæ conſtitutione impoſuit Ariſtoteles Platoni. 53
Ignis cæleſtis eſt, anima humana, veteribus. 64. Deus. ibid.
Imperatorum ac regum calamitates circa tempora Boëtii. 45. & deinceps.
Injuriam pati melius quam inferre. 77
Ioannes diaconus, qui poſtea ſummus Pontifex. 97

L.

LEges non fruſtra conſtitutæ, ſi providentia ſit. 96
Lex æterna quid. 33
Liberis carens felix infelicitate ſua. 49
Lucani libro I. Seneca VII. priores verſus adjecit. 4

M

MAli impotentes & infelices. 77
Materia perfecto intellectu cognoſci non poteſt, neque Deus. 102
Meliora ſequi debemus. 79
Mendacii expers debet eſſe philoſophus. 20
Mens non agit ex ſenſuum imaginibus. 92. cognita dividit. 94. humana, ignis. 65
à Mente prima quantò omnia remotiora

tiora ſunt, tantò minus ſimplicia ſunt. 85
Mentes malorum catenas & laniatus perferunt. 78
Mentis humanæ velocitas in agendo. 75
METRVM, PROSA, cur in Conſol. ſublata. 4
Metus ac ſpei expers debet eſſe vir fortis. 14
Mundus à materia fluitanti. 53. an æternus Platoni. 96
Mutatio ſubita in pejus, res dura. 30

N.

Natura tota inſerviente fatum exercetur. 81
Nævii locus emendatus. 73
Nobiliſſimi primum dicti Cæſares. 48
Nobilitas generis, virtus. 47
Nomen Dei, Deus. 68
Nonius, ſtruma cur Boëtio. 43

O.

Ὄνος λύρας, ſcribendum, non πρὸς λύραν. 15
Opinio falſa de rebus. 34, 35

P.

Parietes vitro tecti. 29
Patria hominum, cœlum. 27
Paulinus quis apud Boëtium. 18
Pennæ animæ. 74
Philſophi olim magnis viris in convictu & familia erant. 10. debent regere aut reges philoſophari. 17
Philoſophia cœlo delapſa. 12. ſacrum quiddam eſt. 13
Philoſophiæ & virtutis ſimilis pictura eſt. 9. & Poëticæ diſſenſio. 11. finis. 24, 74
Π & Θ in veſte Philoſophiæ quid ſignificent. 10
Plato Deum, Regis nomine, velavit metu cicutæ. 87
Pœnalis acerbitas damnatorum. 79
Poëticæ orationis ac ſolutæ differentia. 4
Populi imperium tyrannidi ſimile. 27
Preces & vota non fruſtrà, ſi eſt providentia. 96
Proclus emendatus. 72
Pſelli libellus ineditus de Dæmonibus. 84
Puncti inſtar terra eſt comparata cœlo. 41
Purgatoria clementia malorum. 79

R.

Reges debent philoſophari, aut philoſophi regere. 17
Reminiſcentia Platonis. 68
Reſpublica non eſt ubi leges non imperant. 27
Mart. Rotæ error. 99
Ruſticiana Symmachi filia, Boëtii uxor. 32, 38
Ruſticianæ quot fuerint. 37

S.

Seneca phil. Lucani libro I. priores VII. verſus adjecit. 4
Senſibus fidem Stoïci tribuebant. 92
Sermones rebus de quibus agunt ſimiles eſſe debent. 72
Severini Conſulares Boëtii tempore. 5
Sol omnia videt & audit. 90
Solis cum Deo comparatio iniqua. 91
Solutæ orationis ac Poëticæ deferentia. 4

Spectra

Spectra mortuorum unde. 63
Spei ac metus expers eſſe debet vir fortis. 14
Spiritibus divinis fatum exercetur. 80
Struma Nonius Boëtio. 43
Syderum motibus fatum exercetur. 82
Symmachi elogium. 101
Symmachorum ſtemma. 36
Symmachus & Feſtus principes ſenatus. 31. *ſoceri Boëtii.* ibid.

T.

Taciti (C.) locus expenſus. 78
Textus librorum Boëtii emendatio è libris MSS. ideo ejus ratio non redditur. 3. *emendatus.* 69. *reſtitutus & auctus.* 72
Theodericus rex Italiæ, quis. 19
Thom. Volfius malè loca Græca Boëtii corrupit. 15
D. Thomæ non ſunt commentarii in Boëtii Conſol. libros. 60
Tigris ac Euphratis iidem fontes. 89
Turpilius emendatus. 48

V.

Varonis locus correctus. 38
Vehiculum animæ explicatum. 61.
Vera duo apud Boëtium quæ. 92
Veritas diligenda philoſophis. 20
Veritate nihil affinius ſapientiæ. 20
Veritatis campus & pratum. 77
Virgilii locus expoſitus. 65, 76
Virtutis & Philoſophiæ ſimilis pictura. 9
Viſus, in amore primus gradus. 73
Vitro parietes tecti. 29
Voluptates corporis fugiendæ. 48. *dolor comitatur, & ſequitur.* 49

Z.

Zenonis mors diverſè expoſita. 13

FINIS.

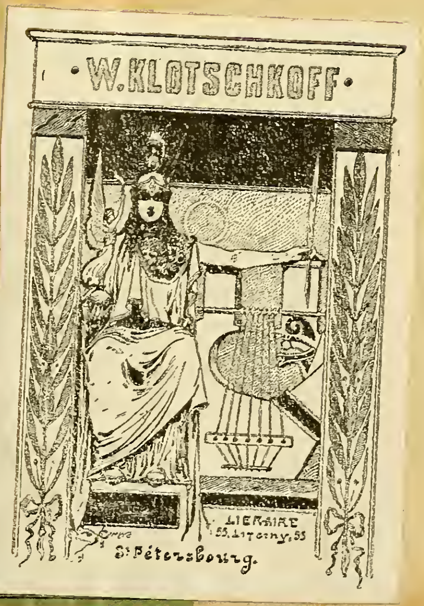
Errata

Errata quæ irrepſerunt in Notis.

Pagina 5. *lege* , familiam videtur. 25. ſapienti) quantum. 30. ἀποδώσεις. 34. προσέχεσθον. 39. οἵαν. 40. τίς εἶ. *ibid.* Zenonem, de quo ad. 41. nec incertis. 49. καὶ ὤν. *ibid.* ἄρ᾽. *ibid.* τέκ᾽. *ibid.* αὐτῆς. 50. ἔρχου. 51. ἀϊδίων. 52. ἐπιδήσας. 53. ὀργάνων. 55. eſſe ad. 56. membra reſolvis. 57. διὰ τοῦτο. 59. & notionum. 68. εἰσαγωγῆς. 70. αὐλῶ. 71. βραχὺ. *ibid.* πλησιαίτεραί εἰσι. 74. συμπαίκτην. 80. λαβεῖ. 85. λόγου. 86. τῶν ὄντων. 88. Hierothei. 89. Ταύτῃ. 90. πεποιηκώς. 95. γλῶν. *ibid.* Ὀρθὸν. 99. ἐφ᾽ ὅσον ἂν διδῶται.

In variis Lectionibus.

Pag. 105. quin ſic.

W. KLOTSCHKOFF
LIBRAIRE
55, Liteiny, 55
St Pétersbourg.